EXCELSIOR

Ioan Groșan

O SUTĂ DE ANI DE ZILE LA PORȚILE ORIENTULUI

EDITURA FUNDAȚIEI CULTURALE ROMÂNE

IOAN GROŞAN

O SUTĂ DE ANI DE ZILE LA PORŢILE ORIENTULUI

Coperta de VASILE OLAC

ISBN 973-9132-27-8

IOAN GROŞAN

O SUTĂ DE ANI DE ZILE LA PORŢILE ORIENTULUI

Roman istoric foileton

EDITURA
FUNDAŢIEI CULTURALE ROMÂNE
BUCUREŞTI · 1992

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREȘTI
Sala Centrală "M. Sadoveanu"
Nr. 538,292

EPISODUL 1

DESPRE CUM AU ÎNCĂPUT DOI VREDNICI CĂLUGĂRI ÎNTR-O SUTANĂ

Pe la 1600 şi ceva, dacă cineva şi-ar fi sumeţit privirea peste dealurile mîngîieţe de dincolo de Vaslui, ar fi putut zări la o aruncătură de ochi două siluete mergînd aplecate sub suflarea neostoită a crivăţului de Crîm. Prima siluetă era înaltă, ciupită de vărsat, cu nasul coroiat şi urechile clăpăuge ascunse sub pletele proaspăt retezate. A doua siluetă părea mai scundă, dar la o iscodire mai atentă se vădea a fi un tînăr extraordinar de înalt, cu picioarele răşchirate, pistruiat, cu părul cînepiu şi cu un ochi hoţoman care-ar fi făcut să tremure orice femeiuşcă mai slabă în vîrtute. După veşmînt, ai fi socotit că sînt călugări benedictini, numai că pe cap purtau bască. Mergeau iuţit, înturnîndu-şi din cînd în cînd capul cu grijire. Cînd ajunseră în Văioaga Ursului, făcură popas.

– Preacuvioase Metodiu, grăi cel tînăr cu sfială, dar nu fără o zîmbire scurtă în colţul gurei, îi fi şi matale ostenit de atîta cale. Să stăm oleacă întru Domnul.

– Domnul a dat, Domnul a luat! oftă cel bătrîn, aşezîndu-şi ciolanele turceşte. Fiule, urmă el scoţînd de mîncare, să dăm trupului ce-i al trupului, căci fără dînsul sufletul este egal cu zero. Ia şi îmbucă!

Prînzul lor fu simplu: două frunze de măcriş, trei prune uscate, un boţ de mămăligă rece, o ceapă şi-un iepure prins la repezeală. Dar pe cînd se ospătau ei nălţînd în gînd mulţămire Atoatefăcătorului, numai ce se auzi un tropot crescînd pe vale şi cît ai bate o dată din palme, Văioaga Ursului se umplu de chiot.

– Tătarii! – mai apucă să strige călugărul bătrîn, ascunzîndu-l pe cel tînăr sub sutană.

Tătarii îi înconjurară bătînd sălbatic caii cu scările de lemn. Unul mai răsărit se răsti la bătrîn:

– Ştacrîhm, hrîcmă!

– Ma io no capisco! – se bîlbîi Metodiu.

EPISODUL 2

DESPRE CUM AU LUAT ŞTIRE ÇEI DOI CĂLUGĂRI DE RÎNDUIALA TATARASCA

Auzind vorbele bătrînului, tătarul îşi miji ochii oblic:

– Lei parla italiano? – întrebă el.

– Si, io parlo – răspunse înfricoşat Metodiu.

Faţa tuciurie, dar frumoasă a tătarului se încreţi într-un zîmbet:

– Bravo, signore, grăi el într-o italiană cursivă, mîhnitul meu suflet se bucură că întîlneşte în aceste pustietăţi un om de o aleasă educaţiune a spiritului, iar urechii mele îi sînt plăcute zvonurile dulci ale unor cuvinte de viţă nobilă, altele decît cele barbare.

– Cum, se miră Metodiu, matale ştii italiana?

– Precum vezi, răspunse tătarul. Tatăl meu, Hantătar, văzîndu-mă cu tragere la carte, m-a dat la şcoli. Am terminat anul trecut la Padova, secţia clasice. O să mă-ntrebi poate ce caut pe-aici. Ducatele italiene trec printr-o grozavă criză economică, o ciumă, şi cu toate că aveam pe diplomă "magna cum laudae", nu m-am putut angaja la nici un duce. Aşa că m-am întors acasă la vechile obiceiuri: prădez pustietăţile şi mă hrănesc cu visuri. Dacă drumul domniei-tale nu o ia prea pieziş faţă de al meu şi dacă inima nu ţi-e prea înfricoşată de arătările oamenilor mei, atunci rogu-te să-mi fii oaspete împreună cu tovarăşul pe care dacă-l mai ţii mult sub sutană, încredinţat fi-voi că va năduşi. Tabăra mea e aproape.

Într-adevăr, călugărul cel tînăr abia mai răsufla. Ruşinat şi speriat, ieşi la iveală.

– Nu-ţi fie teamă, fiule, grăi Metodiu. Domnul tătar e om de treabă.

Apoi, întorcîndu-se spre hanul cel tînăr:

– Vom veni la tine şi te vom cinsti, dar nu mult, căci alte gînduri decît cele ale ospeţiei ne mînă drumurile. Pulvis et umbra sumus!

– Amen! – răspunse tătarul, dînd pinteni calului.

După vreun ceas bun de călărit în goană, pe deşelate, hoarda toată şi cei doi călugări ajunseră în tabăra tătărască. De cum pătrunseră printre corturi, nu mică fu mirarea celor doi oaspeţi cînd văzură ciudata rînduială ce părea a domni acolo. În faţa unui cort vişiniu, şapte tătari tineri făceau coadă, fiecare cu o carte în mînă. Un tătar bătrîn le lua cărţile şi le dădea altele noi. În dreapta, patru tătăroaice pliveau un strat cu ceapă de Nipru, iar altele două ţeseau un covor cu frumoase motive tradiţionale. Lîngă un cort mai înalt, de culoarea oului de dropie, un tătar aproape gol stătea aplecat peste o tiparniţă. În sfîrşit, în centrul taberei, pozînd unui iconar pleşuv cu barbă rară, stătea culcată pe-o parte o superbă tătăroaică tînără, cu ochi verzi, adînci, în care lumina soarelui se oglindea ca într-o apă leneşă.

Inima călugărului cel tînăr tresări.

EPISODUL 3

CE DISCUTAU DOI TINERI PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

Văzînd privirea tînărului călugăr furişîndu-se spre tătăroaică, hanul îşi dezveli dinţii din aur de la căderea Constantinopolului (1453) într-un surîs subţire, înţelept.

– Îţi place? – întrebă el. Vino să te prezint. E sora mea.

Tătăroaica se răsuci alene, şerpeşte, şi din ochi îi scăpărară spre călugăr două fulgere mici, pudice, ca două gămălii de ac.

– Mă cheamă Huruzuma! – spuse ea cu un uşor accent asiatic. Pe tine cum te cheamă?

– Iovănuţ! – răspunse simplu călugărul.

O clipă, privirile li se întîlniră. "Nu mă ispiti, Doamne, în halul ăsta", gîndi Iovănuţ cu spaimă.

– Vii de departe? – îl întrebă ea.

– Dă p-acilea! – răspunse el evaziv.

De undeva începu să cînte o mierlă. Adia un vîntişor şi mirosea frumos de te trăznea.

– Noi vă lăsăm acum o clipă ! – spuse hanul. Apoi, întorcîndu-se spre Metodiu: Să mergem, părinte. Vreau să-ţi arăt haremul.

Se depărtară. Tinerii rămaseră singuri.

– Şezi! – spuse tătăroaica. Relaxează-te. Îi fi ostenit. Călătoreşti mult?

– Enorm de mult! – zise Iovănuţ aşezîndu-se cu sfială.

– Dar de ce umbli atîta ?

– Oamenii sînt ca banii. Aia sînt mai buni care îmblă în toate țările.

– Și-acuma de unde vii ?

Iovănuț își ridică cu grijire capul, privi atent în jur și zise încet:

– Da' nu spui la nimeni ?

– Ce 'șt copil ?!

– De la Rîm ! – șopti el.

Mierla tăcu brusc.

EPISODUL 4

ÎN DRUM SPRE HAREM

Lăsîndu-i pe cei doi tineri mîncîndu-se din priviri să-și depene amintirile, hanul și Metodiu o luară agale spre harem.

– Signore – grăi Metodiu cu glas coborît – acuma noi am luat-o agale spre harem. Eu pă matale te înțeleg, că ești în putere și vei fi avînd șapte vieți în pieptu-ți de aramă. Însă eu... la harem... să-mi fie cu iertare...

– Amore, more, ore, re probantur amicitiae! – răspunse zîmbind tătarul. Ori ți-e teamă că-ți pierzi sufletul?

– Ei, sufletu!... Nu de suflet mi-e mie teamă – spuse visător călugărul. Animi volant, corpora manent, cum au zis proorocii. De trup mi-e frică. Trupul – această necunoscută.

– Ciudați mai sînteți și voi, dunărenii! – meditâ tătarul.

– Așa ne-a fost scris, s-avem tihna vîntului și nestatornicia apelor. Dar nu ne plîngem. Rămînem. Sîntem. Toți. Azi aici, mîine-n Focșani, ce-am avut și ce-am pierdut.

– Am ajuns – zise tătarul, arătînd poarta haremului pe care era desenată tradiționala stemă tătărască: un cap de bour înfipt într-un cap de suliță.

Dedesuptul stemei sfătea scris cu litere deșănțate un vechi dicton asiatic: "Inter arma silent musae".

– Eu nu întru – zise călugărul cu hotărîre.

– Dacă tu nu întri, eu întru – făcu tătarul amenințător.

– Atunci întru și eu, zise Metodiu.

Și întrară. Înăuntru, întuneric. Îi izbi un miros dă ananas. Metodiu înainta cu băgare de seamă, cînd într-un colț se deschise încet o ușă pe care se strecură o rază languroasă de lumină. Metodiu

şovăi o clipă, se apropie cu sfială de uşă, o deschise mai tare, îşi miji ochii şi... ce să vezi?

EPISODUL 5

UN HAREM MODEL

Intrînd pe uşa mascată de trupul superb al unei tătăroaice mascate de trupul masiv al unui eunuc, Metodiu se opri zgîit în prag: în camera cufundată într-un semiîntuneric plăcut şi din care se zvoneau dulci sunete de liră, se aflau şapte tătăroaice tinere, toate una şi una, unduindu-se uşor în jurul unei maşinării ciudate. Într-un colţ, aşezat pe perini şi trăgînd dintr-o lulea de fildeş ţinută cu graţie de o eunucă, stătea cufundat în gînduri un tătar bătrîn, complet ras şi avînd tatuate pe piept şi Crucea "Sfîntul Gheorghe" şi-a Semilunei Stea.

– Ce e asta? – bîigui Metodiu arătînd spre maşinărie.

– O tiparniţă, monşer! – lămuri hanul cel tînăr.

– Şi ce tipăriţi? – făcu Metodiu plăcut surprins.

– Psaltiri, Cazanii, Lexicoane, "Istoria Imperiului Otoman", partea cu creşterea.

– Bine, bine, da' fetele?

– Sînt de la corectură.

– Şi... el? – şopti Metodiu, trăgînd cu coada ochiului spre tătarul cel tatuat.

– El? El a cîştigat concursul "Dintre sute de tătari". Să ţi-l prezint. Îl cheamă Mîrzac.

Se apropiară.

– Bag samă că, în ciuda celor lumeşti ce vă stau în preajmă, gîndul nu se sparie sub povara îmbierilor – grăi cu blîndeţe Metodiu către Mîrzac.

– Plăcut zvon vine urechilor mele – spuse Mîrzac fără să ridice capul. Nu te mira, străine, că dulceaţa ispitei nu mă mai încearcă. Căci nu iaste alta mai de folos zăbavă decît cetitu cărţilor.

– Adevărat grăieşti – răspunse Metodiu. Dar cu aşa cuget, că îi fi fost şi matale tînar odată şi-ai cunoscut poate floarea păcatului.

La vorbele acestea, Mîrzac zîmbi amar şi, drept răspuns, îşi arătă umărul stîng pe care erau tatuate cuvintele: IULIŞKA, MOHACI, 1526.

EPISODUL 6

CE MAI DISCUTAU DOI TINERI PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

În timp ce hanul şi Metodiu vizitau haremul, Iovănuţ, călugărul cel tînăr, şi Huruzuma, sora de lapte a tătarului, rămăseseră singuri.

– Care va să zică vii de la Rîm! – spuse grăsuind tătăroaica, ridicîndu-se într-o rînă.

Iovănuţ nu îndrăzni s-o privească drept. Educaţia puritană pe care i-o dăduseră acasă în familie părinţii săi, răzăşi în ţinutul Neamţului, educaţie potrivit căreia femeia trebuie să stea la locul ei, nu să stea într-o rînă, îl făcea să tindă a se feri de apropieri periculoase.

– Şi cum îţi spuneam – reluă Huruzuma – care va să zică vii de la Rîm, nu? De ce nu-mi răspunzi?

Călugărul cel tînăr ridică în sfîrşit privirea pe sub gene, pregătindu-se să răspundă politicos, dar ferm, "da, vin de la Rîm", însă tătăroaica nu-l lăsă să înceapă, ci continuă ea:

– Ce fericit poţi fi, domnule Iovănuţ! Umbli atîta şi vezi atîtea! Pe cînd eu... tot în stepă. Mă uit în dreapta: stepă. Mă uit în stînga: stepă. Mă uit în sus... ce să mai vorbim?!

"Mde!" îşi spuse în gînd Iovănuţ, zărindu-i totuşi Huruzumei vîrful botinei în formă de semilună cum se mişca jucăuş prin iarba îmbelşugată care creştea *illo tempore* pe-acolo, pe lîngă Nistru.

– Mă plictisesc îngrozitor! – şopti tătăroaica, uitîndu-se în toate părţile. Degeaba ştiu scrisul şi cititul. N-am cu cine schimba o impresie, o locuţiune, decît cu frate-meu. Domnule Iovănuţ, să nu-ţi faci o impresie greşită despre mine, dar şi eu sînt om. Aş vrea şi eu să mă plimb, să-mi deschid sufletul cuiva... Ştii, domnule călugăr, eu n-am fost niciodată la mare...

Iovănuţ stătea cu capul în piept, jucîndu-se cu un ciucure de la sutană. Mărturisirile Huruzumei îl tulburau nespus.

– Cu toate acestea, urmă deodată veselă Huruzuma, în general n-o ducem rău. Seara mai facem cîte-un foc de tabără, mai punem vreascuri, glumim, rîdem, cîntăm... Vrei să-ţi cînt ceva?

Şi, fără să mai aştepte încuviinţarea, Huruzuma, lăsîndu-şi capul pe spate, începu să cînte cu glas sonor, înalt, plăcut:

– "Te preaslăvim, mărite Baikal..."

EPISODUL 7

UN TAIFAS NU FĂRĂ TÎLC

După ce se lămuri asupra rosturilor pe deplin întemeiate, atît de nobile, ale acelui harem-tiparniță, Metodiu, care avea nu puține primăveri în trupu-i tomnatec, simți nevoia să se hodinească.

– Nu obosesc a lăuda obștească osîrdie ce văz aici – grăi el către tătar. Ochii-mi se desfată, inima se-nalță. Dar adevăr zic ție, mărite han, că nevrednicele mele picioare sînt departe de cuget și nu mai voiesc a-l asculta. Au greșesc mult dacă, văzînd colea acel minunat jilț, poftesc a ședea cum, iaca, și fac?

– Nicidecum, răspunse tătarul înclinîndu-se. Noi înșine prețuim șederea. Zăbava, cînd vine dinăuntru, vestește ridicarea, precum și ridicarea precede prăbușirea. Șezi, preacuvioase, simte-te bine, căci în curînd te vei înălța.

– Ibi bene, ubi sum, cum au zis proorocii! oftă cu plăcere Metodiu.

– Tuzuma, se-ntoarse hanul cel tînăr către o eunucă de prin preajmă, adă-ne, rogu-te, o cupă de kumîs.

Eunuca dispăru fîșîind ușor și reveni cu două potire alburii.

– Știi, mărite han – grăi Metodiu după ce gustă dintr-o cupă, uitîndu-mă cu prin ceaslovurile voastre, am băgat de seamă că slova poeticească nu-i nici mai lungă, nici mai scurtă, ci tocmai potrivită. Lucru de mirare: cîți iambi, atîtea dactile.

– Sîntem o cultură tînără – răspunse tătarul, luînd și dînsul loc. Noi, precum vezi, am pornit de la foarte puțin. Ce zic eu? De la zero. Acuma judecă și dumneata: puteam eu lăsa versul liber? O mare poezie trebuie să aibă ritm. Unde nu e ritm, acolo nu e poetică și o poezie va să zică ceva fără poetică?

– Pricep, grăi Metodiu. Pricep și mă minunez. Să-ți dea Dumnezeu sănătate!

– Lăsați... se jenă tătarul, plecînd ochii. În sănătatea dumitale!

– Bogdaproste! – răspunse Metodiu și deșertă cupa.

EPISODUL 8

ÎN CARE SE ADUCE CURATĂ MULȚĂMIRE CETITORIULUI ȘI RĂSAR NOI CHIPURI VREDNICE DE ȚINUT MINTE

Îngăduie-ne, Cetitoriule, care te apleci cu sfielnică grijă asupra rîndurilor aceste, a face aici o pauză. Trageți și tu răsuflarea, hodi-

neşte-ţi ochii şi lasă-i să lunece iute peste vorbe, căci n-avem a spune nimic din ceea ce, îndeobşte, îţi reţine atenţia. Aibi încredere în noi, nu te ducem pre tine în ispită de la trebi, nu mai povestim, ci facem puţintică retorică. Şezi colea lîngă noi şi întinde-te o clipită. Precum noi obosim cu scrisul, aşişderea tu cu cititul. Ut pictura, lectura. Nu umbla încrîncenat după înţelesuri şi pricini acolo unde însuşi izvoditorului îi scapă, ci tolănit cum bine-ţi şade la umbra istorisirilor în pîrg, lasă creionul roşu în iarbă şi priveşte cu ochi blînzi, somnoroşi, ce frază frumoasă am scos. Aşa!

Să-i lăsăm acum o vreme pe Metodiu şi pe han, pe Iovănuţ şi pe Huruzuma, să se bucure de dulceaţa vieţii de tabără şi să ne aruncăm privirea peste stepă. Ce zărim? Scoală, Cetitoriule!

La o oarecare depărtare de tabără, trei oameni pe trei cai veneau încet, la pas. Caii abia mai mergeau, călăreţii abia se mai ţineau. Cel din mijloc, mai gras, bărbos, bine îmbrăcat, cu o căciulă de jder pe cap, ofta şi se uita des în urmă. Îl însoţeau doi tovarăşi: unul înalt, spătos, întunecat la chip, altul mai tinerel.

– Lasă gîndurile negre, mărite Doamne! – grăi cel spătos. Nu sunt vremile supt oameni, ci oamenii supt vremi. Ieri ai fost, azi nu eşti. Ieri şedeai, azi umbli.

– Oi, oi, oi, spătare Vulture! – se văită cel gras, trăgîndu-se de barbă. Măcar dacă apucam să-mi iau cărţile!

EPISODUL 9

DUPĂ CĂDERE

– Acuma nu-ţi fie cu supărare, mărite Doamne, că-mi las gura mai slobodă, da' parcă şi mneata prea stăteai toată ziua cu nasu-n cărţi! – grăi spătarul Vulture către cel gras cu căciula de jder. Mneata citeai şi noi strîngeam dările. Dreptate era asta? Veneau leşii, mneata citeai. Pîrjoleau tătarii, mneata citeai. Prăpădeau cazacii, mneata scriai. Noroc c-au venit şi turcii şi te-au schimbat, că eu unul mă săturasem.

– Am vrut să fiu luminat, se tîngui cel cu căciula de jder, abia ţinîndu-se pe cal. N-am vrut să tai capete, am vrut să le luminez.

– Capul luminat sabia îl taie – grăi spătarul Vulture cu ochii în depărtare. Dacă nu-l tai dumneata, îl taie alţii. Capete să fie, că săbii sînt destule.

– Vai, cum grăieşti cu mîne, spătare Vulture!... Nu mai departe decît alaltăieri, n-ai fi cutezat să-ţi ridici glasul mai sus de unde-ţi stătea capul.

– Alte vremuri, alte glasuri, mărite Doamne! – spuse spătarul. Degeaba înălţam eu glasul, dacă mneata nu plecai urechea. Urla prostimea afară şi mneata n-o auzeai, dondăneai pe latineşte.

– De ce urlau, spătare? – se tîngui cel gras. Le-am făcut şcoli, le-am adus tiparniţă, le-am dat teatru.

– Le-ai dat teatru să-l păzească pe dinafară, că nu intra unul, se temeau. Răzăşi în teatru! Cine-a mai văzut?! Boieri, curteni, mai treacă meargă, dar răzăşi?! Mneata, mărite Doamne, să nu zic cu păcat, te visai la Tîbru, şi cînd colo, la doi paşi, Bahluiu, sireacu!

– Oi, oi, oi! – se văită cel gras. Oi, oi, oi! Nu-mi mai aduce aminte! Ce ruşine! Cum m-au azvîrlit, ca pe-un bolovan!

– Aşa-s turcii, spuse spătarul. Noroc că era apa mică şi ai şale mari. Dar şi aşa, dacă nu-ţi eram credincioşi eu şi bietul Broanteş, treceai în lumea dreptilor. Am sau n-am dreptate, măi Broanteş? adăugă spătarul, întorcîndu-se în şa spre celălalt tovarăş de drum, care asculta cu atenţie, cufundat în gînduri.

– Îhîmhmîmm! – făcu Broanteş.

– Îl vezi, mărite Doamne? – spuse spătarul către cel gras. Ce folos că l-ai învăţat rostirea poeticească, dacă i-au tăiat limba? Nu era mai bine să-l fi lăsat la plug, să fi rămas acasă?

EPISODUL 10

O REVEDERE ÎNDUIOŞĂTOARE

Şi cum hălăduiau cei trei prin stepă şi vorbeau (adică, mai bine zis, numai doi vorbeau, deoarece, cum aminteam mai înainte, celui de-al treilea tovarăş, printr-una din acele nefericite întîmplări care au hotărît de-atîtea ori soarta rapsozilor dunăreni, i se tăiase o bună bucată din limbă), ajunseră în faţa unui luminiş. Deodată, iapa spătarului Vulture sforăi şi se ridică în două picioare.

– Hooo, Laika, hooo, că nu dau tătarii! – îşi domoli iapa spătarul Vulture, bătînd-o uşurel pe grumaz.

– Ba uite că dau! – urlă atunci luminişul şi zeci de tătari mascaţi în tufe îi înconjurară pe eroii noştri, ridicînd arcurile.

– Nu trageţi, tovarăşi! – strigă repede Vulture. Sîntem oameni buni!

– Mucles! – urlă la el o tufă mai mare. Aici vorbeşti cînd eşti întrebat! Ce căutaţi pe pămînturile noastre?

– Pribegim, spuse spătarul Vulture. Nu te lua după cum arătăm, căci soarta noastră fuse crudă astă dată. Sîntem feţe mari, boiereşti. Du-ne la mai marele tău.

Tufa foşni nehotărîtă:

– Ascultă, băi arătare, dacă minţi şi dacă nu eşti ce sugerezi că eşti, şi-l tulbur degeaba pe han, ţi-a plînge iapa de milă.

– Să fie precum zici, cinstite tătar, răspunse spătarul.

Cînd tot alaiul tătărăsc şi-al proaspeţilor prizonieri pătrunse în tabără, hanul cel tînăr, sora sa Huruzuma şi cei doi călugări moldoveni se delectau cu kumîs. Tufişul cel mare se opri înaintea hanului:

– Hamurai stahîl kumîs! – anunţă el.

– A prins trei drumeţi şi are dreptul la o cupă de kumîs – tălmăci hanul către Metodiu.

Acesta înălţă capul să vadă prizonierii şi încremeni.

– Ce-mi văz ochii?! – strigă el sărind din jilţ. Să fie adevărat?! Dumneata eşti, mărite Doamne?!

– Preacuvioase Metodiu! Dumneata, aici?! – exclamă cel cu căciula de jder. Ţine-mă, sfîntă Născătoare! Eu sînt, sfinţia-ta! Întocmai eu!

– În halul ăsta?! – făcu uluit Metodiu. Dar pentru care fapte?

– Ştiu eu? Cică drept plată că am... dar aici cel gras nu mai putu continua, căci îl podidi plînsul.

– Nullius tantum flumen est ingenii, nullius dicendi aut scribendi tanta vis, tanta copia, quae non dicam exornare, sed enarrare, res tuas gestas possit, mărite Domn! – spuse tătarul, adînc mişcat.

– Mulţumesc mult! – răspunse cel cu căciula de jder, ştergîndu-şi ochii.

EPISODUL II

SE LIMPEZESC ÎNTRUCÎTVA APELE

Văzînd o atît de ciudată întîlnire, toata suflarea tătărască din tabără, mic şi mare, cu cătel, cu purcel, dădu ocol moldovenilor, curioasă nevoie mare.

– Şi zi aşa, preacuvioase Metodiu! – zise spătarul Vulture, descălecînd cu stînjeneală, căci tătăruşii, ca toţi copiii lumii, ţopă-

iau pe lîngă el şi-l înţepau cu săbiuţe. – Noi te credeam la Rîm şi mneata aici colea, la Porţile Orientului.

– Am fost la Rîm, am fost, se grăbi să zică Metodiu, dînd mîna spătarului să i-o sărute. Am fost şi-am vorbit.

– Şi ce-au zis? – întrebă cu nădejde cel gras, care rămăsese pe cal.

– Ei, ce-or fi zis? Parcă nu ştii mneata ce zic ăştia? grăi Vulture în locul lui Metodiu. C-om vedea, c-om face, c-o fi tunsă, c-o fi rasă, cîr, mîr, mai poftiţi, trăiască latinitatea, mă rog, farafastlîcuri. Ce le trebuie lor acolo şcoală românească?

– Departe nu eşti de adevăr, spătare Vulture, grăi Metodiu. Atîta doar că-l vezi numai dintr-o parte. Adevărul, spătare, e ca un stejar bătrîn: cu cît îl priveşti din mai multe părţi, cu atît vei băga de seamă că are mai multe scorburi.

– Fie voia ta, preacuvioase! răspunse Vulture.

Apoi întorcîndu-se spre cel gras:

– Măria-Ta, oare dacă-i despovăra calul de augusta-ţi greutate, n-o fi mai bine şalelor dumitale şi sufletului acestui vrednic dobitoc?

– Voi pogorî, căci aşa mi-a fost scris, suspină cel gras, privind cu spaimă la tătăruşii care-i făceau semn cu săbiuţele să coboare.

– Mărite han – grăi înălţînd capul Vulture – dă-mi voie să ţi-l prezint pe Barzovie-Vodă, fost domn, mazilit alaltăieri din pricini care dacă dumnealui îi scapă, mie nu. Dar să lăsăm acestea. De vei voi, cinsteşte-l, căci după cum îi vezi trupul, aşa-i este şi inima.

– Bine aţi venit pe frumoasele meleaguri tătărăşti! – zise numai zîmbet hanul cel tînăr, ieşind în întîmpinarea lor.

– Care e vodă? – şopti Huruzuma, care stătea mai deoparte cu Iovănuţ, apucîndu-l strîns de mînă.

Pe Iovănuţ îl trecu, pe sub sutană, un fior din creştet pînă-n tălpi. Aşa ceva nu mai simţise niciodată.

– Uite ăla! şopti el emoţionat.

EPISODUL 12

BARZOVIE-VODĂ E ŞI EL OM

– Prezintă-mă lui Vodă! – şopti atunci Huruzuma, trăgîndu-l pe Iovănuţ de mînecă.

– Nu știu dacă se cade.., șopti călugărul tînăr, cînd simți deodată degetele fierbinți ale tătăroaicei suindu-i pe sub mîneca sutanei, dincolo de încheietură.

O dată cu o binecuvîntată căldură, sufletul îi fu cuprins de o mare cutezanță, cum nu mai avuse de demult, de vremea cînd, băiet fiind, o fugărise și-o șmotrise pe Ienăchița, fata boierului Havuz, cel care, sub pretext că le ia partea împotriva răzășilor mai bogați, le luase vitele răzășilor mai săraci.

– Măria-Ta – grăi el tare, pășind în față spre neascunsa mirare a tuturor – sora cinstitului han ar vrea să te cunoască, dar nu cutează. Dacă ea nu cutează, eu cutez și rogu-te dară...

Dar aici glasul i se poticni și nu mai sfîrși. Barzovie-Vodă, cît de întristat era, prinse a zîmbi și se îndreptă imperceptibil din șale.

– Cu mare plăcere! – zise el căutînd cu ochii. Dar unde este?

Iovănuț se dădu la o parte și din spatele lui răsări Huruzuma. Ea veni cu capul plecat, își îndoi mărunt genunchii în fața lui Barzovie, apoi îl privi numai o singură dată.

Mulți au spus după aceea că Huruzuma l-ar fi privit de două ori. Timpul scurs de atunci, cît și perspectiva noastră contemporană asupra istoriei, perspectivă în care conceptul valorificării critice a moștenirii trecutului dobîndește mereu valențe noi, ne îndrituiesc a spune că Huruzuma l-a privit o singură dată. Cert este faptul că în acel moment, Barzovie-Vodă a simțit o împunsătură în dreptul locului unde, după cîte își amintea, sfîntul Teodosie identificase lăcașul sufletului.

– Scoală-te, fata mea! – spuse el încet. Nu sta așa! Stai normal!

– Nu pot sta decît plecată în fața unui principe! ciripi Huruzuma, trecîndu-și vîrful rozaliu al limbii peste buze.

– Care principe? – suspină Barzovie. N-ai auzit ce-am pățit? Acuma sînt și eu om.

EPISODUL 13

FEMEIA TOT FEMEIE

– Ba nu, Măria-Ta! – grăi cîntat Huruzuma. Pentru mine tot principe ai rămas și genunchii nu-mi tremură, precum se vede, în fața omului, ci-n fața domnului. La mine, din două una: ori om, ori domn!

– Înțelepte vorbe, fata mea – grăi Barzovie-Vodă, privind-o cu coada ochiului, ca tot omul. În adevăr, domn am fost și nimic din ce-i al Cezarului n-am dat c-o mînă ca s-o spăl pe cealaltă. Dar unde sînt acum toate? – înălță el glasul, să-l audă toți. Unde? Unde mi-e Scaunul pe care, voi sînteți martori, n-am șezut o clipă fără să mă căiesc că șed, unde-i pecetea cu care am pecetluit, unde caftanul cu care m-au căftănit? Unde-i Doamna pe care o am iubit, unde-i calul pe care l-am călărit?

– Uite-l colea, Măria-Ta, paște! – îndrăzni spătarul Vulture.

– Aveam un cal mai mare și te rog nu mă mai întrerupe! – tună Barzovie-Vodă. Unde sînt deci diminețile cînd mă sculam, mă pieptănam, mă firitiseam și lăsam gloata să vină la mine? Unde-s boierii care-mi îngenunchcau, unde curtenii care mă preamăreau, unde răzășii, cîți mai erau? Unde-s mințile luminate, în care capete plecate, sub ce mîini împreunate? Unde-s fripturile, unde torturile, unde mi-s cărțile, slujnicele, pantofii de-atlaz, lulcaua, rădvanul, cafeaua? Unde-mi sînt cîinii, paharnicul, vornicii, zimbrii și urșii? Dar blănile lor? Unde-s albinele, sfecla*, cotnarul, unde mi-e vinul, în general? Ubi sunt?

– Minunat ai grăit! – ridică Huruzuma ochii spre Barzovie.

– Ia uită-te ce-a înțeles asta din tot ce-a spus Vodă! – mormăi spătarul Vulture către Metodiu.

– Femeia tot femeie! – suspină călugărul.

EPISODUL 14

O PRECUVÎNTARE

După ce ascultase cu luare aminte vorbele tînguitoare ale lui Barzovie-Vodă, hanul cel tînăr făcu semn să se facă liniște. Tătărușii, care pînă atunci se tot învîrtiseră în jurul înalților oaspeți împungîndu-i cu voioșia caracteristică vîrstei, își vîrîră ascultători iataganuțele la brîu.

– Fraților! – glăsui tătarul și acest cuvînt, rostit cu putere, se rostogoli ca o chezășie peste stepă. Fraților! Am ascultat aici vorbele pline de miez, ale acestui preaînțelept dunărean mazilit și timpanul meu obosit de vuietul vaietelor și-al vînturilor a vibrat tresărind la zvonurile retoricii! Mare lucru, fraților! De zece ani umblu telcleu, parcă așa se spune, prin stepă, n-am casă, n-am mă-

*Inadvertență în text: sfecla a fost introdusă în Moldova după Revoluția de la 1848.

să, n-am decît o tradiţie, fraţilor! Sînt, scuzaţi-mi expresia, nomad! M-am săturat, fraţilor! Căci ce e viaţa noastră tot în stepă, oare? Soare fără umbră, dropie fără sare! Eu citesc, fraţilor, daţi-mi voie, citesc mult, nu mă joc, am învăţat să citesc pe cal! Pot citi şi la trap şi la galop, vă dau cuvîntul meu de om! Dar pînă cînd? Urăsc corturile, harnaşamentele, zăbala, dormitul ca iepurii pe care-i mănînc, iarba naltă din care nu ştii cine şi cum şi de ce sare, goana cînd pe stînga, cînd pe dreapta, mă calcă pe nervi chiotele, strigătele, năvălirile, omnes, omnes! Vreau un loc liniştit, fraţilor, un gineceu!

– Cardiac ştahrîm hărbînt! – spuse atunci cu asprime soră-sa Huruzuma, trăgîndu-l pe han de mînecă.

– Ai dreptate, n-are rost să mă înfierbînt! se domoli tătarul. Să mergem la masă, fraţilor!

EPISODUL 15

ÎNAINTE DE MASĂ

Să ne strecurăm şi noi, Cetitoriule, la masa de care pomenea hanul tătărăsc în precedentul episod, o masă mare, întinsă, cu făclii prea luminate, cu jilţurile largi, tipizate, în care trupurile gazdelor şi ale oaspeţilor cu bucurie se lăsau. Şi nu credem a greşi dacă, dintru început, avem a pomeni o problemă: noi lîngă cine să stăm? Care-i rangul nostru, Cetitoriule? Este vădit ca lumina acelei zile albe de primăvară că lîngă han n-avem cum şedea. Lîngă el stă de-a dreapta Barzovie-Vodă, tocmai punîndu-şi şervetul la gît, să nu se păteze pe augustele-i veşminte, iar de-a stînga stă preacuviosul Metodiu, cu sfială privind la bucatele pe care, iată, să te lingi pe degete, nu alta, tătăroaice tinere le aduc pe tipsii. Lîngă Vodă iarăşi nu ne putem odihni, căci acolo-i locul spătarului Vulture şi-apoi unde s-a văzut povestitor să stea la ospeţe lîngă Vodă, împuindu-i urechile cu poveşti şi împiedecînd astfel nobilele bucate să cadă firesc în primitorul stomac? Nu, hotărît lucru, nu acolo-i locul nostru. Poate puţin mai la dreapta, între spătar şi Huruzuma, sora tătarului? Să mărturisim drept, tare ne-ar plăcea a ne pune aici. De două milenii şi ceva, nimic nu-i mai plăcut unui povestitor decît să stea de vorbă cu o femeie frumoasă, cu atît mai mult cu cît femeia respectivă e din secolul al XVII-lea, cînd, cum s-ar spune, ca să ne exprimăm aşa... dar să nu lungim vorba. Nu ne aşezăm nici aici, nu pentru că n-am putea-o face (căci cine-l poate împiedeca pe Povesti-

tor să se aşeze unde vrea?), ci pentru că, tot vorbind de una, de alta cu Huruzuma, se duce dracului opera şi noi la operă ţinem ca la ochii din cap, că ei ne-au mai rămas. Lunecăm deci mai departe, mai spre dreapta, trecem de Iovănuţ ce priveşte cu coada ochiului carnea rumen-maronie a tătăroaicelor care serveau forfotind, trecem şi de tătarul tuns scurt, cu urechile atente, pe care l-am zărit o clipă la începutul povestirii noastre şi care, deşi n-a participat la acţiunea propriu-zisă, s-a învîrtit mereu în preajma ei, şi ne aşezăm în sfîrşit în dreapta lui Broanteş, rapsodul căruia, de nu îţi fi uitat, i se întîmplase acel năcaz cunoscut în popor prin expresia "că i s-a tăiat limba". Locul unde ne-am pus e cam la colţul mesei. Dar nu ne pare rău: de mîncat avem, perspectivă avem, mai rămîne de povestit.

Ce consumau, deci, oamenii pe la începutul secolului al XVII-lea?

La început s-a adus – de ce să n-o recunoaştem? – un fel dă supă dă batal.

EPISODUL 16

CE CONSUMAU OAMENII PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

La început, cum spuneam în precedentul episod, s-a adus un fel dă supă dă batal. Batalu ca batalu, da' supa era minunată. Pluteau în ea – să vezi şi să nu crezi – bucăţi de carne de porc, de vită, de curcă şi iar de porc, de vită şi de curcă, de nu mai ştiai ce să alegi. Cît despre batal, nici pomeneală. Am mîncat şi noi şi personajele ca sparţii. Cel puţin spătarul Vulture, ca omul venit de la drum lung şi trecut printr-o mazilire, a mai cerut o porţie, stîrnind uitătura mustrătoare a preacuviosului Metodiu care, ca faţă bisericească, a dat carnea la o parte, sorbind cu vinovată poftă doar zeama.

La felul doi s-a adus un sos.

– Din ce faceţi acest sos? – se interesă amabil Barzovie-Vodă.

– Din bujbei! – răspunse Huruzuma.

Barzovie dădu mulţumit din cap şi purcese spre blid. Cînd însă cercă sosul cu un tacîm, scoase un strigăt de mirare: sub sos stătea frumuşel, cu aripile desfăcute, un pui de dropie, atît de veridic fript, că parcă una-două zbîrrr! pe-o dugheană. Cu o mişcare

delicată, de domn, Barzovic răsturnă puiul în sos, făcînd apoi o incizie trèmurătoare în abdomenul ciudat de plin al tradiţionalei păsări. Minune mare! Din abdomen prinseră a se revărsa în sos bucăţele de carne de porc, de vită, de curcă, spre profunda satisfacţie a invitaţilor şi a unui numeros public de cîini care hămăia prin apropiere.

– Dar din ce faceţi bujbeiul? – întrebă Barzovie-Vodă cu gura plină.

– Din batal! – răspunse Huruzuma.

EPISODUL 17

DRUMURI SUD-EST EUROPENE

Nu vom mai zăbovi asupra feluritelor bucate ce s-au adus la acel ospăţ obişnuit de la începutul secolului al XVII-lea. O insistenţă prea mare asupra mesei (repetăm, obişnuită) ar putea părea Cetitoriului o divagaţie poliţicioasă, tezistă. Ne vom mărgini doar a spune că, după ce personajele s-au îndestulat şi şi-au făcut binemeritata siestă, sosi vremea plecării.

– Şi acum, încotro? – spuse hanul, privindu-i curios pe dunărenii prăvăliţi la umbra unor tătăroaice în floare.

– Mărite han! – spuse spătarul Vulture după ce-şi stăpîni în ultimă clipită un iminent zgomot stomacal. – Noi, adică eu, Vodă şi Broanteş ne-om duce, conform tradiţiei, la Stambul, să vedem dacă se poate mişcula ceva-cumva cu domnia. E păcat de aşa Vodă să rămîie fără ţară. Şi turcii sînt oameni. Mai lasă ei, mai dăm noi, de, cunoaşteţi dumneavoastră. Cît despre aceste cinstite feţe bisericeşti, ele se întorc în Moldova, după cum ne-am înţeles. Am socotit că lor noul domn – n-ar avea parte de domnit nici pînă ajungem noi cu peşcheşul! – nu le-a tăie căpăţîna. Cel mult, două-trei tapangele la spinare. Avem să avem şi noi oamenii noştri la Moldova.

– Dar de unde aţi strîns galbenii? – întrebă hanul. Am înţeles că aţi rămas fără o lescaie.

– Nici chiar aşa, mărite han! – glăsui spătarul. Nu ştii vorba ceea? "Săracă ţară bogată, bate vînt şi creşte piatră". Dar dacă dai piatra la o parte, aurul străluceşte pînă şi-n glodul drumurilor. Şi nici ţăranii noştri nu sînt de ici, de colea. Scutură-i puţin şi încep să mîrîie. Mai scutură-i puţin şi se adună în cete. Mai scutură-i

încă puţin şi se retrag în munţi. Şi dacă tot i-ai adus în munţi, pune-i să scoată aurul care nu străluceşte în glodul drumurilor. Asta e!

– Şi cu mine cum rămîne? – şopti Huruzuma, jucîndu-se cu o pleată de-a lui Iovănuţ.

– Tu eşti copilă, asta eşti, şi trebuie să stai acasă! – şopti Iovănuţ, realmente tulburat.

EPISODUL 18

ÎN DRUM SPRE HÎRLĂU (MOLDOVA)

Ca să nu mai lungim vorba, căci ne aşteaptă încă un secol de narat, vom spune, mărite Cetitoriule, că nu multă vreme după ce-şi îndestulară stomacurile, eroii noştri trebuiră să se despartă. Cum era de aşteptat, avu loc o mare jale. Se îmbrăţişară, îşi strînseră îndelung mîinile şi iar se îmbrăţişară în văzul întregii tabere aliniate smirnă de-a dreapta şi de-a stînga. Mai abitir decît toţi suspina Huruzuma, sora hanului, nedezlipindu-se cu capul de sfioasa claviculă a tînărului călugăr Iovănuţ, care, cu tătăroaica lipită de el, lua uimit cunoştinţă pentru prima oară de faptul eminamente lumesc că unele părţi ale netrebnicului trup bărbătesc pot căpăta uneori o independenţă cu totul ieşită din comun. În sfîrşit, cam pe cînd măreţul Phoebus trecea fîşia orizontului în Vest, dunărenii porniră la drum: Barzovie-Vodă, spătarul Vulture şi Broanteş spre Stambul, Metodiu şi Iovănuţ spre Moldova. Să-i urmărim oleacă pe aceştia din urmă.

După vreo două ceasuri de cale bună, se lăsă noaptea. Călugării mergeau prin stepă fără grăbire. Era răcoare, ieşise şi luna. Ici se auzea un greiere, dincolo o furnică, cerul înstelat era deasupra lor şi legea creştinească în ei. Ce mai, să te tot duci!

– Doamne, preacuvioase Metodiu – suspină Iovănuţ, trăgînd aer în pieptul încă mic, da-n care bătea o inimă curată – frumoase lucruri a mai făcut Domnul pe pămînt, pînă şi-n stepă!

– Domnul e-n toate – răspunse înţelept Metodiu. E şi-n cele ce, cum ar veni, sînt acum, da' şi-n cele ce, cum s-ar zice, mîine vor rîde la soare.

– Bine, bine, da' cum poate El să fie chiar în toate? – întrebă cu naivitate Iovănuţ.

– Ei, asta-i acum! – se zburli Metodiu. Uite că poate!

– Bine, preacuvioase, dar cum?

– Măi băiete, măi! – spuse îngrijorat şi surprins Metodiu. Măi băiete, măi, bag sama că ţie-ţi place maieutica, măi!...

EPISODUL 19

LA HOTARELE MOLDOVEI

Şi tot aşa, tîrîş-grăpiş, ba vorbind una, ba ferindu-se să vorbească despre alta, cei doi călugări înaintau prin stepă, apropiindu-se de hotarele Moldovei. În urmă-le, la răsărit, tocmai prindea a miji o geană de lumină, cînd, din iarba somnoroasă şi-naltă, ţîşni drept în faţa lor o arătare grozavă şi, o dată cu ea, bubui un glas de spaimă:

– Bine-aţi venit în Moldova, da' staţi pe loc! Mîinile sus!

Buimăcite, feţele bisericeşti ridicară mîinile. Se uitau tremurînd la acel trup din care ieşea acel glas şi nu vedeau bine: om să fie sau ucigă-l crucea mamii mă-sii, că prea îi speriase? Era om, şi încă unul uriaş, cum nu mai văzuseră, cărunt, cu pieptul gros şi lat, cu straşnici, negri ochi şi buzdugan forjat.

– Cine sînteţi şi unde mergeţi? – bubui din nou glasul.

– Călugări moldoveni sîntem şi, dacă nu îi cu bănat, ne ducem acasă – grăi cu glas firav Metodiu.

– Moldoveni? – se mai înmuie glasul. Cum dovediţi?

– Păi nu vorbim aceeaşi limbă cu dumneata? prinse curaj Metodiu.

– Nu-i destul! – răspunse matahala. Una-i limba, altul poate fi omul. Am mai lăsat eu un pîlc de drumeţi care grăiau moldoveneşte mai bine decît mine şi cînd colo s-au dovedit a fi pecenegi. Nu-i destul: să aud altceva.

– Păi ce să-ţi spunem?

Uriaşul păru că se gîndeşte o clipă, apoi zise:

– Ia spune-mi mătăluţă, dacă zici că eşti moldovean, ceva din "Testament".

– Partea-ntîi sau partea a doua? – întrebă Metodiu.

– Partea-ntîi! – hotărî huiduma.

– Oiţă bîrsană, de eşti năzdrăvană... începu Metodiu pe nerăsuflate. Şi de-a fi să mor în cîmp de mohor, să-i spui lui vrîncean şi lui ungurean ca să mă îngroape aice pe-aproape...

– E bine! Aşa e! zise cu glas blînd uriaşul. Lăsaţi mîinile jos şi iertaţi, da' altfel n-aveam cum vă cunoaşte. Şedeţi.

EPISODUL 20

CĂLDURĂ MARE LA HOTARE

– Doamne, măi rumâne, prin ce spaimă ne-ai trecut sufletele! – glăsui Metodiu lăsîndu-şi mîinile jos şi, o dată cu ele, şi trupul.

Şezură toţi trei în iarbă.

– Nu mi-am făcut decît datoria! – răspunse voinicul, plecîndu-şi feciorelnic ochii şi zărind în iarbă o şopîrlă de smarald, ce dormea pe fîşie, o făcu să se mişte vioaie, după care îi dete una cu buzduganul.

Şopîrla mai zvîcni o dată din coadă cu putere, apoi rămase pentru totdeauna fără suflare, amestecată cu glia strămoşească pe care voia s-o părăsească.

– Drept să-ţi spui – glăsui Metodiu – spaima ce-am tras-o rezultă din trei chestiuni: 1) noi ieşim des din Moldova şi ne întoarcem şi mai des, dar de văzut pînă acum nu te-am văzut; 2) de cînd am plecat, nu mai ştim ce-o fi prin ţară, şi, dacă nu ştii ce-i în ţară, n-ai habar nici ce-i pe hotare; 3) şi dacă nu ştii ce-i pe hotare, degeaba ştii ce-i peste hotare.

– Adînc ai grăit, preacuvioase! – răspunse cel cu ghioaga de-a dreapta. Şi bag sama că de sub vorbele dumitale sar întrebările ca turcii à la greques. Eu însă nu ştiu alţii cum sînt, dar cînd mă gîndesc ce era prin ţară, parcă-mi saltă şi-acum inima de bucurie!

Călugării se uitară unul la altul.

– Bine, bine, voinice, ce era ştim şi noi, dar ce-a mai fi rămas ar dori-cugetul să afle – glăsui Metodiu.

Voinicul îşi aţinti privirea în depărtare.

– Şi eu aş vrea – suspină el. Dar uite că trebuie să stau aici.

– Păi de ce trebuie? – întrebă Iovănuţ copilăros.

– Cum de ce? M-a pus domnul să păzesc hotarele, să nu intre nimeni ca-ntr-o ţară pustie.

– Care domn? – întrebă Metodiu.

– Cum care domn? Domnul!

– Bine, bine, da' care?

– Păi cîţi sînt?

– Unul, cîţi să fie!

– Păi ăla m-a pus!

– Stai puţin: da' cine-i domn la Ieşi?

– Vodă.

– Care Vodă?

– Ei, care Vodă! Păi cîţi Vodă sînt?

– Unu ! – răspunse Metodiu.
– Ei, vezi?
– Şi cum îl cheamă?
– Pe cine?
– Pe Vodă.
– Care Vodă?
– Care te-a pus aici.
– Păi ce, nu ştiţi cum îl cheamă pe Vodă? Ia staţi puţin: voi de unde veniţi? Sus mîinile!

EPISODUL 21

RĂZĂŞ FĂRĂ SIMBRIE

Călugării, înverziţi, ridicară mîinile.
– Domnule voinic – începu Metodiu cu glas căzut – noi n-am vrut să te supărăm, dar...
– Vorrrba! – răspunse matahala. Ascultă comanda la mine! Să-mi spuneţi scurt, cinstit, fără retorică, cine sînteţi şi de unde veniţi.
– Păi n-am spus? Sîntem doi călugări moldoveni care pribegesc...
– Vorrrba! Locul şi data naşterii!
– Hîrlău, 3 octombrie, stil vechi.
– Hîrlău? – făcu surprinsă huiduma. A cui eşti din Hîrlău?
– Sînt de-a lu' Pipirig.
– De-a lu' Pipirig? Ala ce ţinea capre-n curte? De-a cui eşti de-a lu' Pipirig?
– De-a Vasilcăi a lu' Porojan.
– Ce vorbeşti, dom'le?! – făcu ochii mari zdrahonul. Vasilca lu' Porojan ce-a trăit cu Stafidiade ce ţinea casa aia verde?
– Aşa e! – zise uimit Metodiu. Da' de unde ştii?
– Păi şi eu sînt din Hîrlău! – răspunse voinicul.
– A cui eşti din Hîrlău?
– A Glanetaşului.
– A Glanetaşului? Ăla care şi-a vîndut salcîmu'?
– Ăla, preacuvioase! Da' matale de unde ştii? L-ai cunoscut pe tătuca?
– De cunoscut nu l-am cunoscut, da'-mi povestea mama, că-mi era bunic de tată.
– Păi cum îi zicea mamei dumitale?

– Cum să-i zică? Vitoria!
– Cum Vitoria?! Vitoria a fost soţia lui tata!
– Păi cum îl chema pe tatăl dumitale?
– Petre!
– Petre şi mai cum!
– Petre Petre!
– Păi ăsta numai tata poate fi... făcu tulburat Metodiu.
– Asta înseamnă că... Nică! Fratele meu!
– Dărăban! Frăţioare! Tu eşti?!
– Eu sînt, frate! Da' şi tu eşti tu? Păi cum, n-ai murit?
– Nu. Mi-am luat oile şi-am fugit.
– Păi bine, frate, eu atunci pe cine-am omorît?
– Nu ştiu, frate, că mai erau doi cu mine, unu ungurean şi unu vrîncean.

EPISODUL 22

DESCRIPTIO MOLDAVIAE

Înduioşaţi, cei doi fraţi îşi strînseră îndelung mîinile, se îmbrăţişară cu respect. Deoparte, Iovănuţ privea scena cu lacrimi în ochi. Îşi aduse aminte că e singur la părinţi.

– Frate Nică, zise suspinînd Dărăban, ce-a fost a fost. Morţii cu morţii, viii cu viii. Tu eşti viu şi nevătămat. Poate că odată, cu păcătoasa minte a tinereţelor, am vrut să te trec în lumea dreptilor, c-aveai oi mai multe şi nenumăraţi cîini. De poţi, iartă-mă!

– Te iert, Dărăbane, frate al meu! - zise Metodiu. Numai cel ce iartă va trece curat în lumea unde ai vrut tu să mă trimiţi.

Şi, scurtă vorbă, cei doi fraţi mai tăifăsuiră puţin, timp în care Metodiu îl lămuri la ureche despre rosturile umbletului lor, de i se făcu lui Dărăban părul măciucă; abia acum îşi dădu el seama cîte cărţi citise Metodiu cu banii luaţi pe oile vîndute. Vorba ceea: ai oi, ai parte; ai parte, ai carte; ai carte, mare brînză!

După prînz, se despărţiră vărsînd zece rînduri de lacrimi. Făgăduindu-i lui Dărăban cu jurămînt să-l revadă cît mai curînd, Metodiu şi Iovănuţ intrară în Moldova la ora cinci.

O, dulce plai al Moldovei! Dacă din inima dealurilor Vasluiului o iei în sus pe lîngă vechile podgorii domneşti pe drumul numit acum "drum forestier" şi dacă ajungi pe culmea cea mai înaltă a muntelui Ceahlău, vei vedea o ţară mîndră şi binecuvîntată între

toate țările semănate de Domnul pe pămînt. Ea seamănă a fi un măreț și întins palat, cap d'operă de arhitectură, unde lega mama naratorului motocei la un capăt, de crăpau mîțele jucîndu-se cu ei. Aici oamenii sînt tăcuți, serioși, cu liniile feței puțin cam obosite și-i salută respectuos pe Domni, iar nu slabi și ogîrjiți ca cei de la șes. Ici, o femeie mănîncă un măr, dincolo șerpuiește Ozana cea frumos curgătoare din care nu se vede calul și călărețul, iar alături te afunzi într-o mare de grîu și porumb în care ursul se plimbă în voie.

EPISODUL 23

POPAS LA TOPOS

Drumețului care la începutul sec. al XVII-lea intra în Moldova pe la ceasurile cinci după-amiază îi era peste putință ca pînă la ceasurile șapte seara să nu dea peste un han. Fapt istoricește atestat: oridcunde veneai, oriîncotro mergeai, era mare minune dacă, pitit într-o vîlcică ori năltîndu-se trufaș la răscruce de vînturi, dosit de spaima lotrilor după spinarea unui deal ori odihnind gălbui în mijlocul cîmpiei, nu întîlneai curînd acel topos pomenit de mai toți povestitorii de-aici ori de-aiurea, că numai lista lor, a povestitorilor, ne-ar umple puținul spațiu ce-l avem la dispoziție. Cu modestă plecăciune, în chip firesc, îndrăznim a ne strecura și noi în șirul celor care și-au oprit croii în ceas de desfătare la hanuri, slăvit fie numele lor în veci!

Cum spuneam, bunii noștri călugări Metodiu și Iovănuț intrară în Moldova pe la ceasurile cinci. Să fi mers ei cam cît ai merge așa, cătinel, de la Notre-Dame pînă-n Place Pigalle, cînd, iacătă în depărtare, sub geana întunecată a unei păduri, o luminiță și-un zvon de rîsete.

– E hanul Stăniloaici – grăi Metodiu care cunoștea locurile. Domnul ni l-a scos în cale, Domnul să ne ferească de ispite, căci, de nu mă înșel – și nu mă înșel ! – aici vom sta de mas, frate Iovănuț.

Iovănuț își făcu două-trei, hai patru cruci și grăbi pasul.

La han, mai ceva ca la tîrg: căruțe, cai deshămați, focuri de frigare, tarabe cu nimicuri, oameni de tot soiul: polaci rumeni, scumpi la vorbă, privind mereu nu știu ce în jarișteа focului, ovrei tînguinzi, cu niște tîrsoage de bărbi cît badanalele, grecotei cu nas

subțire, bulgăroi cu ceafa destul de groasă, cazaci trosnindu-și fălcile a spleen, nemți stăpînindu-și cu demnitate vagi zgomote interioare, ungureni chipeși vorbind ceva cu niște vrînceni șoșăitori, moldoveni lăcrimînd de atîtea povești, ba, într-un colț, mai la ferească, și doi turci, afumați bine, cercînd a măsura și mereu căzînd peste el, niște postav. Din cînd în cînd, peste toți și peste toate, dinspre încăperile luminate ale hanului, se rostogolea ca buzduganul din altă poveste vocea groasă, puternică a Stăniloaiei, hangița:

– Că parcă nu v-aș ști eu, 'r-ați ai dracu' de mitocani!

EPISODUL 24

ÎN LEGĂTURĂ CU UNELE PROBLEME ÎNTÎMPINATE DE POVESTITORII SECOLULUI AL XVII-LEA

În toată această celestă harababură din jurul hanului, mai la o parte, ascuns de vînzoleala dimprejur printr-o căruță înaltă cu coviltir, pîlpîia domol un foc lîngă care ședea o mînă de oameni prăvăliți întru hodină. Dacă din întîmplare ori dacă în mod logic, cu necesitate, bunele noastre personaje s-au îndreptat tocmai într-acolo, ori dacă însăși docila noastră pană i-a trimis la această întîlnire, noi nu vom ști-o, poate, niciodată. Cert e că sosirea celor doi călugări la această vrednică adunare nu tulbură cu nimic vorba începută, pare-se, cu mult înainte.

– Ah – zise unul, aprinzîndu-și lulcaua cu-n tăciune, cu-n cărbune – spuneți că omu-i o lumină pe lumea asta? Vă-nșelați, prietinilor! Vă spui eu ce e omul: omu-i oareceva oblu, oblu, care merc, merc și numa ce-o ie o dată hăis.

– Frate Cancioc, zise altul, ce se uita cîteodată în cruce, nu zic că n-ai dreptate, dar alta-i boala noastră; nu omu', frate, ne doare pe noi, ci cum îl povestim.

– Adevărat ai grăit, frate Parnasie – sări al treilea – aici e hiba: ce și cum povestim. De bine, de rău, noi care sîntem aici, din asta trăim: din povestit. Eu, spre pildă, povestesc între Fălticeni și Tîrgu-Neamț. Tu, frate Cancioc, de-am înțeles bine, povestești peste munți, la ungureni. Tu, Parnasie, povestești prin Vrancea. Tu, Stejerane...

– Mai taci, mă, din gură! – vorbi mohorît și întunecat cel numit Stejeran. Dacă vreau, povestesc, dacă nu vreau, nu povestesc.

– Bine, frate, ce te superi? – spuse împăciuitor fălticeneanul. Eu voiam să zic că fiecare avem locurile noastre unde povestim şi oamenii noştri care ne-ascultă. Noi i-am format, pe noi ne-ascultă. Năcazul e, fraţilor, că de la o vreme încoace nu [redacted] avem ce povesti. Că de asta ne-am adunat aici.

– Ba mai mult, frate Surduc – grăi cel numit Parnasie către fălticencan – nu numai că n-avem ce povesti, că să zicem că s-ar mai găsi cîte ceva, dar nici nu mai ştim ce se poate povesti. Că uite, alaltăieri mă ploşisem pe lîngă un foc de negustori şi, cum se-ntîmplă, dă-i cu bere, dă-i cu vin, mă pune diavolu să le-ncep povestea cu iapa lui Vodă. Poveste cunoscută, a ajuns şi-n cărţi, o ştie toată lumea. Şi cum povesteam eu mai bine, numai ce se scoală unu care, al dracu', stătuse la o parte şi zice rar: "Ascultă, firtate, de la cine ai auzit tu povestea asta şi cine ţi-a dat voie s-o spui?"

– E bine, frate Parnasie – grăi fălticeneanul, că ai ridicat aici şi problema cărţilor.

EPISODUL 25

GÎLCEAVA POVESTITORILOR CU LUMEA

– Mă iertaţi că intru şi eu în vorbă – grăi atunci Metodiu şi toţi întoarseră capetele pletoase spre el – dar socot că la focul acesta la care m-am binepoftit eu şi unde şed oameni cu cap, s-au rostit vorbe cu miez, nu străine de cele ce mă muncesc şi pe mine. Iată, pe chipurile dumneavoastră văz bine că v-am captat benevolentia, cum zicea străbunul Cicero, fie-i ţărîna uşoară, aşa că pot să înalţ şi eu o întrebare: toate ca toate, da' ce-aveţi, fraţilor, cu cărţile?

– Preacuvioase părinte – grăi atunci povestitorul numit Parnasie – se vede treaba că domnia-ta ai umblat prin şcoli: latineşte ştii, pîntece ai, fraza-ţi umblă, nu glumă. Nu mă miră că aperi cărţile. E-adevărat că la o adică din cărţi culegi multă înţelepciune. Dar ia gîndeşte-te cuvioşia-ta şi la noi, cestelalţi, care nu ştim carte şi umblăm mai mult cu vorba: ne fură cărţile pîinea de la gură? Ne fură! Păi?!

– Geaba povestesc eu, spre pildă, la o curte de boier despre Alexandru Machedon – adăugă povestitorul numit Surduc, dacă boierul mă opreşte, scoate *Alixăndria* şi zice c-a citit-o, sta-i-ar tomu-n gît!

– Despre *Viețile sfinților*, ce să mai vorbim? – continuă Parnasie. S-au tipărit toate, nu e sfînt fără spalt! Eu ce să mai povestesc ? Nu zic să nu fie cărți, Doamne ferește, dar nici prea multe. Eu zic să fie o parte cu carte și-o parte fără carte. Și-n părțile fără carte să ne sloboadă pe noi, povestitorii. Cine vrea să-nvețe, să treacă-n partea cu carte, iar cine vrea s-asculte, să stea în partea fără carte. Mîncăm și noi o pîine, vă faceți și dumneavoastră damblaua. Zic bine au ba, preacuvioase?

– Nu zici rău – încuviință Metodiu. Dar ce vă faceți dacă și noi, ăștia cu carte, am vrea să venim cîteodată să vă ascultăm?

– Asta nu! – se burzului povestitorul numit Stejeran. Să stați în partea voastră cu carte, că de nu, unde vă stau cărțile, acolo vă vor sta capetele. Ce să căutați la noi? Noi ne apărăm sărăcia și poveștile și neamul. Pînă cînd să n-avem și noi povestitorii noștri? Din Ieși, de pildă, pînă spre Tisa, povestitu-mi-s-a că nu e picior de povestitor. Așa ceva, mai rar!

EPISODUL 26

ÎN CARE APAR NOI ȘI NOI PERSONAJE

Și cum stăteau ei acolo lîngă foc și se desfătau într-ale vorbii, numai ce povestitorul numit Parnasie se săltă într-un genunche, privi cu luare-aminte peste capetele celorlalți și le făcu semn gata, mucles.

– Ce e, mă? – întrebă nedumerit Surduc.

– Vine patroana! – șopti Parnasie.

– Ce patroană? – întrebă și Metodiu.

– Hangița, Stăniloaia, preacuvioase – zise Parnasie. E cu Buhuș.

Întoarseră toți capetele. Adevărat era, cine voia, la lumina focurilor și-a lunii, putea să zărească o femeie cît malu preumblîndu-se printre drumeții poposiți. O clipă, șovăim și noi: s-o zărim, să n-o zărim?! Hai s-o zărim!

Cum spuneam, era o femeie cît malu forfotind printre drumeți cu o mînă în șolduri, cu cealaltă trăgînd după ea un fel de om. Pe cît era ea de împlinită, pe atît era dînsul de teșit. Sub brațul drept, dînsul ținea un butoiaș.

– Toarnă aici! glăsuia gros Stăniloaia și omulețul se apleca și turna din butoiaș vreunui călător însetat. Toarnă și-aici! poruncea patroana și dînsul se pleca ascultător. Toarnă, toarnă, ce stai? se

stropșea hangița cînd băietul da să răsufle, căci nu ținea butoiul decît c-o mînă, de ccalaltă neslăbindu-l Stăniloaia.

Cînd drumețul dădea paharul peste cap, femeia își trăgea mîna din șolduri și-o întindea după plată, zicîndu-i cel către mărun-tul însoțitor:

– Uite împrejur, la amărîții ăștia, și spune dacă voiești să ajungi ca ei. Ori nu-ți place că te fac domn?

– Da' cine e Buhuș ăsta? întrebă Metodiu.

– Cin' să fie? – oftă Parnasie. Ia acolo, un copil de pripas, l-a crescut Stăniloaia pe lîngă ea de mic, o mai ajută, mai toarnă ici, mai toarnă colo, că de, așa gospodăric nu-i ușor de ținut.

În vremea asta, hangița și Buhuș se apropiară de foc.

– Ce-i, mă, ce stați aici? – îi luă Stăniloaia în primire. Povestiți, ai? Ce povestiți, mă? Nu luați nimic?

– Mulțumim frumos, păcatele noastre, dar nu servim – răspunse Surduc.

– Adică vinul meu nu e bun, ai? Păi ce povestitori sînteți voi dacă nu beți din vinul meu care pentru voi se varsă? Toarnă-i, mă! – zise ea către Buhuș.

– Nu turna, amice! se feri Parnasie. Nu-i frumos să torni dacă omul nu gustă. Pe de altă parte, noi n-avem cum îți plăti decît cu povești.

– Povești, ai? N-am eu destule povești pe cap? Să le mai ascult și pe-ale voastre?

– Dacă tot ți-ai plecat urechea... zise Surduc.

– Eu n-am vreme de voi – făcu patroana – dar uite, vi-l las p-ăsta, că lui îi plac poveștile voastre. Șezi, mă, aici, și-ascultă!

– Stai colea, la dreapta, Buhuș maică! – zise Parnasie, după ce Stăniloaia plecă. Și ia spune-i tu lui nenea, chiar așa mult îți plac poveștile noastre?

– Chiar așa! – răspunse Buhuș așezîndu-se.

EPISODUL 27

POVESTEA LUI PARNASIE

– Frații lor – zise atunci povestitorul numit Parnasie – dacă tot ne-am adunat aici la ceas de taină, îngăduiți-mi să încep cu o poveste care nici nu e poveste.

– Cum vine asta? – întrebă mohorît povestitorul numit Stejeran.

– Dacă aş fi în locul vostru şi aş putea să mă ascult, aş zice şi eu că e poveste, grăi Parnasie. Dar cum eu nu sînt altul, eu ştiu că nu e poveste pentru că tot ce voi spune, am trăit, mi s-a întîmplat. Mai pot eu zice atunci că e poveste?

– Hai, mă, las-o dracului, că ştiu acuma pe care vrei s-o spui! – zise povestitorul numit Surduc. Mai bine spune-o pe aia cu jderu, că e mai frumoasă.

– Vedeţi? – zise Parnasie, luîndu-i de martori pe ceilalţi. Lui i-am mai spus-o şi n-o crede. Pentru el e poveste, pentru mine nu e, că eu am văzut cu ochii mei. Nu stăteau mai departe de zece paşi, cam cît îi pînă la bradu cela strîmb, şi străluceau. Vai, cum mai străluceau de frumos!

– Cine? – întrebă Metodiu.

– Să vă spună el – zise Parnasie. Să vă spună Surduc, că lui i-am povestit.

– De ce să spun eu? Eu nu spun minciuni, eu povestesc – zise Surduc. Spune tu, că tu zici c-ai văzut. Spune, să vedem, te crede cineva?

– De ce să nu mă creadă? Că doar i-am văzut cum vă văz pe dumneavoastră, ba încă şi mai bine, că străluceau.

– Cine? – întrebă din nou Metodiu.

– Păi asta e, că dacă spun cine erau, o să rîdeţi. Şi de ce să rîdeţi, dacă eu i-am văzut cu ochii mei?

– Hai, frate, că nu rîdem! zise supărat Metodiu. Ci spune odată, pe cine ai văzût?

Parnasie oftă, se uită pe rînd la fiecare, apoi zise încet:

– Preacuvioase, eu am văzut, uite aşa cum te văd pe dumneata, nişte sfinţi.

– Hă-hă-hă! – rîse gros Stejeran. Hă-hă-hă! Ce-ai văzut tu, mă Parnasie? Sfinţi? Ei, bravo! Ei, hai că-mi placi!

– Vedeţi? – zise trist Parnasie. Ştiam eu c-o să rîdeţi.

– Stai, frate, că nu rîdem toţi! – zise Metodiu zîmbind. I-ai văzut, i-ai văzut, să fii sănătos. Dar cam cîţi erau?

– Cam doi – zise Parnasie prinzînd curaj. I-am văzut într-o noapte la stînă la Dumesnicu. Eu dormeam, dar m-au trezit cîinii. Am crezut întîi c-a intrat lupu, că prea hămăiau dobitoacele. Am luat ciomagul, am ieşit din colibă şi peste gard, cam la zece paşi, în poiană, i-am văzut. Eu m-am uitat la ei, ei s-au uitat la mine, aşa cum vă uitaţi acuma şi dumneavoastră.

– Şi n-aţi vorbit nimic? – zise încet Metodiu.

– Eu n-am vorbit, că vorbeau între ei, nu puteam să le stric vorba.

– Şi ce ziceau, mă? – întrebă Stejeran.

– Unu a zis, parcă-l aud şi acum: "Oare unde dracu am nimeritără noi?" Iar celălalt a zis: "Stai puţin să aflu coordonatele".

– Ce să afle? – zise nedumerit Metodiu.

– "Coordonatele", aşa a zis.

– Ce-s alea? – întrebă Stejeran.

– De unde vrei să ştiu eu? – făcu supărat Parnasie. Aşa a zis, aşa povestesc. Să mă trăznească Dumnezeu dacă mint!

EPISODUL 28

ÎN CARE CONTINUĂ POVESTEA LUI PARNASIE

După ce Parnasie sfîrşi aceste vorbe, în jurul focului se aşternu tăcerea. Se auzeau doar lemnele cum trosnesc şi Buhuş, numai ochi şi urechi, rozîndu-şi unghiile.

– Ciudat lucru şi foarte de mirare! – cugetă Metodiu. Eu cred, frate Parnasie, c-ai văzut ce zici c-ai văzut...

– Audă-te Domnul, preacuvioase! – sări bucuros Parnasie. Auziţi, măi? Mă crede!

– Te cred – urmă Metodiu – dar nu cred să fi fost sfinţi. Necuratu, frate Parnasie, ia cîteodată, spre ispitirea dreptcredincioşilor, forme de care, pe bună dreptate, p-ormă te cruceşti. Au fost cazuri cînd Aghiuţă i s-a arătat omului sub înfăţişarea dulce a unei vădane, au fost feciori care, după obştească nuntă, au dat acolo unde se sfîrşea piciorul copilei peste un început de copită, ca să nu mai vorbesc de vremurile cînd Ucigă-l Toaca se prezintă sub forma unei idei. Îţi vine aşa o idee, intri la idei, cum se zice, şi crezi că ideea s-a născut în capul tău. Aş! Ţi-ai găsit! Tot Scaraoţki şi-a vîrît coada. De-aia mă întorn şi zic: de ce n-ar răsări Michiduţă şi sub înfăţişarea de sfînt?

– Aşa m-am gîndit şi eu atunci, preacuvioase – grăi Parnasie – dar staţi să vedeţi că n-am terminat: cum mă uitam eu la ei înţepenit de spaimă, numa ce văd că unul scoate o lopeţică, celălalt o traistă şi ăla cu lopeţica se-apleacă şi-ncepe a lua pămînt şi pietricele pînă umple traista. După care mi-au făcut un semn cu mîna şi p-aci ţi-e drumul. Mai stau eu ce mai stau, potolesc cîinii şi cînd dau să mă culc, fraţilor, aud un vuiet şi văd o lumină mai ceva ca la apocalipsă, suind dinspre Poiana lui Buzatu, ştiţi, unde-au prins-o atunci pe stareţă cu Buzatu. Era cum ai vedea o casă

arzînd şi cînd să te repezi s-o stingi, hop! ca se smulge din pămînt şi suie la ceruri...

– Şi şade de-a dreapta Tatălui şi va veni cu mărire să judece! – mormăi a batjocură Stejeran. Hai, mă Parnasie, că vorbeşti prostii!

– Acuma lămuriţi-mă şi pe mine, grăi Parnasie fără să-l bage în seamă pe Stejeran – ce le trebuia lor pămînt?

– Era pămînt bun? – se interesă Cancioc.

– Pămînt gras, pămînt strămoşesc! – întări Parnasie. Pui un bob, din el răsare, aşa, ceva de speriat! Dar de ce l-au luat, asta nu mai ştiu.

Căzură pe gînduri. Povestea lui Parnasie îi tulburase. Chiar, ce le trebuia ălora pămînt?

– Fraţilor – şopti înfrigurat Cancioc – nu-i a bună. Să ştiţi că acolo ni se pregăteşte ceva.

Se uitară cu toţii, mai pe faţă, mai pe ocolite, în sus, spre cer, doar-doar li se va arăta un semn. Cerul – ioc!

EPISODUL 29

POVESTEA LUI CANCIOC

– Frumoasă poveste, nu zic ba, frate Parnasie! – grăi Cancioc după o clipită de tăcere. Frumoasă, dă' parcă nu-i de pe la noi. Că ce-ai văzut tu putea vedea şi-un turc ori un polak, ba, de se uita mai bine, şi-un cazac. Eu zic că rînduiala noastră, a povestitorilor, e să păzim poveştile noastre, să nu le amestecăm cu poveştile venetice. Să povestim numai ce-i pe la noi, să ştie cel ce-ascultă: asta-i curat poveste valahă ! Că dacă începem a lua poveşti de-aiurea, se-ntîmplă ca atunci cînd vorbeşti singur: ori nu te-ascultă nimeni şi-atunci ce rost mai are să bombăneşti ca prostu, ori te-aud cîţiva şi te-ntreabă de ce bombăneşti ca prostu şi pe cine-ai mai auzit tu bombănind.

– Au bombănitul nu stă în firea povestitorului? – întrebă Parnasie.

– Stă – răspunse Cancioc – negreşit că stă. Dar una e să bombăneşti pentru tine, alta-i să bombăneşti pentru toţi.

– Bine, frate, fie precum zici. Dar ştii tu o poveste de care turcu, leşu, cazacu să n-aibă cunoştinţă?

– Poate că ştiu, frate Parnasie – grăi Cancioc. Că dacă dă ceva pămîntul acesta, apoi poveşti dă din belşug. Nu creşte grîul cum

cresc poveştile. Că ele cresc şi iarna, cînd bobul doarme ca ursul în bîrlog. Că despre un urs să vă spui, dacă tot veni vorba.

– Iar despre urşi?! – mormăi Stejeran. Altceva nu mai ştiţi?

– Da, frate Stejeran, tot despre urşi, căci ursul despre care o să vorbesc nu e urs de rînd. De altfel, ursul e în poveştile noastre ce e sultanul la turci: cel ce năvăleşte. V-aţi gîndit vreodată că cel ce năvăleşte în poveştile noastre e, de regulă, dobitoc, în timp ce la ei e, totuşi, om?

– Bine, frate, da' haiducu? – zise cu îndoială Surduc.

– Haiducu, frate Surduc, năvăleşte în codru, în natură, el face mai degrabă, aşa, o cavalcadă paşnică, îşi încearcă murgul, nu dă iama ca sultanu sau ca ursu. Şi-apoi spuneţi, unde aţi văzut voi urs să-mpartă prada săracilor?

– Şi tu, frate Cancioc, despre urşi din aceştia vrei să povesteşti? întrebă Parnasie.

– Da şi nu! – răspunse Cancioc. Ursul despre care, de-mi îngăduiţi, voi zice două vorbe, avea, ce-i drept, toate năravurile urşilor – şi nu cred că e cazul să le mai înşir – dar mai avea ceva pe deasupra: avea suflet, fraţilor.

– Cum vine asta? – făcu Surduc.

– Iată cum vine: trăia odată, lîngă o apă mult curgătoare, la o stînă, o băciţă. O chema Mădălina şi pe cît era de harnică, pe atît era de singură. Singură, fraţilor, cum îi cucu: numai brazi şi brazi şi cîini.

EPISODUL 30

ÎN CARE CONTINUĂ POVESTEA LUI CANCIOC

– Şi trăia Mădălina asta la stînă şi n-avea treabă cu nime – grăi mai departe Cancioc. De tînără era tînără, de frumoasă îi mergese bulu, laptele de la oi curgea, brînza, mă rog, se făcea, cîinii o apărau, ce-i mai trebuia? Că ştiţi şi voi, fraţilor, cînd apucă femeia de se retrage la munte, cum...

– Apăi, frate Cancioc, parcă era vorba să povesteşti de-un urs – mormăi Stejeran.

– Stai că vine şi ursu acuş. Şi cum sta într-o noapte Mădălina şi visa la o turmă mai mare şi la cîini mai bărbaţi, numai ce-şi aude cîinii ei învăţaţi, cinci de toţi, hămăind de mama focului. Apoi aude numai patru, apoi numai trei, apoi doi şi la urmă unu singur, ăl mai ăla, scheunînd de ceasu morţii. Se scoală Mădălina,

se piaptănă, îşi pune ea, cătrinţa şi brîul ăl roşu, că nu ieşea oricum, chiar lup să fi fost, se uită oleacă într-un ciob, mai netezeşte ici, mai îndreaptă colo şi pînă la urmă, încălţîndu-şi botforii, iese. Afară, cine era, aşa, cam la zece-douăzeci de paşi?

– Ursul – mormăi Stejeran.

– Dar ce urs, fraţilor, ce urs! Mădălina, ce-i drept, mai văzuse ea urşi la viaţa ei, dar ca ăsta, veac! Stătea desfăşurat în două picioare, subţirel la mijloc, vînjos în umeri şi cu doi cîini la subţiori. Se uită Mădălina la urs, se uită ursul la Mădălina. Ursu ca ursu, da' nici cu Mădălina nu-mi era ruşine! Era încinsă bine cu brîul, ochii-i sclipeau, trupul, cum să zic eu, parcă-i creştea...

– Las-o, frate, pe Mădălina asta, şi spune ce-a făcut ursul! – grăi supărat Stejeran.

– Păi ce să facă? Tu ce-ai fi făcut în locul lui? S-a uitat el cît s-a uitat, după care a oftat o dată de-au foşnit brazii, s-a aplecat, a pus cîinii jos cu grijă, cum ai pune două oale pline, şi-a revenit în patru labe şi s-a dus cătinel pe unde i-o fi fost bîrlogul, săracu! Şi în fiecare seară venea, se scula în două picioare, se rezema de gard, ca un vecin venit la o vorbă şi se uita la Mădălina. Ea ieşea gătită, cînta o doină-n cor, mulgea oile, abia se uita la el. Slăbea ursu văzînd cu ochii. De oi nu se atingea, ba după vreo săptămînă a venit cu două oi streine subţioară, le luase de la altă stînă, şi le-a aruncat de vii în tîrla Mădălinei. Odată a apărut cu o vacă de lanţ, o trăgea ca tot omu, mugea vaca ca din gaură de şarpe, şi-a aruncat-o şi pe asta în tîrlă, printre oi. Da' ce nu i-a adus! Zmeură, fragi, mure, mere, căpşuni, carne, mă rog, ce mai mînca şi el.

– Bine, frate, lasă ursu, grăi supărat Stejeran, şi spune ce-a făcut Mădălina!

– Păi ce să facă? Tu ce-ai fi făcut în locul ei?

EPISODUL 31

UN EPISOD MAI SLAB

Vei avea acum în faţa ochilor tăi încercănaţi, mărite Cetitoriule, un episod mai slab. În chip firesc, din gunoiul memoriei tale încercate, răsări-va întrebarea: "Da' de ce?" "Iac-aşa !", am putea răspunde noi, dacă n-am şti de cîtă osîrdie dai dovadă urmărin-dune vighil preumblarea noastră epică, dacă n-am cunoaşte neostoita ta vrere de a înţelege cum de, cu aceleaşi personaje şi uneori cu aceleaşi vorbe, un episod iese lin, curgător, că-ţi vine să-l mai

citeşti o dată, iar altul iese cîş, că-ţi vine să-l citeşti de trei ori şi-o şi faci. Noi, mărite Cetitoriule, nu vom zice, ferească sfîntu', "iac-aşa!", deşi tare ne stă pe limbă, ci om pune cu băgare de seamă uneltele noastre pe masă, om desface maşinăria în bucăţi, iar tu să fii atent la mecanism.

Toată boala vine de la personaj. Merge personajul, merge şi naraţiunea. Nu merge personajul, treci pe descriere şi e jale. Personajul, mărite Cetitoriule, e şi el om. Prin ce se caracterizează mai întîi şi mai întîi omul? Prin nevoi. Aşa şi personajul. Are nevoie omul de-un amplezir, de-o pauză, de-o umbră? Are şi personajul. Că dacă eşti tot timpul în coasta lui, ştii cum te simte? Mai ceva ca omul! Să dăm un exemplu: după cum poate mai ţii minte, pe Barzovie-Vodă, pe spătarul Vulture şi pe Broanteş i-am lăsat în stepă, în drum spre Stambul. Şi cum mergeau ei călare prin stepă, din cînd în cînd Barzovie-Vodă se-ntorcea neliniştit şi zicea: "Spătare Vulture, să ştii că ne urmăreşte cineva". "Cine să fie, mărite Doamne, nu vezi că nu-i nimeni?" "Îţi spun eu, că simt, ne urmăreşte cineva, spătare". "Acuma că eşti mazilit, cine să te mai urmărească? făcea spătarul plictisit. Eşti bun mazilit, mergi sănătos." "Ba să ştii că e cineva", nu se lăsa Barzovie. Ei, cine credeţi că era? Eram noi, povestitorii! Voiam să auzim ce mai vorbeşte Barzovie şi ne ţineam aproape, dar ne simţise, hoţomanul, şi tăcea mîlc, puteai să-l tai, n-ar fi scos o vorbă. De-aia trebuie ca pe lîngă un personaj de vază să aduni încă vreo două-trei mai mărunte, că între ele personajele se simt mai lejer, mai vorbesc, mai scapă cîte-o chestie şi uite-aşa se umflă epicul.

Dar uite că înaintea noastră se văd porţile Stambulului. Ne strîngem uneltele, ne spălăm pe mîini şi cu îngăduinţa ta, mărite Cetitoriule, în faţa luminilor gălbui pe care le aruncă spre noi cupolele moscheilor şi turnurile minaretelor, sfîrşim aici acest episod mai slab.

Stambul, deschide-te!

EPISODUL 32

RĂSĂRITUL SEMILUNII. LA STAMBUL

La începutul secolului al XVII-lea, pe uliţele şi-n pieţele Stambulului, în şandramalele albicioase şi cocoţate vraişte unele peste altele ale păgînilor, pe ţărmurile Bosforului întesate de barcagii, de bragagii, de iaurgii, de lactagii, de halvagii, de geamgii, de

cheflii, de scandalagii şi reclamagii hazlii, sultanul părea să aibă răbdare cu oamenii.

De-abia intrat prin Marea Poartă de Răsărit, drumeţul e izbit de-un vuiet de chiote, de ţipete, de strigăte care se apropie şi-l înconjoară într-o clipită. O mie şi una de naţii sub o mie şi una de înfăţişări îl roagă viermuind în jurul lui ceva. Ce? Să cumpere. Ce? N-apucă drumeţul, amabil şi uşor stînjenit, să cumpere o acadea de-o para sau, mă rog, o chiftea, că, techer-mecher, cu o temenea, i se oferă halva, baclava, ciulama, beizadea, iofca, peltea, paſta, zalhana, caſea, cherestea, mucava, muşama, musaca, duşumea, macara, telemea şi brînză. Comerţul e în floare. Osmalîii, cîţi nu sînt sub flamura cea verde, umblă brambura prin urbe, holbînd ochii la minunăţiile Orientului. Lîngă un colţ de casă, înaintea unui grup de gură-cască, un derviş cu faţa suptă şi frunte înaltă stă turceşte pe-o scîndură cu cuie şi rupe cu dinţii bucăţi de carne din trupu-i, mestecîndu-le tacticos; în dreapta lui, la vreo doi-trei metri, un turc durduliu stă gata să se-ncaiere cu un ovrei tînguind:

– Pe cine l-am mîncat, bre? – zice turcul.

– Pe tata! – face ovreiul.

– Cînd, bre, l-am mîncat eu pe tat-tău? – zice turcul.

– Cînd a fost pe corabie...

– Ce corabie, bre? – face turcul şi şart! part! îi trage-o pereche de palme.

Pe lîngă ei, mulţime de popor din Armenia, Anatolia, Atlantida trece cu daravere, cu cămile, cu chefir. În piaţa Balgi-Başlîc un agă stă urcat pe-un caimacan şi citeşte-o geremea.

– Ce citeşte ăla, bre? – zice turcul către ovrei.

– O geremea, efendi! – răspunde roşu la faţă ovreiul.

– Ce geremea, bre! – zice turcul şi rap! jap! îi mai trage o pereche de palme.

Deodată, toată larma, toată vînzoleala, tot umbletul se potolesc ca prin farmec. Dinspre plaiul Eschişer, în violetul înserării, iese stăpîna mării, semiluna. Păgîn, creştin, ateu se aruncă în pulbere. Nu mişcă nimeni. Dinspre palat se aude un ropot şi un pîlc de ieniceri vine în goană spre mulţime să vadă de ridică cineva fruntea. Unde zăresc unul cu şezut mai răsărit, se opresc şi-l îmblătesc cu săbiile, zicînd:

Na, na! Cum nu se dioache călcîiul sau gura sobei, aşa să nu se dioache sultanul! Carnaxî!

Şi se duc mai departe.

EPISODUL 33

LA VIZIRIU

În vremea asta, nu mult după ce, spre disperarea păgînilor, semiluna intrase într-un nor creştin, trei umbre de oameni pe trei umbre de cai mai mult se tîrau decît mergeau spre palatul viziriului. Cînd ajunseră înaintea marilor porţi de cherestea, una din umbre sări jos, luă o piatră din caldarîm şi lovi de cîteva ori în umbra porţii. Sus, pe meterez, se ivi un turban:

– Ce e, bre? – spuse turbanul într-o turcă perfectă.

– Acasă-i viziriul? – spuse spătarul Vulture, căci el era umbra.

– Ce e, bre? – repetă turcul, făcîndu-se că nu înţelege.

– Hrantrîhm harpah viziriul, bre? – repetă şi Vulture.

– Estem – răspunse turcul.

– Du-te şi spune-i că-l caută Vodă de la Moldova! – grăi Vulture.

– Mazilit, bre? – întrebă turcul.

– Deocamdată mazilit – răspunse Vulture.

– Atunci demineaţă, bre – zise turcul.

– Cum te cheamă pe tine, frate turc? – zise mai încet Vulture.

– Mustafa, bre – zise turcul, coborînd şi el glasul.

– Frate Mustafa – şopti Vulture – ai mîncat vreodată piuré de castane?

– Mîncat, bre – şopti şi turcul.

– De la cine ai mîncat tu, frate Mustafa?! – zise uimit Vulture.

– De la tine, bre, acu trei ani, cînd ai fost cu celălalt Vodă – zise turcu.

– Mda – zise Vulture. Şi mai vrei să mănînci?

– Mai vreau, bre! – zise turcul.

– Atunci du-te şi anunţă-l pe viziriu.

– Iaca mă duc – zise turcul şi dispăru.

Peste cîteva clipe, cei trei, Barzovie-Vodă, spătarul Vulture şi rapsodul Broanteş păşeau pe coridoare moi spre camerele viziriului. La un colţ, filfîind, le tăie drumul o cădînă. Spătarul Vulture o privi cu ochi critic şi, făcîndu-şi semnul crucii, scuipă mult în sîn. În sfîrşit, după alte cîteva colţuri, apăru un eunuc cît un taur. El deschise o uşă şi în faţa lor apăru viziriul.

– Dragii mei! – spuse surîzător viziriul, repezindu-se să-i îmbrăţişeze. Ce bine-mi pare că vă văd! N-o să mă credeţi, dar tocmai mă gîndeam azi la voi: oare ce mai fac prietenii mei de la Moldova?

– Păi nu fac prea bine, luminăţia-ta – zise Vulture.

– Ei, cum se poate?! – zise viziriul şi-o umbră de îngrijorare îi trecu peste chip. Dar poftiţi, şedeţi, nu staţi în picioare! – şi le arătă trei cadîne care ţineau trei perini.

– Nu facem prea bine, luminăţia-ta – reluă spătarul Vulture, aşezîndu-se cu băgare de seamă.

– Dar ce-aţi păţit? V-au călcat leşii, cazacii? S-a sculat prostimea?

– Ba nu, luminăţia-ta, mai rău. Am fost maziliţi.

– Nu se poate! – se indignă viziriul. De cine?

– De luminăţia-ta – zise timid Barzovie-Vodă.

– De mine?! – făcu viziriul. E peste putinţă!

– Ba uite că se poate – zise Vulture.

– Dragii mei, voi vorbiţi serios? – se uită viziriul la ei.

– Ne arde nouă de glumă, luminăţia-ta? – întrebă Vulture.

– Domnilor, ori nu mai ţin eu bine minte, ori dumneavoastră sînteţi nebuni! Uite, am aici catastiful cu tot ce fac. Iată: luna trecută, în 12, am mazilit pe Constantin-Vodă în Ţara Românească, în 13 pe cel ce l-am pus în 12, iar în 14 pe Barzovie-Vodă în Moldova. Ia te uită, dom'le – zise el uimit către Barzovie – chiar te-am mazilit! Măi să fie! Dar ce-am avut cu dumneata?

– Nu ştiu, luminăţia-ta – spuse timid Barzovie-Vodă.

– Trebuie c-ai făcut dumneata ceva, că doar nu te-am mazilit degeaba – zise încruntat viziriul. Hai, spune repejor tot ce-ai făcut.

EPISODUL 34

VIZIRIUL SE MĂRTURISEŞTE

– N-am făcut nimica, păcatele mele! – începu să se tînguie Barzovie-Vodă. Să-mi saie ochii din cap, cum vă văz şi cum mă mai vedeţi, de-am făcut ceva! Peşcheş am dat, balgi-başlîc am dat, cu leahu nu m-am încuscrit, la moscal prietini n-am avut, pielea prostimii nu o am luat, monastiri n-am rădicat, ci numai o pustie de teatru; cu pîra n-am umblat, hotarele le-am păstrat, se pot vedea şi astăzi, pămîntul l-am însămînţat, l-am arat, l-am adus la sapă de lemn, am scos untu din el şi vi l-am trimis. Atunci de ce, luminăţia-ta, de ce? Cu ce-am greşit?

– Hm! – făcu viziriul dus pe gînduri. Una din cadîne se ridică şi aduse o cafea. Hm, hm! – mai făcu viziriul şi mai veniră două

cafele. Aşa e, ai dreptate, dragă Barzovie, n-ai fost un domn rău, ai dat randament. Şi totuşi te-am mazilit, nu mai începe îndoială. Uite – ciocăni el cu degetul în catastif – chiar aşa am notat: "Mazilit azi Moldova Barzovie-Vodă".

– N-aţi scris cumva şi de ce? – îndrăzni spătarul Vulture.

Viziriul îşi vîrî două degete în jiletcă, scoase o pereche de ochelari, şi-i fixă pe nas şi se uită cu atenţie în registru.

– Nu – spuse el dezamăgit. N-am scris. Îmi pare nespus de rău, dar n-am scris. În orice caz, dragă Barzovie, îţi dau cuvîntul meu de onoare că nu te-am mazilit degeaba. Serviţi, vă rog – şi le arătă cafelele.

– Bine, luminăţia-ta – zise Barzovie-Vodă cu lacrimi în ochi, sorbind cafeaua – dar nu se poate să fi uitat! E vorba de viitorul meu, de viaţa mea!

– Viaţă? – spuse obosit viziriul. Viaţa ta? Atunci cu ce să mai zic de viaţa mea? Ştiţi voi cîte rapoarte, cîte misive, cîte înscrisuri trebuie să citesc zilnic? Şi dacă le-aţi vedea cum sînt scrise! Cînd le citesc, am senzaţia că noi cucerim numai popoare indo-europene. Virgulele sînt puse aiurea, subiectul se-acordă cu cîte-un grup de boieri mai mari, frazele sfîrşesc invariabil cu apelul la mazilire. De la asediul Vienei n-am mai văzut un epitet ca lumea. Încet, încet, tot urmărind rapoartele, încep să-mi dau seama de anumite reguli: întotdeauna înaintea consoanelor "b" şi "p" se scrie cu "m" şi nu cu "n"; "g" şi "c" urmat de vocalele "e" şi "i" se pronunţă "ge", "gi", sau, mă rog, "ce", "ci"; cînd avem un grup de trei consoane alăturate, prima consoană trece de obicei la silaba dinainte, iar celelalte la silaba următoare.

– Da, într-adevăr – spuse Barzovie-Vodă revenindu-şi – dar există şi excepţii: grupurile "ct", "cţ", "pt", dacă au înaintea lor o consoană, se despart astfel: "c" şi "p" formează silabă cu consoana din faţă, iar "t" şi "ţ" rămîn cu cea următoare.

– Păi vezi? – se bucură viziriul. Vezi cîte probleme sînt? Şi tu te plîngi că eşti mazilit!

EPISODUL 35

FĂRĂ TITLU

– Luminăţia-ta – grăi atunci spătarul Vulture, luînd de pe dînsul mîna şerpească a unei cadîne ce se strecura spre tăcutul

Broantеş – eu zic să lăsăm aceste probleme de limbă pe seama grămăticilor. Năcazul care ne-a adus pe noi aici nu ţine de limbă, luminăţia-ta, năcazul nostru e universal. Cu un Vodă mazilit nu cad numai două silabe, cade un om, o fiinţă cuvîntătoare, o familie, o curte, ba chiar, *mutatis-demonstrandum*, o soţietate. O soţietate fără Vodă e ca o oişte fără gard. De-aia zic, uitîndu-mă cu adîncă şi sinceră jale la acest vouă preaplecat pînă mai ieri slujitor: ce facem la o adicătelea cu el?

Barzovie-Vodă suspină şi-şi privi cu profundă recunoştinţă spătarul.

– Domnilor – zise viziriul, desfăcîndu-şi braţele a neputinţă – deocamdată n-am nimic disponibil pentru dumneavoastră. Ţara Românească e ocupată, Moldova e ocupată, Cameniţa e oraş închis.

– Luminăţia-ta, nu cerem mult – zise spătarul Vulture. Trebuie să fi rămas cîndva, pe undeva, un loc de ceva-cumva...

– De ceva-cumva? – deveni atent viziriul.

– Da, luminăţia-ta, de ceva-cumva.

– De ceva-cumva cam atît? – grăi viziriul, gonind cadînele.

– Păi să ne socotim! – zise spătarul Vulture. Două de la logofătul Veardză, c-a rămas pe drumuri.

– Două! – notă viziriul.

– Două de la hatmanul Viezure, că i-au pîngărit giupîneasa.

– Patru! – zise viziriul.

– Două de la clucerul Stănilă, că i-au pîrjolit casa.

– Şase!

– Una de la preasfinţia-sa Amfibie, că i-au pervertit giudecata.

– Şapte!

– Una din partea bivelvornicului Stronţiu, că l-au pus de-au giucat geamparalele ziua-n-amiaza mare cum l-au făcut mă-sa, care dă şi ca o pungă.

– Nouă! – socoti viziriul.

– Două de la logofătul Veardză, unşpe...

– Păi stai, spătare, că logofătul a mai dat două!

– Lasă, luminăţia-ta, să mai dea dacă lui îi face plăcere! Unşpe înmulţit cu o sută, cît dăm noi, eu şi Barzovie-Vodă, fac în cap una mie şi una sută pungi-aur, să le purtaţi sănătos! Poate că una-două să le fi suflat vîntul, da' le-am completat cu fumăritul.

– O mie şi o sută de pungi, care va să zică – meditä viziriul. Trebuie să-l anunţ pe sultan. Da' ştiu c-aţi strins, nu glumă.

– Nu ne-am făcut decît datoria – plecă ochii Barzovie-Vodă.

EPISODUL 36

SULTANUL

Dimineaţa, după un somn agitat în care visă cu mare plăcere că fusese instalat pe un tron cu totul şi cu totul de aur, dîndu-şi apoi seama cu groază că, de fapt, stătea pe tron ţinîndu-şi capul în poală, ca o minge, Barzovic-Vodă fu condus împreună cu spătarul Vulture şi rapsodul Broanteş la palatul sultanului, o clădire albă, impunătoare, recent renovată, care astăzi găzduieşte celebrul muzeu Topkapi, unde, zilnic, puteţi petrece cîteva clipe de destindere admirînd hangerele, pumnalele, iataganele, săbiile cu unul sau două tăişuri, adevărate opere de artă care şi-au cucerit de demult o binemeritată faimă în lumea întreagă, după căderea Constantinopolului (1453). Spre deosebire de palatul viziriului în care, cum s-a văzut, cadînele umblau majoritatea neînsoţite, în palatul sultanului, nu zăreai picior de cadînă fără picior de eunuc, ei, eunucii, prin specificul activităţii lor obşteşti, bucurîndu-se de toată încrederea sultanului Beşiktaş Mehmet Hamzà.

Beşiktaş Mehmet Hamzà s-a născut la 10 noiembrie 1582 în satul Galatasaray, de pe coastele Anatoliei, într-o familie de turci paşnici, nevoiaşi (anul acesta se împlinesc 400 de ani de la naşterea lui). De mic ia cunoştinţă cu vicisitudinile vieţii, fiind silit, datorită firavei sale constituţii, să urmeze şcoala primară. Este pasionat de istorie şi numismatică. În 1601, în urma bătăliei de la Szeghedin, primeşte o bursă de studii la Viena. Reîntors în ţară, înfiinţează "Mişcarea adevăratei propăşiri otomane" (MASOK), acţionînd pentru o mai dreaptă înţelegere a turcului de rînd. După lovitura de stat a lui Başbuc-paşa, ia calea exilului, la Lipsca, unde strînge monezi vechi pentru timpuri noi. Cînd strînge destule, revine la Stambul, ia puterea, se instalează la palat şi organizează un referendum popular prin care e ales sultan. În general, se poate spune că Beşiktaş Mehmet Hamzà a militat pentru micşorarea numărului de bătălii, pentru declanşarea lor de comun acord, pentru stabilirea unor peşcheşuri rezonabile, umane. În vremea lui, deşi imperiul otoman n-a cunoscut mari extinderi cantitative, este de subliniat faptul că s-a îmbunătăţit mult calitativ. S-au înfiinţat numeroase ateliere meşteşugăreşti, unde săbiile de Toledo erau obţinute printr-un procedeu turcesc. Oglinzile de Murano erau fabricate la Plevna, iar icrele de Manciuria erau pescuite din Dardanele. A crescut longevitatea turcului mediu, a sporit numărul de soţii. Pe bună

dreptate, Beşiktaş Mehmet Hamzà a fost supranumit "Sultanul de treabă".

EPISODUL 37

ÎN PALATUL SULTANULUI, UNDE SĂ TOT STAI

Deci, cum spuneam în precedentul episod, viziriul îi conduse pe cei trei moldoveni în palatul sultanului. Moment important, de mare rezonanţă pentru relaţiile româno-otomane din secolul al XVII-lea, moment pe care-l povestim cu sufletul la gură, atenţi să nu scăpăm nici o nuanţă, nici un amănunt nelalocul lui.

Pe coridoarele înalte, pîsloase, unde, cum spuneam, nu zăreai picior de eunuc fără picior de cadînă, însuşi viziriul, cît era el de viziriu, umbla parcă mai aplecat, mai adus spre podea şi ţinea dreapta. Pe stînga, în sens invers, trecea cînd vreun sol prăfuit, cînd vreun paşă beştelit, cînd vreo cadînă urmată de un parfum ameţitor în care descopereai insensibilul eunuc. După ce, spre mirarea moldovenilor, trecu şi-o cămilă cu una sau două cocoaşe purtînd în spinare două sau mai multe femei uşoare care plîngeau cu zece rînduri de lacrămi, viziriul, în fine, se opri în faţa unei uşi pe care scria în cîteva idiomuri de mare circulaţie: SALA DE FORTZA. Cu sfială, viziriul îşi îndoi falanga unui deget şi ciocăni cu ditamai smaralgdul.

– Intră! – se auzi firesc (da, acesta e cuvîntul, "firesc") dinăuntru.

Viziriul împinse uşa şi intrară toţi patru. Prima imagine care le răsări înaintea ochilor fu cea a unei cadîne pentru descrierea căreia pixului nostru i-ar trebui o pastă chinezească foarte, foarte moale. Ea, cadîna, stătea în picioare îmbrăcată puşcă, nota ceva pe-o tăbliţă şi număra:

– ... o sută cinci, o sută şase, o sută şapte...

Mai la vale, la picioarele ei, un om mic, muşchiulos, numai în fes şi-n indispensabilii *sine qua non*, făcea flotări în ritmul numărătorii. Omuleţul şiroia de sudoare, dar se vedea cît colo că e mulţumit.

– Sultanul! – şopti cu admiraţie viziriul, arătîndu-l pe flotant.

– ... o sută şaişpe, o sută şaptesprezece, o sută optşpe... – continuă cadîna.

– E mare, dom'le! – se extazie viziriul, urmărindu-şi stăpînul.

EPISODUL 38

ÎN SALA DE FORTZĂ

În fine, la flotarea cu nr. 203, sultanul Beşiktaş Mehmet Hamzà îşi făcu semnul semilunii şi se ridică de pe covorul cu bătălia de la Nicopole. Se vedea cît-colo că-i obosit, dar mulţumit.

– Ce urmează? – privi el spre cadîna de serviciu.

– Masaj sau vernisaj – răspunse dînsa.

– Masaj! – hotărî sultanul şi-o luminiţă ciudată îi sclipi pentru o clipă în ochi. După aceea? – întrebă el cu un glas care îi miră pe moldoveni prin moliciunea lui. Cadîna plecă cu sfiiciune privirea. Mda – zise sultanul, trecînd firesc peste stînjeneala cadînei. Şi-apoi?

– Apoi duş sau spectacol – zise cadîna.

– Duş – hotărî sultanul.

– Luminăţia-ta – interveni timid viziriul – n-aş îndrăzni să vă tulbur măreaţa pauză dacă n-aş cunoaşte cît de adîncă e grija ce purtaţi oriunde pentru acele întîmplări şi fiinţe care bat la Înalta Poartă a înţelegerii dumneavoastră...

– Frumoasă frază! – răspunse sultanul ştergîndu-şi ceafa. De unde-ai scos-o?

– Din Tacit, luminăţia-ta – răspunse viziriul.

– A fost un mare cărturar. Pămătufu!! – porunci sultanul.

– Cunoscînd aşadar interesul neostoit al luminăţiei-tale pentru trebile împărăţiei – continuă viziriul – am îndrăznit împreună cu aceiaşi preaplecaţi slujitori din Herţegovina...

– Din Moldova, prealuminate! – şopti fistîcit Barzovie - ... sau, mă rog, din Moldova – se corectă viziriul – să intrăm în acest loc al forţei şi îndemînării din totdeauna...

– Cu multă boia şi răziţi şi hreanul – zise sultanul către o altă cadînă aşteptînd respectuoasă în poziţie de drepţi. Apoi, întorcîndu-se spre viziriu: Da, te ascult.

– Şi, cum spuneam, aceşti trei preaplecaţi supuşi din Moldova au a vă pune înainte o mică atenţie şi rugămintea de a-i asculta.

– S-aud! – zise sultanul sărind sprinten pe cămila cu mînere.

Tăcutul Broanteş înaintă şi puse in faţa sultanului o desagă dolofană.

– Ce-i acolo? – întrebă sultanul.

– Piatră ponce, pentru bătături, luminăţia-ta, de la noi de la Rarău.

EPISODUL 39

SCURTĂ ÎNTREVEDERE CU SULTANUL

– Vă mulţumesc din inimă! – spuse sultanul adînc mişcat. Dar staţi jos, vă rog, staţi turceşte, simţiţi-vă ca acasă. Cei trei moldoveni şi viziriul se aşază încrucişîndu-şi ciolanele.

– Măi să fie! – zise sultanul privind desaga. Piatră ponce! Tocmai ce-mi trebuia! Cine-a fost cu ideea?

– Eu! – răspunse spătarul Vulture într-o turcă perfectă.

– Cum te cheamă?

– Vulture, luminăţia-ta – răspunse spătarul.

– Şi ce rang ai, voinice?

– Nu mai am nici un rang.

– L-am mazilit, luminăţia-ta – tuşi încruntat viziriul.

– Mazilit! – făcu sultanul pleznindu-şi palmele a mirare. Imediat apăru o cadînă dumnezeiască.

– Ce e, dragă? – întrebă sultanul, privind-o chiorîş.

– Aţi pleznit din palme şi-am venit – ciripi cadîna.

– Am pleznit a mirare – o lămuri sultanul. Întinde-o. Cadîna dispăru.

– Mazilit! – reluă sultanul. Un asemenea om! Şi ăştia doi?

– I-am mazilit şi pe ei – făcu şi mai încurcat viziriul.

– Extraordinar! – nu se putu abţine sultanul. Ce vremuri! Carevasăzică, dacă pînă şi nişte oameni atît de drăguţi ca dînşii sînt maziliţi, atunci în cine să mai ai încredere? Şi de ce nu le-ai adus numai capetele? – se interesă el întorcîndu-se spre viziriu.

– Am vaga senzaţie că sînt nevinovaţi – răspunse viziriul.

– Mă rog, faci ce vrei. Şi cum vă simţiţi la noi? – se întoarse sultanul spre moldoveni.

– Bine şi foarte bine! – răspunseră aceştia în cor.

– Dacă aveţi cumva o problemă, mai treceţi pe la mine – zise sultanul sărind de pe aparat. Şi vă rog să mă credeţi, mi-aţi făcut o mare bucurie cu piatra asta.

– Bine, luminăţia-ta – făcu speriat Bârzovie-Vodă – dar cu noi cum rămîne?

– Se rezolvă – zise sultanul bătîndu-l pe umeri. O moarte are omul. Cum spunea Omar Khayam?

– "Mi-ai spart paharul, doamne – recită viziriul – şi vinul cel curat/ În iarbă sîngerează; ce-mi mai rămîne-n loc?".

– Nu asta dragă! – făcu supărat sultanul. Strofa cu moartea!

– Pe aia n-o ştiu – mărturisi viziriul.

– Ei, nu-i nimic – spuse sultanul. Hai noroc şi să ne vedem sănătoşi.

EPISODUL 40

DESPRE GÎNDIRE

Speriaţi, năuciţi, moldovenii ieşiră de la sultan. Singurul dintre ei care, conform unui străvechi obicei dunărean, îşi transforma spaima în meditaţie, părea a fi spătarul Vulture.

– Luminăţia-ta – grăi el către viziriu – un cap am şi eu. Şi p-ăsta să mi-l pierd?!

– Se ridică aici o problemă – răspunse visător viziriul. Oamenii, spătare, nu-şi pierd efectiv capul decît atunci cînd încep să-l neglijeze, înlocuindu-l cu gîndirea.

– O viaţă întreagă nu i-am dat pace propriului meu cap, luminăţia-ta. "Gîndeşte, îi spuneam, nu dormi, că mîine-poimîine vine o gîndire mai tare şi-ai zburat." Gîndeam, luminăţia-ta, nu exagerez, zi şi noapte, fără pauze. Nici să notez ce-am gîndit n-aveam vreme.

– Se mai ridică aici o problemă – spuse viziriul. O gîndire neîntreruptă încinge capul şi apar greşeli. Ţin minte că acum vreo patruzeci de ani eram copil de casă la răposatul sultan Kazayangil – ţină-l Alah în haremul lui! – şi într-o după-amiază, în loc să frec podelele, frecam mangalu', cum se zice. Mă vede sultanul şi-mi spune: "Ce faci, bre, aici după perdele?" "Mă gîndesc, prea-mărite", zic eu. "În casa mea, bre?!" face el şi dă-i şi arde-i, că de-atunci gîndesc numai în aer liber.

– Asta cam aşa e – răspunse spătarul. A gîndi cu capul tău nu e greu: greu e să-ţi ţii gîndirea acolo unde-ţi stă şi capul. Au fost cazuri cînd oamenii cu capul teafăr s-au trezit că le zboară gîndirea de pe umeri.

– Cap ai, gîndire ce-ţi mai trebuie? – zise viziriul. Fă şi tu o pauză. Eu, spătare, te apreciez cît te apreciez pentru că încă te văd om cu cap. Nu mă face să-ţi apreciez gîndirea desprinsă de trunchi. Lăsaţi ce-aţi adus aici şi mergeţi liniştiţi la Moldova.

– În ce calitate? – îndrăzni Barzovie-Vodă.

– Nu calitatea contează – zise viziriul. Contează s-ajungeţi. Calitatea o trimit eu p'ormă, cu ienicerii. Drum bun!

EPISODUL 41

DIN NOU ÎN MOLDOVA

Dacă bine ţii minte, mărite Cetitoriule – şi nu vedem ce te-ar putea împiedica să-ţi aduci aminte: memorie distributivă ai, cult eşti, autodidact devii – pe cuviosul Metodiu şi pe mai tînărul frate întru credinţă Iovănuţ i-am lăsat în Moldova, ascultînd poveşti la ceas de taină, nu mult după ce Găinuşa se ivise pe cer, vestind în locul unui Cocoş inexistent trecerea într-o altă zi. De luat nu-i vom lua tot de-acolo, ci puţin mai departe, cam la vreo două mile de hanul Stăniloaiei. Şi în vreme ce Parnasie, Stejeran şi ceilalţi povestitori adorm, cu spatele spre jăratic şi totodată, fără s-o ştie, adormind astfel, mor ca personaje, iată-i pe nemuritorii Metodiu şi Iovănuţ suind pieptiş o coastă în boarea străvezie a dimineţii.

– ... şi era tot alb la păr şi faţa-i era curată – gîfîi Metodiu continuînd o vorbă – şi se uita blînd la mine. Mie mi-au dat lacrimile şi nu-mi puteam lua ochii de la el.

– Altceva nu ţi-a mai zis? – întrebă Iovănuţ numai ochi şi urechi.

– Ba mi-a zis – răspunse Metodiu oprindu-se o clipă. Mi-a zis: "Eu nu ştiu umbla bine pe-aici, că n-am mai fost de mult. Dar dacă vei vrea tu să-mi arăţi unde vine locul acela, m-oi ruga să te pomenească Domnul în împărăţia Lui. Vino cu mine şi-mi arată şi nu-ţi va părea rău".

– Dar în ce voia să-l pună? – întrebă Iovănuţ.

– Avea o canistră mărişoară la el şi-o ploscă mai mică, cît să guste pe drum la întoarcere.

– Şi dumneata ce-ai făcut?

– Am ieşit cu el la drumul Paşcanilor, am tăiat de-a dreptul dealurile Bahluiului şi-am tot mers aşa vreo două zile.

– Şi el n-a mai zis nimic?

– Ba a mai zis. A zis că dacă i-o plăcea, va mai veni cu o canistră sau chiar cu două, că-n alte părţi nu s-a mai făcut viţă. Pe drum am tras amîndoi din plosca mea. I se dezlegase şi lui limba. M-a întrebat dacă la noi sînt mănăstiri mixte, mi-a dat nişte nuci din traista lui – n-am văzut în viaţa mea aşa nuci mari, curgea laptele din ele – i-am dat şi eu nişte prune, mai trăgeam din plos-

– Şi aţi ajuns?

– Am ajuns. No-am ţinut după unul deal, am întins mîna înainte şi i-am arătat în vale: "Uite, Sfinte Petre, acolo e Cotnarul!".

El a zis "mulţumesc, frate Metodiu", şi-a luat canistra subţioară, s-a înălţat aşa cam de un stat de om de la pămînt şi apoi şi-a dat drumul la vale, peste araci.

– Frumos vis ai avut! – oftă cu invidie [redacted]as Iovănuţ, slobozind pasul.

– Cu-atîta m-a luminat şi pe mine Domnul – zise Metodiu – că altfel...

EPISODUL 42

SPLEEN

În vreme ce Metodiu şi Iovănuţ, cu hărnicia seculară şi uneori secularizată a călugărilor, urcau pieptiş o coastă a dealului din precedentul episod, pe versantul celălalt, coborîtor, din actualul episod, la umbra unui stejar despre a cărui vîrstă este o impietate a pomeni, stăteau prăvăliţi doi oameni calmi. Dacă nu s-ar fi observat, în răstimpuri, o uşoară mişcare pe orizontală a fălcilor, urmată de o energică deplasare pe verticală a mărului lui Adam, ai fi zis că cei doi oameni în floarea vîrstei nu făceau nimic; mişcarea însă îi trăda: mîncau ceva. În spatele lor, la vreo zece metri în umbra unui măr pădureţ în floare, apărîndu-se alene de cîteva muşte matinale, picoteau doi murgi priponiţi.

– Nu trece nimeni – spuse unul din oameni, ridicînd o geană şi privind în lungul drumului.

– Apăi, măi fîrtate – spuse celălalt – uite plosca jumătate. Lasă-l încolo şi bea ici pe săturate. Am sau n-am dreptate? Drept răspuns, primul luă plosca şi trase o duşcă bună.

– Trebuia să ieşim la drumul mare – continuă el. Pe cărăruia asta nu trece nimeni.

– Foicica fagului, trebuie să treacă pînă la urmă cineva – răspunse celălalt. Primul oftă şi se răsuci cu efort pe-o parte.

– Ia te uită ce s-au mai îngrăşat şi ăştia! – spuse el privind spre cai. Mare minune să mai poată fugi!

– La aşa trai, aşa cai – zise celălalt zdrobind o ceapă.

– Stau cîteodată şi mă gîndesc: mare lucru şi frica! – făcu primul. E destul să-i ieşi omului în cale, să-l întrebi de sănătate şi-ţi dă tot. Dacă ar şti şi ceilalţi cît e de uşor, ar veni toţi în codru, n-ar mai sta unul acasă.

– Păi şi-atunci cui am face dreptate? – zice celălalt întinzîndu-i din nou plosca: ţi-a mai rămas jumătate.

EPISODUL 43

LA DRUMUL MARE

Cum stăteau cei doi voinici acolo la marginea drumului, mai vorbind, mai înghiţind, numai ce unul din cai nechează o dată scurt, prevestitor.

– Ia vezi, măi, ce vrea Nestor! – spuse primul voinic.

Al doilea voinic se sculă într-o rînă.

– Ce vrei tu, murgule băiatule? – întrebă el.

Calul arătă cu capul în direcţia dealului.

– Foicica bradului, zice ca să ne uităm în direcţia dealului – spuse al doilea voinic.

– Uită-te tu – răspunse primul. Ne-a mai arătat tot aşa şi alaltăieri şi cînd m-am sculat să văd, era o vulpe.

Al doilea voinic se urni în sus şi-şi puse mîna streaşină la ochi.

– Verişcane frăţioare – anunţă el – scoală-mi-te în picioare puţin.

– Ce-i? – întrebă primul.

– Vin doi spre noi.

– Lasă-i să ajungă aici. A ce arată?

– A popi.

– Apăi, iarte-ne Cel care precum se zice pe toate le ştie.

Cel de-al doilea voinic se aşează înapoi în iarbă. Cînd cei doi călugări ajunseră în dreptul lor, primul voinic strigă:

– Hei, preacuvioşiile voastre! Ia veniţi puţin încoace!

– Sfinte Haralambie, apără-ne ! – sări ca fript Metodiu, uitîndu-se în jur. Piei, drace!

– Domol, domol! – grăi din iarbă primul voinic, sculîndu-se în capul oaselor. Nu e necuratul, preacuvioase.

– Bată-vă să vă bată – zise Metodiu, ţinîndu-se cu mîna de piept – cum ne-aţi mai speriat! Dar ce faceţi acolo în şanţ, oameni buni?

– Facem dreptate – zise primul voinic. Auzit-ai dumneata de fraţii Stănciulescu?

– Auzit, de bună seamă – răspunse Metodiu. O ţară întreagă le poartă frica.

– Ei, noi sîntem – zise voinicul. Fiţi buni şi scoateţi dumneavoastră tot ce-aveţi asupră-vă.

– Păi, ce s-avem, păcatele noastre?! – începu să se tînguie Metodiu.

– Nu ne faceţi să ne seulăm şi să venim noi la voi – îl întrerupse primul voinic uitîndu-se pe sub gene – că e de rău.

– Alelei – întări celălalt.

– Păi ce s-avem – repetă Metodiu, scotocindu-se prin traistă. Uite ce-avem! – şi le arătă pe rînd o psaltire, o scrumbie uscată, doi nasturi, o pană, o călimară.

– Şi tu? – zise voinicul către Iovănuţ.

Iovănuţ scotoci şi el prin traistă şi, oarecum încurcat, mai scoase două scrumbii.

EPISODUL 44

FRAŢII STĂNCIULESCU

Văzînd puţinele lucruri scoase de cei doi călugări din traistă, fraţii Stănciulescu ridicară a mirare din sprîncene.

– Nestor! – strigă unul din ei. Calul înălţă deştept capul aşteptînd poruncă. Omul fluieră într-un chip ciudat, ca o mierlă rănită. Calul se uită la stăpîn, se uită la călugări şi din nou la stăpîn.

– Hai, hai, lasă vorba! – spuse omul şi mai fluieră o dată. Calul lăsă capul supus, îşi întinse botul spre tulpina mărului pădureţ, se dezlegă şi cu frîul aninat de gît, porni la pas spre călugări. Cînd ajunse în dreptul lor, se opri, îi privi lung, mai înaintă un pas, se uită în traista lui Metodiu, apoi într-a lui Iovănuţ, îi mai mirosi puţin şi nechezã.

– Chiar nu mai au nimic! – spuse uimit unul din fraţi.

– Aşa ceva n-am mai pomenit! Mulţumesc, Nestor! Calul se înapoie în iarbă, sub măr, alături de tovarăşul său.

– Preacuvioşiile voastre! – spuse cu bunăvoinţă unul dintre Stănciuleşti. Poftiţi, rogu-vă, încoace! Nu vă facem nimic!

Palizi, drepţi, cu traista-n mînă, călugării se apropiară de şanţ.

– Stănciulescu Vasile! – zise unul din voinici, întinzînd braţul.

– Stănciulescu Demeter! – spuse şi celălalt, făcînd aceeaşi mişcare. Îşi strînseră îndelung mîinile, se îmbrăţişară cu respect.

– Poftiţi, şedeţi, nu vă sfiiţi! – spuse Stănciulescu Demeter, lăsîndu-se în iarbă. Călugării, destinşi, căutară din ochi un petec de pămînt şi luară loc.

– Noi sîntem lotri – spuse Stănciulescu Vasile – şi de aceea precum aţi văzut... în sfîrşit... ce să mai vorbim, v-aţi dat seama.

– Nu face nimic – spuse Metodiu. Mare-i grădina Domnului şi orice om trebuie să facă oareceva într-însa.

– Noi plivim printre straturi – răspunse Stănciulescu Vasile. Pornim de la gîndul că în grădina asta toţi şi toate trebuie să crească şi să rodească la fel. Cum se-nalţă vreo tufă mai tare ori vreun pom face mai multă umbră pămîntului, cum le scuturăm de sămînţă, de fruct, de – mă rog – ce pică. Iar de vedem că este cîte unul care nu vrea să dea rod, îl altoim. Ori nu aşa trebuie să arate grădina Domnului?

– Mda – zise Metodiu – văd că eşti lotru cu carte.

– Sîntem tot mai mulţi – spuse cu mîndrie în glas Stănciulescu Vasile. A trecut vremea cînd în pădure dădeai numai peste sălbăticiuni. Azi codrul e plin de oameni cu carte. Unii-s lotri, alţii-i caută.

EPISODUL 45

DESPRE UNELE PROBLEME ÎNTÎMPINATE DE LOTRII SECOLULUI AL XVII-LEA

În faţa unei mărturisiri atît de la locul ei şi, în general, în faţa întregii comportări peste aşteptări a lotrilor, cei doi călugări îşi reveniră total din spaima care le dăduse tîrcoale în precedentul episod.

– Socot – grăi Metodiu cu glas binevoitor – că dacă v-aş numi "fraţilor" atunci cînd aş începe o vorbă cu domniile-voastre, mi-aş călca nu în puţină măsură pe cuget şi simţiri. O jenă firească mă opreşte să vă numesc astfel. Îngăduiţi-mi, aşadar, cu înţelepciunea de care văd că daţi dovadă, să vă numesc "oameni buni".

– Preacuvioşia-ta – răspunse Stănciulescu Vasile – numeşte-ne matale cum vrei. Că ne vei zice "fraţilor", cum nu vrei să ne zici, că ne vei zice "oameni buni", cum văd că ţi-ai luat îngăduinţa s-o faci, tot una e. Noi – şi cînd spun "noi" mă gîndesc şi la fratele Demeter – nu ducem grija numelui. Alta e buba: ne doare că oamenii pe care îi prindem nu vor să stea de vorbă cu noi. De multe ori, părinte, prindem drumeţi doar ca să mai stăm la o tacla, nu le luăm un ac. Crezi că înţelege careva treaba asta? Ca să poţi să vorbeşti cu ei, trebuie să-i legi.

– Vă simţiţi singuri? – întrebă Metodiu.

– Puţin spus "singuri"! – răspunse amărît lotrul. În codru, dacă n-ai treabă, te simţi prost.

– A sta-n codru nu-i mirare, a fi lotru-i lucru mare – zise Stănciulescu Demeter.

– Dar voi, oameni buni, ziceţi că faceţi dreptate. Cui faceţi voi dreptate? – întrebă Metodiu.

– Păi asta e, părinte, că nu mai ştim. Pînă anul trecut făceam dreptate la cerere. Venea cîte unul mai oropsit şi se plîngea, ne arăta ce şi cum şi noi îi făceam dreptate. Au fost zile cînd făceam dreptate şi de trei ori pe noapte. O dreptate ici, o dreptate colo, mă rog, cum îi venea omului mai bine să şi-o facă. Dar s-a stricat treaba şi-aici.

EPISODUL 46

NESTOR

– Foicica fagului, grea e viaţa codrului, da' şi viaţa lotrului!... oftă Stănciulescu Demeter. Că-n codru te duci şi vii, dar fiind lotru, aşa rămîi.

– Poftim? – nu înţelese Metodiu.

– Fratelui Demeter îi place să grăiască pre viersuri tocmite – îl lămuri Stănciulescu Vasile. Asta-i boala lui, de la tata, care-a fost tîmplar.

– Înţeleg – răspunse Metodiu.

– Da' uite că ne-am luat cu vorba şi nu v-am poftit la nemică! – zise Stănciulescu Vasile. Frate Demeter, mai găsim noi ceva în desagă pentru preacuvioşiile lor?

– De-nchinat am mai avea, de băut aşijderea, dară de mîncat – foicica fagului.

– Nu se poate! – zise Stănciulescu Vasile. Nestor!

Calul răsări somnoros din iarbă. Stănciulescu Vasile îşi ţuguie buzele şi scoase două şuierături ascuţite.

– Nu cred că mai poate, frate, – zise Stănciulescu Demeter, privind sceptic dobitocul. Uită-te niţel la el: s-a îngrăşat, s-a deformat de tot.

Auzind aceste vorbe, calul sforăi cumplit, se înălţă în două picioare, căzu pe spate, dar se ridică imediat şi-o luă la galop spre un lan de grîu din apropiere. Se opri o clipă la marginea lanului, adulmecă şi, brusc, ţîşni în zig-zag spre mănoasele spice. Era o splendoare să-l priveşti; înalt, cu gleznе fine, cu crupa încordată de efort, cu gîtul întins şi roind de sudoare, calul părea un zeu modern fugărind o nevăzută nimfă prin pletele mîngăioase ale grîului. Deodată, superbul centuar cu cap de cal şi corp de taur îşi arcui în aer cele peste 400 de kilograme ale sale, făcu un salt şi se ghemui la

pămînt, dispărînd din vedere. Cînd se ridică ţinea între fălci un urechiat.

– L-a prins! – exclamă Stănciulescu Vasile. Bravo, Nestor!

Calul veni modest şi depuse la picioarele stăpînului iepurele mai mult mort decît viu.

– Ciudat cal! – zise Metodiu privind spre Nestor.

– E cal de vînătoare – spuse Stănciulescu Vasile tăind iepurele mai mult mort decît viu în patru. L-am cumpărat de la un pur-sînge neamţ.

EPISODUL 47

DESCRIERE

Pînă se fripse nefericitul iepure, această mascotă vie a existenţei tupilate şi libere care pe atunci creştea cu sutele de mii pe generoasele dealuri urmate de fertile văi, soarele trecu încet, inexorabil în crucea amiezii. Era o zi minunată. Ciocîrlia se înălţa voioasă în văzduh după vreo musculiţă inconştientă, albinele bîzîiau harnice în căutarea prăzii, fluturii îşi etalau întreaga paletă a coloritului lor, demn de pensula unui Kandinsky, iar muştele, cu excepţia locului unde adăstau caii, erau puţine. La marginea pădurii se puteau vedea vreo cincizeci de zimbri păscînd falnic, demn, iar nu mult înaintea lor, în lan, un cîrd de dropii îşi depuneau cu părintească grijă ouăle. Un nor de lăcuste venind de la răsărit se opri o clipă deasupra pădurii, întunecînd soarele, dar apoi făcu cale întoarsă. Dinspre nord se simţea moale o adiere de vînt purtînd cu ea miros de levănţică, şoapte de iubire, vaiete. Dintr-o gaură practicată în sol, la marginea lanului, ieşiră firesc doi hîrciogi. Ei aplecară cu lăbuţele un spic de grîu, luară strictul necesar de boabe şi se făcură nevăzuţi.

Era linişte şi pace adîncă. Se auzeau doar sfîrîitul nefericitului iepure şi, din cînd în cînd, în pădure, boncăluitul vreunui cerb ori sunetele unor lupi. Deasupra de tot, în azuriul cerului, se zărea, făcînd cercuri tot mai mari, cu aripile larg întinse, o vrabie. În vîrful stejarului multisecular sub care fusese aprins focul, două veveriţe săreau poznaşe din creangă în creangă, desfătîndu-se cu fumul de iepure. Ciocănitoarea ciocănea copacii în căutarea omizilor, încercînd să prevină infestarea ţesuturilor lemnoase. Sevele urcau neabătut prin rădăcini, trunchiuri, crengi, iar la nivelul celulei vegetale,

sub acțiunea clorofilei, plantele sintetizau pe deplin substanțele organice din bioxidul de carbon și din săruri minerale.

În fața unei asemenea armonii a Firii, și călugării și lotrii se simțiră adînc tulburați. Îmbujorat, cu lacrimi în ochi, Stănciulescu Vasile se întoarse spre Metodiu.

– S-a fript iepurele, părinte!... șopti el sugrumat, ieșind din fum.

EPISODUL 48

DIN NOU LA STAMBUL

Lăsînd ceea ce era de lăsat în cămările fără fund ale sultanului, Barzovie-Vodă, spătarul Vulture și tăcutul Broanteș, ieșiră în stradă însoțiți de viziriu. Să tot fi fost în jurul orelor zece; strada era animată și pe trotuare curgea o mulțime de lume. Profitînd de cîteva clipe de răgaz, ieniceri scunzi, cîtă frunză și iarbă, se plimbau agale în grupuri, sporovăind de-ale lor. Din sens opus, mai sobri, mai tăcuți, veneau ținînd sub braț frîiele cailor spahii. Cîțiva invalizi de războaie ieșiră și ei în poarta caselor, să se bucure de razele călduțe ale soarelui. La mesele de pe terase, în fața unor cești de cafea naturală, domnitori, crai, voievozi, cnezi și principi maziliți, unii mai tineri, alții mai bătrîni, așteptau trăgînd din lulele semn din partea Măriei-Sale, sultanul Beșiktaș. Femei, ce-i drept, nu se prea vedeau, dar cine le-avea treaba?

– Dacă n-aveți nimic împotrivă – spuse viziriul – v-aș invita să luăm masa în oraș. Cunosc eu un armean unde se mănîncă excelent. Așteptați-mă puțin, mă duc să mă schimb. N-aș vrea să fiu recunoscut.

Viziriul se îndepărtă în grabă, intrînd în palatul interimar ce-i fusese pus la dispoziție. Rămași singuri cei trei moldoveni făcură cîțiva pași, uitîndu-se pe la tarabe.

– Uite, Măria-Ta, au smochine – spuse spătarul Vulture, arătînd spre o tarabă.

– Cîți bani ne-au mai rămas? – întrebă Barzovie-Vodă.

– Vreo două pungi, bașca mărunțișul – răspunse spătarul.

– Mai bine să ne luăm căciuli – grăi Barzovie-Vodă. A mea e jerpelită rău.

– Lasă-le dracului de căciuli, că ni le iau tătarii, Măria-Ta – spuse spătarul Vulture. Să ne luăm ceva să putem duce și jupîne-

sclor şi copilaşilor noştri. Eu zic să rămînem la smochine. Tu ce zici, măi Broanteş?

Tăcutul Broanteş arătă către nişte ciuboate de piele cu carîmb răsfrînt.

– Sînt scumpe – grăi sceptic spătarul Vulture. Şi la noroaiele noastre n-ai ce face cu ele. Ascultă-mă pe mine: luăm trei saci cu smochine şi cu asta ne-am scos şi drumul.

Pe cînd se sfătuiau ei ce să cumpere, apăru viziriul. Mai să nu-l recunoască: era îmbrăcat lejer, cu un anteriu de mătase vişinie mulat pe corp, cu nişte sandale romane şi cu un turban mic, strengăresc, pus pe-o ureche.

– Eee, altă viaţă, luminăţia-ta! – îl flată spătarul.

– Ştiţi – spuse viziriul roşind de plăcere – să nu înţelegeţi greşit, dar dacă apar în oraş îmbrăcat ca vizir, trebuie neapărat să trec pe la mama. Aşa cere Coranul. Să mergem, dar.

EPISODUL 49

EPISOD CENZURAT

EPISODUL 50

EPISOD JUBILIAR

Întîmplarea face – dar nu este oare întîmplarea expresia ghiduşă a cauzalităţii? – ca tocmai acum o parte a personajelor noastre să intre taman în ceea ce, mult mai tîrziu, imbatabila înţelepciune populară va numi cu un scrîşnet moral de consoane, "crîşmă". La începutul secolului al XVII-lea, deşi cuvîntul "crîşmă" nu prea era folosit, aşezămîntul ca atare era bine cunoscut. Numai în Stambul existau – martore ne stau documentele vremii – zeci de asemenea stabilimente, unde turcul de rînd, oşteanul viteaz, veteranul operat de plăgi, temnicerul tăcut, eunucul energic, veneau să pună ţara la cale, lîngă un rachiu de orz sorbit agale, cu ochii aţintiţi în zare sau, în cîteva cazuri, de-a dreptul scoşi din găvane de autorităţile timpului. Cu satisfacţia datoriei împlinite şi strîngînd forţe proaspete pentru cele ce vor urma, ne îngăduim şi noi, povestitorii, să adăstăm o clipă, în acest episod jubiliar, la o măsuţă din crîşma ţarigrădiană "La semiluna plină" a lui Kir Haciaturian, armean pripăşit şi prosper, atent, gata să se înduioşeze de vreo istorie cu amor, fără mîna stîngă pierdută în tinereţe la cărţi. Dacă ai vreo

istorioară cu amor, eşti omul lui: poţi să mănînci şi să bei pe gratis cît te ţine suflul epic. În spatele stăpînului, ţopăie harnică o ţigăncuşă de vreo douăzeci şi unu de anişori, un adevărat factotum al localului. Alt personaj Kir Haciaturian [illegible]re. Din cînd în cînd văzînd că ţigăncuşa întîrzie prea mult pe la vreo masă, stăpînul se opreşte din plimbare, îşi răsuceşte cu greutate capul specific rasei sale şi aruncă pe sub potcoava mustăţii un mormăit ameninţător, dar tandru: "Cosette!...". Ţigăncuşa îi surîde, apoi, încărcată de farfurii, talgere, căni, cuţite, hangere, fuste, bluze, mărgele, brăţări, cercei, iese spre bucătărie pe lîngă masa noastră, a povestitorilor, foşnind şi lăsînd în urmă un parfum de o tristeţe iremediabilă.

Mulţumit, Kir Haciaturian îşi reia plimbarea. În fond, are şi el dreptate: a crescut-o de mică.

EPISODUL 51

LA MASĂ, LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA

– Ei, ce serviţi? – îi întrebă viziriul pe cei trei moldoveni în timp ce-şi punea şervetul la gît.

– Eu merg pe-o tocană – spuse spătarul Vulture. Pe dumneata, Măria-Ta, spre ce te-ar duce gîndul? – se întoarse el spre Barzovie.

– Spre cel mult o ciorbă – răspunse acesta.

– Nu fi demagog – grăi viziriul. Eu plătesc. Cere ce-ţi place ţie mai mult.

– Atunci să fie şi-un şniţel vienez – spuse Barzovie-Vodă.

Viziriul se încruntă:

– Vienez, zici... Mda... A pătruns şniţelul vienez în Moldova?

– Foarte puţin, luminăţia-ta, se corectă repede Barzovie-Vodă. Numai la nord, pînă la Suceava. La Paşcani, de pildă, nu găseşti picior de şniţel.

– Şi pe unde dracu'-a intrat? – se enervă viziriul.

– Prin trecători, din Transilvania – răspunse temător Barzovie-Vodă.

– Uite-aşa se infiltrează duşmanul! – meditä viziriul. Azi un şniţel, mîine-un vals, poimîine-o divizie întreagă. Te pomeneşti că-ţi plac şi hamburgării?

– Jur că n-am mîncat în viaţa mea! – grăi cu spaimă Barzovie-Vodă.

– Bine, să zicem că te cred. Kir Haciaturian!

Armeanul veni sprinten, aplecîndu-se în faţa viziriului pînă la pămînt.

– Şniţel vienez ai? – întrebă viziriul.

Armeanul şovăi un moment, apoi zise:

– Vienez? N-am, luminăţia-ta, să mă trăznească Alah dacă vă mint.

– Dar de avut, ai avut?

– N-am avut niciodată, că nu-l mănîncă nimeni. E-o mîncare păgînă, nu-mi spurc eu casa cu aşa ceva.

– Bine – spuse viziriul. Dar ce şniţel ai?

– Şniţel otoman! – răspunse cu mîndrie armeanul.

– Ei, ce serviţi? – întrebă viziriul pe moldoveni.

– Bunăoară – spuse spătarul Vulture – eu aş dori – şi cred că mă aflu în asentimentul tuturor – un şniţel otoman. Ce zici, Măria-Ta?

– Mai încape vorbă? – răspunse Barzovie-Vodă. Negreşit că îmi doresc astfel de şniţel.

– Cît despre Broanteş, mănîncă ce mîncăm şi noi – spuse spătarul Vulture. Aşa că aţi mai rămas să ne spuneţi ce doriţi doar luminăţia voastră. Ne-aţi face o mare plăcere dacă aţi servi alături de noi această îndestulătoare mîncare.

– Fie! – răspunse viziriul. Cum vreţi.

– Atunci, patru şniţele mari, otomane! – comandă spătarul.

EPISODUL 52

TĂCUTUL BROANTEŞ

N-apucă spătarul Vulture să-şi termine vorba, că în dreapta lui răsări ca din pămînt cu tacîmuri, şterguri, pahare, ţigăncuşa Cosette.

Nescrise-s legile-omeneşti! Cunoşti cîte-un om de ani de zile, îl ştii blînd, ascultător, la locul lui, un exemplu pentru toţi ceilalţi şi dintr-o dată auzi că l-a călcat tramvaiul. Sau chiar tu, care-ai avut o viaţă obişnuită, fără mari evenimente şi care te-ai străduit să-ţi faci mereu datoria, să-ţi îndeplineşti obligaţiile în familie, în societate, într-o bună zi, o zi oarecare, simţi aşa, deodată, cum te calcă tramvaiul!

Modestele cugetări de mai sus şi altele asemenea lor (pe care numai spaţiul restrîns ne împiedică să le emitem) ne-au venit în

minte gîndindu-ne la Broanteş, rapsodul tăcut ce-i însoţea la Stambul pe Barzovie-Vodă şi pe spătarul Vulturc. Măritul Cetitor îşi aduce, desigur, aminte de soarta tristă a acestui bard căruia, în momentul de vîrf al creaţiunii sale i se retezase în mod samavolnic limba, deoarece, în concepţia otomană despre lume şi viaţă, esteticul, alături de beţie, desfrîul şi neplata tributului, slăbea – cică – apetitul militar şi forţa imperiului. De asemenea Măritul Cetitor a băgat fără îndoială de seamă ce personaj cuminte, secundar, a fost pe tot parcursul povestirii bunul Broanteş. Şi iată-l acum în crîşma lui Kir Haciaturian profund schimbat, stăpînindu-şi cu greu tulburarea, trosnindu-şi pe sub masă degetele. Ce s-a întîmplat?

De cum a văzut-o pe Cosette, ţigăncuşa lui Kir Haciaturian, Broanteş a înţeles că tot ce apucase să creeze pînă a nu i se tăia limba este îndepărtat de viaţă, de realitate, de universalitate. Făcuse o literatură pentru iniţiaţi, pentru răzăşi, minată de specificul locului. În ochii ţigăncuşei adînci, vioi şi mari zărea trecînd umbrele unor mari teme literare pe care metrul îngust al poeziei tradiţionale nu putea să le mai încapă. Cu o sută de ani şi mai bine înainte de publicarea celebrei opere a lui Giambattista Vico (*Scienza nova*, 1725), Broanteş al nostru, observînd mişcarea *corsi e ricorsi* a salbei de pe pieptul Cosettei, se simţea cuprins de mari elanuri romantice şi blestema în gînd tiparele clasice, slavone.

Ceva-ceva observase şi ţigăncuşa, deoarece, în momentul cînd îi puse eroului nostru farfuria în faţă, se sprijini uşor cu mîna de umărul lui.

"O, timp, opreşte-te-o ţîră!" murmură Broanteş în gînd.

EPISODUL 53

O SCRISOARE

Nici n-apucară viziriul, Barzovie-Vodă şi spătarul Vulturc să înghită primul dumicat de şniţel, că Broanteş se sculă în picioare şi se uită rugător spre spătar.

– Vrea afară – îi lămuri spătarul. Luminăţia-ta, pe unde ar veni asta... cum îi zice...

– Pe coridor tot înainte şi prima curte la stînga – răspunse viziriul.

Broanteş mulţumi din ochi şi ieşi.

– Mi se pare – spuse viziriul tranşînd cu dexteritate mari bu-

căţi de şniţel – că rapsodului vostru i-a căzut cu tronc ţigăncuşa armeanului. Am spus corect?

– Corect, luminăţia-ta – răspunse spătarul. Vădiţi o uimitoare cunoaştere a limbii noastre.

– Natura meseriei mele şi-o frecventare asiduă a ţinuturilor dunărene m-au ajutat mult în descifrarea şi aprofundarea frumosului dumneavoastră idiom. Mai ştiu şi alte expresii: puteam să spun, de pildă, că rapsodului "i s-au aprins ţurloaiele", nu?

– Călcîiele, luminăţia-ta – îl corectă spătarul Vulture.

– Da? – se încruntă viziriul. Iniţial am fost informat că "ţurloaiele". Înseamnă că am fost indus intenţionat în eroare. Nu-i nimic, lasă că verific eu.

Pe cînd cei trei discutau asemenea plăcute lucruri, Broanteş se strecură afară, ajunse în curtea interioară a crîşmei, căută un colţ mai ferit, se aşeză la o masă de bîrne, scoase de sub suman o pană, o călimară, o pungă cu nisip dunărean şi-un petic de hîrtie. Uitîndu-se din cînd în cînd spre uşa crîşmei, începu să scrie mărunt, dar citeţ:

"I pak dau ştire domniei voastre za starea mè. Întîmplatu's'a de v'am vădzut şi mare sminteală iaşte vederea voao. Că unde sunt zilele cele calde şi frumoase? Iată s'au dus. Unde bucuria mè? Iată s'au frînt. Unde limba cea repede şi desluşită? Iacă n'am. Decum v'am vădzut, io iaste altu omin. Deci vă rugăm ca ăl mai tîrdziu mînii, vă leato 7118, după vecernie, să biinevoiţi a hi la piaţ Balgi-Başlîc, patamu şto aveam nedeajde pre domniia voastră se daţ noao a şti de toate. Vre'o pagubă n'a hi, giur. De nu biinevoiţi a veni la piaţ, io nu mai am ce să fac i pak! Domniia voastră eşti înţeleaptă şi vei înţelege za ce voi să dzic. Almintrelea nu e."

Ajuns în acest punct al scrisorii sale, Broanteş şovăi; ce caractere să folosească pentru semnătură? Orgoliul îl îndemna să folosească măcar acum literele lui Vergiliu. Totuşi, prudenţa lui funciară învinse: semnă în slavonă.

EPISODUL 54

VIZIRIUL EXPLICĂ PROBLEMA FEMININĂ ÎN CONCEPŢIA OTOMANĂ

Cînd Broanteş reveni la masă, tovarăşii lui şi viziriul se lăsaseră deja oftînd mulţumiţi şi sătui pe spetezele jilţurilor, mestecînd ultimele îmbucături cu acea plăcută lipsă de griji pe care o are

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREŞTI
Sediul Central "M. Sadoveanu"
- Comunicarea Colecţiilor -

omul situat temporal în mijlocul unei orînduiri stabile, departe atît de modul de producţie trecut (respectiv sclavagismul), cît şi de Revoluţia franceză (respectiv 1789).

– Domnule Broanteş – spuse viziriul [illegible]tînd cu o săbiuţă miniaturală o şuviţă de carne rămasă bucăţeaş între canini – nu prea eşti în apele dumitale. Un vechi proverb turcesc spune că omul, cînd nu-i în apele lui, înseamnă că se gîndeşte ori la o femeie, ori la mai multe. Dumneata la cîte te gîndeşti?

Broanteş roşi vădit şi, descoperit, înjură în gînd pe cine le-a permis turcilor stabilirea în Asia Mică, favorizîndu-le astfel pătrunderea şi-n Peninsula Balcanică.

– La una se gîndeşte, păcatele lui – răspunse spătarul Vulture – că aşa ne-am obişnuit din moşi-strămoşi.

– La una? Nu e bine – zise viziriul. Nu e bine deloc. Cafelele, te rog! – strigă el spre Kir Haciaturian.

– Păi de ce nu-i bine, luminăţia-ta? – întrebă spătarul. I-a căzut şi lui dragă o fată şi se gîndeşte la ea, doar nu s-o gîndi la mai multe!

– Vezi – răspunse viziriul, aprinzîndu-şi o narghilea ce avea sculptat în partea unde se pune tutunul un cap de cneaz – aici nu vă înţeleg eu pe voi, europenii. Voi vă gîndiţi pînă leşinaţi la o singură femeie şi vă însoţiţi tot cu una. Ştiţi de ce avem noi, turcii, mai multe femei?

– De ce? – întrebă spătarul.

– Ca să ne gîndim la ele în bloc. E mult mai uşor. Gîndindu-te la mai multe, te gîndeşti de fapt la o noţiune. Şi-ascultaţi-mă pe mine, cu noţiunea te descurci mult mai uşor. Închipuiţi-vă ce-ar fi dacă în toiul unei bătălii m-ar apuca dorul după una oacheşă sau bălaie lăsată acasă! Cum aş mai lupta eu? Pe cînd aşa, te gîndeşti c-ai lăsat acasă o noţiune şi lupţi ca leul! De-aia vă şi batem pe toţi, din Caucaz la Pirinei. Toţi vă gîndiţi aiurea. Amintiţi-vă ce i-am mai snopit pe spanioli la Lepanto !*. Toţi erau cu mintea la cîte-o Dulcinee, de-abia ridicau sabia. Cînd am despuiat răniţii, numai scrisori de dragoste. În schimb, ce-i drept, aveţi o mare literatură. Ce faci, bre, cu cafelele alea?

Cosette veni fuguţa cu ceştile aburinde. În timp ce ţigăncuşa strîngea farfuriile, Broanteş îi strecură pe tavă scrisoarea. Văzînd mişcarea, viziriul ridică din umeri zîmbind:

– Moldovenii – tot europeni! – conchise el.

---

* Inadvertenţă a viziriului: de fapt, turcii au suferit la Lepanto o mare înfrîngere.

EPISODUL 55

O ÎNTÎLNIRE

Terminînd masa, viziriul îl plăti regeşte pe Kir Haciaturian, lăsîndu-i un înscris să se prezinte a doua zi la vistieria împărăţiei, şi-i invită apoi pe cei trei moldoveni la palatul său, să se odihnească o zi-două, pînă la plecarea spre Moldova. Le dădu camere separate, cu eunuci de serviciu şi saună cu şnur roşu pe care dacă-l trăgeai, soseau cadîne ca să-l cheme apoi pe viziriu să vadă ce nu-ţi convine. Dar acest real confort nu-l interesa pe bietul Broanteş; pentru el orele treceau chinuitor de încet. Era mereu cu gîndul la întîlnirea de a doua zi. Va veni sau nu Cosette? Se plimba frămîntat, cu paşi mari, prin camera somptuoasă, sub privirile compătimitoare ale eunucului de serviciu, aşezat lîngă uşă, pe-un scăunel.

– Nu te mai chinui atîta, frate – spunea din cînd în cînd eunucul, încercînd să-l liniştească. Toate sînt la fel, ascultă-mă pe mine.

Dar Broanteş nu-l auzea. Noaptea dormi greu, zvîrcolindu-se şi visînd că era cînd Dante, cînd mitropolitul Dosoftei. Bîiguia prin somn, cerînd mereu apă şi Cetatea Albă. De pe scăunelul lui, eunucul îl privea cu milă şi nota tot cu un plaivaz. Broanteş se trezi în jurul prînzului, se îmbrăcă iute şi trecînd pe lîngă eunucul aţipit şi el, ieşi în urbe, postîndu-se într-un colţ al pieţei Balgi-Başlîc.

Cosette apăru la ora 5. Văzînd-o cum se furişează unduindu-se pe lîngă ziduri ascunsă toată într-un voal purpuriu, Broanteş simţi cum îi creşte inima în piept şi se gîndi cu emoţie şi recunoştinţă la fraţii şi surorile lui, la părinţii lui care-l dăduseră să-nveţe carte, la părintele Micodim care-i deslușise primele litere pe un vechi Evangheliar, la preacuviosul Afanasie care-i arătase fraza ritoricească, la munţii Neamţului pe unde hoinărise întovărăşit doar de-un Octoih, la Barzovie-Vodă care-l învăţase elineasca şi latineasca, la moş Pafnutie care-l învăţase a fluiera în deşte, la mătuşa Despina care-l scăpase de rîie, la toţi cei care, într-un fel sau altul, îi desăvîrşiseră personalitatea. Tuturor acestora le aducea acum mulţumire în cuget şi se gîndea, în timp ce Cosette se apropia zîmbitoare, cu ochii ei negri, aprinşi, că va trebui să facă mult mai mult în viitor, să muncească mai cu sîrg, să fie mai activ, ca să răsplătească astfel încrederea pe care toţi cei de-acasă o aveau în el.

EPISODUL 56

COSETTE

– Vino după mine! – îi şopti Cosette în slavonă, ajungînd în dreptul lui.

Cuprins de-ai iubirii calzi fiori, Broanteş o urmă supus, cîineşte. Păşind mărunţel, cu spor, ţigăncuşa ieşi din piaţa Balgi-Başlîc, coti pe o ulicioară îngustă, apoi încă pe una, se opri în faţa unei porţi înalte, de lemn, se uită cu grijă în jur şi-apoi intră repede, făcîndu-i semn lui Broanteş s-o urmeze supus, cîineşte. Pătrunseră într-o curte interioară închisă, în cel mai pur stil renascentist, deasupra căreia, ieşind din primul cat al clădirii ce înconjura curtea, se zărea o loggie. Dar Broanteş n-avea vreme să admire ancadramentele superbe ale ferestrelor, nici frontoanele semicirculare alternînd cu cele triunghiulare, nici pilaştri în trepte, deoarece Cosette, cu aceeaşi grabă urcă la primul etaj, deschise o uşă şi apucîndu-l de-o mînă pe Broanteş, îl tîrî după ea.

Ce noroc pe Broanteş! Să descriem puţin camera. În mijlocul ei, la dreapta patului cu baldachin roşu, trona un lavabou. O sobă mică, de tuci, duduind plăcut, ocupa un colţ al încăperii. Un discret miros de levănţică şi năut se înfiripa dinspre dulapul sculptat din stînga patului în faţa căruia o măsuţă zveltă, cu picioare subţiri acoperite pudic de-o faţă de masă străvezie dădea un aer şic fotoliilor somnoroase ce-o înconjurau. Lîngă sobă, pe perete, era un păretar de pînză înfăţişînd cu măiestrie o gospodină surprinsă cu lingura în oală. Pe păretar scria: "Curat şi bine aranjat faci din colibă un palat". Deasupra patului era atîrnat un tablou prezentînd veridic "Răpirea din serai". În sfîrşit, un alt tablou avînd în centru o lubeniţă proaspăt despicată, completa fondul plastic al încăperii.

– Scuză, te rog, deranjul – spuse firesc, în slava veche, ţigăncuşa, aruncîndu-şi mantia pe pat.

"Nu-i nimic", murmură Broanteş în gînd.

– Ia loc, te rog! Bei o cafea? – întrebă ţigăncuşa.

"Aş bea", gîndi Broanteş.

– Ce să-ţi dau eu să nu te plictiseşti? – făcu ţigăncuşa, punînd cafeaua la fiert. Ia uită-te puţin într-ăsta. E familia mea.

Îi dădu un album în care erau desenaţi părinţii, bunicii, mătuşile, fraţii numeroşi ai Cosettei. Pe prima pagină era portretul tatălui Cosettei, un ţigan masiv cu perciuni şi mustaţă pe oală, cu cercei în urechi, uşor încruntat în momentul pozării.

– Îi murise calul – lămuri Cosette, văzînd privirea întrebătoare a lui Broanteş. Îl rugam toţi să zîmbească, că era un om vesel, dar lui nu-i ieşea din minte calul.

EPISODUL 57

FOARTE CALD

În vreme ce Broanteş răsfoia albumul cu amintiri al Cosettei, iar ţigăncuşa fierbea cafeaua, arcuindu-se ca o şerpoaică peste ibric, turcii intrau în Cameniţa. Dar cine-i poate acuza pe eroii noştri? De multe ori, în vîltoarea şi-n inconştienţa tinereţii, oamenii nu iau seama la importante evenimente istorice care mai tîrziu le vor strica toată maturitatea. Cunoştea oare tînărul Hegel, la 19 ani, pe vremea cînd se pregătea să devină magistru în filozofie, că-n ţara de vizavi izbucnea o revoluţie de mare importanţă care a făcut posibilă apariţia unui Napoleon, care la rîndul lui a deschis calea revoluţiilor de la 1848 şi studiilor care-au răsturnat filozofia unui Hegel matur? Opinăm că nu. Aşa şi tînărul Broanteş habar n-avea că turcii intraseră în Cameniţa stabilind un important cap de pod de unde vor controla mult şi bine ţinuturile din jur.

– Nu ţi-e cald? – întrebă într-o doară Cosette.

Drept răspuns Broanteş îşi dezbrăcă repede surtucul. În mişcarea emoţionată, bruscă, un nasture de alamă abia aţinat se rupse, se rostogoli pe podea, ocoli tălpile trandafirii ale Cosettei, treçu printre picioarele trainice ale unui fotoliu, se auzi duruind pe sub pat, ieşi la iveală plin de scame şi se opri lovindu-se cu un clinchet de un lighean. Din lighean zbură o muscă mare, verzuie.

– Te rog să nu-ţi faci o impresie greşită despre mine – spuse Cosette turnînd în ceşti. Dacă te-am invitat aici, nu înseamnă că îţi accept prietenia. Mie-mi place foarte mult să stau de vorbă cu oamenii, să schimb păreri, monezi, dar ştii cum e lumea, crede că dac-a intrat aici... Apropo, de unde eşti de loc?

Broanteş făcu un semn vag că de departe.

– Înţeleg – răspunse Cosette. Nu eşti din partea locului. Şi pe cine cunoşti de-aici?

Broanteş ridică din umeri.

– N-ai luat contact cu nimeni? – continuă Cosette.

Broanteş negă nedumerit.

– Ei n-ai luat! De ce minţi, mă? Doar te-am văzut la masă cu viziriul! Ce-aţi vorbit voi acolo?

Broanteş făcu ochii mari.

– Viziriul n-a spus nimic despre sultan? – surîse Cosette. N-a spus că e aşa şi pe dincolo, că un sultan ar trebui să fie mai aşa sau aşa... ei? Că dac-ar fi el în locul lui... ei, ei? Nimic?

Broanteş negă cu hotărîre.

– Eşti un băiat dulce – surîse Cosette languroasă. Şi mie mi-e cam cald. Iartă-mă o clipă, să mă schimb.

Se sculă alene şi trecu după un paravan pe care Broanteş văzu cu groază că era pictat chipul sultanului în exerciţiu, Beşiktaş Mehmet Hamzà.

EPISODUL 58

MĂRTURISIRI

Ca să nu mai lungim vorba, Cosette reveni de după paravan îmbrăcată într-un capot de casă vişiniu, strîns discret pe corp, dantelat la extremităţi, cam ros pe la încheieturi şi care-i punea şi mai mult în valoare lui Broanteş rufăria lui curată, de răzăş dintr-o familie cinstită, atestat încă din timpul lui Ştefan cel Mare. Un fior trecu prin inima lui Broanteş văzînd decăderea cumplită în care ajunsese vestimentaţia otomană. O asemenea risipă de material, proasta alcătuire a croielii, întreţinerea de mîntuială a capotului îl cutremură. Vădit lucru, era ceva putred în Imperiu. Şi totuşi, nu-şi putea lua ochii din pămînt; vederea ţigăncuşei îl tulbura şi mai tare. Iar aceasta, cu imemoriala graţie a celor de teapa ei, puse cafelele pe o măsuţă şi se strecură în celălalt fotoliu, aşezîndu-se – e totuşi cazul s-o spunem – turceşte. Timpul trecea. Clipele zburau una după alta, focul duduia plăcut, buştenii se prăbuşeau în sobă, cafeaua era naturală, pe geam se strecura lumina sfioasă a amurgului... Minunate clipe!

– Povesteşte-mi despre tine – şopti Cosette, privindu-l cu ochii umezi.

Îndurerat, Broanteş îi explică prin semne situaţia obiectivă care-l împiedica să dea curs rugăminţii ei.

– Înţeleg – răspunse cu blîndeţe Cosette. Eşti mut din naştere sau...? – şi-şi mişcă arătătorul şi mijlociul sugerînd cu fineţe o foarfecă. Broanteş imită şi el mişcarea foarfecei.

– Ticăloşii!... – şopti Cosette.

Broanteş ridică sprîncenele a mirare.

– Nu te mira că spun asta, tinere! – spuse cu obidă Cosette. Crezi că stau aici de bună voie? Aş! Nu ţi-aş dori să fii în locul meu!

Neavînd ce spune, Broanteş sorbi firesc din ceşcuţă.

– Atît mi-a mai rămas – oftă ţigăncuşa privind în jur. Cămăruţa asta, bulendrele şi ce mai vezi pe-aici. Şi cîte n-am avut! Ştii, de pildă, de la cine am ligheanul ăsta?

Broanteş dădu din cap că nu.

– De la Sobieski – spuse cu nostalgie Cosette. Ce om! Fala creştinătăţii! Da' ştii cum l-am cunoscut?

EPISODUL 59

COSETTE POVESTEŞTE

– Eu am fost crescută, ba întrucîtva şi educată, la un pension de maici din Cameniţa – urmă Cosette, luînd o poziţie mai sobră. Părinţi n-am, fiind născută, din cîte mi-am dat seama, în urma pătrunderii generalului Basta în Transilvania. Cred asta deoarece maica Ravena, care m-avea în custodie, mi-a spus cînd m-am făcut mai mărişoară că la trei ani, adusă la pension de un negustor, nu ştiam decît două cuvinte: *Mamă* şi *Vater*. Negustorul mă găsise în nişte tufe pe lîngă Turda, plîngeam şi mîncam mure. Ce-ai văzut în album e la mişto. La pension n-am dus-o rău: învăţam latina şi-o pieptănam pe maica Ravena, pe numele ei adevărat contesa Danuta Wodynska, o mîndreţe de femeie, foarte credincioasă, că de-aia şi intrase la mănăstire: se ruga o dată la castelul ei şi s-a pogorît un înger, dar dimineaţa a văzut că era cazac, şi încă ortodox. La opt ani puteam traduce din Tit Liviu, la nouă spuneam pe de rost toată slujba, iar la zece ştiam unde-şi ţine stareţa cheile. Aşa am putut citi, după ce adormeau maicile, "Ars Amandi" a lui Ovidiu. N-am priceput eu tot ce scria acolo, dar am reţinut imaginile. M-au botezat Cosette, că stareţa era moartă după Franţa. În urbe nu ieşeam decît cu corul, la catedrală. Nu voi să mă laud, dar nimeni nu cînta ca mine. Odată, într-o duminică, să fi avut vreo 16 ani, maica Sampdoria, care stătea lîngă mine în cor, m-a cotit şi mi-a arătat în rîndul întîi de bănci un bărbat tînăr, vînjos, cu picioare cam scurte, dar bine strîns în talie, stînd cu spatele la noi. "Cine e?" am şoptit eu. "Sobieski", a murmurat ea. Cînd mi-a venit rîndul am cîntat ca niciodată. Sobieski a întors încet capul şi m-a privit.

Atît. După slujbă, stareţa a venit la mine, m-a luat deoparte, şi mi-a spus aşa, mai pe ocolite: "Fata mea, ochiul craiului nostru s-a pogorît asupra ta. De-acum înainte trebuie să fii şi mai supusă şi mai ascultătoare. I-am spus toate cele bune pe care le faci, dar i-am spus şi că nu prea îţi place să ieşi dimineaţa la pârîu să te speli. Atunci el şi-a pus capul în piept şi s-a gîndit îndelung. Apoi mi-a poruncit să-ţi dau asta". Şi mi-a dat ligheanul ăsta – spuse Cosette, înduioşată, ştergîndu-şi o lacrimă.

EPISODUL 60

COSETTE NU SE MAI SATURĂ DE POVESTIT

Ultimele vorbe ale Cosettei se stinseră şi-n camera ce începea să se cufunde într-un dulce semiîntuneric, Broanteş simţi nevoia să facă un gest tandru, s-o mîngîie pe fată. În decursul istoriei, în vremea cînd ieşind aplecaţi şi uşor buimaci din peşterile de la Neanderthal, oamenii se răspîndeau care-ncotro în păstori şi-n agricultori, asemenea gesturi aveau o certă semnificaţie cognitivă. Cu timpul, însă, datorită înăspririi relaţiilor de producţie şi aparîţiei la nivelul marilor imperii a unui rafinament greşit înţeles, gesturile de acest tip şi-au pierdut conţinutul lor gnoseologic, devenind artificiale, studiate, gratuite. Nu e de mirare astfel că dacă pentru proaspătul om primitiv mîngîierea cu cinci degete din care unul opozabil, reprezenta, la sfîrşitul unei zile extenuate de muncă, singura poartă deschisă spre orizontul cunoaşterii semenului şi deci al cunoaşterii de sine, pentru faraonul de mai tîrziu, pentru împăratul aztec sau chiar pentru soldatul roman mîngîierea şi, în genere, tandreţea nu reprezentau mare lucru în sisteme socio-economice care nu se mai bazau pe cunoaşterea aproapelui, ci pe exploatarea lui. Nu alta era situaţia la începutul secolului al XVII-lea, pe vremea povestirii noastre, aşa încît, cu profunda lui intuiţie, Broanteş îşi dădu seama că gestul lui ar fi în esenţă fals şi nu-l mai făcu.

– La mînăstire n-am mai stat mult după aceea – reluă Cosette întinzîndu-se după ceşcuţă şi dezvelind cu acest prilej un genunche – pentru că au venit turcii. Cîte am putut să fugim, am scăpat. Pe cîte n-am apucat, ne-au dus la Brăila, la un turc bătrîn, unul Mustafa, care şedea în port la o masă şi ne întreba care din noi vrea să se turcească. Vreo trei din noi n-am vrut şi-atunci turcul a rîs şi ne-a luat înălţimea, ne-a măsurat talia, ne-a însemnat culoa-

rea ochilor, a părului, tot, tot amănunţit şi ne-a dat o hîrtie să ne prezentăm în cel mult o săptămînă la Ţarigrad, la palatul sultanului, la camera 6. Restul, care am vrut să ne turcim, am rămas acolo şi turcul n-a mai rîs şi ne-a dat o hîrtie pe care a zis să scriem amănunţit de ce vrem să ne turcim. Acuma, eu ce să fi scris?

EPISODUL 61

COSETTE ÎN CONCERT

– Dar poate că te plictisesc cu povestea vieţii mele, aşa cum a fost – spuse Cosette plecîndu-şi feciorelnic ochii – poate că alte gînduri îţi trec acum prin minte... nu, nu nega... îmi dau perfect seama, te înţeleg.

Broanteş se împurpură tot.

– Ştiu că atrag – zîmbi Cosette respirînd adînc – ştiu că provoc în voi emoţii de nedescris, indiferent de obîrşie. Ce n-ai da tu acum, de exemplu, să vii aici lîngă mine, pe asta... cum îi zice... zi-i pe nume... pe sofaua asta... nu? Aşa-i? Am dreptate?

Broanteş încuviinţă maşinal.

– Nu fi fleţ – spuse rece Cosette. Nu merit. Sînt o fată ca oricare, n-am nimic deosebit. Încearcă să te detaşezi de senzaţii, să le controlezi. Gîndeşte-te că nu eşti de capul tău aici, reprezinţi o comunitate. Un popor care nu-şi poate controla senzaţiile într-un perimetru istoric dat este un popor migrator. Gîndeşte-te la bieţii pecenegi: toţi bărbaţi unul şi unul. Cine ar fi crezut atunci că îi poate asimila? Şi ce-a mai rămas azi de pe urmele lor? Două brăţări şi – reţine! – o agrafă slavă! Acum te-ai liniştit?

Broanteş tăcea mîlc.

– Să-ţi povestesc mai departe – reluă Cosette. Rămăsesem la Brăila. Stăteam cu foaia pe care trebuia să arăt de ce vreau să mă turcesc în faţă şi nu ştiam ce să scriu. În mintea mea nu voiam, dar în sinea mea mi-era frică. Văzînd turcul ăla că nu scriam nici una nimic, ne-a dictat el de ce vrem să ne turcim. Ne-a luat p'ormă foile, seara ne-a urcat pe-o corabie şi-n trei zile, eram în Ţarigrad. Aicea noi speram că, dacă tot ne-am turcit, ne trimit direct la haremul sultanului unde ni se spusese că e o viaţă mai uşoară, sultanul fiind intelectual. Aşa a şi fost la început: ne-au dus la palat, ne-au primit, mîncare, băutură, haine, mă rog, ca la o casă mare. Dar crezi că era un singur harem? Aş! Erau trei, pe categorii. Primul, în care

am intrat şi noi, cel mai numeros, era un harem de tranzit. Erau aici, frate, la cadîne cu duiumul din toate colţurile pămîntului. Al doilea harem era de încercare. Ca să ajungi în el trebuia să cunoşti turca, să ai o origine corespunzătoare, să ştii Coranul şi, dacă se putea, să ai ochii verzi. Mai erau şi excepţii: am cunoscut, de pildă, o cadînă din Mohaci cu ochi albaştri ajunsă la încercări pentru că ştia face papricaş, care-i plăcea mult sultanului. Ultimul harem era haremul de bază, unde se intra cu greu, după patru-cinci ani de tatonări şi numai cu ochi verzi.

EPISODUL 62

O EXISTENŢĂ FĂRĂ ORIZONT

– La haremul de tranzit nu era de muncit cine ştie ce – urmă Cosette. Ne sculau la ora şase, eunucii. Ne spălam, ne pieptănam şi la şapte luam micul dejun, după care ne apuca o toropeală pînă pe la zece. Abia mai tîrziu am aflat eu ce era cu toropeala asta. La zece plecam la lecţii. Studiam gramatica turcă, cu accent pe interjecţii, şi gimnastică cît cuprinde. Profesoară de mişcări ne era o cadînă reformată de la haremul de bază şi care cunoştea o mulţime de exerciţii. O chema Doris şi suferea de lumbago. Nu putea sta pe scaun, săraca, stătea numai în şpagat. Pe sultan nu-l vedeam, da' îl auzeam cîteodată pe coridoare, că-i plăcea să cînte. Ştia multe cîntece, în toate limbile pe unde umblase el cu războaiele. Lunea cînta polci, marţea ceardaşuri, miercurea doine, joia cazaciocuri şi vinerea iară polci, că leşii se tot răsculau şi le prindea mai uşor melodiile.

La prînz, după cum era şi firesc, mîncam bine, beam bine şi iară ne-apuca toropeala de care îţi vorbeam. După-amiaza aveam program de voie, cu eunucii. Şedeam şi povesteam cu ei, că erau oameni învăţaţi, trecuţi prin multe. Era, de pildă, unul Ghermet, de loc din Babadag, care înainte de a fi desemnat eunuc, fusese gîde la gurile Dunării. Ne povestea ăsta nişte lucruri de ţi se făcea părul măciucă! Pînă la cină mai croşetam, citeam din Coran sau Khayam sau, cîteodată, sîmbăta venea viziriul şi ne aducea acadele. Îi ştiam sîmbetele cînd vine, că atunci ni se dădea la prînz vin roşu şi o halva de-ţi trecea toată toropeala. Viziriul era un om foarte bun la suflet: nu venea niciodată cu mîna goală. Nu aducea el lucruri de mare valoare, dar pentru noi, care eram în fond nişte copile,

gestul conta. Dacă vreuna nu ştia vreo interjecţie, viziriul nu se supăra, ci repeta cu ea pînă cînd respectiva şi-o însuşea corect. Seara, după cină, ni se dădea fiecăreia cîte un eunuc de serviciu pe care trebuia să-l adormim cu poveşti cel mai tîrziu pînă la miezul nopţii. Dacă eunucul nu adormea pînă atunci, dimineaţa nu ni se dădea micul dejun. Exerciţiul acesta se făcea deoarece sultanul adormea greu şi trebuia să fim pregătite în orice moment pentru a înlocui povestitoarele mai în vîrstă.

EPISODUL 63

ÎN HAREMUL DE ÎNCERCĂRI

– Poate că te întrebi de ce ţi-am spus ţie toate acestea – zise Cosette. De cum te-am văzut mi-am dat seama că eşti creştin. Într-o lume eminamente păgînă, pînă şi laicii inspiră mai multă încredere. Tu eşti creştin, îmi dau seama din tulburarea ce ţi se citeşte pe chip cînd mă vezi pe mine tulburată de castitatea ta... căci eşti cast, nu? Au mă-nşel?

Broanteş făcu semn că nu.

– Din păcate nu acelaşi lucru se poate spune despre mine – suspină Cosette. În ciuda unor prejudecăţi, o cadînă nu e – vai! o vestală. Cadîna este, dacă-mi pot permite pentru ca să zic aşa, acea vestală pentru care Roma s-a mutat în Bizanţ şi pînă să fie ea repusă în drepturi, au venit turcii, popor mai practic. De toate acestea mi-am dat seama în haremul de încercări. Fără falsă modestie, nu cunosc în toată aria sud-dunăreană incluzînd, după unii, şi Cetatea Albă, o fată care să fi trecut mai repede decît mine din haremul de tranzit în cel de încercări. N-aveam, ce-i drept, ochi verzi, dar Coranul îl ştiam ca pe Tatăl nostru, la gimnastică nu mă-ntrecea decît o grecoaică din Fanar care-a şi murit, săraca, după unii la bîrnă, după alţii la sol, iar în privinţa originii n-aveam probleme, că atunci cînd a văzut viziriul cum mă mişc la aparate, mi-a spus s-o ţin eu tot aşa, că de origine turcă îmi face el rost, dacă va fi nevoie, şi de dincolo de Caucaz. Aşa că într-o marţi, să fi tot fost pe la orele 10, am fost trecută printr-o uşă în haremul de bază. Aici, în spatele unei perdele, mă aştepta însuşi sultanul. Nu se arăta la faţă, dar puteam să-i văd picioarele goale pînă la genunchi, pe sub perdele. Erau cam slabe şi aveau fire rare de păr roşcat. Pe degetul cel mare de la dreptul avea un inel cu piatră în formă de se-

milună sau iatagan, nu vedeam prea bine. Cînd m-am gîndit cîte popoare au căzut sub aceste tălpi aparent simple, m-am lăsat în genunchi. "Ridică-te, fata mea, mi-a spus el, cu un glas de o nesfîrşită blîndeţe. Stai normal". M-am ridicat. "Ştii unde te afli?" – m-a întrebat. "În haremul de încercări, luminăţia-ta", am spus cu copleşită de emoţie. "E corect, a spus el mulţumit. Şi ştii ce trebuie să faci aici?" "Nu, luminăţia-ta". "Încearcă să afli cum şi de ce ţi-a făcut rost viziriul de origine turcă". "Aşa voi face, luminăţia-ta", am îngînat eu. "Corect, a zis el. De-acum înainte poţi să-mi spui simplu: Mehmet. Spune." Mi-a fost frică să-l numesc aşa intim, dar el a început să-şi mişte a nerăbdare degetul cu inelul. "Mehmet" am şoptit. În clipa aceea am văzut că picioarele îi încremenesc. "Mai spune o dată!" a şoptit şi el de după paravan. "Mehmet", l-am strigat eu încetişor. A scos capul de după paravan. Chipul îi era răvăşit. "Extraordinar ce-ţi seamănă glasul cu glasul mamei! – a bîiguit el. O clipă am crezut că e ea. Du-te repede la magazie şi spune-' c-am zis eu să-ţi dea pijamaua aia verde."

EPISODUL 64

RUGĂMINTEA COSETTEI

– M-am dus la magazie după pijamaua verde, cum îmi poruncise sultanul – urmă Cosette. Să ştii ca era o mare cinste să îmbraci pijamaua verde. Pijamale verzi permanente n-aveau decît sultanul, mama sultanului şi viziriul. Cadînele numai în ocazii cu totul speciale puteau îmbrăca pijamale verzi, cu prilejul zilei Padişahului cînd, mă rog, la ceremonia de culcare asista şi poporul, sau în urma unui eveniment important, cum a fost victoria de la Nicopole, cînd corpului de cadîne i s-a acordat, pentru contribuţia adusă sănătăţii sultanului, două pijamale verzi cu eşarfă. În restul timpului îmbrăcau pijamale incolore, obişnuite, transparente în cazul sultanului şi opace pentru viziriu. De fapt, dacă mă gîndesc bine, acestei pijamale verzi îi datorez eu căderea în dizgraţie. Cadînele mai vechi, ce nu-şi mai schimbaseră pijamalele de pe vremea păcii cu austriecii (1606), nu priveau cu ochi buni materialul mătăsos, brodat cu fir de aur pe care-l îmbrăcam în fiecare seară. Au început să umble cu vorbe de zavistie pe lîngă cei din anturajul sultanului. În vremea asta eu îmi vedeam de treabă, îi spuneam sultanului poveşti şi-l legănam pînă adormea asudat ca un prunc. Se ataşase mult de mine,

cram ca o mamă pentru el. Trebuie să-ţi spun că era absolut obligatoriu să-i spun numai poveşti turceşti; orice altă poveste era interzisă. Eu învăţasem multe poveşti şi legende otomane, dar la un moment dat le terminasem şi-i povesteam şi de-ale noastre, că le ştiam de mică, schimbînd doar numele şi locurile. Şi m-au prins. I-au demonstrat sultanului, cu probe, că povestea pe care i-o spusesem eu de o săptămînă şi mai bine, cu neînfricata Esmeré, cea care-l scapă din ghearele ghiaurilor pe viteazul paşă Buşbeirük, nu era decît o compilaţie după legenda cu Maria Putoianca, femeia-oştean care omorîse, pare-se, mai mulţi turci decît se anunţau în mod oficial pe lista cu pierderi. Cu toată stima ce mi-o purta, sultanul a fost nevoit să mă dea afară din toate haremurile, nu înainte de a-mi şopti: "Vezi, Cosette, nici eu n-am atîta putere pe cît se crede..." Aşa am ajuns să slujesc pe viaţă în crîşma lui Kir Haciaturian.

Broanteş ridică uimit ochii.

– Da, da, nu te mira – spuse Cosette – sînt pedepsită pe viaţă. Turcii, care au atît de dezvoltat simţul eternităţii, nu dau pedepse decît pe viaţă, ori pe moarte. De aceea – şopti Cosette aprinsă – te rog, ia-mă cu tine în Moldova! Vreau să scap de aici! Mi-e dor de clinchetul tălăngilor, de susurul izvoarelor, de mugetul zimbrilor, de zborul berzelor care se duc în ţările calde, de oamenii care se uită după ele, cîntînd o doină în cor prin văi mănoase, munţi înalţi, cîmpii întinse! Ia-mă cu tine şi mă jur pe icoana sfintei fecioare de la Czestochowa că nu-ţi va părea rău!

EPISODUL 65

O INTERPOLARE

Sînt, mărite Cetitoriule, împrejurări în viaţa povestitorului cînd pană este, călimară este, hîrtie este, curechi în poloboc asemine, brînză în putini de-a volna, şi totuşi mîna i se opreşte, privirea-i cade-n depărtare, ochii se închid, capul greu cade pe masă şi, dacă nu doarme, nici mare lucru nu face în clipele acelea. Şi nu doară că i-ar fi lene ori sprinţara muză ar fugi sastisită de dînsul, ci altceva se-ntîmplă atunci: o sfială, o reţinere, mai pe românește o jenă. Urmîndu-şi pas cu pas făpturile, împărţind cu ele bucuriile şi necazurile, frigul, foamea, setea, marşurile lungi, umezeala, şicanele, bătăturile, nedreptatea, reumatismul, confiscarea parţială a averii

şi cîte şi mai cîte, povestitorul simte din cînd în cînd nevoia să se retragă, să tragă binişor un glasvand dincolo de care eroii săi să nu mai fie decît nişte siluete fumegoase, nişte umbre subţiri, nişte contururi. Bunul povestitor ştie că eroul său e şi el om şi cîteodată are nevoie de linişte, de singurătate, de-un colţ al lui în care să se poată ascunde în voie. Cît oare din măreţia binemeritată a atîtor şi atîtor eroi de poveste n-ar fi considerabil ştirbită dacă, printr-o instanţă nelalocul ei, măritul Cetitor i-ar putea urmări zi de zi şi mai ales noapte de noapte fără răgaz? Un Romeo săpunindu-se de zor în faţa oglinzii sau un Karamazov cercînd nişte bretele (ca să dăm două exemple destul de blînde) – nu sînt acestea două imagini nepotrivite şi fără rost, deşi nu imposibile?

Într-o împrejurare de acest fel ne aflăm şi noi, povestitorii de la Porţile Orientului. Sîntem în camera Cosettei, în cămin arde liniştit focul, afară soarele a apus la timp, pe pereţi joacă lumina flăcărilor, mobilele picotesc, patul cu baldachin a adormit de-a dreptul pe cele patru picioare, Cosette a terminat povestea şi rugămintea ei şi-acum se uită la Broanteş pe sub gene, iar Broanteş bietul sta cu obrajii îmbujoraţi, cu inima în pieptu-i bătînd cu foc deşteaptă, căci el visa privind-o la lupta ce-l aşteaptă. Cînd iată că deodată...

Dacă am fi unii din acei autori care se respectă, am pune mîna pe pană şi mai cu una, mai cu alta, tîrîş-grăpiş, hai-hai, hai-hai, am scoate-o cumva la capăt, mulţumind pe toată lumea. Dar cum nu suntem dintre acei autori, preferăm să spunem drept, mărite Cetitoriule, că nu mai ştim ce s-a petrecut p'ormă în camera Cosettei.

EPISODUL 66

UN DESTIN

O dimineaţă luminoasă în care să te trezeşti oftînd de plăcere într-un pat moale şi uriaş, oaspete în patul viziriului – care muritor, indiferent de epocă şi de orînduire socială, nu şi-ar dori aşa ceva?

Bunul Cetitor îşi va aduce aminte că, prinşi cu tipica poveste de dragoste a tăcutului Broanteş, pe Barzovie-Vodă şi pe spătarul Vulture i-am lăsat în încăperile cîtă frunză şi iarbă ale palatului viziriului. Înainte de a muta caravana poveştii noastre peste mări şi ţări, să mai zăbovim o clipă în preajma celor doi.

Sînt ceasurile nouă. O muscă mare, păroasă şi verzuie, venind tocmai din îndepărtatele ţinuturi ale Iudeei, a reuşit să purceadă printre perdelele patului în care odihneşte trupul cilindric al spătarului Vulture şi, prăfuită, vlăguită de drum, s-a aşezat pe fruntea înaltă, înrourată de somn a înaltului sol moldovean. Deşi la capătul puterilor, musca mai rămîne cîteva clipe încordată, atentă, gata-gata să-şi ia zborul. Omul însă doarme liniştit; stînca nasului se înalţă drept, traversată oblic de şanţul unei cicatrici; la poalele ei, hăţişul mustăţii e amarnic bîntuit de vîntul răsuflării; un şuier subţire, apoi tot mai gros însoţeşte ieşirea vijelioasă a aerului din nări; un alt val de aer, întîlnindu-l pe primul, ţîşneşte din gură, şi astfel unite, formează un singur curent care, din două-n două secunde, mişcă perdelele patului, făcînd o deschizătură pe care tocmai intrase musca. Aceasta păşeşte acum fără grijă pe platoul frunţii, ocolind broboanele de sudoare şi căutînd un loc mai uscat unde să se oprească şi să se întindă. Eroare însă! Fulgerător, mîna grea a spătarului făcu un frumos arc de cerc şi-şi plesni cu putere capul. Surprinsă de rapiditatea mişcării, musca mai avu tăria să observe într-o fracţiune de secundă mulţimea de linii din palma muncită a spătarului, apoi simţi că se face terci.

Se puse astfel capăt unui drum lung, al unui zbor peste mănoasele cîmpii ale Samariei, peste nisipurile Galileei, peste coastele Antiohiei, Liciei, Lidiei, peste oraşele Sidon, Berit şi Tars, de unde scăpase ca prin minune din mîna unui negustor mujahedin, peste ape şi munţi, peste împietrita Capadocie, gălăgioasa Armenie, peste cetatea Niceea unde sosise deodată cu o ciumă, peste Nicomidia unde-şi depusese ouăle, peste Smirna şi Efes, Troia şi Chios unde se-mbătase pe-o masă cu resturi de vin şi zburase înapoi, ca proasta, vreo 50 de kilometri.

Toate acestea n-avea de unde le cunoaşte spătarul care, încă buimac, se sculă în capul oaselor, aruncă ce mai rămăsese din muscă şi trase de şnurul de la căpătîi. Apăru, ca să zicem aşa, o cadînă.

EPISODUL 67

O DIMINEAŢĂ MINUNATĂ

La vederea cadînei, spătarul Vulture se frecă la ochi, se mai uită o dată, se pişcă să afle dacă nu cumva visează şi se gîndi brusc la giupîneasa lui Calomfira, o femeie cît malu', pe care abia de-o

puteau cuprinde trei bărbaţi voinici cu braţele, drept pentru care suratele ei mai subţirele o porecliseră "Stejarul". Băgînd de seamă că dulcea vedenie nu-i dispare din faţa ochilor, spătarul se răsuci în aşternutul curat ca lacrima şi-l strigă încetişor pe Barzovie-Vodă, care, ca unul ce mai dormise în odăile viziriului şi ştia cîte poţi păţi dormind singur, odihnea într-un pat alături îmbrăcat într-o cămeşoaie brodată cu frumoase motive populare.

– Măria-Ta!

– Ce-i? – sări iepureşte Barzovie-Vodă, ducînd instinctiv mîna sub pernă şi scoţînd *De oratore* a lui Cicero, de care nu se despărţea niciodată.

– Vezi şi dumneata ce văd eu? – şopti spătarul.

– Unde?

– Uite-acolo, lîngă uşă!

Barzovie-Vodă îşi îndreptă privirea într-acolo.

– Ptiu, drace! – făcu Barzovie scuipînd în aşternutul curat ca lacrima. Maică Precistă! De unde a răsărit asta, spătare?

– Ştie-o hingherii, Măria-Ta – spuse spătarul fără să-şi ia ochii de la cadînă. Cînd m-am trezit era acolo.

– Să ne facem că dormim, poate pleacă – zise Barzovie-Vodă.

– Fă-te dumneata, eu stau şi mă mai uit puţin – spuse spătarul. Apoi, întorcîndu-se spre cadînă: Nu ţi-e frig aşa uşurel îmbrăcată, drăguţă?

Cadîna îl privi curioasă şi, fie că nu înţelesese limba, fie că înţelesese, îi zîmbi larg, copilăreşte.

– Apără-mă, Doamne, că sînt om bătrîn – mormăi spătarul în barbă. După care grăi din nou: Şi... după cîte văz eu, cîştigi şi tu o pîine p'acilea... nu?

Cadîna surîse şi mai tare.

– Ia loc, te rog – continuă spătarul, arătîndu-i un scaun.

Cadîna, zîmbind mereu, se aşează sfioasă, cu mîinile în poală.

– Te bate Dumnezeu, spătare! – şopti de sub plapumă Barzovie-Vodă.

– Măria-ta, dac-ai zis că dormi, apăi dormi! Ce te tot foieşti atîta? – făcu spătarul şi se aplecă supărat la picioarele patului, luă de jos o lulea, o umplu de tutun, se mai aplecă o dată, scăpără amnarul şi după o vreme slobozi primul fum.

– Mda... – zise el mulţumit, uitîndu-se pe sub gene la copilă. Şi ia spune-mi, drăguţă, cum a fost pe la voi orzu' anu' ăsta? Că am auzit că a fost secetă mare...

EPISODUL 68

CUGETĂRI

Cadîna nu răspunse nici de data aceasta şi rămase la fel de mută şi zîmbitoare şi cînd spătarul o întrebă cîţi ani are, cine-i sînt părinţii, dacă ei ştiu ce face ea prin palatul viziriului, din ce loc se trage, unde-i sînt hainele, care-i capitala Moldovei, ce-i cu semnul ăla de pe şold, ce aluniţă sau ce dracu' e, şi altele şi altele, toate însă cu acelaşi rezultat. Asudat şi încruntat spătarul se răsuci spre patul lui Barzovie-Vodă:

– Măria-ta, dormi?

– Pe lancea lui Hector, nu! – răspunse Vodă.

– Dar ce faci?

– Picotesc şi cuget – surîse Barzovie-Vodă, scoţîndu-şi de sub plapumă frumosul său cap buclat.

– De picotit văd că picoteşti, dar de cugetat oare la ce cugeţi?

– Ascultîndu-ţi vorbele prin care încerci s-o atragi de limbă pe această frumoasă copilă a viţiului şi simţind în ele o certă tulburare – spuse cu acelaşi surîs fin Barzovie – mă gîndeam cît de schimbătoare sînt toate ale omului. Tu, oşteanul care-ai învins la Strîmbu şi Streaja, la Dîlga şi Hîrlău, la Berga şi Rodna, la Borca şi Tîrgul...

– ... la Gîlma şi Trunchiu... – îşi aminti visător spătarul.

– ... şi la Marna şi Mara şi parcă mai erau...

– ... şi la Tîncăbeşti – completă spătarul.

– ... aşa, şi la Tîncăbeşti... tu, zic, tu, oşteanul viteaz, verde la bătrîneţe, roşu în tinereţe, te pierzi cu firea în faţa unei... mă rog... zi-i cum vrei...

– Aşa e – suspină spătarul. Simt ispita în pieptul meu cum sapă...

– Femeia, spătare – spuse Barzovie-Vodă sculîndu-se cu plapuma în capul oaselor – este acel lucru minunat lăsat de Domnul pe pămînt pentru a scăpa raiul de-o pacoste, cum au zis proorocii, care nu erau chiar aşa cum îi considerăm noi astăzi. Erau, dimpotrivă, oameni cu carte, poate cei mai luminaţi din vremea lor, cu o adîncă înţelegere a faptelor şi lucrurilor lumii acesteia. Să-l luăm, de pildă, pe proorocul Iezechiel: în capitolul I, versetul...

– Bună dimineaţa, dragii mei! – se auzi atunci glasul vesel al viziriului şi-apoi se văzu intrînd pe uşă şi trupul său, mai trist. Cum aţi dormit? Bine? Da? Mă bucur. Şi care din voi a tras de

şnur? Crailor, nu v-astîmpăraţi deloc, he, he! Ei? Care? Şi cu capul pe butuc vă gîndiţi la prostii!

EPISODUL 69

CU STIMĂ

– Mărturisesc, luminăţia-ta – spuse spătarul revenindu-şi primul la vederea viziriului – că de acel şnur de care pe drept cuvînt pomeneaţi, eu însumi am tras. N-am făcut-o Doamne fereşte, cu gînd necurat, martor mi-e trupul de mult nemaiavînd altă îndatorire decît să-mi poarte capul, ci doar să văd la ce slujeşte şnurul, căci la noi în Moldova asemenea lucruri lipsesc cu desăvîrşire, măcar că se simte cîteodată nevoia lor.

– Să zicem că te cred, spătare, – zîmbi viziriul, deşi îmbujorarea din obraji cînd tragi cu coada ochiului la această tînără slujitoare nu pare să dea temei vorbelor tale.

– Luminăţia-ta, eu, odată, acu vreo zece primăveri, am căzut de pe cal. Fugăream un polak, cînd murgul mi s-a împiedecat şi m-am dus drept în – să mă iertaţi – şalc. De-atunci, cu toate că nu-mi venise sorocul, mă uit la muieri cum mă uit şi la dumneata: cu stimă. Roşeaţa din obraji nu-i a trupului, e-a aşternutului în care cu nevinovată desfătare am dormit.

"Doamne, cum le mai minte!" se minună în sinea lui Barzovie-Vodă.

– Îmi pare rău pentru dumneata – spuse viziriul. Viaţa ne pune uneori în nişte situaţii din care cu greu mai ieşim cu turbanul curat. Dar să nu-ţi pară rău. Te poţi consacra studiului, lecturii, agriculturii, culturii, mă rog, unor domenii de interes general. Se întoarse spre cadînă şi făcu un semn discret cu iataganul. Cadîna ieşi. Vă las să vă-mbrăcaţi – continuă el. Şi aş avea o mare rugăminte: dacă în jurul prînzului mi-aţi putea da camera, v-aş rămîne îndatorat. E o situaţie cu totul excepţională: din greşeală au fost maziliţi mai mulţi domnitori decît erau în realitate şi sultanul vrea să-i vadă pe toţi, aşa că... vă daţi seama... a trebuit să-i scot din piatră seacă... şi n-aş dori ca să picaţi şi voi...

– Plecăm, plecăm! – se grăbi să spună Barzovie-Vodă.

– Atunci, toate bune! – spuse viziriul. Ne vedem în Moldova la Sfîntă Mărie Mică.

– În ce loc? – întrebă spătarul.

– Lîngă Tîrnovo.

– Păi asta-i la bulgari! – se miră spătarul.

– Da? – făcu viziriul. Ei, nu contează. Uitaţi-vă şi voi spre Dunăre şi cînd vedeţi mult praf, noi sîntem.

EPISODUL 70

SPRE MOLDOVA

Pregătindu-se ei, Barzovie-Vodă şi spătarul Vulture, să plece dintr-acest oraş unde mulţi soldaţi purtau în ramiţă bastonul de paşă, iar alţii chiar capul vreunui paşă căruia sperau să-i ia bastonul, se spălară pe ochi, se îmbrăcară pe trup şi se duseră pe furiş în camera unde dormea rapsodul Broanteş. Broanteş, ia-l de unde nu-i!

– Măria-Ta – grăi spătarul Vulture privind cu ochi critic aşternutul gol – mă tem că tînărul nostru dă obol acelor nevoi de care şi noi în juneţe, într-o joi, avut-am parte, dumneata cu Luxiţa, fata boierului Salcie, iar eu cu jupîneasa lui, masiva Luxandră.

– Aproape că-mi aduc aminte – roşi Barzovie-Vodă. Şi ce-i de făcut?

– Să ieşim în urbe – propuse spătarul. Dăm noi cumva de el.

Luară tustrei caii, încălecară pe doi şi ieşiră în oraş. A-ţi omorî timpul în Stambul în acea vreme nu era greu. Totul era să nu-ţi omori calul fugărindu-l pe ulicioare de teama ienicerilor şi spahiilor care se ţineau după tine pîlcuri-pîlcuri, strigînd aplecaţi peste oblîncul şeilor cît îi ţinea gura: "Piţule! Piţule!". Pînă se lămuriră spătarul şi Barzovie-Vodă că "piţulele" înseamnă "creiţari" sau "galbîni" şi că ei nu trebuiau să se teamă neavînd o leţcaie, se făcuse seară şi ei alergaseră degeaba circa 50 de kilometri prin rătăcăniile şi huditele Ţarigradului. Şi tocmai cînd, dumiriţi de propria lor sărăcie salvatoare, se opriseră cu caii în spume într-o fundătură mirosind a levănţică, îl zăriră pe Broanteş mergînd pe lîngă ziduri şi ţinînd-o de mînă pe Cosette.

– Hei, Iacopone !* – strigă vesel spătarul. Ia vino-ncoace!

Broanteş se apropie sfios, fără să o lase de mînă pe Cosette.

– Da' văz că ne înmulţim! – surîse spătarul. Cine e dumneaei?

– Sînt Cosette, de la han – ciripi cu vioiciune ţigăncuşa. Noi doi ne iubim – adăugă ea, arătîndu-l cu degetul pe Broanteş – şi

---

* *Iacopone Benedetti da Todi (1236-1306)* – poet minor italian, de inspiraţie populară. A dus o viaţă de penitenţă şi şi-a împărţit averea săracilor. Adesea, spre a-l tachina, spătarul Vulture îl striga pe Broanteş aşa.

vreau să fug cu voi. Dacă sînteţi bărbaţi şi nu paparude, rogu-vă nu mă lăsaţi aici!

– Dar n-avem decît trei cai! – spuse Barzovie-Vodă.

– Ia ad-o-ncoace la moşul, s-o drămăluiască! – spuse spătarul.

Dintr-o săritură pe cal, Cosette fu în braţele spătarului. Calul icni scurt, clătinînd din cap; Broanteş se căţără şi el pe iapa lui.

– Stai bine, drăguţă? – întrebă spătarul.

– Îhî – făcu Cosette, domolită.

– Atunci, spre Moldova! – spuse spătarul, dînd bice tustrei cailor.

EPISODUL 71

IASSY ET SES HABITANTS VĂ LEATO ŞAPTE MII ŞI CEVA

Dacă neobositului călător îi şade bine cu drumul, molcomului povestitor îi şade bine cu şezutul. Ca atare, nu vom mai urmări peripeţiile pline de neprevăzut ale vioilor călugări Metodiu şi Iovănuţ pe drumul lor spre Cetatea de Scaun a Moldovei, ci, aşezaţi undeva la umbră pe dealul Copoului, îi vom aştepta să intre în urbe, aruncîndu-ne asupra oraşului o blîndă, pioasă privire.

Vă leato şapte mii şi ceva, Iaşul, poreclit de tătari "Tîrgul de foc" din cauza deselor incendii, de cazaci "Tîrgul celor o mie de cărări" din cauza excelentului vin alb, de turci "Tîrgul suspinelor", din cauza deselor maziliri, şi de moldovenii înşişi "Dulcele tîrg" din cauza deselor giupînese văduvite de o amară istorie, Iaşul, deci, era o aşezare liniştită. Situat la întretăierea drumurilor care legau pe de o parte, partea răsăriteană a Moldovei, pe de altă parte, partea apuseană a Moldovei, oraşul era un important punct strategic pentru turcii care voiau să treacă spre nord, leşii care voiau să treacă spre sud, tătarii care voiau să treacă spre vest, cazacii care nu prea cunoşteau corect punctele cardinale, ba chiar şi pentru localnicii care trebuiau să stea acasă şi să le arate direcţia. Nu e de mirare astfel că, aproape simultan, puteai zări pe uliţe, în umbra zidurilor, cai iuţi, mici, de stepă asiatică, murgi roşcaţi de Volga, masive iepe leşeşti şi năbădăioşi armăsari arabi aşteptîndu-şi stăpînii să iasă din hrubele răcoroase, cu miros plăcut, unde hangiţe autohtone, suflecate şi rumene, dominînd cu glasul lor de origine latină hărmălaia păgînă a unor resturi indo-europene, serveau continuu din oalele de pămînt licoarea gălbuie de Cotnari, moleşind ast-

fel forţa celor două Imperii, fapt de care războinicii comeseni nu-şi vor da seama decît mai tîrziu; în urma păcii de la Kuciuk-Kainargi. În vremea asta, afară, armăsarii arabi lăsaţi nesupravegheaţi, sătui de propriul lor pur-sînge, îşi maculau originea de clasă cu proletarele iepe răsăritene, dînd naştere acelui soi ciudat de cal, calul-mulatru sau calul de povară, caracterizat prin uriaşa sa forţă de a trage înainte căruţa istoriei.

EPISODUL 72

RUGĂCIUNI

Şi iată-i acum pe cuvioşii călugări Metodiu şi Iovănuţ ajunşi în culmea Copoului. Au amîndoi veşmintele pline de praful unei Europe pătimaşe, sfîşiate de lupte intestine, trăind timpuri manieriste, decadente, în care-i era frică omului să iasă din casă după ora 9 seara. În umerii şi-n mînecile sutanelor au praf alburiu de Italia, cu miros de citrice şi măslini, în faldurile de pe lîngă trup praf gălbui de Balcani care intră în ţesătură şi nu mai iese, oricît te scuturi, iar la poale, mai proaspăt, praf strămoşesc de Paşcani pe care-l poţi scutura, dar care, sub forma unui noruleţ credincios, te urmează oriunde, pînă-n mormînt.

– Am ajuns acasă! – grăi meditativ, cu ochii înlăcrimaţi, Metodiu. Mulţumescu-ţi, Ţie, Doamne, că, deşi nu ne-ai scutit de povara unor anumite încercări prin care, la drept vorbind, era mai bine să nu trecem, ne-ai adus totuşi teferi şi nevătămaţi înapoi, ca noi să-Ţi ridicăm acum slavă şi, cu micile reţineri de mai sus, să ne închinăm încă o dată măreţiei Tale.

– Amin! – spuse Iovănuţ.

– Şi dacă, mărite Doamne – grăi inspirat Metodiu, cu ochii în tăria cerului – vei socoti de cuviinţă de-acum înainte să pui pe umerii noştri firavi alte şi alte greutăţi, cu gînduri şi ţeluri pe care numai Tu, în nemărginita-ţi dreaptă judecată, le cunoşti, adă aceste poveri mai mult spre mine decît spre mai în puterele meu tînăr frate Iovănuţ, căci de m-oi gîrbovi mai tare sub apăsarea lor, va părea ceva natural, eu gîrbovindu-mă oricum prin forţa vîrstei, pe cînd încărcîndu-l pe el, lucrul se va vedea îndată şi în asemenea poziţii încovoiate un suflet tînăr, ispitit de Satană, începe să se-ntrebe cu ce drept îl ţii aşa aplecat şi ce-ar fi să încerce să-şi îndrepte coloana.

Ba nu, cuviosia ta! – şopti emoţionat Iovănuţ. Vreau şi eu poveri pe spate-mi; vreau şi eu să simt greutatea cuvîntului Domnului!

– Atunci apleacă-l şi pe el puţin, Doamne – [illegible]ugă Metodiu – apleacă-i puţin ceafa cu blînda-Ţi mînă şi pune-i în spate ceea ce, dacă-Ţi aduci aminte, mi-ai pus şi mie, dar nu-l încovoia prea tare de vrei să n-ajungem în împărăţia Ta decît şchiopi şi gîngavi.

– Amin! – şopti Iovănuţ.

– Şi-acum să mergem, fiule – grăi Metodiu – să dăm ochii cu domnul nostru lumesc.

EPISODUL 73

NOUL DOMN

Mai la începuturile acestei povestiri, cînd şi condeiul nostru şovăia, neştiind cu ce ochi va privi măritul Cetitor osîrdia de faţă, şi cînd însuşi măritul Cetitor sta pe gînduri, neştiind cu ce ochi să se uite, pomenit-am faptul că preacuvioşii călugări Metodiu şi Iovănuţ se întorceau de la Rîm cu o misiune tainică încredinţată lor de Barzovie-Vodă. Însă Istoria, această carte pe care şi analfabeţii o pot citi, a făcut ca între timp, printr-acest proces dialectic numit mazilire, Barzovie-Vodă să fie schimbat, iar în locul lui să fie înscăunat cu mare fală, cu surle şi trîmbiţe, cu ţipete şi răcnete, Sima-Vodă cel Bătrîn, om ce nu ştia scrisul şi cititul, dar care cunoştea ca nimeni altul fumăritul şi pescuitul.

Mazilirea domnilor – grija cărturarilor. Căci foarte îngrijaţi de felul cum îi va primi noul domn erau Metodiu şi Iovănuţ. Va înţelege el oare măreaţa şi nu îndeajuns îndeplinita lor misiune de alianţă cu creştinătatea italică, cu atît mai mult cu cît misiunea fusese pusă la cale de Barzovie, iar el, Sima-Vodă, părea extrem de credincios turcilor? Cei doi călugări nu-şi puteau da seama şi de aceea păşeau neliniştiţi, cu inimă mică, spre Curte.

Sima-Vodă cel Bătrîn era un om nu mare de stat, însă era un mare om de stat. Era foarte bătrîn, avea peste 80 de primăveri, plus cîteva ierni petrecute în Buceag, ca ostatec al tătarilor. Bătrîneţea şi timpul petrecut în tinereţe la Ţarigrad în calitate oficială de capuchehaie, cînd trebuia să stea cu ochii în patru să nu-şi piardă capul, îl făcuseră să-şi piardă vederea la un ochi, dar nimeni nu ştia exact la care. Dinţi nu mai avea, în schimb avea nişte buze

senzuale care nici acum, în culmea senectuţii, nu-şi pierduseră de tot farmecul. O paralizie parţială a piciorului stîng îi făcea piciorul drept foarte vioi şi unde nu gîndeai, acolo îl aflai, ţopăind cu bastonul lui în formă de buzdugan. Era un călăreţ neîntrecut: puţini cai îi supravieţuiseră. Uneori, vorbind, uita ce vrea să spună, dar se găseau întotdeauna doi-trei vornici care îl readuceau discret la locul de unde pierduse şirul vorbelor. Avea mulţi fii şi fiice, nemaivorbind de nepoţi, ţinîndu-i pe toţi la Ţarigrad, să-i înveţe cum se cîştiga atunci o pîine.

Cu un astfel de om trebuia să se întîlnească Metodiu şi Iovănuţ.

EPISODUL 74

VISTIERNICUL XIMACHI

Să tot fi fost ceasurile 4 după-amiaza cînd cei doi călugări ajunseră în faţa porţilor Curţii domneşti. Sus, pe parapetul zidului de la intrare, armaşul Curţii, preaeinstitul Abăluţă, se plimba moţăind cu buzduganul subsuoară. Cînd ajungea la capătul parapetului, Abăluţă se îndrepta de spate, făcea mîinile pîlnie şi striga: "Sînt ceasurile 4 şi totul e biiine!".

– Preacinstite armaş! – strigă şi Metodiu din umbra porţii.

Abăluţă aplecă o ureche, îşi mută buzduganul în dreapta şi se uită peste parapet:

– Cine-i acolo?

– Sîntem noi, călugării Metodiu şi Iovănuţ! – răspunse Metodiu. Dacă nu ţi-i cu supărare, acasă-i Vodă?

– Cine? – strigă Abăluţă, care era cam tare de acea ureche.

– Vodă! – strigă tare Metodiu. Acasă-i Vodă?

– Vodă? Acasă, acasă! – strigă Abăluţă, bucuros că în sfîrşit auzise ceva.

– Ţi-am spus, armaş Abăluţă, să nu mai vorbeşti de capul tău cu trecătorii – spuse deodată umbra care se strecură pe parapet pe lîngă armaş. Văd că nu pricepi. Bine.

– Iertare, luminăţia-ta! – păli Abăluţă şi se plecă pînă la pămînt în faţa noului venit.

– Cine sînt şi ce vor? – şuieră acesta printre dinţi.

– Sînt doi călugări şi întreabă de Vodă – răspunse încovoiat armaşul.

– Daaa? – făcu noul sosit. Şi dacă nu cumva ai uitat, ce face Măria-Sa la aceste ceasuri?

– Doarme! – bîigui înspăimîntat Abăluţă.

– Păi vezi? – spuse aproape cu blîndeţe celălalt. Şi tu urli din toţi... ăştia... cum le zice...

– Bojocii – gemu Abăluţă.

– ... aşa, bojocii. Păi se poate?

– Nu mai fac, vistiernice Ximachi! – şopti armaşul.

– Aş vrea să te cred – răspunse Ximachi vistiernicul, căci el era. Aş vrea încă o dată să te cred, armaş Abăluţă. Acuma du-te şi deschide-le poarta. Apoi se aplecă peste parapet: Cuvioşiile voastre, Vodă, cu neostoita-i înţelepciune, doarme momentan, dar sînt treaz eu. Poftiţi înăuntru.

O, biată ţară a Moldovei! Pe mulţi venetici oploşita-i la sînu-ţi, multe guri venite de-aiurea îndestulat-ai şi mulţi şi-au lăsat ciolanele pe mănosul-tău pămînt! Unul din aceştia, şi nu ăl de pe urmă, era Frederico Ximachi, fiul unei roabe genoveze şi al unui negustor grec din Corynt, mîna dreaptă a lui Sima-Vodă, după ce, într-un anumit fel, îi fusese piciorul stîng, căci bătrînul, de cînd îl lovise paralizia şi înainte de a primi buzduganul domnesc, obicinuia să se sprijine pe umărul mai tînărului său sfătuitor, pe care-l cunoscuse de multă vreme şi-n care avea o încredere mioapă, mai văzînd totuşi, după cum pomeneam, cu un ochi. Fără să asculte de ochiul său valid care-i spunea că Ximachi prea seamănă a coţcar, Sima-Vodă se lăsase pe seama ochiului beteag şi-l numise pe Ximachi vistiernic. Greşită judecată!

EPISODUL 75

ÎN SPATELE PORŢILOR ÎNCHISE

– Şedeţi! – îi pofti cu un gest larg vistiernicul Ximachi pe cei doi călugări, după ce străbătură în linişte cîteva coridoare tapiţate cu piei. Metodiu şi Iovănuţ se puseră în jilţuri pregătindu-se să şadă, dar cînd ridicară privirile, încremeniră: întreaga sală, mare cam de 37 de stînjeni pătraţi, avea pe cei patru pereţi o mulţime de capete împăiate, unul mai fioros decît altul şi toate cu limba scoasă. Erau capete de urşi, de lupi, de vulpi, de rîşi, de ţapi, de cerbi, de zimbri, de bouri, de mufloni, de nevăstuici, de bursuci, de jderi, de ienuperi, de vultur, de ulii, de corbi, ba chiar, lîngă uşă, şi

un cap stingher, cu o inexplicabilă expresie de cruzime pe chip, de iepure.

– E sala Capetelor – le spuse Ximachi, văzîndu-le privirea. Tot ce vedeţi aici a fost vînat de Sima-Vodă.

– O adevărată minunăţie! – bîigui Metodiu, simţind că-l trec sudorile.

– Mda – zise Ximachi, obişnuit cu acest gen de flatări. Dincolo – le arătă el o uşă închisă – avem sala Trupurilor, dar încă nu e gata. Ştiţi cum e: unele trupuri se mai rătăcesc, mai dispar... pînă le găseşti, pînă le împăiezi...

Metodiu încuviinţă maşinal din cap. Urmă o pauză în care Ximachi îşi încrucişă mîinile în poală şi închise ochii, părînd a se cufunda într-o adîncă meditaţie.

– Şi ziceaţi că aveţi treabă cu Vodă... – spuse el încet, aproape în şoaptă. V-ascult. Sînt vistiernicul Ximachi, de n-aţi auzit cumva de mine.

Metodiu trase aer mult în piept şi începu:

– Mărite vistiernice Ximachi! Dintre toate părţile trupului pe care Domnul Dumnezeu mi le-a îngăduit să le am, cel mai mult îmi blestem urechile. Aceste zgîrciuri ceruite ce de-atîtea ori le purtăm fără nici un folos! Căci iată, degeaba mă-nvrednicesc să le port, cum se cuvine, de o parte şi de alta a capului, dacă în găoacea lor n-a intrat niciodată, cum cu ruşine o recunosc, frumosul luminăţiei-tale nume!

Ajuns aici, Metodiu se uită cu coada ochiului spre Ximachi. Acesta stătea în aceeaşi poziţie, de om adormit.

– Căci ce e urechea – reluă cu glas înalt Metodiu – dacă nu locul unde se strîng de-a valma, fără nici o socoteală, gunoiul vorbelor, pleava şoaptelor ticăloase, sămînţa zavistiei, nămolul trădărilor...

– Hi! hi! – chicoti brusc Ximachi – păi atunci o să ţi le tăiem!

– De ce să mi le tăiaţi, luminăţia-ta? – întrebă cu sfială Metodiu.

– Ce? Cum? – făcu Ximachi ca trezit din somn. Ce spuneai? Continuă, rogu-te.

– Vorbeam despre urechi – zise Metodiu. Aşezate, cum se cuvine, de o parte şi de cealaltă a capului, ele ne ajută să auzim sfaturile duioase, poveţele înţelepte, vorbele pline de duh ale celor pe care Cerul, în milostenia lui, i-a aşezat peste noi, să ne glăsuiască în ele.

EPISODUL 76

RITORICEŞTI

– Ai limba ascuţită, cuvioşia-ta, – glăsui vistiernicul Ximachi după ce Metodiu termină vorba. Am avut întotdeauna un sentiment de respect pentru oamenii care ştiu grăi: au viaţa cea mai scurtă. În tinereţe mi-ar fi plăcut să mă-ntrec cu dumneata în meşteşugul vorbelor, în faţa gîdelui. Ţin minte că pe vremea lui Iusuf-paşa, cînd eram giudecător în Cipru, am scos o frază din care au căzut trei capete. Era o frază aşa de frumoasă, că a intrat în popor şi-a început să mă caute sultanul de ce umblu cu vorbe. Mă mir şi astăzi cum am scăpat cu viaţă. Dar să trecem. V-ascult. Ce treabă aveţi cu Vodă?

– Luminăţia-ta – zise Metodiu – cele grăite de vîrstnica dar înţeleapta dumitale gură *hic et nunc* fac lucrul nostru mai uşor. Căci nu m-aştept ca junele luminăţiei-tale cuget să se tulbure prea tare dacă ar afla că noi doi, aşa jerpeliţi şi flenduroşi cum ne vezi, am fost acolo unde ritoriceasca vorbire e ţinută la mare preţ şi cuvintele sînt ca banii: dacă le ai, bine, dacă nu, trebuie să umbli în toate părţile.

– Adică? – întrebă Ximachi.

– La Rîm, luminăţia-ta!

– La Rîm? se miră Ximachi. Şi ce-aţi căutat voi acolo?

– O scurtă privire aruncată în istorie – spuse Metodiu – ne arată că totdeauna înaintea unui Domn s-a întîmplat să fie altul, care şi acela a urmat unui alt Domn, precedat la rîndul lui de cel pe care l-a schimbat, ca să poată fi înlocuit de moştenitorul tronului său, şi acesta o simplă verigă într-un lanţ care, fie-mi iertată vorba proastă, mai zăngăneşte şi astăzi. Nu mai departe, Măria-Sa Sima-Vodă l-a schimbat cu temei pe cel la care voiam să ajung, Barzovie-Vodă, om luminat...

– Ia mai dă-l dracului! – făcu Ximachi.

– Cu totul de acord – grăi Metodiu. Dar înainte de a-l ia mai da dracului, se cuvine să arătăm, ca să lămurim ce-am căutat noi la Rîm, că printre multele păcate ce le avea, unul era de groază: voia o alianţă cu Papa.

– Cu Papa?! – făcu uluit vistiernicul Ximachi. Cu Papa, mă?! – continuă el uitînd o clipă cu cine vorbeşte şi trădîndu-şi astfel originea plebee. Phuaii, ce idee! Mă duc să-l scol pe Vodă...

EPISODUL 77

ÎN CARE CETITORIUL ÎL POATE VEDEA PE SIMA-VODĂ ÎN CARNE ŞI OASE

Metodiu şi Iovănuţ nu trebuiră să aştepte mult. Printr-o uşiţă dosnică pe care pînă atunci n-o băgaseră în seamă, apăru sprijinindu-se în baston Sima-Vodă ăl Bătrîn, urmat de vistiernicul Ximachi. Pe braţul drept Sima-Vodă avea ceea ce călugării crezură la început că e un şoim, dar care se vădi mai aproape a fi un papagal uriaş, cenuşiu. Pe ochiul drept papagalul avea o bentiţă neagră, cum au piraţii. La vederea domnului, călugării căzură în genunchi.

– Sculaţi-vă, fiii mei – spuse cu glas domol, răguşit, Sima-Vodă. Nu genunchii, ci capetele să le plecaţi domnului vostru.

– Eşti dat dracului, Măria-Ta! – ciripi deodată papagalul zvîcnind din aripi. Ia uită-te cum i-ai mai speriat!

– Taci, Alfred! – spuse la fel de domol Sima-Vodă. Nu-l luaţi în seamă, cuvioşiile voastre: e un papagal fără minte. M-a scăpat o dată de la moarte şi de atunci e cam slobod la gură. Sculaţi-vă.

Fără să-şi poată lua ochii de la papagal, cei doi călugări se aşezară din nou în jilţuri. La fel făcură Sima-Vodă şi Ximachi. De pe braţul domnului, papagalul sări pe umărul dînsului.

– Ce-i? – făcu Sima-Vodă. Ce vrei?

Lui Metodiu i se păru că aude un uşor cîrîit.

– N-am timp acuma – spuse Sima-Vodă. Papagalul se foi pe umărul domnului şi cîrîi de-a binelea.

– Of, Doamne, că o să mă înnebuneşti de-a binelea – făcu Sima-Vodă, apoi se plecă spre călugări: Iertaţi-mă că vă-ntreb, cruciuliţele ce le purtaţi la gît sînt de aur?

– De aur, da – zise Metodiu zăpăcit.

– Nu vede bine pînă acolo – zise stînjenit Sima-Vodă, arătînd spre Alfred – şi de-asta v-am întrebat... nu vă fie cu supărare ... ca toate păsările, e atras de lucrurile strălucitoare... în sfîrşit... cred că înţelegeţi...

Se lăsă o tăcere penibilă. Primul care o sparse fu vistiernicul Ximachi.

– Măria-Ta, te-am trezit fiindcă dînşii vin de la Rîm.

– De la Papa, ştiu, ştiu – spuse cu blîndeţe Sima-Vodă. Ce face Papa, dragii mei?

Metodiu şi Iovănuţ se priviră nedumeriţi.

– E bine – spuse Metodiu.

– Aşa deci... Mă bucur, mă bucur... – zise Sima-Vodă. O fi bătrîn şi el, săracu... Cîţi ani să aibă?

– Păi... cred că bate spre'şaptezeci, şaptezeci şi... – răspunse Metodiu.

– Azi-mîine se duce şi el... – grăi trist şi papagalul.

– Toţi ne ducem... – zise pe gînduri Sima-Vodă.

– Ce să-i faci... – murmură papagalul.

– Cîinele de Barzovie voia o alianţă cu Papa – interveni cu glas hotărît Ximachi.

– Barzovie!... – exclamă duios Sima-Vodă, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de un prieten bun. Parcă pe el l-am schimbat, nu? Ce băiat bun!... Mai ştiţi ceva despre el?

EPISODUL 78

RUXĂNDRIŢA

În clipa aceea, înainte ca Metodiu să poată spune ceva, uşa dosnică se întredeschise şi de după ea apăru un încîntător căpşor cu zulufi blonzii căzînd pe lîngă nişte urechiuşe mici, trandafirii.

– Se poate? – se auzi ceea ce s-ar putea numi un ciripit.

– Nu se poate – cîrîi papagalul.

– Ba se poate – zise binevoitor Sima-Vodă. Intră, Ruxăndriţa!

Uşa se deschise de-a binelea şi în Sala Capetelor intră o copilă împlinită, de 17-18 ani, toată numai rotunjimi şi gropiţe, îmbrăcată într-o rochie de tafta verzuie cu mîneci tivite cu dantele, strînsă bine pe talie şi înfoiată la spate, cu un şal gris-perle pe umeri şi cu o mică vînătaie pe gît. De sub faldurile lungi ale rochiei scoteau vîrfurile două botine de satin alb. Copila veni zîmbitoare şi se căţără pe unul din genunchii lui Sima-Vodă, cuprinzîndu-l pe moşneag cu braţele şi pupîndu-l pe obraz.

– E Ruxăndriţa, nevastă-mea, Doamna Moldovei – făcu prezentările Sima-Vodă, tuşind cam încurcat. Dînşii sînt călugări şi vin de la Rîm.

Metodiu şi Iovănuţ rămaseră literalmente cu gura căscată. Mai ales Iovănuţ, cu gura căscată specifică vîrstei, holbă nişte ochi cît cepele. Ruxăndriţa sări de pe genunchiul lui Sima-Vodă şi se plecă în faţa lui Metodiu.

– Binecuvîntează-mă, părinte – gînguri ea.

"Piei, drace" gîndi brusc Metodiu simţind cum urcă spre el un excepţional miros de caisă coaptă. Dar cu glas tare, pe nas, zise:

– Fii binecuvîntată, Doamnă! Domnul să te aibă în pază!

– Care domn? – chirăi papagalul. Că sînt doi. Cel de Sus şi Cel de Jos.

– Cel de Sus prin Cel de Jos – răspunse liniştit Metodiu, obişnuit cu astfel de capcane laice.

– Bine zis – murmură în barbă vistiernicul Ximachi.

Ruxăndriţa se ridică şi dintr-un nou salt, fu din nou pe genunchiul tremurător al lui Sima-Vodă. Se aplecă şi-i şopti ceva. Papagalul plecă şi el urechea.

– Sînt de aur, sînt de aur! – chiţăi veselă pasărea. Am întrebat şi eu!

– Taci, Alfred – făcu moale Sima-Vodă. Da, Ruxăndriţa, lumina mea, crucile cuvioşiilor lor sînt de aur. Zîmbi călugărilor: Ştiţi şi dumneavoastră, femeile... Apoi se întoarse spre Ruxăndriţa şi spuse cu părintească dragoste: N-ai vrea, fulgul meu drag, să-ţi muţi dulcea-ţi greutate în jilţul de colea, căci simţi şi tu, începe să-mi bîţîie?

– Ba da – surîse simplu Doamna Moldovei, sărind în picioare şi-apoi sărind drept în jilţ.

EPISODUL 79

CEVA-CEVA SE CONTUREAZĂ

– Aşa deci... – zise Sima-Vodă, reluînd firul unui dialog care, *mutatis-mutandis*, va dura aproximativ un secol, antrenînd alte pături sociale. Carevasăzică, veniţi de la Rîm. Şi de ce v-a trimis Papa aici, dragii mei?

Metodiu îşi drese glasul:

– Nu Papa ne-a trimis aici, Măria-Ta, ci Barzovie-Vodă ne-a trimis la Papă.

– I-auzi! – se minună Sima-Vodă, mîngîindu-şi firele rare din barbă şi împrăştiindu-şi astfel pe veşminte o fină mătreaţă. Şi ce voia Barzovie?

– Tîlharul voia o alianţă cu creştinătatea împotriva turcilor – interveni întunecat Ximachi vistiernicul.

– Ce vorbeşti?! – făcu Sima-Vodă. Nu e rea ideea! Şi Papa ce-a zis, dragii mei?

– Papa ne-a întrebat pe unde vine Moldova.

– Şi?

– Şi noi i-am spus.

– Şi el ce-a zis?

– Cînd a auzit pe unde vine, a zis că deocamdată nu se bagă, da' să menţinem legătura.

– Cu minte om! – exclamă Sima-Vodă. Dar cum să menţineţi legătura?

– Păi a zis că noi să trimitem la ei nişte călugări mai tineri la studii, iar ei să trimită la noi nişte călugări mai bătrîni să vadă ce şi cum.

În vreme ce discuţia se derula astfel, Iovănuţ stătea încurcat în jilţ şi avea sentimentul ciudat că Ruxăndriţa îl priveşte pe sub gene. Ruxăndriţa, doamna Moldovei, nu-l privea, dar avea senzaţia stranie că, pînă una-alta, ce-ar fi să-l privească pe sub gene? Vru să se-ntoarcă şi să transpună în practică ceea ce simţea, cînd deodată papagalul cîrîi scurt:

– Stai liniştită, Ruxăndriţă!

"Fire-ai a dracului de cioară împuţită!" gîndi cu ură tînăra doamnă, plecîndu-şi cu sfiiciune ochii.

EPISODUL 80

POLITICEŞTI

Cele spuse de Metodiu părură a-l interesa pe Sima-Vodă. Fără să-şi dea seama, căzu pe gînduri. Vîrsta înaintată, oboseala, tracasările zilnice, incursiunile cazacilor peste Nistru, tinereţea nepotolită a Ruxăndriţei, junghiurile din şale şi masa copioasă îl făcură să aţipească puţin. Într-un tîrziu, deschise ochii şi-şi aduse aminte de ceva. Se întoarse spre Ximachi vistiernicul:

– Ei, ce zici?

– Ei, ce zici? – făcu şi papagalul.

– Date fiind împrejurările în care ne aflăm şi întrucît Papa nu oferă nici o garanţie – răspunse Ximachi – socot că a ne aventura într-o alianţă improbabilă, înseamnă nu numai a ne periclita tradiţionalele legături cu Ţarigradul, ci şi a ne pune caftanul şi capetele în hamgeriul primului saraschcriu ce va pogorî cu podghiazuri din afară spre a ne strica şi risipi.

– Asta cam aşa e – recunoscu Sima-Vodă. Turcii sînt ca femeile: nu te iartă nici mort. Dar n-ar strica să le tragem clapa.

– Nu te-aş sfătui, Măria-Ta – zise Ximachi. N-avem oşti.

– Ce-am de pierdut? – făcu visător Sima-Vodă. Mîine-poimîine mă petreceţi la groapă. I-am slujit patruzeci de ani pe păgîni şi cu ce m-am ales?

– Cu fumăritul! – cîrîi pasărea.

– Ce fumărit? Care fumărit? Fumăritul e ca fumul, se duce încotro bate vîntul. I pak, să ştiţi de la mine, turcii sînt pe ducă, i-am mirosit eu.

– Măria-Ta, eu zic că nu gîndeşti bine – mai zise Ximachi.

– Lasă să gîndesc eu prost, da' măcar să mă ţineţi minte! – zise Sima-Vodă. Tu ştii, vistiere, că sînt oameni în urbe care nici nu ştiu cum mă cheamă? Tu ştii că Iusuf-paşa, cînd a venit de la Poartă să-mi dea caftanul de domnie, a crezut că-s tata, Dumnezeu să-l ierte? Dacă acuma nu mă ştie nimeni, ce-o să fie mai tîrziu? Cîţi s-au ridicat împotriva turcilor, toţi au rămas cu faimă, deşi puţini au apucat s-o şi simtă. Cînd ai o viaţă de cîine, măcar să mori muşcînd. Aşa că, dragii mei – se răsuci el spre călugări – mergeţi înapoi la Papa şi spuneţi-i că eu, Sima-Voevod, sînt gata să-i lovesc pe osmalîi cu primul prilej potrivit!

– Măria-Ta!... – făcu uimit Ximachi.

– Am zis! – îi tăie vorba Voevodul şi se sculă în cîrjă. Apoi grăi cu glas mai blînd: Ruxăndriţă, porumbiţa mea, pînă deseară la ospăţ, n-ai vrea să mergem să facem nani?

– Nani? – gînguri Ruxăndriţa. Ba da, vreau, vreau! – şi bătu din palme ca un copil, sărind cu putere în picioare.

EPISODUL 81

MÎHNIRI

Pe cînd Vodă, întovărăşit de tînăra şi sprinţara sa Doamnă, ieşea pe uşă, papagalul se desprinse lin de pe umărul stăpînului său şi zbură înapoi, aşezîndu-se în jilţul proaspăt părăsit de domnitor. Cîteva clipe fu linişte. Se auzeau doar strigătele slabe ale prostimii de-afară, ce venea zilnic, pe la orele 5, să ceară capul lui Ximachi şi fiindcă nu-i răspundea nimeni, pleca derutată pe la casele ei.

Primul care sparse tăcerea fu papagalul.

– Ce-i de făcut? – întrebă el gînditor.

– Nu ştiu – murmură absent Ximachi vistiernicul. Cu riscul de a-mi pierde ciotul de limbă pe care-l mai am, simt nevoia să sugerez că stăpînul nostru s-a cam ţicnit. Auzi dumneata, să facă alianţă

cu Papa împotriva turcilor! Ori bătrîneţea i-a luat firesc minţile, ori aici şi-a vîrît coada diavoliţa asta de femeie.

Metodiu şi Iovănuţ nu ziseră nimic. Lucrurile lumeşti nu-i atingeau. Cufundaţi în jilţurile lor, stăteau nemişcaţi, cu pleoapele coborîte, căci ei visau aievea la drumul ce-i aşteaptă.

– Şi eu cred că la mijloc e Ruxăndriţa! – şopti papagalul. Fiind pasăre, am acces în dormitor. Se petrec acolo nişte lucruri că mi se fac penele măciucă.

– Şi în vremea asta vistieria se goleşte văzînd cu ochii – spuse Ximachi cu obidă. Birurile nu mai are cine le strînge. Vacile nu mai are cine le duce în ciurdă. Albinele nu mai au unde se roi. Pîrjolurile se ţin lanţ. În găini parc-a dat strechea. Oile s-au retras la munte, mai coboară-le dacă poţi. Mînăstirile n-are cine le termina. Tîrgurile s-au umplut de praf, abia mai poţi respira. Mergi la ţară, ţara geme. Pleacă turcii, vin tătarii. Trec tătarii, apar moscalii. Merg moscalii, ies haiducii şi cu ăştia nu glumeşti.

– Dacă ieşim şi din iarna asta fără răscoală, e mare minune! – grăi papagalul.

– Răscoalele ca răscoalele, da' să ferească Dumnezeu de lăcuste, că pe astea n-ai cum să le opreşti – zise Ximachi. Mai ţii minte văleatul 7125, primăvara, ce grozăvie a fost? Stăteam la fereastră cu nevastă-mea şi ne uitam în curte, la cîine. Aveam o mîndreţe de cîine din Anatolia, Taifun îi ziceam. Ei, şi dulăul cum a simţit primejdia, a dat să fugă în casă, dar la uşă n-a mai ajuns decît o labă, c-au tăbărît lăcustele pe el şi praf l-au făcut. Vistiernicul Ximachi îşi şterse o lacrimă. Dar uite că ne-am luat cu vorba şi-am uitat de ospăţ. Cuviosiile voastre, deşi ştiu că postiţi, rogu-vă totuşi a posti la masa ce Domnul, în milostenia lui, o dă boierilor, căci am multe a vă spune înainte de a purcede în greaua domniilor-voastre misie.

EPISODUL 82

LA OSPĂŢ

Ospăţul începu la ora 5. Pe vremea aceea mesele domneşti nu aveau încă opulenţa pe care o vor atinge chefurile fanariote, prelungite mult după dispariţia fanariotismului ca sistem socio-politic de tristă amintire. Se consuma deci cu măsură, la început un fel de borş grecesc acrişor, fiert împreună cu oase de viţel, apoi urmau fripturi simple de potîrnichi sau berbece, iar spre sfîrşit, înaintea

vinului, sosuri turceşti cu carne de vită tocată mărunt şi vîrîtă-n nişte cornuleţe de pîine în formă de semilună. Muzica era cu desăvîrşire orientală; se cînta la darabane, la zongore şi la zaibăre, un fel de chitări cu sunet ascuţit şi rece, dispărute astăzi. Serveau slujitori şi nicidecum slujitoare; ele aşteptau într-o odaie alăturată să fie chemate să danseze sau să bocească, dacă se lăsa cu măcel. La cinci fără ceva începură să sosească boierii. Sima-Vodă sta în capătul sălii pe tronul din fag masiv, iar alături, pe un tronuleţ, stătea Doamna sa, Ruxăndriţa. Voievodul era cam trăs la faţă, iar sub urechea dreaptă cine-ar fi-ndrăznit să observe, ar fi putut gîndi că zăreşte nişte urme de dinţi. Lîngă uşă, pe un stativ învelit în catifea vişinie, stătea papagalul Alfred şi anunţa invitaţii.

– Bi-vel-vornicul Drăguţescu şi giupîneasa lui, Paulina! – chirăi el exact la cinci fără un sfert.

Uşa se deschise şi pe ea intră un om falnic, cu paşi mari, apăsaţi, cu plete castanii, frumos retezate, cu nişte ochi negri smoliţi, cu buze roşii, cărnoase şi cu nas puternic coroiat de care toţi care-l cunoşteau pe Drăguţescu îşi aminteau cu nostalgie. În locul nasului era acum o plagă hîdă, netedă, căci bi-vel-vornicul îşi pierduse podoaba sa vulturească în pivniţele niciodată ştiute ale istoriei, în urma unei încercări de a nesocoti onoarea oricum pierdută a Caterinei Sima, născută Bloom, fosta soţie a lui Sima-Vodă. Dar cu toată lipsa evidentă a nasului, bi-vel-vornicul Drăguţescu era încă totuşi ceea ce se numea un boier bine, ba chiar umbla zvonul că de cînd Vodă îi ţinea nasul într-un borcan, nurii săi bărbăteşti sporiseră îngrijorător într-un Iaşi dominat de somnolenţa otomană. În spatele lui venea o femeie măruntică, numai pielea şi osul, aruncînd priviri speriate în toate părţile, căci avea şi de ce: în cinci ospeţe pierduse trei soţi, unul mai sănătos ca altul, şi rămase cu şapte copii care se păruiau ziulica toată, întrucît foştii lor taţi făceau parte din partide diferite. Cînd ajunse în faţa lui Sima-Vodă, bi-vel-vornicul puse genunchiul stîng jos şi se plecă pînă la pămînt. Apoi spuse:

– Cu gînduri bune am venit, Măria-Ta, şi-ţi mulţumesc că m-ai chemat.

– Cu gînduri bune să te şi întorci, Drăguţescule – răspunse binevoitor voievodul.

– Să te-audă Dumnezeu, Măria-Ta.

– Să m-audă, Drăguţescule – zise Sima-Vodă.

Paulina veni şi ca şi-ngenunche plăpîndă, uitîndu-se spre Ruxăndriţa.

– Niciodată Doamna nu fu mai frumoasă – spuse ea subţire.

– Bine, bine – făcu grăbit Sima-Vodă – duceți-vă și luați loc, că uite, vine grosu'.

Într-adevăr, în ușă apărură mai mulți boieri cu giupînesele și fiicele lor de sînge.

EPISODUL 83

OSPĂȚUL CONTINUĂ

– Vel-logofătul Samoilă și fiica sa Despina! – chirăi Alfred de la ușă.

Metodiu și Iovănuț, așezați la locurile lor, cam pe la capătul lungii mese, văzură apărînd o aschimodie de om, nespus de mic, crăcănat, cu un cap lunguieț și pleșuv, cu un toiegel în mîna dreaptă cu care însă nu se sprijinea, ci-l ținea îndreptat înapoi, în spate, mișcîndu-l aproape la fiecare pas ca să atingă cu vîrful lui gleznele tinerei sale fete, ca și cum ar fi voit să știe dacă-l urmează. Într-adevăr, bătrînul Samoilă nu prea vedea bine, ba s-ar putea chiar spune că nu vedea deloc, așa încît toiegelul îl încredința nu numai că fata n-a plecat de lîngă el după vreun căpitan de steaguri, dar că îl și îndreaptă pe cale trebuincioasă. După ce intră în marea sală, vel-logofătul Samoilă șovăi o clipă.

– Tot înainte, tătucă! – șopti fată care nu era frumoasă, dar era foarte senzuală în rochia superbă de calemcheriu cu taclit vărgat.

Vel-logofătul Samoilă porni vioi și se opri exact în fața lui Vodă.

– Deși nu te văd și nu te voi vedea în veci, măreția ta o simt, mărite Doamne, ca și cînd aș avea nu doi, ci mult mai mulți ochi în cap – spuse Samoilă îngenunchind.

– Vorbele tale îmi merg la inimă, venerabile Samoilă – răspunse mulțumit Sima-Vodă.

– Căci eu te văd cu ochii minții, a căror lumină mai de preț este, pe cînd ceilalți te văd cu ochii din găvane, în care poate oricînd intra cîte o suliță – mai zise Samoilă.

– Adevărat grăit-ai – spuse Vodă. Dar ia spune-mi, fata ce-o atingi mereu cu toiegelul, fata ta este?

– Fiica mea Despina este – spuse moșneagul – și-o scot acuma în lume, socotind că i-a venit vremea cînd bucuriile pe care i le poate aduce Domnul nu i le poate dărui un tată, oricît de vrednic ar fi.

– Bine zici şi bine faci – spuse Sima-Vodă, poftindu-l apoi în sală în jilţurile de cinste cele mai apropiate de el. Lucrul acesta nu trebuie să mire: vel-logofătul Samoilă, cu toată timpuria pierdere a vederii, fusese unul din cei mai străluciţi strategi al Moldovei acelor timpuri şi ca atare era foarte respectat. Ştia zeci de bătălii pe de rost, cunoştea toate tipurile de amplasament ale oştilor turceşti, toate vicleniile de atac ale cazacilor, toate formaţiunile de relief dintre Dunăre şi Kiev, importanţa fiecărei coline, a fiecărei mlaştini, a fiecărui han. Într-o noapte, în tinereţe, se strecurase îmbrăcat turceşte în tabăra otomană şi rămăsese acolo trei ani, studiindu-le osmaliilor toate tertipurile militare. Întors în Moldova cu această experienţă, îi bătuse pe cazaci la porţile Sucevei de trei ori la rînd, prin aceeaşi schemă de învăluire pe flancuri, făcîndu-l pe înţeleptul lor hatman Iaroslav să exclame admirativ, aşa plin de noroi şi sînge cum era: "Gospodi, ori noi sîntem proşti, ori Samoilă ăsta e genial!". Ceea ce, într-adevăr, aşa era.

EPISODUL 84

OSPĂŢUL NU SE MAI TERMINĂ

După bi-vel-vornicul Drăguţescu şi venerabilul vel-logofăt Samoilă apărură singuri ori însoţiţi de giupînesele lor medelnicerul Bucşe, cel care pe vremea lui Barzovie-Vodă fugise în Lehia unde cîştigase o avere cîntînd doine de înstrăinare pe la mesele boierilor pribegi, vel-comisul Agache Natriul, un om pîntecos, ce-ajunsese de rîsul tîrgului că-l înşela nevastă-sa cu taică-său, un om mai subţire, şi el nu-şi putea face dreptate dînd în taică-său căruia îi mîncase averea umblînd tocmai după fustele actualei neveste, sărdariul Basile Neaoşu, zis şi Urechilă deoarece cu vreo trei ani mai înainte cînd oştile turceşti intraseră în Iaşi gonindu-i pe cazaci, Basile le ieşise înainte ţopăind de bucurie şi strigînd cît îl ţinea gura "au venit fraţii noştri, oameni buni!", iar turcii, necunoscînd bine limba şi crezînd că face agitaţie antiotomană, îi tăiaseră brusc urechile, mitropolitul Nazazarie Iscariotul, om cu frica lui Dumnezeu, căruia nimeni nu-i mai ştia vîrsta şi care după un pahar de vin se pleoştea tot şi murmura în barbă cîntece din Bosnia natală, şi-apoi intrară alţii şi alţii, mai mari sau mai mici, hatmanul Scorbură, paharnicul Surdu, vistiernicul Ximachi, armaşul Abăluţă, vel-postelnicul Gherman, căpitanii Juravcu, Spoiciu şi Başotă, vornicul Prişcu, jitnicerul Haralambie, vel-spornicul Tartore, cazangiul Ilie,

datornicul Stredie, Mitru cobzarul, glumeţul Petrică, ţiganii Borşu şi Fekete ce scoteau flăcări la comandă pe toate găurile, bărbierul Luigi cu doctorul Lemberg, pripăşiţi la Curte, şi în sfîrşit, umflat de nesomn, pomădat şi subţire ca un ţipar, [redacted] şi şarlatanul Roger, cu care adesea Sima-Vodă juca interminabile partide de şah. În urma tuturor, lăsîndu-se în mod firesc aşteptat, apăru Husain Ramza-paşa, însărcinatul cu afaceri ad-hoc al Porţii în Moldova.

EPISODUL 85

UN TOAST

După ce preacinstiţii boieri se aşezară care pe unde le erau locurile, după rang şi după felul cum se raportaseră la domnia anterioară, Sima-Vodă se sculă de pe tron, îi oferi braţul Doamnei sale Ruxăndriţa şi veniră amîndoi în capul mesei. Ruxăndriţa se aşeză sprintenă, iar Sima-Vodă rămase în picioare. Tuşi uşor, ca spre a-şi drege glasul. Se făcu linişte. Din păcate, mica tuse cu scop pur retoric stîrni o tuse adevărată, bătrînească şi Sima-Vodă începu să tuşească din toţi rărunchii, zgîlţîindu-se şi îndoindu-se ca şi cum un turc nevăzut i-ar fi cărat o droaie de pumni după ceafă. Ţi-era mai mare mila să-l vezi: roşu la faţă, apoi vînăt, tuşea în rafale, hîrîind, înecîndu-se, căutîndu-şi batista prin buzunare şi scoţînd din neatenţie un pumnal îndoit pe care-l ascunse repede înapoi, povîrnindu-se deasupra mesei mai-mai să se răstoarne şi alte şi alte mişcări convulsive de care e cuprins îndeobşte un om de peste 70 de ani ce tuşeşte din copilărie. Oaspeţii plecară privirile jenaţi, pironindu-şi ochii în farfurii, unde borşul grecesc începea să capete o patină maronie.

– Termină, dragă! – şopti nervoasă, din dreapta, Ruxăndriţa.

Ca prin minune Sima-Vodă se opri, reveni la verticală şi-şi mîngîie barba. Cei din faţă, în frunte cu Husain Ramza-paşa, avură impresia ciudată că Vodă arăta mai tînăr.

– Nu este bucurie mai mare pentru un Domn – începu Sima-Vodă – decît să-şi vadă supuşii săi dragi adunaţi în jurul lui pentru a se veseli, la fel cum în alte dăţi l-au înconjurat spre a se întrista.

Un murmur de încuviinţare se ridică din mijlocul boierilor.

– Bucurie în suflet, bucurie în trup, iubire-n cuget şi-n simţiri, iată ce voi să dau Moldovei! – continuă Vodă. Şi de se va găsi vreunul din cei de faţă ori din cei rămaşi afară să se scoale cu za-

vistie şi ocară împotrivă-mi, voi zice ca proorocul: batjocoreşte-mă şi te voi ierta, loveşte-mă şi te voi cruţa, pîrăşte-mă şi te voi afla şi-a ta va fi împărăţia cerurilor!

– Amin! – mormăi mitropolitul Nazazarie Iscariotul.

– Sîntem deopotrivă sortiţi ţărînii – urmă cu glas mai scăzut Sima-Vodă, parcă atins de-o uşoară tristeţe – unde ne întoarcem, dac-aţi băgat de seamă, la momentul potrivit, ba unii dintre noi chiar înainte de soroc. Murim, dragii mei, şi ne mănîncă viermii. Dar fiindcă nici unul din cei prezenţi aici nu-şi cunoaşte clipa cea neagră, permiteţi-mi să ridic acest pahar în sănătatea dumneavoastră, şi, dacă tot trebuie să intrăm în pămînt, măcar s-o facem cu burta plină! La mulţi ani!

– La mulţi ani, Măria-Ta! – strigară în cor boierii.

Afară, în faţa porţii domneşti, un trecător care mergea repede, zgribulit, se opri şi ascultă. Nu se mai auzi nimic. Trecătorul dădu din umeri şi plecă mai departe, fluierînd.

EPISODUL 86

MICI DISCUŢII LA MASĂ

După toastul lui Vodă, cinstitele feţe boiereşti se lăsară asupra blidelor de Lipsca şi începură a gusta cu mişcări stăpînite obişnuitul borş grecesc. Un sunet plăcut, un zvon uşor de linguri căutînd bucăţile de carne se înălţa spre uriaşul tavan boltit sprijinindu-se pe pilaştri de marmură construiţi cu sudoarea poporului. Cu glas scăzut, cuviincios, invitaţii schimbau între ei impresii, informaţii, solniţe, ardei iuţi. Lîngă bi-vel-vornicul Drăguţescu, mărunţica sa nevastă mînca grijuliu, abia deschizîndu-şi guriţa spre a primi lichidul călduţ, delicios, din lingură. Înghiţi cu gingăşie şi-şi întoarse frumoşii ei ochi spre soţ:

– Ce frumos a vorbit Vodă! – şopti ea privindu-şi bărbatul cu dragoste.

– Tacă-ţi fleanca! – murmură printre dinţi Drăguţescu – şi şterge-te pe bărbie. Eşti plină de unsoare.

Ruşinată, femeia lăsă capul în piept şi se şterse. Într-adevăr, mîndria tinereţii ei, bărbia împinsă voluntar înainte, acum, cu cît înainta în vîrstă, îi pricinuia o grămadă de necazuri. Mai ales cînd mînca, firicele mici de unsoare sau sos, bucăţele minuscule de morcovi, foiţe de pătrunjel îi rămîneau făr-a prinde chiar de veste

în curba pronunţată a bărbiei, atrăgînd observaţiile mînioase ale soţului, om foarte pedant.

Mai în dreapta Drăguţeştilor, aproape de Vodă, şedea vel-logofătul Samoilă, marele strateg al acelor timpuri, cu fiica sa Despina. Întrucît, după două-trei încercări de a nimeri centrul farfuriei, vel-logofătul renunţase la mîncare, cei din preajmă îl ascultau respectuos cum povesteşte, străduindu-se din răsputeri să nu facă zgomotul specific sorbirii la care ei aveau dreptul, fiind văzători.

– Şi cum vă spuneam – continuă Samoilă vorba începută – era ceaţă. Dacă-ţi întindeai puţin mîna, n-o mai vedeai. Să atac aşa orbeşte nu-mi venea la socoteală. Să mă apăr nici atîta. De retras, cum să mă retrag? Cazacii ne-ar fi auzit, că erau la doi paşi şi-atîta aşteptau, să ne găsească. Ce să fac? Oamenii mei tremurau, caii legaţi peste bot să nu necheze se foiau... Şi odată îmi vine gîndul ăl bun! Şi fac semn unui arcaş să vină lîngă mine, şi-i spun la ureche: ia trage-o săgeată-n direcţia aia! Asta scoate arcul, trage, săgeata zbîrr... nimic! "Ia trage şi-n direcţia aia!" Nimic! "Ia trage puţin mai la stînga!". Săgeata zbîrrr... şi numai ce auzim: "Ai, ai, mamuşca maia!" Acolo erau! Chem pe toţi cei şapte arcaşi pe care-i aveam, îi aşez pe două linii, unii-n genunchi, alţii-n picioare, şi le arăt direcţia bună. Ce-a putut fi! Nu vedeam nimic, numai auzeam: "Ai! Vai! Mamuşca! Babuşca! Gospodi!" Dimineaţa, cînd s-au terminat săgeţile şi s-a ridicat ceaţa, nu mai rămăsese decît unul singur, un pitic cu o armonică mare care-i vesclea pe ei din cînd în cînd şi peste care, fiind mic, trecuseră toate săgeţile. Abia după ce i-am numărat pe ceilalţi, ne-a apucat spaima: erau 600, nemaisocotind caii.

EPISODUL 87

ÎN CARE POVESTITORUL, FOLOSIND TEHNICA ROMANULUI DORIC, ARATĂ UNELE GÎNDURI ALE PERSONAJELOR

Nu departe de bi-vel-logofătul Drăguţescu şedeau, cum se şi cuvenea, mitropolitul Nazazarie, preacuviosul Metodiu, vistiernicul Ximachi şi Iovănuţ. Între două înghiţituri lungi de pelin care-i provocară o imperceptibilă expresie de mulţumire, mitropolitul se întoarse binevoitor spre Metodiu.

– Am auzit, cuvioase, c-ai fost la papistaşi. E adevărat?

– Adevărat, prea-sfinţia-ta. Am fost.

– Foarte bine, foarte bine – zise Nazazaric, care se ferea să facă politică.

Peste masă, în faţa lui Iovănuţ, Despina, fata vel-logofătului Samoilă, cerca o ciosvîrtă. Tocmai o ducea cu graţie spre guriţă, cînd simţi privirea tînărului călugăr asupră-i. Roşindu-se, fecioara şovăi o clipă, apoi lăsă ciosvîrta să se afunde înapoi în sos şi se şterse firesc pe bărbie, ca şi cum ar fi fost sătulă. Iovănuţ se simţi vinovat. Trimisul Porţii, Husain Ramza-paşa, mîncă doar puţină pîine cu sare. Toţi ştiau că suferă cu stomacul, dar se fereau să observe că turcul nu se-atinge de mîncare, menajîndu-i susceptibilitatea, şi-l întrebau din cînd în cînd, pentru a salva aparenţele: "Cum a fost borşul?" "Excelent", răspundea ţeapăn păgînul. "Ei, ce ziceţi de tocană?" "O minunăţie", mintea fără să clipească otomanul, simţind că urăşte tot mai mult acest popor vag aliat care nu se gîndea decît la mîncare. Rotofeiului vel-comis Agache Natriul, cel pe care îl înşela nevasta cu taică-său, i se făcu milă de turc. Săracu', gîndi, nu poate îmbuca nimic; pe cînd el, vel-comisul, tocmai lua cunoştinţă cu satisfacţie cum o bucată mărişoară dintr-o pulpă de potîrniche îi aluneca, dusă de sos, pe gît. Cînd pulpa îi ajunse în pîntec, un sentiment de împăcare îi pogorî în suflet: cu ce era el mai oropsit decît turcul ăsta numai pielea şi osu? Îl înşela nevasta? Parcă numai pe el îl înşela? Şi-apoi nu-l înşela cu oricine, îl înşela cu bunul său tată. Vel-comisul mai luă o pulpă. Îl înşela, îl înşela, ce să-i faci. Pe cînd, ia uite-l pe săracu turc cum linge sare, ca oile, vai de mama lui. Şi poate că în ultimul timp Sevastiţa nici nu-l mai înşela, că bătrînul paralizase niţel, pînă la genunchi. Dacă mai urca niţel paralizia... Vel-comisul înghiţi încet, apoi bău o stacană cu vin. Se simţea mai bine, mai înţelegător cu toate. Săracu' turc. Şi poate că va mai urca şi paralizia lui taică-său măcar pînă la brîu...

EPISODUL 88

DESPINA

Pomenit-am cu cîteva rînduri mai înainte de un nevinovat, dar atît de elocvent schimb de priviri între tînărul nostru călugăr şi Despina, fata venerabilului vel-logofăt Samoilă. Ne îndrituim a spune că într-o cronică avînd avantajul perspectivei a trei secole de cultură scurse de la evenimentele care-i fac obiectul, ceea ce atunci putea părea o privire clară, limpede, nouă ne poate apărea acum

drept o privire chiorîşă. Timpul modifică valorile, vorbele îşi schimbă înţelesurile, iar înţelesurile se schimbă-n vorbe şi mai mari. De mic copil, la început nelămurit, apoi într-un chip tot mai evident, Despina fusese o fetiţă ciudată. Ciudăţenia ei se manifesta aşa-zicînd pe mai multe paliere, aparent fără legătură între ele. De pildă, primele vorbe ale unui copil fără mamă sînt "tată"; ei bine, pe cînd încă nici nu se ridicase din scutece, Despina nu-i spusese fericitului Samoilă "tată" ci "Niţă". De unde ştia ea acest cuvînt, nimeni nu-şi putuse da seama. Mai ciudat a fost că, după ce s-a sculat din scutece şi-a început să umble prin curte cu picioruşele ei drăgălaşe, Despina a început să-i spună "Niţă" şi calului lui Samoilă. Cînd, cu glăsciorul ei, striga "Niţă!", spre neascunsa jenă a slujilor, apăreau în curte şi Samoilă şi calul. De jucat, se juca la fel ca toţi copiii, cu diferenţa că finalitatea fiecărui joc trebuia să fie la ea, săparea unei gropi. Cu timpul, gropile ajunseseră un scop în sine şi căruţele care intrau sau ieşeau din curtea vel-logofătului Samoilă se hurducau prin hîrtoapele tot mai numeroase săpate de inventiva copilă, făcîndu-i pe surugii să suduie în şoaptă. În faţa toanelor fetei sale, vel-logofătul rezista cît rezista, apoi, deoarece o iubea nespus şi Despina se făcuse şi frumoasă, ceda în cele din urmă. Sigur, bunul simţ ultragiat al slugilor o numea "nebună", mai ales de cînd, pe la 13 ani, Despina meşterise un sistem de sfori prin care legase orătăniile două cîte două şi astfel cine intra în gospodăria prosperă a boierului putea avea imaginea stranie a cîte doi cocoşi fugărind cap la cap cîte un cuplu de găini dezorientate. Dar asupra acestor aspecte vom mai reveni.

EPISODUL 89

DESPINA (II)

Altfel, în afara acelor pomenite mai sus, Despina era o fată cu totul şi cu totul normală, evlavioasă, cu frică faţă de Dumnezeu şi respect faţă de turci, crescută în spiritul solidei educaţii feudale de-atunci, ştiind oleacă de latină, oleacă de greacă, puţină franceză, avînd o dădacă poloneză de frontieră care rupea turca, cîntînd binişor la cobză, gătind onorabil, ba chiar posedînd în micul pavilion de lîngă conac o lunetă nemţească prin care, în nopţile senine de vară, cerceta, din păcate, ce fac slugile în odăile lor. Cu timpul, obiceiurile proaste ale Despinei de a săpa gropi în curte şi de a le-

ga orătăniile în cupluri dispărură, şi adolescenta se îndrepta vioaie spre vîrsta întrebărilor pe care i le punea din cînd în cînd Samoilă, tatăl: "Despina dragă, comment on dit en français *vistiernic*?" "Ministre de finance", răspundea plictisită fata. "Et *vel-logofăt*?" "Je ne sais pas. Foute-moi la paix! Je suis fatiguée". "Moi aussi", răspundea trist vel-logofătul, gîndindu-se la viaţa lui de necurmate bătălii.

Şi iat-o acum la masa domnească pe Despina, un boboc de fiică, nu foarte frumoasă, cum am pomenit, dar avînd acel *je ne sais quoi* pe care-l aveau în urmă cu 350 de ani tinerele fete de boier.

În faţa Despinei, peste masă, Iovănuţ continua să se simtă vinovat deoarece, dacă Cetitoriul îşi aduce aminte, la un moment dat junele călugăr surprinsese fără voie mişcarea eminamente poftcioasă făcută de Despina de a duce la gură o ditamai ciosvîrtă de berbec şiroind de sos, iar fata, observînd privirea tînărului şi citind probabil în ea o tăcută dezaprobare la adresa lăcomiei ei cînd poate că pe întinsul Moldovei, în cătunele pitite între dealuri, în bordeie căzute într-o rînă, la lumina pe sfîrşite a opaiţelor, copilaşi ososi, moşnegi supţi la faţă, mame jerpelite şi taţi nervoşi n-aveau să-mbuce o turtă de mălai, lăsase să alunece ciosvîrta înapoi în sos cu firescul aparent cu care încheiem şi noi această dificilă frază.

Vrînd să-şi repare greşeala, Iovănuţ îşi îndreptă frumoşii lui ochi spre Despina şi spuse încet, cu blîndeţe:

EPISODUL 90

TATONĂRI

– Dacă eu, preabună jupîniţă, nepoftit de nimeni, ci numai dînd ascultare unui ghes lăuntric, mi-aş lua îngăduinţa a vă întreba ceva, domnia-voastră v-aţi lua îngăduinţa a-mi răspunde?

– De nu cumva întrebarea dumitale, preacuvioase călugăr, iese din hotarele firești ale bunei-cuviinţe, fiţi încredinţat că v-aş răspunde – zise Despina împurpurîndu-se uşor.

– Întrucît – zise Iovănuţ – din cîte mă ştiu, niciodată nu mi-am dorit altceva decît să nu calc rînduielile unei bune creşteri şi deoarece văd că mi-aţi răspunde de mi-aş da frîu slobod vorbelor ce-mi stau pe limbă, iată, aşadar, ce voi să-ntreb: locuiţi singură sau cu tata?

– Cu tata – răspunse Despina.

– Înţeleg – zise Iovănuţ. Ce fericită trebuie să fiţi!

– Fericită? De ce?

– Dumneavoastră nu ştiţi ce-nseamnă să fii călugăr – răspunse Iovănuţ. Sigur, avem şi satisfacţii, nimeni nu poate nega. Însă dacă dumneavoastră, de pildă, nu vă place cutare sau cutare lucru, puteţi cere sprijinul tatălui, să-ndrepte ori să schimbe acel lucru, pe cînd eu îndoindu-mă, să zicem, de cutare sau cutare dogmă, pot oare cere sprijinul stareţului? Nu ştiu dacă m-am exprimat prea bine...

Despina îl privea foarte atentă, pe sub gene.

– Vă spun aceste lucruri – continuă Iovănuţ – pentru că ... vedeţi dumneavoastră... poate părea o prostie, dar felul cum aţi apucat adineauri ciosvîrta... mi-a adus-o în minte pe mama... era o femeie minunată... ştiţi, atunci, cu tătarii... în sfîrşit, ce să mai vorbim... nu vreau să vă mai plictisesc... În sănătatea dumneavoastră!

EPISODUL 91

ÎN CARE CONSIDERÎND CĂ DISCUŢIA DINTRE IOVĂNUŢ ŞI DESPINA DEVINE PREVIZIBILĂ NE VOM MUTA ATENŢIA ASUPRA CELOR VORBITE DE METODIU ŞI VISTIERNICUL XIMACHI, DIN CAUZE PE CARE DACĂ CETITORIUL NU LE VA INTUI IMEDIAT, CU SIGURANŢĂ LE VA RECUNOAŞTE MAI TÎRZIU, ŞI ÎN CARE, DE ASEMENEA, DATORITĂ UNOR ÎMPREJURĂRI DE NATURĂ OBIECTIVĂ ŞI ALTORA DE NATURĂ SUBIECTIVĂ, SÎNTEM SILIŢI A RECUNOAŞTE CĂ DEŞI AVEM PLANUL LUI, NU PUTEM SCRIE SIMPLU ACEST EPISOD, MOTIV PENTRU CARE, CUNOSCÎND MAXIMA ŞI MĂGULITOAREA ATENŢIE A CETITORIULUI, ÎI SOLICITĂM ŞI LUI SCRIEREA ACESTUI EPISOD, FĂCÎNDU-L SĂ CONTRIBUIE NEMIJLOCIT LA CEEA CE PÎNĂ ACUM DOAR MIJLOCEA, ÎN CARE DE AŞIJDEREA, PENTRU A NU LĂSA LOC UNOR DUBII NEAVENITE, OFERIM PLANUL SIMPLU DE IDEI PE CARE TREBUIE SĂ-L UMPLE CETITORIUL CU INEFABILA-I ŞTIINŢĂ EPICĂ ŞI CULTURĂ CREATOARE DUPĂ CUM URMEAZĂ: 1) O FRAZĂ AUCTORIALĂ, DORICĂ, DE ÎNCEPUT, ÎN CARE SĂ

EXISTE TREI CLIŞEE ALE MEMORIEI NOASTRE CULTURALE ŞI IDEEA CLARĂ CĂ ÎN SECOLUL AL XVII-LEA PUŢINE POPOARE AVEAU UN CĂRTURAR DE TALIA LUI UDRIŞTE NĂSTUREL. 2) UN DIALOG DE PATRU REPLICI ÎNTRE XIMACHI ŞI METODIU DE UNDE SĂ REZULTE CU UMOR CĂ NICIODATĂ PAPA N-O SĂ-ŞI POATĂ DA SEAMA CUM UN FLUVIU NĂSCUT ÎN NIŞTE MUNŢI PROTESTANŢI, TRECÎND PRINTR-O CÎMPIE CATOLICĂ, AJUNGE SĂ SE TURCEASCĂ PENTRU A SE VĂRSA ÎNTR-O TREIME DE BRAŢE ORTODOXE. 3) UN DIALOG DE TREI REPLICI ÎNTRE CĂPITANII JURAVCU, SPOICU ŞI BAŞOTĂ DIN CARE SĂ REZULTE CU UMOR CĂ FLUVIUL RESPECTIV E DUNĂREA ŞI CĂ AR FI BINE SĂ-I SPUNĂ ASTA ŞI LUI SIMA-VODĂ. 4) UN SCURT MONOLOG INTERIOR AL LUI SIMA-VODĂ REFERITOR LA CĂPITANII JURAVCU, SPOICU ŞI BAŞOTĂ DIN CARE SĂ REIASĂ CĂ DACĂ N-AR FI EI, AR FI ALŢII. 5) UTILIZÎND ADVERBUL "AŞADAR", O FRAZĂ DE ÎNCHEIERE CAPABILĂ SĂ SE RIDICE CU ELEGANŢĂ LA ÎNĂLŢIMEA CELOR TREI SECOLE DE ISTORIE SCURSE DE-ATUNCI, DIN CARE SĂ REZULTE CU UMOR CĂ N-AM ÎNVĂŢAT NIMIC.

EPISODUL 92

PE MARE

Romanul, iată nostalgia oricărui povestitor. Să părăsim cîteva ceasuri îmbelşugata masă domnească dată de Sima-Vodă, să renunţăm puţin la linearitatea poveştii în favoarea construcţiei, întorcîndu-ne către – vă mai aduceţi aminte? – Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, tăcutul Broanteş şi frumoasa ţigăncuşă Cosette. I-am lăsat ieşind călare din Ţarigrad, oraş înfrăţit firesc cu multe aşezări nord-dunărene. Nu-i vom regăsi tot călare, ci şezînd pe puntea corabiei "Daimonia" aparţinînd grecului Ianis, unul din cei mai citiţi negustori din Corint, a cărui iubire pentru Platon se vedea pînă şi în felul cum umbla pe punte: măsurat, îngrijit, fără să se clatine. De altfel, cala corabiei sale nu era umplută cu uleiuri, măs-

line, mirodenii, stofe, ori – pentru că tot veni vorba – puşti, sînge, ci cu ediţii în piele, frumos stivuite, din tragici, din peripatetici, din satiricii latini, din presocratici, din neoplatonicieni, din Alixăndria sau din Organonul aristotelic, pe scurt o întreagă bibliotecă ambulantă din care Ianis împrumuta în ţările dunărene pe grîu, orz, ovăz, rachiu de pere, icre de morun şi miere de albine. Sîntem deci pe mare, într-o frumoasă dimineaţă cu soare.

O, Mare Neagră! Cîţi poeţi, prozatori, critici nu ţi-au cîntat cu meşteşugite cuvinte valurile vijelioase! Pe cîţi mateloţi cuprins-ai de-ai morţii reci fiori! Cîte lighioane groaznice la vedere şi atingere adăposteşti în întunericu-ţi matern! Pe dîra albă de spumă din urma corăbiei cei patru eroi ai noştri priveau jucîndu-se delfini albăstrii ce-şi dovedeau inteligenţa înotînd în formaţie de semilună, rechini bătrîni ce emigraseră din Mediterana în urma bătăliei de la Lepanto, pisici de mare îndreptîndu-se spre Sevastopol, nisetri uriaşi, plini de icre, care se ţineau după corabia grecească de teamă să nu nimerească gura Niprului, iar mai în spate, din aer, un stol de gîşte sălbatice vîslind cu nădejde, spre bălţile mănoase din Paşalîcul de la Buda.

EPISODUL 93

DESPRE SACI, STOICI ŞI ELEAŢI

Şi cum vă spuneam cei patru eroi ai noştri şedeau pe punte. În special Cosette şedea atît de frumos cu viţele negre de păr fluturînd în bătaia fumului pipei spătarului Vulture, încît un marinar mărunţel numai muşchii şi osu', ce căra înspre pupă un sac umplut cu stoici şi eleaţi, avu trecînd pe lîngă ţigăncuşă intuiţia că, oricît s-ar strădui, oricît ar munci pentru binele societăţii din care făcea fatalmente parte, nu va reuşi niciodată să se bucure de nurii unei asemenea fiinţe: covîrşit de revelaţie, acest om simplu trecu trist spre babord.

– Măria-Ta – sparse tăcerea spătarul Vulture, întorcîndu-se spre Barzovie-Vodă – de fiecare dată cînd sînt pe mare, mă gîndesc că nu cugetam îndeajuns la cît de trecătoare sînt mărimile lumeşti. Abia aici, pe valuri, bag de seamă că şi dumneata, care eşti Domnul meu, te clatini la fel ca mine. Uită-te la noi: ne clătinăm amîndoi şi nimeni nu mai poate şti care-i stăpînul şi care sluga.

– Spătarc Vulture – răspunse Barzovie-Vodă, bălăngănindu-se uşor – valoarea a doi oameni supuşi aceleiaşi hule nu poate fi socotită după felul cum se clatină fiecare, ci după puterea unuia sau altuia de a se menţine drept.

– E-adevărat – grăi spătarul Vulture – dar ce te faci cînd e o hulă atît de mare, încît nici unul din cei doi nu poate rămîne drept?

– Faci un memoriu, o scrisoare, din care să rezulte că deşi te clatini mai abitir decît alţii, dorinţa ta e să stai drepţi!

– La asta nu m-am gîndit – răspunse spătarul Vulture. Tu stai bine, Cosette?

– Binc, mînca-ţi-aş – răspunse fata, privind în depărtarc.

– Desigur – spuse Barzovie-Vodă, continuîndu-şi ideea – există şi comunităţi care deşi au picioarele pe pămînt, au simţul clătinării în sînge. A rămîne drept cînd toată lumea se clatină mi se pare la fel de nepoliticos ca şi cum o gîscă din cele de colo, în loc să zboare în formă de V, cum fac suratele ei, ar ieşi din rînd şi-ar zbura în formă de Z.

EPISODUL 94

LA PUPA

În timp ce vorbeau ei astfel, Marea Neagră, prinsă între două imperii îşi înteţi hula. Se făcură palizi, apoi galbeni şi-apoi plecară mai încolo Barzovie-Vodă şi tăcutul Broanteş, în această ordine. Spătarul Vulture şi ţigăncuşa Cosette păreau să n-aibă nimic, ceea ce ne face să spunem că dacă pe unii oameni hula îi depărtează, pe alţii îi apropie, întocmai cum, pe scara evoluţiei naturale, o catastrofă climatcrică îndreaptă o parte din fiinţe pe drumul spinos şi plin de privaţiuni al regnului animal iar o altă parte pe calea mult mai comodă şi plină de satisfacţii a regnului vegetal. Aşa cum bănuiţi, spătarul Vulture şi Cosette rămăseseră singuri, rezemaţi de bordul corăbiei. Stropi săraţi, bogaţi în plancton, le sărutau feţele. Spătarul Vulture privea spre orizont şi vedea că se apropie de ţărm.

– Să facem cîţiva paşi spre pupa – spuse încet spătarul.

Porniră ţinîndu-se de braţ şi clătinîndu-se uşor, evident fără voia lor. Pe sub mîneca de stambă a rochiei, braţul Cosettei zvîcnea regulat şi spătarul, necunoscînd noţiunea de puls, avea o

senzație ciudată. Simțea emoționat cum sîngele Cosettei pleacă din ventriculul stîng prin artera aortă, răspîndindu-se prin capilare de-a lungul superbelor ei țesuturi de țigancă și reîntorcîndu-se apoi direct în auriculul drept.

– La ce te gîndești? – întrebă cu gingășie Cosette cînd, în sfîrșit, intrară în pupă.

– La zbuciumata noastră istorie – răspunse spătarul. Uite... poate aș vrea acum să-ți spun și cu... pentru că meriți... două-trei vorbe drăguțe, să te asemăn cu ceva frumos... dar nu-mi vin în minte decît îndemnuri la luptă... comenzi... răcnete, urale, cuvîntul "iatagan"... e groaznic.

– Nu-i nimic – șopti Cosette. Aseamănă-mă cu ce vrei.

– Păi cu ce? – zise cu obidă spătarul. Pot eu spre pildă, să te asemăn cu Vrîncioaia?

– Da' cine e asta? – întrebă Cosette.

– O femeie foarte frumoasă – răspunse spătarul – da' pînă la urmă a intrat și ea în istorie.

Cosette tăcu. Pe lîngă corabie, delfinii, obosiți să mai înoate în formă de semilună, începură să înoate în secere.

EPISODUL 95

VINE-O VREME...

– Vine-o vreme – continuă spătarul Vulture – cînd, draga mea, oasele nu te mai ascultă, carnea începe să se fleșcăie, buzele să dondăne, dinții să se clatine, gingiile să molfăie, genunchii să tremure, degetele să se facă covrig în cizme, nasul să-ți supure, urechile să se ceruiască, ochii să-ți lăcrimeze, spada ți-o uiți la scăldat, gîtul îți hîrîie, burta îți ghiorăie și singur gîndul îți mai rămîne vîrtos: așa văd eu momentul cînd trebuie să fii mazilit.

– Dar dumneata, spătare, departe ești de vremea aceea – grăi Cosette.

– Cîteodată sîntem mazilițți preventiv, pe cînd sîntem încă în putere, tocmai pentru ca de supărare buzele să ne dondăne, dinții să ni se clatine și celelalte.

– Știi ce văd eu, spătare? Că ori despre ce și cu cine vorbești tot la treburile dumitale ți-e gîndul. Da' mai las-o-ncolo de putere și de mazilire, că doară acum ești cu o femeie! – zise Cosette țuguindu-și buzele a reproș.

– În orice femeie zace un turc – grăi spătarul. Dă-i unei femei doi eunuci zdraveni şi dacă nu va mazili pe unul dintre ei, să-mi zici mie cuţu!

– Cuţu! – făcu Cosette. Ce-are a face o femeie cu doi eunuci?

– Păi vezi? – zise spătarul. Da' turcii ce-au cu noi?

Cosette nu mai ştiu ce să răspundă. Privi spre orizont. Orizontul era luminos şi-atît.

– Ai iubit vreodată, spătare? – spuse ea încet.

– Ţţ – făcu spătarul.

– Păi de ce?

– Am avut un accident cînd eram mic. Mă jucam într-o fîneaţă, cînd am văzut-o pe mătuşa mea care m-a crescut, că eu n-aveam mamă, cum se-aruncă de gîtul unui cazac, drept pe calul lui, şi pe-aci ţi-e drumul, pe la Nistru. Eu dau fuguţa la unchiu ce-şi potcovea iapa în curte şi-i strig: "Scoală-te, unchiule, c-a fugit mătuşa c-un cazac!". "Ce vorbeşti, mă? zice de pe scăunel unchiu ce era un om liniştit de felul lui. Ce zi e astăzi?". "Joi!", strig eu. "Atunci n-ajung ei departe. Încotro au luat-o?". "Încolo!", arăt eu. "Ciudat, zice unchiul. Aŭ luat-o aiurea. Bei ceva?". "Ce să beau?!", fac eu. "Bem un vin, te-ai făcut şi tu băiat mare. Ia ţine-aici". Şi-mi dă să ţin piciorul iepei şi el se duce cu găleata în pivniţă. Iapa, cum mă simte, unde nu-mi dă una cu copita drept în frunte, c-am zăcut cu unchiu tot Postul Paştelui. De-atunci urăsc toate femeile.

EPISODUL 96

LA PRORA

Cîtă vreme spătarul Vulture şi Cosette şedeau la pupa şi încercau să treacă prin vorbe peste osebita lor origine socială, Barzovic-Vodă şi tăcutul Broanteş stăteau la prora aplecaţi peste bord, aruncînd pradă peştilor tot amarul şi toată fierea pe care o adunaseră în cursul acelor năcăjite zile de cînd umblau să fie repuşi în drepturi. Cu osebire Barzovic-Vodă, ca un om căruia fosta domnie nu-i sporise numai cutele necazului pe frunte, ci şi inelele de osînză în jurul mijlocului, icnea din toţi rărunchii, blestemînd în gînd bătălia de la Kulikovo (1380) unde tătarii, în loc să se alieze cu ruşii spre a-i bate mai tîrziu pe turci, au fost înfrînţi de cneazul Dimitri, siliţi fiind astfel să se alieze cu otomanii şi să se infiltreze

împreună în Moldova, ca să-l facă pe el, pe Barzovie, să bată drumurile şi să-şi pună, iată, stomahul la-ncercare.

– Maică Precistă! – gemu Barzovie, ştergîndu-şi colţurile gurii cu o olandă. Aibi îndurare de mine!

În concepţia medievală despre lume şi viaţă, apelul la o instanţă supremă, divină, avea de multe ori o funcţie terapeutică. Invocînd numele unor fiinţe supranaturale ce cunoşteau diverse titulaturi în funcţie de aria geografică pe care se manifestau respectivele credinţe, oamenii făceau aceasta deoarece nu aveau nivelul ştiinţific necesar pentru a explica şi a combate fenomene ca trăznetul, fulgerul, valuri şi valuri de lăcuste, tăierea bruscă a unor capete, fumăritul, alunecările de teren, mazilirea, fuga în codru. Un ienicer căzînd în noroi, cu abdomenul despicat în faţa Vienei, murmura numele lui Allah întrucît n-avea cum să ştie că senzaţiile stranii care-i dădeau tîrcoale nu sînt decît rezultatul firesc al unei incizii fără precedent prin peritoneu.

– Vezi tu, dragul meu prieten – spuse Barzovie-Vodă către Broanteş, după ce amîndoi îşi mai veniră în fire – fără voia ta ai fost martorul unei întîmplări pe care, cînd vei scrie cronica domniei-mele, te-aş ruga să n-o pomeneşti. Un domn e om, adevărat grăiesc ţie, dar nu trebuie să-l arătăm pe om decît atunci cînd e domn. Un domn care se poartă mereu ca un om e ca un om care nu va fi niciodată pus domn, la fel cum un domn care nu poate să fie niciodată om e ca un om care nu ştie niciodată să fie domn. Acestea fiind zise, să ne îndreptăm puţin ţinuta.

EPISODUL 97

PRIMIM PE ADRESA NOASTRĂ

Întrerupem o clipă povestea întîmplărilor petrecute la Porţile Orientului pentru a insera în acest foileton o scrisoare primită de la unul din cei mai – ne-am dat imediat seama – asidui cititori ai noştri.

"Mă numesc Antofie Aurica şi sînt de profesie pensionară. Urmăresc de mai bine de doi ani serialul dumneavoastră şi vreau să vă asigur de la început că apreciez munca pe care o depuneţi, dîndu-mi seama că nu e uşor să scrii despre o sută de ani pe care din cauza unor condiţii obiective nu i-ai cunoscut direct. Totodată, ţin să-mi exprim unele nedumeriri. Personal, nu mă pricep să compun opere literare, deoarece fiind războiul şi apoi pacea, n-am

apucat să-mi fac un bagaj cultural, calificîndu-mă pe unde s-a putut. La rîndul lor, părinţii mei, oameni simpli, faţă de care am tot respectul, considerau pe vremea aceea că unei fete îi trebuie trusou, neluînd în seamă curentele literare care se tot înfiripau. Am dus-o greu, tovarăşi, pentru că dacă nu eşti la curent, degeaba termini tu romanticii cînd tocmai apar "Moromeţi". Văzînd că n-am cum s-ajung din urmă cultura, m-am apucat de istorie, care merge mai încet şi se schimbă mai greu. Nu mă laud, dar cînd a apărut "Istoria lumii în date", pentru mine n-a fost o surpriză: ştiam un sfert din ea pe de rost, pînă la alungarea dsungerilor din Tibet conduşi de Tsewang Araptan care era, după cum ştiţi, urmaşul lui Galdan, cînd au instalat ăia o garnizoană în Lhasa, în 1720, de-a rămas garnizoana pînă astăzi. Cum veneam de la hipodrom, cum mă puneam să conspectez, de-mi zicea tata, fie-i ţărîna uşoară, "autodidacta". De-aceea cînd a început serialul dumneavoastră m-am bucurat tare, văzînd că nu sînt singură. Dar apoi, cu cît aţi înaintat în materie, cu atît nu mai înţelegeam nimic. Unde-aţi găsit dumneavoastră domnitorii ăştia, că eu am căutat tot secolul, avînd un văr la Arhive care m-a ajutat ? M-am gîndit eu că e ficţiune, da' văru-meu a zis că nu-i, că dacă era ficţiune de unde ştiţi dumneavoastră aşa exact ce făcea sultanu în camera lui, că numai el şi cu şefu-său mai ştiu, că au dat peste un Iorga inedit, aşa zicea. Pe călugării dumneavoastră i-am găsit cu văru, deşi erau în chirilică, dar pe ceilalţi nu. Aşa că vă rog ori să spuneţi sursa, ori, dacă e ficţiune, apoi să scoateţi opera din realitate şi s-o mutaţi unde-ţi ştii, să nu mai derutaţi oamenii cinstiţi".

EPISODUL 98

DIN NOU LA OSPĂŢ

În vremea asta, în Moldova, datorită faptului că nu erau coapte încă toate condiţiile socio-economice necesare trecerii la o nouă orînduire, ospăţul lui Sima-Vodă era, din păcate, în toi. Cu acea inconştienţă specifică claselor aflate pe buza prăpastiei, nebănuind că peste numai două veacuri vor fi înghiţiţi treptat de burghezie, boierii benchetuiau aşa de veseli, de umani în fond, încît, dacă nu ţi s-ar fi făcut milă de ei ştiind ce-i aşteaptă, ţi-ar fi fost mai mare dragul să-i priveşti. Uitînd de prezenţa inoportună, scrutătoare a lui Husain Ramza-paşa, jitnicerul Haralambie se urcase

pe masă şi juca geamparalele; hatmanul Scorbură, profitînd de înfăţişarea sa serioasă la care se adăuga lipsa unui ochi, făcea ţinîndu-şi mîinile sub masă mici ghiulele din pîine pe care apoi, din vîrful unghiei, cu o rapiditate şi o precizie înspăimîntătoare la un om aşa bătrîn, le trimitea drept în faţa ciupită de vărsat a lui Husain Ramza-paşa, ce-şi rotea turbat ochii în jur, încercînd să-l descopere pe tîlhar şi blestemînd încă o dată acest popor ludic care cu cît era îngenuncheat mai tare, cu atît se veselea mai mult: nu mai departe decît la începutul ospăţului, aşezîndu-se pe scaun, simţise cu un al şaselea simţ că se aşezase pe-o pioneză. Cine i-o pusese? Bineînţeles, se gîndise atunci Ramza-paşa trecînd cu un surîs diplomatic peste durerea din dos ce-i reverbera în creieri, vreunul din zurliii ăştia de moldoveni: deşi, meditase el scoţîndu-şi pioneza cu grijă, la mijloc putea fi şi mîna altora. Nu mult în dreapta lui Ramza-paşa, vistiernicul Ximachi îşi ştersese buzele subţiri, vinete şi se plecă spre urechea lui Metodiu.

– Preacuvioase – şopti demnitarul – aveam noi o vorbă.

– V-ascult – spuse Metodiu, ferindu-se imperceptibil de duhoarea ce ieşea din gura fanariotului.

– Din cîte văz eu – continuă încet Ximachi – ospăţul nu mai ţine mult; curînd vor fi chemate astea, cum le zice, să danseze, şi eu sufăr cu inima: voi pleca. Aşa că înainte de-a ne despărţi pentru ca preacuvioşia ta s-apuce drumul Rîmului, ascultă acestea de la mine: spune-i Papei că dacă tot vrea să ne-ajute... Cine-a dat? – mîrîi Ximachi, fără să ridice glasul.

– Nu pot pentru ca să spui – surîse Metodiu.

– Părinte, nu mă fierbe: cine-a dat? – scrîşni Ximachi.

– Sima-Vodă, domnul nostru – zise Metodiu.

Faţa lui Ximachi se contractă un moment, apoi se destinse într-un zîmbet. Ridică ochii spre Sima-Vodă şi spuse cu blîndeţe:

– Doamne, cînd am simţit cocoloaşa aruncată cu gingăşie de domnia-ta mîngîindu-mi fruntea, mi-am zis: ferice de pămîntul îmbelşugat al cărui domn zvîrle în slujitorii săi nu cu plumbi, ci cu pîine.

EPISODUL 99

TOT MAI SUS

Auzind vorbele lui Ximachi, Sima-Vodă, ajutat de Doamna Ruxăndriţa, ridică paharul cu amîndouă mîinile.

– Îţi mulţumesc că mă linguşeşti, vistiere – grăi el – şi, spunînd acestea, cred că mă aflu în asentimentul tuturor.

Boierii încuviinţară cu înţelepciune din cîteva capete.

– Căci linguşirea, dacă nu dovedeşte marea creştere a Domnului, dovedeşte buna creştere a supuşilor săi. Domnului linguşit, sabia nu-i taie; stă în teaca ei şi suferă. Dar mai bine să sufere sabia decît să plîngă giupînesele voastre. O giupînească fără giupîn e ca o sabie fără teacă. Am zis bine?

– Mult prea bine, mult prea bine! – nălţară glas boierii.

– Zi-le şi de oi! – îi şuflă Ruxăndriţa.

– Ce? – făcu Sima-Vodă, aplecînd urechea. A, da! Iată, dragii mei, de multe ori vedem zburdînd pe mănoasele noastre dealuri turme peste turme de mioare, culegînd paşnice cu botişorul lor mişcător răzleţe fire de iarbă. Pe margini, păzind turma să n-o ia nici prea-prea nici foarte-foarte, stau minunaţii noştri dulăi ciobăneşti, cîini atenţi, ce-au văzut atîtea la viaţa lor. Dar cine stă în mijlocul oilor, mai înalt şi mai înţelept decît toate?

– Bunul măgar! – răspunseră într-un glas boierii.

– Şi măgarul, desigur – răspunse cam încurcat Sima-Vodă – deşi nu mă gîndeam la el, ci la păstor. Căci păstorul e acela care duce turma spre cele mai bune pajişti, el are grija lupilor, el tunde turma cînd turmei îi e prea cald, el mulge turma cînd turma mai dă lapte. Un păstor bun poate face dintr-o numeroasă turmă slabă o minunată turmă mică în stare să pască şi-n locurile pe unde au trecut tătarii, cazacii, leşii şi cine mai trece în general, pe la noi. Am zis bine?

– Tot mai bine, tot mai bine! – răspunseră boierii.

Mulţumit, Sima-Vodă bău cu înghiţituri lungi, apoi văzînd privirea poftitoare a paharnicului, îi dădu acestuia paharul să bea şi el puţin. Lîngă Metodiu, vistiernicul Ximachi îşi reluase sfaturile pentru drumul către Papă. Ce-i şoptea, ce-i spunea, noi nu vom şti-o niciodată. Am putea-o afla cu siguranţă, am mai putea zăbovi să vedem dansul ţigăncilor ce va transforma ospăţul într-o scenă care ne-ar transforma pe dată stilul; dar fiindcă ţinem atîta la stil, ne ridicăm de la masă, ne înălţăm deasupra încăperii, mai apucînd să-l vedem pe Ramza-paşa descoperind în ciorba de potroace un cui de opşpe, plutim deasupra palatului, mai sus, tot mai sus, vedem Iaşii cufundaţi în întuneric, drumurile hrintuite ale Moldovei, o mănăstire, un codru, un mic foc de tabără unde şed doi haiduci cu nişte tîrsoage de barbe cît badanalele mărturisindu-şi unul altuia păcatele, urcăm, urcăm mereu, rămînînd o clipă la înălţimea celor

99 de episoade de pînă acum şi aruncînd în urmă o privire: făcut-am bine? N-am făcut? Nu ştim. Tot ce ştim în mod sigur este că vom da sama de ale noastre, cîte-am scris.

EPISODUL 100

LA O REVISTĂ

Stăm, ne uităm şi nu ne vine a crede: ajuns-am la episodul 100?! Dar pentru care fapte?! Cum de-am putut scrie atîta? A citit cineva ce-am scris noi aici? Presupunînd că da, ce l-a împins s-o facă? Dar pe noi, ce ne-a determinat să scriem? Iată numai cîteva întrebări care se nasc în chip firesc la acest ceas jubiliar cînd cu ochii înpăienjeniţi de emoţie, cu pixurile tremurînde, însemnăm împreună, cîţi om fi şi noi, rîndurile de faţă.

Într-altă ordine de idei, profităm de acest aliniat ca să ne mai aruncăm o dată ochii spre numărul episodului şi să ne minunăm de cifră: 100! O sută! 100 de episoade! Gaudeamus igitur!

Poate că de multe ori în timpul scrierii foiletonului, mai ales vara, ne-a ispitit gîndul renunţării; poate că nu totdeauna am avut dispoziţia sufletească ori timpul necesar conceperii lui ferme. În viaţă, cum se-ntîmplă îndeobşte, mai sînt şi neajunsuri: îţi moare-o mătuşă, îţi mai apare-un unchi... Dar mereu, în ciuda oricăror impedimente, ne răsuna în conştiinţă îndemnul nemuritor al lui Heliade (citäm din conştiinţă): "Scrieţi, copii, scrieţi! Cît veţi putea şi cum veţi putea; numai scrieţi!" Şi nu ne-am lăsat, am scris! Dacă nu ne ieşea un episod, scriam altul, şi dacă nici acela nu ieşea, scriam patru, că nu mai pridideam să le numerotăm. Căci dacă e adevărat că omul e sub vremi, e drept ca povestitorul să fie peste ele. Şi dacă trupurile şi minţile noastre ar fi aparţinut, *mutatis-mutandis*, orînduirii în care a apărut *Eneida*, ori veacului de aur al feudalismului de la Mancha, sîntem convinşi că asemeni acelor povestitori de-atunci, şi noi, în aceste mulţumitoare clipe, am fi închinat cu bună ştiinţă encomiastice vorbe, vorbe, vorbe răbdătoarei noastre gazde, cu temeiul adevărat şi cu gîndul sincer că nu ştim cum, fără de primitorul adăpost ce ni l-a oferit pe dată, temătoarele noastre cuvinte ar mai fi avut neobrăzarea să se strîngă în acest mult prea ei îndatorat foileton. Dar cum, *mutatis-demonstrandum*, trăim în alte timpuri şi-n alte încăperi, sîntem convinşi că laudele noastre, desigur, ar mîhni-o peste măsură.

EPISODUL 101

DIN NOU PE CALE

Din jale s-a întrupat înţelepciunea poporului şi nu altul trebuie să fi fost procesul complex ce-a dus la ivirea acestor vorbe aparent neutre: "Călătorului îi şade bine cu drumul". Căci iată-i din nou pe bunii noştri călugări, rotofeiul Metodiu şi răşchiratul Iovănuţ, păşind cu tristeţe peste hotarele Moldovei şi luînd-o ocolit spre Rîm, prin deluroasele ţinuturi polace. De ce pe-aici? O vom afla mai încolo. Era o zi cu soare. Stîrnind în mod paşnic colbul drumului şi ascultînd cu luare-aminte apelurile impetuoase prin care sub forma unor sunete laice, stomahurile lor solicitau să fie degrab' umplute, cei doi slujitori ai Domnului păşeau repejor, cu capetele plecate şi rasele suflecate. Deodată, Metodiu, ce mergea în frunte, ridică privirea şi zări un par în vîrful căruia stătea bătută în cuie o scîndură.

– Frate Iovănuţ, ce scrie pe scîndura ceea?

Iovănuţ se apropie şi înălţă gîtul.

– Przemysl – citi el.

– Slavă Domnului! – oftă uşurat Metodiu şi grăbi pasul.

Intrară în localitatea Przemysl printre case frumoase din cărămidă roşie şi cu ramele ferestrelor vopsite în alb, cu livezi şi curţi mari în care stăteau de vorbă oameni harnici, gospodari, rumeni la faţă şi prietenoşi la chip. Merseră cei doi ce merseră pînă dădură într-un fel de piaţetă unde se zărea imediat clădirea hanului. Piaţeta era pustie: doar pe treptele hanului se vedea şezînd şi ţinîndu-şi capul în palme un om; după haine, părea a fi chiar hangiul. Cînd se apropiară băgară de seamă că omul plîngea de ţi se rupea sufletul. Tuşind stînjenit, Metodiu zise:

– Ave, homine! Morituri te salutant!

– Proşe pane – răspunse hangiul, ştergîndu-şi lacrimile şi ridicîndu-se.

Vru să suie treptele spre intrare, dar un nou acces de plîns îi zgudui umerii şi cei doi călugări trebuiră să-l sprijine şi să-l ducă împleticindu-se înăuntru. Îl aşezară pe un scaun, iar Iovănuţ merse iute după tejghea şi-aduse un pahar cu apă. Hangiul îl bău pe nerăsuflate, apoi puse capul pe masă şi începu să hohotească şi mai sfîşietor, cutremurîndu-se tot. Văzînd că omul nu are de gînd să sfîrşească, Metodiu spuse în latină:

– Nu vă supăraţi, am vrea să servim masa... Ce ne-aţi putea oferi?

– Magna pars mei victus in lacte, caseo, carne consistit – răspunse printre sughiţuri hangiul.

– Atunci, cascum et carnem – comandă Metodiu.

– O, ho, ho, ho! – gemu din rărunchi hangiul, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva.

EPISODUL 102

POVESTEA HANGIULUI

În faţa durerii sincere ce părea să răzbată din plînsul hangiului, cei doi călugări simţiră cum foamea dă înapoi pentru a face loc setei de dreptate.

– Ce-ţi s-a întîmplat, omule, de ce plîngi aşa? – întrebă cu blîndeţe Metodiu în limba lui Catilina.

– O, tempora! O, hostes! – suspină hangiul. Quod vos scitis, pater, mater, filii et filiae familiam faciunt. Pater in campo arat. Mater panem parat. Filii et filiae scholam frequentant.

– Da, şi? – făcu Metodiu.

– Ego filiam habeo, o mîndreţe de fată. Et... – vru să continue hangiul, dar plînsul îl podidi iarăşi.

– Omule, nu ne mai fierbe atîta! Ce s-a-ntîmplat?

– Hodie, de dimineaţă m-am sculat să dau la porci. Am cinci porci, nici mai mulţi, nici mai puţini. Putcam, nici vorbă, să am şi mai mulţi, dar m-am gîndit că nu-i cinstit, cînd alţii n-au nici unul. Honesta vita, beata vita est.

– Ei, şi? – îl îndemnă Metodiu.

– Şi-am vrut să-mi trezesc şi fata, să m-ajute, că muiere nu mai am. Mă cobor în pivniţă, descui, mă duc la patul ei, patul gol! Mă uit... gratiile de la fereastră smulse! Vreau să strig "Săriţi, hoooţii!" cînd dau cu ochii peste hîrtia asta... era aruncată peste napi... îi recunosc scrisul... of, of, of! – reîncepu să se vaite hangiul.

Metodiu luă hîrtia şi citi: "Quousque tandem abutere, pater, patientia nostra? Quamdiu etiam furor iste tua nos eludet? Nihilne te amorem nostrum, nihil timor urbis moverunt? Salve, pater meus. Post festum, Malgorzata et Zbignew".

– Mda, meditä Metodiu. Amor omnia vincit. Da' cine e Zbignew ăsta?

– E locotenent de cavalerie – sughiţă hangiul – băiatul lui Potoţki, hatmanul.

– Păi atunci fata dumitale n-a nimerit aşa rău – zise Metodiu.

– Ce vorbeşti?! – se trezi hangiul. Hatmanul a murit anul trecut, ăsta, băiatul, şi-a mîncat averea la cărţi ca taică-său, n-a mai rămas decît uniforma pe el. Îi cunosc eu pe ăştia: vulpem pilum mutat, non mentem; ţin fata o săptămînă, două, şi-i dau drumul. Şi i-am tot spus fetei: "Draga tatii, una hirundo non facit ver. Homo ornat locum, non hominem locus". Dar mă asculta cineva? Vorba ceea: "Fabelam narrat asino surdo", ca prostu', of, of, of!

EPISODUL 103

CONTINUĂ POVESTEA HANGIULUI

– Căci nu mi-e de alta – urmă hangiul după ce-şi mai ostoi lacrimile – dar pe fata asta am grijit-o ca pe ochii din cap. E copilă din flori, dar prin florile acelea eu am fost bărzăunele.

– E... frumoasă? – îndrăzni Iovănuţ.

– Uitaţi-vă la mine! – răspunse hangiul. Dacă aş avea mai mult păr să mă pot tunde, dacă n-aş avea burta asta cu care mi-e ruşine să ies la poartă şi dacă ochii nu mi-ar fi roşii de plîns, ci albaştri, aţi avea imaginea mea din tinereţe, cu care ea seamănă leit, nemaipunînd la socoteală faptul că-n alesele ei trăsături a păstrat ceva din frumuseţea mamelor sale.

– Păi cîte mame a avut? – zise Metodiu.

– Nu zîmbi, străine, că nu-i de zîmbit – oftă hangiu. A avut două mame, fie-le ţărîna uşoară! Cîteodată Domnul, în nemăsurata sa lucrare, mai oboseşte şi-atunci de sub mîna sa tremurătoare ies făpturi de care te-ai speria oarecum dacă Dînsul nu s-ar trezi brusc din visare şi văzînd ce ciudată alcătuire a scos, nu le-ar da o minunată înfăţişare a chipului şi a trupului. Mamele fetei mele erau două gemene de-aici, de la noi, atît de gemene că nu puteau umbla una fără alta, fiind lipite uite-aici – şi hangiul îşi arătă regiunea şoldului, pe o bună porţiune.

– Aha! – făcu Metodiu.

– Erau fete sărace, aşa că n-a avut cine le desparte – urmă hangiul. Şi cînd s-au făcut mai mari, erau aşa de frumoase că nici nu ştiai cu care să stai de vorbă mai întîi. De măritat, nu s-au măritat, că în tîrgul nostru nu s-au găsit doi feciori aşa strîns lipiţi. Şi cum eram singur şi tocmai căpătasem moştenire hanul, le-am luat slujnice, că munceau cît două şi mîncau cît una. Drept să vă spun,

mi-erau dragi, m-am ataşat de ele, mai ales de cea din stînga, dar nici cea din dreapta nu era de lepădat. Şi-ntr-o noapte de iarnă, fiind cam băut şi suflind vîntul, le-am cumpărat paltoane. De bucurie, au aprins focul la ele în cameră şi m-au chemat înăuntru. Dă-i cu bere, dă-i cu vin, vorbeşte cu aia din stînga, uită-te la aia din dreapta, ştiţi cum e în ocazii din astea... Erau ca două flori dintr-o tulpină. Din vorbă-n vorbă, m-am făcut pulbere şi dimineaţa nu mai ştiam: eu cu cine-am votat? Aşa a apărut Malgorzata.

EPISODUL 104

GHICI CINE VINE LA PRÎNZ

"Deh", vru să spună Metodiu, cînd de-afară se auzi crescînd tot mai lămurit un galop de cai, apoi nişte nechezături, ca şi cînd caii ar fi fost frînaţi brusc. Hangiul încremeni, cu urechile ciulite, şi deodată ţîşni spre tejghea, o sări cu uimitoare uşurinţă, scoase rapid un şir de pahare mari de sticlă, se pieptănă în ciobul de oglindă ce-l avea în spatele stacanelor şi, din cîte băgară de seamă călugării, îşi dezveli de două-trei ori dinţii mari, gălbui, făcînd exerciţii să surîdă. N-avu însă vreme să-şi fixeze zîmbetul, căci uşa fu dată cu putere de perete şi pe ea intră buluc un nor de praf care se opri un moment în prag, apoi se repezi pe la mese destrămîndu-se în şase-şapte găligani ce încălecară într-o clipită scaunele şi începură să bată sacadat în tăblii chiuind şi scandînd: "Vot-ki! Vot-ki!". Din mijlocul lor se desprinse unul mai înalt, roşcovan, cu şapca dată pe ceafă; zărindu-l pe hangiu, se duse cu paşi mari spre el, îl apucă de umeri şi-l sărută apăsat de trei ori pe obraji, strigînd:

– Am venit, pane Macek!

– Mă bucur, mă bucur! – rînji hangiul, turnînd în pahare.

Insul mai înalt se întoarse spre ai săi şi deschise gura să scoată şi el un chiot, dar dădu cu ochii de cei doi călugări.

– Stoooi! – răcni el în loc să chiuiască.

Ceilalţi se potoliră ca prin farmec. Insul înalt îşi scoase şapca, veni spre Metodiu, îngenunche şi spuse cu sfială:

– Blagosloveşte, părinte, un biet păcătos.

– Fii binecuvîntat, fiule – zise Metodiu, făcînd deasupra părului roşcovan semnul crucii.

– În linie, adunarea! – făcu cu glas scăzut roşcovanul către tovarăşii lui. Ei veniră în linişte şi îngenunchează în linişte.

– Blagosloveşte-i şi pe ei, părinte! – şopti cel înalt.

– Vă blagoslovesc şi pe voi – răspunse Metodiu şi trecu pe la fiecare făcînd gestul pomenit puţin mai sus.

– Bază tejgheaua, în coloană adunarea! – porunci roşcovanul şi ortacii săi se încolonară lîngă tejghea, luînd un pahar de om şi mergînd ordonat la loc.

– Rogu-vă, de nu vă e cu supărare, să poftiţi cu noi la masă – zise roşcovanul ridicîndu-se. Numele meu e Vasea.

– Îţi mulţumim, frate Vasea, şi venim cu drag la voi – spuse Metodiu, aşezîndu-se la masa celor şase-şapte care aşteptau respectuos în picioare – căci mult place cugetelor noastre a sta întru creştini.

– Mare e Dumnezeu – spuse cu blîndeţe roşcovanul. Pe loc repaus.

EPISODUL 105

SUFLETUL SLAV

Se vedea cît colo că feţele preacuvioşilor Metodiu şi Iovănuţ inspiră bărboşilor lor comeseni o anume sfială. Stăteau toţi cu privirile plecate, cu mîinile în poală, ba vreo doi-trei îşi trecură ruşinaţi săbiile la spate şi rîcîiau încetişor cu unghia paharele goale, ca şi cum paharele ar fi fost nişte obiecte cu totul neînsemnate, întîmplător aflate acolo, ca nişte solniţe. Stînjeneala lor, rod al unei profunde credinţe atît în Cel de Sus, cît şi în formele particulare de manifestare ale autorităţii acestuia prin Cei de mai Jos, nu trecu neobservată de Metodiu, care grăi:

– Frate Vasea, văd că tovarăşii dumitale nu se simt tocmai bine de cînd, fără vreun gînd rău, poposit-am la masa voastră. Au ce să fie? Este cumva vederea prăfuitei noastre sutane prilej de întristare? Apasă-vă ceva pe suflet? Simte cugetul vostru urcînd dinspre stomac greaţa acelei băuturi despre care, necunoscînd-o prea bine, mi s-a spus că trezeşte în om dorinţa nu numai de a judeca lumea, ci şi de a o schimba?

– Preacuvioşia-ta – răspunse Vasea, învîrtind între degete paharul – vorbele dumitale trezesc în mine gînduri pe care le rumeg de mult. Poate n-o să mă crezi, dar de multe ori, după ce jefuim un sat, după ce dăm foc unui conac şi ne încărcăm de pradă, ajungem la cîte-o răscruce şi ne întrebăm: Ce-i de făcut? Încotro s-o apucăm? Sufletul nostru e ros de îndoială, caii noştri sînt roşi de zăbală, aşezările ne sînt departe, stepa e uriaşă şi nevestele mici. Dacă

te cobori de pe cal iarba ţi-ajunge la umeri şi nu mai vezi nimic în faţa ta: iată de ce ne uităm noi atîta la cer; e singurul lucru pe care-l zărim clar. Acesta e secretul nostru, al slavilor: dă-ne jos de pe cal şi ne vom întoarce privirile spre Domnul; dă-ne un cal bun, înalt, şi-ţi vom cuceri un regat; dă-ne doi şi vei avea, prin noi, un imperiu.

EPISODUL 106

VASEA

După vorbele lui Vasea, de undeva dinspre tavan, de după lemnul pereţilor sau din crăpăturile mesei, se lăsă tăcerea. Se auzea doar jupînul Macek trăgînd cu urechea. Ploşniţe străbune, gîndaci de bucătărie căzuţi din sutanele misionarilor catolici, muşte mici, rapide, cu aripioare lungi, sosite la 1246 cu ultimul val tătar, păianjeni obezi cu plasc în formă de stea foiau în cotloanele lor, cerîndu-şi dreptul la viaţă, la autodeterminare.

– Pane Macek – strigă Vasea peste umăr – mai adă un rînd!

– Temeiurile credinţei voastre întru Domnul le-am înţeles prea bine – zise Metodiu. Mai greu vine minţii mele să priceapă aplecarea voastră spre aceste pahare care, iată, au şi sosit şi pe care, iute, le-aţi şi băut.

– Avem noi un proverb – răspunse Vasea, ştergîndu-şi musteţile şi punînd paharul la loc. Decît coadă de cal, mai bine cap de măgar. Dar cum nu-i tocmai uşor să trăieşti aşa, mai avem un proverb: decît ceai în pahar, mai bine votkă-n samovar. Macek!

– Viiinee! – răspunse hangiul.

– Şi mai e ceva – urmă Vasea. Din votkă culegi multă-nţelepciune şi, la drept vorbind, nu mai eşti ia, aşa, o vacă de muls pentru fiecare. Şi-apoi, nu crede preacuvioşia-ta că sus, în împărăţia Sa, Domnul are nevoie nu de oameni sarbezi la faţă, ticăiţi şi ofticoşi, ci de oameni unul şi unul, cu ştiinţă-n ale flintei, cu păcatul la cingătoare, la vedere, nu ascuns în cine ştie ce ungher al trupului ori al minţii. Căci lupta Celui de Sus cu Necuratul nu s-a sfîrşit; dimpotrivă, ea se-ascute.

– Să lăsăm judecăţii Domnului treburile acestea – grăi blînd Metodiu.

– Ba nu, preacuvioşia-ta, să nu le lăsăm! – se înfierbîntă Vasea. De ce să le lăsăm? Macek! Cînd sufletul dumitale se va înălţa ostenit de posturi la cer, Domnul te va întreba: "Ce-ai făcut,

cuvioase, pentru mine?". "M-am rugat pe rupte, Înălţimea-Ta", vei răspunde. "De rugat te-ai rugat, dar de făcut practic ce-ai făcut?". Ei? Ce vei zice? Iar pe mine El mă va întreba: "Te-ai rugat, Vasea?". "Nu m-am prea rugat, Doamne, că n-am avut timp". "Dar ce-ai făcut pentru mine, Vasea?". "Multe, Milostive. Am luat Tighina şi Cameniţa de la păgîni, i-am împins la gurile Dunării, la ţînţari, am dus crucea la dracu-n praznic la tătari, iar pe strănepoţii mei priveşte-i ce fac pentru slava Ta – la Kuciuk Kainargi". "Bine, Vasea, va zice Dînsul. Ia escadronul ăsta de îngeri şi du-l la instrucţie. Eşti liber". Aşa va fi – spuse Vasea, întorcîndu-se spre tejghea: Macek! Ţal!

EPISODUL 107

ÎN CARE POVESTITORUL ÎŞI CONTEMPLĂ PANA. CIUDATĂ SCULĂ!

Ai zice că nimic pe lume nu-i mai gingaş, mai diafan, mai neînsemnat, în fond, decît o pană de gîscă. De cîte ori, în umbletul nostru existenţial plin de importanţă prin curţi, pe lîngă coteţe, pe drumuri de ţară ori pe cărări de munte, n-am zărit, abia înregistrîndu-le în colţul retinei, pene mai mari sau mai mici mişcîndu-se de colo-colo sau de-a dreptul zăcînd în noroi! De cîte ori n-am trecut nepăsători pe lîngă ele, ba cîteodată, cu o inconştienţă demnă de o cauză mai bună, nu le-am călcat sub talpa rigidului nostru bocanc! Cîţi dintre noi au avut oare curiozitatea de a privi mai atent o pană de gîscă întrezărindu-se albă prin bălăriile unui şanţ, cîţi impulsul nelămurit de a se apleca şi a o lua de acolo şi cîţi intuiţia strălucită de a o vîrî brusc într-o călimară? Puţini, firește, şi faptul e regretabil. Nici un obiect, decît poate colţurosul bolovan, nu sparge mai multe geamuri, nici o sabie nu taie mai adînc, nici un glonte nu perforează mai iute, nici o grenadă nu împroaşcă mai bine, nici o palmă nu răsună mai tare, nici un drapel nu flutură mai demn decît o pană lăsată uşure în cerneală. Dacă acei care astăzi dorm atît de profund cu capul pe perne de puf şi-ar da seama pe ce dorm ei de fapt, toţi ar avea coşmaruri. Din păcate însă, aproape nimeni nu are curajul să-şi descoase perna şi să găsească acolo pana ce-ar putea să exprime adevărul. O prejudecată la fel de păgubitoare acţionează şi în cazul principalului furnizor contemporan de pene – gîsca. Cu aerul ei uşor de tîmpenie, gîsca păcăleşte pe mulţi. Dar în aripa fiecărei gîşte zace pana înaripată

a unui nou Voltaire. Stă în puterea noastră a o descoperi şi a o smulge de-acolo.

EPISODUL 108

PAN BIJINSKI

Dacă, din întîmplare, unul sau altul din cei prezenţi în ospitalicrul han al lui Macek ar fi ieşit puţin afară, ca tot omul, pe trepte, şi şi-ar fi aruncat privirea pe Uliţa Tomaşevschi ce împarte înfloritorul Przemysl în trei, ar fi zărit în capătul ei venind agale un cal. Şi dacă, înainte de a intra înapoi în han, ar mai fi zăbovit două-trei clipe ca tot omul pe trepte, şi-ar fi continuat să privească întîmplător calul, ar fi băgat de seamă că, treptat, pe cal stă un om. Iar dacă, în sfîrşit, pradă unui nu totdeauna îndeajuns de studiat fenomen precum e cel cînd nu prea ai ce face, ar fi continuat să se uite în direcţia respectivă, ar fi observat că omul de deasupra calului era mic, dar vînjos, cu umeri largi pe care surtucul de nobil venea ca turnat, cu păr cîrlionţat ascuns în întregime sub peruca veche dar curată, cu o săbiuţă încovoiată la şold, cu pulpe vînjoase din care tresărea din cînd în cînd un mare potenţial, cu o privire severă ţîşnind de sub streaşina virilă a frunţii din ochii lui adînci, vioi şi mari în care pluteau lucioase umbre de eroi legendari, cu multe inele pe degetele lui scurte şi vibrînde, cu gîtul gros prin ale cărui încordate vene nobiliarul sînge albastru al tatălui asalta mereu întunecatele globule roşii ale mamei, localizate în partea superioară a corpului şi din a căror ancestrală alcătuire tînărul nobil moştenise pasiunea, secretă, firească, de a face inele, cercei, mici ciubere şi căldări din cositor. Era pan Bijinski, temutul intendent al hatmanului Potoţki, omul despre care se spunea – şi faptul era perfect adevărat – că... dar să nu anticipăm.

EPISODUL 109

MAI BINE S-O LĂSĂM BALTĂ

Se povestea despre pan Bijinşki faptul că, nici mai mult nici mai puţin, în anii... dar, iată, şovăim. Şovăim şi pe bună dreptate: avem noi oare dreptul să facem publice nişte lucruri, nişte fapte care privesc felul de a fi al unui om din secolul al XVII-lea? Putem noi mărturisi cu mîna pe inimă şi cu negrul pe alb că nu vom de-

clanşa prin dezvăluirile noastre implicaţii greu de controlat în tumultuoasa şi imprevizibila lor desfăşurare? Nu cumva vom păta irecuperabil memoria şi aşa destul de maculată a lui Bijinski? Ni se va răspunde că pan Bijinski e, totuşi, doar un personaj. Aşa este, într-adevăr. Dar la fel cum orice om normal are o familie, rude, fii, nepoţi şi strănepoţi ce primesc prin ramurile tot mai subţiri ale arborelui genealogic nu numai seva unui nume, ci şi încărcătura socială a lui, la fel personajul îşi are rudele, moştenitorii săi care s-ar simţi ofensaţi dacă acum după ce-a trecut atîta amar de vreme de cînd pan Bijinski s-a făcut oale şi ulcele, am dezgropa lucruri nu tocmai plăcute şi nu uşor de justificat. Nu e totuna dacă eşti strănepotul lui Radu cel Frumos sau al lui Mihnea Turcitu, iar în domeniul ficţiunii e mai bine să te înrudeşti cu bunul Bezuhov decît cu, să zicem, Iago. Pan Bijinski n-a fost, să ne înţelegem, un înger. Dar nici nu i se pot pune în cîrcă sumedenia de grozăvii care circulau pe seama lui, parte născocitoare, parte parţial credibile, vehiculate toate prin acele canale incontrolabile care sînt creaţiile anonime, strigăturile, proverbele, zicătorile, cimiliturile, legendele, basmele etc. Din cîte am putut noi verifica, doar două din cele peste patruzeci de poveşti sinistre în care Bijinski a fost principalul protagonist sînt autentice, anume aceea din tinereţe cu dulapul şi cea de la maturitate, cu iapa. Ne tentează a le relata, căci sînt efectiv extraordinare, mai ales episodul cu dulapul, în care Bijinski, în sensul sugerat mai sus, s-a depăşit pe sine. Dar un modest simţ al cumpătării şi o uşoară jenă pe care o resimţim de fiecare dată în faţa exceselor, ne fac, după o scurtă, dar matură chibzuinţă, să trecem sub tăcere cele întîmplate. Desigur, sîntem convinşi că după noi vor veni alţii care vor avea curajul şi înzestrarea necesară de a prezenta viaţa lui Bijinski, aşa cum a fost. Noi mai bine s-o lăsăm baltă şi să ne continuăm povestea.

EPISODUL 110

ÎNTR-UN FEL, ARE ŞI EL DREPTATE...

Ajuns în faţa intrării hanului, pan Bijinski îşi privi calul şi spuse:

– Eşti bun să opreşti puţin?...

Calul încetini şi opri. Pan Bijinski îşi ridică unul din picioarele lui mici, dar vînjoase, trecîndu-l peste şa, oftă şi lunecă jos.

Îşi netezi surtucul, îşi îndreptă peruca şi sui bătrîneşte treptele hanului.

– ... îmi venea zăpada în ochi, de la copitele calului, dar tot m-am aplecat şi l-am lovit cu sabia peste spinare, mai să-l rup în două – povestea Vasea înăuntru şi toţi, inclusiv cei doi călugări, îl ascultau neclintiţi. Am descălecat, m-am apropiat de el: încă mai sufla. Atunci i-am înfipt sabia în burtă, i-am despicat-o şi cînd i-am scos maţele, din ele s-a rostogolit în zăpadă ordinul "Sf. Gheorghe" cu eşarfă şi vreo trei nasturi. Lupul dracului, de flămînd ce era, îl mîncase pe bietul Korolev cu uniformă cu tot!

– Bună ziua! – spuse atunci pan Bijinski, ce intrase neobservat de nimeni. Jupînul Macek e acasă?

– Pan Bijinski! – bîigui speriat Macek, sculîndu-se repede de la masa cazacilor. Ce onoare! Poftiţi, poftiţi, vă rog! Vai de mine, cum m-aţi găsit... e atîta deranj... poftiţi, luaţi loc...

– Nu, mulţumesc – spuse pan Bijinski. Stau în picioare.

– Mă rog, cum doriţi... – se plecă Macek de spate. Cu ce vă pot fi de folos?

– Din cîte am fost informat, tu ai avut o fată, Malgorzata.

– Cum adică... am avut?!... – făcu hangiul. Eu cred c-o mai am, că doară...

– Eu cred că n-o mai ai – spuse rece pan Bijinski. De vreme ce ţi-a fost luată, n-o mai ai. Ea aparţine acum lui Zbignew, fiul stăpînului meu. Sper că nu te îndoieşti de onorabilitatea familiei Potoţki, în care, de altfel, fata ta a intrat de bunăvoie.

– Nu mă îndoiesc, numai că normal trebuia să mă-ntrebe...

– Normalitatea unui fapt împlinit n-o stabileşti tu – îi tăie vorba pan Bijinski. Nu tot ce-i anormal e imoral, şi invers. Dar problema e alta.

– Ce problemă?! – făcu hangiul.

– Fetei îi lipsesc doi dinţi – răspunse pan Bijinski. În calitate de tată trebuie să te îngrijeşti să aibă de toate. Din 1317, de cînd e atestată familia Potoţki, toţi membrii ei au avut dantura completă. De altfel, măseaua de minte e pe stema familiei.

– Şi eu ce pot să fac?! – zise uimit hangiul.

– Vei plăti despăgubiri: fata va fi dusă la Cracovia şi i se vor pune doi dinţi de aur. În plus, a treia măsea din dreapta sus e găurită. Va fi umplută, tot pe cheltuiala ta. Se pleacă la Cracovia poimîine, cu rădvanul. Mîine la prînz trec să iau banii. Vă salut.

Şi ieşi.

EPISODUL III

METODIU DIXIT

După ce pan Bijinski ieşi din han, se lăsă o tăcere de început de leat. Toţi erau stînjeniţi, şi călugării, şi cazacii, făcîndu-şi de lucru cu mătăniile, cu săbiile, cu paharele. Un nefericit bondar bîzîi cît bîzîi prin faţa lui Vasea, apoi se lăsă uşure pe masă, lîngă o pată de vodkă. N-apucă însă să plece capul şi să soarbă, că Vasea trînti o palmă năprasnică asupra lui, turtindu-i corpul cafeniu şi spulberîndu-i cît colo păroasele-i picioruşe. Zgomotul loviturii îl trezi pe hangiu care se puse pe văicărit.

– Aţi văzut? – strigă el printre lacrimi – aţi văzut? Nu numai că mi-au furat fata, dar îmi cer şi despăgubiri! O, Doamne, Doamne, de ce m-ai părăsit? Unde eşti, Stăpîne? Ce faci? Dormi, Doamne? Scoală-te, Tată ceresc, că duşmanul nu doarme!

– Eu zic, venerabile cetăţean – glăsui Metodiu, după ce hangiul îşi termină suspinele – că deşi multe din cele ce trăim par a se alcătui la voia întîmplării, nu există totuşi lucruleţ oricît de mic sau păţanie oricît de neînsemnată asupra cărora bunul nostru Dumnezeu să nu-şi fi aruncat o geană de privire. Chiar de pare că sforăie, Dumnezeu nu doarme. Ochiul lui închis afară înlăuntru se deşteaptă. Şi tocmai atunci cînd îl credem adormit adînc şi ne îngăduim în bezna unei îndepărtate bucătărioare a frige la foc mic, în toiul Postului Mare, o pustie de cîrnat afumat, Prea-Bunul ridică o sprînceană, se uită chiorîş la noi şi face să sune în străfundul nostru vocea Sa mustrătoare: "Fraţii tăi postesc şi rabdă. Pune cîrnatul la loc!". De aceea zic că şi în fuga fiicei dumitale cu numitul Zbignew eu văd dacă nu amestecată mîna Domnului, măcar mişcîndu-se degetul Său mic, ori poate, de înţeleg bine, chiar inelarul, he, he. Variate căile Domnului, frate dragă!

– Variate, variate, dar să le ştim şi noi! – făcu îmbufnat hangiul.

– Ar fi un mare păcat şi din toate punctele de vedere un neajuns, supăratule tată – urmă Metodiu. Cerul nu poate fi o democraţie care să-ţi arate dumitale de ce ţi-a lăsat fata să fugă în lume cu unul, cînd dumneata ţineai fata în beci cu napii. Păi napi îi trebuiau fetei? Şi-apoi, dintre toate formele de stăpînire pe care le-a lăsat oamenilor, începînd cu grecii care nu credeau în El şi terminînd cu noi care îi admirăm pe greci, lui Dumnezeu îi displace cel mai mult democraţia. Nu că n-ar fi El drept, cinstit, bun,

Doamne ferește! Dar gîndește-te că toți heruvimii și toți serafimii care acum cîntă așa de frumos slava Domnului, s-ar apuca de mîine să discute aceeași slavă. Îți dai seama ce gălăgie ar fi acolo sus? Nu zic, e bine să fie Domnul democrat, dar pentru a fi liniște în ceruri și pe pămînt e bine să fie mai democrat decît toți și să-i pună să cînte.

EPISODUL 112

PROPUNEREA LUI VASEA

– Prea cuvioase tătucă – zise atunci Vasea către Metodiu – se vede treaba că domnia-ta n-ai umblat degeaba prin școli. Mult e dulce și frumoasă limba ce-o vorbești și dacă nu ne-ar aștepta afară caii, eu și tovarășii mei am tot sta să te-ascultăm, măcar că, pe întinse porțiuni, n-am priceput o iotă. Însă în împrejurări ca acestea, vorbele trebuie cumpănite prin fapte. Dacă e să-l ajutăm pe jupînul Macek, pe care eu îl cunosc de mic copil, că aici, unde vezi că stăm acum, m-a înțărcat tata, fie-i stepa ușoară...

– Fie-i stepa ușoară – mormăiră într-un glas ceilalți cazaci.

– ... apoi nu vorbele sînt bune – continuă Vasea – ci faptele. Fapte, fapte, fapte! cum spuneau bătrînii noștri.

– Ce fapte? – zise hangiul, ștergîndu-și lacrimile.

– Din cele mai vechi timpuri – zise Vasea lăsîndu-se pe spătarul scaunului și făcînd semn unui ortac să-i umple paharul – unul din obiceiurile sfinte ale neamului căzăcesc, probă de bărbăție si treabă pentru hătmănie, a fost răpirea femeilor. De la feciorul de 14 ani căruia de-abia i-au mijit tuleiele și pînă la moșneagul înțelept căruia tuleiele nu-i mai trebuie, toți s-au îndeletnicit cu asta. Sigur, cu timpul, obiceiul s-a mai pierdut, iar în vreme de restriște, neavînd femei, răpeam baloți, saci, ceasuri, sfeșnice, capre, mă rog, ce se găsea. Au fost și timpuri de glorie cînd răpeam nu una, ci 4-5, de era cît pe ce să trecem la musulmani. Răpeam de toate: domnițe, slujnice, jupînese, boieroaice, ba odată, țin minte, într-o marți, tata, fiind cam matol, nu s-a uitat el prea bine și a adus o babă...

– Fie-i stepa ușoară! – mormăiră cazacii.

– ... care a și murit. De-aia zic eu – urmă Vasea – că, dacă e s-o furăm înapoi pe Malgorzata, cel mai bine e s-o răpim. Ce ziceți?

MITENKA

– Pare-mi-se mie – răspunse Metodiu – că aici forțăm puțin nota. A răpi o femeie e, din cîte văz, un lucru oarecum ușor. Partea mai grea vine abia după aceea, cînd va trebui să ne gîndim ce facem cu ea. Căci vreau să luați aminte la faptul că noi răpim în folosul nostru și cu mult mai puțin într-al ei. Noi o răpim ca s-o aducem înapoi bunului ei tată. Dar mă întreb: sta-va ea de bunăvoie la un tată pe care l-a părăsit fuga-fuguța pentru a se înfrupta din fierbinții dulceți la care-i dau dreptul atît legile firii, cît și creș-terea fără precedent a trupului?

– Asta cam așa e – zise Vasea. Am impresia că lucrul cu finețe sugerat de preacuviosul părinte s-a făptuit. Teamă mi-e că nu mai avem ce răpi și-o să ne fugărim caii degeaba: e păcat, deoarece trebuie să vă spun că – și v-aș ruga ca asta să rămînă între noi – trecem printr-o mare criză de cai: avem cel mult un cal de om. Și știți cum e-n stepă: fără cal ești al nimănui, ești fiu-ploii, te pără-sesc toți.

– De aceea socot – zise Metodiu – că treaba cea mai bună ar fi să merg cu fratele Iovănuț la ei la castel, în numele jupînului Macek, și să le spunem franc, în față: ați luat fata, s-o stăpîniți sănătoși! Iată binecuvîntarea noastră: să fie într-un ceas bun!

– Bine, bine – zise hangiul – da' cu cei doi dinți lipsă ce facem?

– Mda – făcu Metodiu. Într-adevăr, aici e buba: nu te poți prezenta acolo cu mîna goală. N-ai și dumneata în toată casa asta doi dinți rămași pe undeva, în vreun borcan, pe vreun stelaj?

– N-am, păcatele mele – se tîngui hangiul – că de fiecare dată cînd găseam cîte-un dinte îl azvîrleam în stradă, ca prostu'.

– Ia stați! – spuse deodată Vasea și se întoarse către unul din cazaci, o matahală de flăcău fălcos, blond, care avea o continuă expresie de veselie pe chip. Mitenka! Ia vino tu încoace!

– Da – se hlizi uriașul și veni spre Vasea.

– Cine te-a crescut pe tine, Mitenka? întrebă părintește Vasea.

– Unchiu' Vasea – rînji blînd flăcăul.

– Și îl iubești tu pe unchiu' Vasea? întrebă Vasea.

– Îl iubesc – zise flăcăul.

– Și se supără Mitenka dacă unchiul Vasea îi ia doi dinți?

– Mitenka nu se supără – zise veselul flăcăul.

Atunci, fulgerător, Vasea îi trăzni nepotului un aşa pumn în plină figură, încît acesta căzu într-o rînă cît era de lung, scuturîndu-şi încet capul.

– Ei? – făcu Vasea curios.

– Uite-l – zise cu veselie flăcăul şi adunîndu-i de pe jos, depuse pe masă doi dinţi, unul mai frumos ca altul.

– Sînt cam mari – zise cu îndoială hangiul. Dar, ce-i drept, sînt foarte frumoşi. Mai că nu i-aş da.

EPISODUL 114

CASTELUL

Nimeni nemaiavînd nimic de zis împotriva soliei celor doi preabuni călugări, Metodiu şi Iovănuţ îşi luară rămas bun de la cazacii lui Vasea, strîngîndu-şi îndelung mîinile, îmbrăţişîndu-se cu respect, şi-apoi, liniştindu-l încă o dată pe jupîn Macek în privinţa succesului misiunii lor, puseră cei doi dinţi în traistă şi o apucară teleap-teleap spre castelul Potoţki.

Castelul îşi ridica înfricoşetor surii pereţi pe geana unui deal, nălucindu-se negru în calea singuraticilor drumeţi. Nouri de corbi se învolburau la apus în juru-i; în nopţile fără lună vînturile şuierau dîndu-i ocol şi un vaiet subţire, înjunghiat, se auzea ieşind din ziduri. Nu e de mirare astfel că ţăranii din împrejurimi îl botezaseră "Lugubrul". Ziua, cînd aveau treburi cu caii la castel (deoarece castelul, pentru a se autofinanţa, beneficia de o potcovărie) nu spuneau "mă duc cu calul la castel", ci spuneau "mă duc cu calul la Lugubru", porecla fiind încetăţenită multe verste împrejur. În altă ordine de idei, trebuie menţionat faptul că, pentru a evita o cacofonie, castelul era de altminteri, cum şi-au dat imediat seama călugării noştri, o superbă mărturie a goticului tîrziu. Şi aici simţim nevoia să facem o paranteză: întrucît serialul nostru nu are numai un caracter epic, ci şi unul instructiv, şi deoarece, ca să poată urmări mai bine şi pentru a înţelege adecvat întîmplările ce urmează, cititorii noştri trebuie să-şi reprezinte în amănunţime spaţiul acţiunii, să spunem cîteva cuvinte despre gotic. După cum bine se ştie, goticul, semnificînd dorinţa maximă de verticalitate tectonică, nu numai că nu suprimă contrafortul romanic, ci deasupra lui se înalţă arcul butant, arc în sfert de cerc, a cărui menire este de a contracara împingerile navelor centrale, deosebit de înalte. Un alt mijloc de a combate impresia de masivitate este acela de a deschide

în pereți mari ferestre acoperite cu vitralii. La senzația de zveltețe contribuie apoi și mulțimea de bolți ogivale, unele sixpartite (ca la catedrala din Cuenca, dacă mai ținești minte), altele semicilindrice (ca la catedrala din Avila). Am făcut aceste sumare preciziuni deoarece mai sînt unii autori care fac greșeala ca într-un spațiu gotic să desfășoare o acțiune barocă; sau invers. Poate că povestea noastră va părea în continuare austeră; de vină însă nu sînt eroii noștri, ci mediul în care, iată, tocmai am ajuns: castelul gotic Potoțki.

EPISODUL 115

DOAMNA POTOȚKI

La ora cînd scriem aceste rînduri, bătrîna doamnă Potoțki, tenacea locuitoare a aripii de vest a castelului, va fi fiind de mult oale și ulcele. Nepăsătorul timp a trecut peste amintirea domnieisale, albindu-i oasele, șlefuindu-i vertebrele, subțiindu-i imperceptibil metacarpienele. Ierburi înalte, flori de romaniță, fragile păpădii au crescut rînd pe rînd din mormîntu-i spulberîndu-se cu plecarea fiecărui anotimp. Generații întregi de rozătoare, de rîndunele care, o vreme, i-au supraviețuit, au pierit și ele, îngrășînd pămîntul. I-a murit pînă și actul de deces, un frumos pergament în care mai întîi, în colțul din stînga sus, a apărut o necruțătoare gaură. Moliile au lărgit cît au putut gaura cu pricina, apoi, la rîndul lor, au îmbătrînit și s-au stins. Însă, înainte de a muri, doamna Potoțki era o femeie grasă, pieptoasă, tropotind harnic prin camerele nenumărate ale castelului, ștergînd ici de praf o icoană, răsturnînd colo un bibelou. După moartea glorioasă a soțului, hatmanul Potoțki, corpul nu tocmai subțire al doamnei luase dimensiuni și mai îngrijorătoare, oarecum direct proporționale cu creșterea apetitului religios. Căci doamna, căutînd să suplinească întrucîtva absența focosului hatman, se întorsese în marea ei nevoie de iubire și tandrețe către Domnul Dumnezeu. Acesta însă, persoană fină și cu mult mai abstractă, nu se arăta, în refuzul său de a potoli gînguritul suspinător al doamnei existînd și o bună doză de cochetărie. În fiecare noapte doamna, într-o cămeșuță subțire de bumbac pe al cărei guler erau brodate cu fir de aur cuvintele: AMOR OMNIA VINCIT înălța rugi fierbinți cerului înstelat, foșnitor. Zorile o prindeau încercănată în fața ferestrei, repetînd mecanic rugăciuni și urmărind cu interes, fără să-și dea seama, silueta vînjoasă a rîndașului Stașek, care se

spăla la fîntînă pînă la brîu, fornăind. Atunci doamna Potoţki închidea cutremurată ochii şi-şi imagina cum bunul Dumnezei îi trimite un înger de 1,85 metri, cu aripi mari, învăluitoare, care să se aşeze în jilţul de colo, cum făcea şi hatmanul cînd venea la bătălie, şi să-i spună: "Ia trage tu puţin de cizma asta..."

EPISODUL 116

DIALOG GOTIC

Cînd Metodiu şi Iovănuţ băturâ la porţile Lugubrului, doamna hatman Potoţki tocmai îşi termina siesta, lungită pe unul din divanurile aduse ad-hoc pe terasă. O uşoară migrenă o determina, clipe în şir, să bată cîmpii, cu gîndul aiurea, la frumoasele zile din tinereţe, cînd... da' cîte nu făcuse! Cîte nu i se întîmplaseră! Mai ales ziua aceea de toamnă tîrzie, cînd ţi-era mai mare dragul să-l priveşti... Oare cum îl chema? Iacek? Pierre? Nu, nu Pierre, Pierre fusese ofiţerul rănit la naiba să-l ia, că numai se prefăcuse rănit, s-o impresioneze, n-avea nimic... ba parcă avea ceva, n-avea o mînă, şi-o pierduse în luptele cu turcii, sau cu hughenoţii, mereu se băteau ofiţerii ăştia cu cineva şi ea trebuia să stea acasă să-i aştepte, brodînd... Ce viaţă avusese şi ea! Să stai tu toată ziulica cu gherghefuI şi să tragi cu urechea să simţi dacă nu se-apropie vreun cal !...

Auzind bătăile din poartă, doamna hatman Potoţki se întinse şi scuturâ cu putere de şnurul gros de la capătul divanului. Un dangăt de clopot răsună grav într-o altă încăpere. Doamna Potoţki aşteptă circa un minut, apoi mai smuci o dată. Bătaia de clopot se repetă. În sfîrşit, somnoros şi puţin cam surd, intră silenţios, în papuci de casă, bătrînul majordom Piotr.

– Bine c-a plouat – zise el înaintînd lent pe covor. Dacă mai ţinea o săptămînă zăpuşeala asta, pierdeam toată rapiţa.

– Vezi c-a bătut cineva la poartă! – strigă doamna Potoţki.

Bătrînul Piotr plecă urechea:

– Aud?

– Bate cineva! – strigă doamna.

– O fi laptele – spuse Piotr şi se aşeză încet, oftînd, într-un fauteuil.

– Ai dreptate – răspunse doamna Potoţki. Deşi laptele trebuia să vină ieri.

Bătrînul Piotr scoase o tabacheră, culese cu două degete un fir de mahorcă şi se apucă să-şi răsucească o ţigară.

– Anul ăsta parcă-i anul dracului – zise el meditativ. Aţi văzut ceapa? S-a gălbenit toată. Cît despre roşii, ce să mai vorbim!...

– Vezi că iară bate! – strigă doamna.

– Bate-le-ar Dumnezeu cuie-n tălpi şi-n podul palmelor! – spuse ca pentru sine majordomul. Păi la ora asta se bate?

Se sculă, îşi puse ţigara în colţul gurii şi ieşi să deschidă.

EPISODUL 117

AL DOILEA DIALOG GOTIC

După cîteva clipe, bătrînul majordom Piotr reveni şi anunţă buimăcit:

– Călugării Metodiu şi Iovănuţ, de la gurile... ale cui guri? şopti el uitîndu-se peste umăr.

– Guri ale Dunării – îi suflă, din spate, Metodiu.

– De la guri ale Dunării, cer permisiunea unei întrevederi – spuse Piotr. În acelaşi timp eu cer permisiunea unei retrageri.

– Cu mare plăcere! – sări sprintenă de pe sofa doamna Potoţki.

Era îmbrăcată într-un capot vişiniu de casă, decoltat, ce-i punea în valoare biblioteca de nuc maroniu, înţesată de volume legate în piei. Primul care păşi în salon fu Metodiu. Aruncă o privire blîndă, dar scurtă, doamnei şi zise în polonă:

– Obişnuit nu sînt a intra în încăperi unde ochii mei pot fi izbiţi de neascunsa maiestate a unei femei date într-un atît de frumos pîrg. Veţi înţelege astfel, scumpă doamnă, emoţia firească ce mă paşte: sînt om şi nimic din ce-i femeiesc nu mi-e strein.

– O! – suspină doamna Potoţki, privindu-l cu duioşie pe Metodiu. O, o! – mai suspină ca, dînd cu ochii de tînărul Iovănuţ. Cît de frumos aţi vorbit! Mă-nşel eu sau am desluşit în cursiva dumneavoastră polonă zvonul unui accent latin? Dar luaţi loc, vă rog!

– Nu v-aţi înşelat, scumpă doamnă – răspunse Metodiu aşezîndu-se. Indiferent în ce limbă slavă am vorbi, noi tot de la Rîm ne tragem. Sîntem strănepoţii acelui poet care pentru că a slăvit rafinamentele iubirii, a fost trimis să le caute la barbari. În fiinţa noastră sălăşluieşte astfel acest paradox: scăldîndu-ne în Dunăre, înotăm de fapt în Tibru.

– Din păcate – oftă doamna Potoţki – rîurile noastre nu comunică şi au debit mic. Nu poţi înota de peşti.

Tăcură cîteva clipe. Pe sofa, pe bibliotecă, [illegible] şemineu, pe genunchii grăsuţi ai lui Metodiu, pe decolteul doam[illegible] se lăsă tăcerea.

– O, cum am uitat! – tresări doamna Potoţki. Cu ce să vă servesc? O dulceaţă, un gem, o cafea, o..., dacă îndrăznesc, votkă?

– Cel mult un gem – răspunse cu amabilitate Metodiu.

Doamna Potoţki trase de şnur. Se auzi clopotul cel grav bătînd în altă încăpere. Instinctiv, cei doi călugări îşi făcură cruce. Într-un tîrziu, stîrnind praful, apăru bătrînul Piotr.

EPISODUL 118

AL TREILEA DIALOG GOTIC

– Venerabile Piotr – spuse doamna Potoţki către majordom – te rog adu-ne trei gemuri însoţite de apa aferentă.

– Gemuri? – exclamă bătrînul Piotr – aţi spus gemuri?

– Da! – răspunse cu hotărîre doamna.

– Păi n-am mai desfăcut un gem de la asediul Vienei! – zise Piotr. Vă daţi seama ce-o fi în borcanele alea?

– Nu-mi dau seama – spuse doamna – şi tocmai de aceea vreau să aflu.

– Gemul e ca vinul – interveni politicos Metodiu. Cu cît e mai vechi, cu atît e mai tare.

– Gemul ca gemul, dar ce mă fac cu apa? – întrebă Piotr.

– Ce apă? – zise doamna Potoţki.

– Apa aferentă. De-o săptămînă nu mai avem apă. De la moartea hatmanului, aparul nu mai vine decît de două ori pe lună – spuse Piotr.

– Cine? întrebă Metodiu.

– Aparul – îl lămuri doamna Potoţki. Cel care aduce apa. E un ţăran care aduce apă la castel cu catîrii. Cînd s-a construit castelul, aici sus, nu s-a ţinut seama de apă şi-a trebuit s-o aducem zilnic din sat. Şi zici că de-o săptămînă nu mai avem apă? – se întoarse doamna către Piotr.

– Nici cît să-mi fac un ceai – răspunse Piotr.

– Bine, dar eu ce-am făcut cînd mi-a fost sete?

– Aţi mîncat mere – spuse Piotr.

– Atunci – spuse doamna – adă-ne trei gemuri şi trei mere.

Piotr ieşi.

– Vedeţi? – spuse doamna către călugări. Acestea sînt necazurile mele. Multă lume crede că noi o ducem bine aici sus. Nu ştie nimeni cîte pătimim. Anul trecut mi-au fugit găinile: au apucat-o la vale în pantă şi nu s-au mai putut opri. În primăvară, cînd au fost ploile, s-a surpat o bucată de teren şi mi-a îngropat două capre. Cînd mi-e sete, mai ronţăi cîte-un măr, dar dacă vreau să mă spăl e jale.

EPISODUL 119

ULTIMUL DIALOG GOTIC

– În adevăr – spuse Metodiu – multe îi sînt date omului să trăiască. Şi, dincolo de banalitatea acestei cugetări, gîndiţi-vă totuşi cîte îi sînt date omului să trăiască. Să luăm, de pildă, situaţia noastră: mergeam spre Rîm şi n-ar fi trebuit să zăbovim aici. Dar poate oare cugetul nostru să nu-şi dea toată silinţa a face bine cînd vede cîte se împotrivesc fericirii legitime a fiului dumneavoastră şi a fetei jupînului Macek, Malgorzata?

– Fiu? Care fiu? – clipi doamna Potoţki.

– Fiul dumneavoastră, Zbignew – răspunse Metodiu.

– Am eu un fiu? – făcu doamna.

– Cred – zise Metodiu şovăind – că dumneavoastră sînteţi cea mai în măsură să cunoaşteţi acest lucru.

– Ştiu eu?... – zise doamna. E posibil... Dar, preacuvioase, eu am stat mereu atît de retrasă încît nu ţin minte să fi călcat vreodată în străchini.

– Nu e vorba de a călca în străchini – plecă Metodiu cu fineţe privirea. E vorba de a aranja străchinile în aşa fel încît, la momentul potrivit, soţul dumneavoastră şi cu dumneavoastră înşivă să vă puteţi înfrupta cu cumpătare din ele.

– Preacuvioase dragă, – suspină doamna Potoţki – eu toată viaţa am aranjat străchinile astea, dar n-a venit nimeni să vadă ce-i în ele sau măcar să le calce.

– Nimeni? – se uimi Metodiu. Dar soţul dumneavoastră?

– Potoţki? – dădu din mînă a lehamite doamna. Iubea prea mult caii. Continuînd alegoria cu străchinile, vreau să spun că, tot aşteptîndu-l să se întoarcă din bătălii, mă pregăteam, îmi aranjam, cum se zice, străchinile şi cînd venea în sfîrşit, intra nervos şi

zicea: "Cine dracu' a pus strâchinile astea aici?". Apoi sforăia pînă dimineaţa.

– Bine – spuse Metodiu – dar atunci cine e tatăl fiului dumneavoastră?

– Asta mă întreb şi eu – spuse ea visătoare. O fi vreun zburător.

– Ei, zburător! – făcu Metodiu. Zburătorii vin la tinerele fete, nu la neveste.

– Poate la dumneavoastră în Moldova – răspunse doamna. La noi în Polonia, unde e mai frig, zburătorii vin şi pe la 50 de ani, numai să facem focul.

EPISODUL 120

LAUS STULTITIAE

– În sfîrşit, scumpă doamnă, să reluăm – spuse Metodiu. Aveţi un fiu despre al cărui tată aveţi un lapsus. Nu-i nimic: cert este că el, fiul, există, existenţa lui fiind probată, printre altele, şi de firestile nevoi ale vîrstei care l-au făcut în cele din urmă să-i dea tîrcoale fetei jupînului Macek. Un tîrcol azi, un tîrcol mîni, astfel că nu mai e nimic de făcut. În afară, desigur, de acel act lăsat de Domnul pe pămînt prin care explicabilele necesităţi ale omului sînt înlocuite de necesitatea de a te potoli: căsătoria. Căci ce este căsătoria, scumpă doamnă, dacă nu un scop care se transformă într-un mijloc? Din căsătorie culegi multă înţelepciune şi la drept vorbind nu mai eşti, ia, aşa, o vacă de muls pentru fiecare. Un cămin ferm în care arde focul, o mîncare gătită, o lenjerie curată, o afecţiune bogată, totul, ca să mă exprim aşa, concură. Sînt căsătorii în care intri sărac lipit şi ieşi îmbogăţit sufleteşte. Sînt altele în care intri cu sufletul larg şi ieşi cu picioarele înainte. Nu observaţi, scumpă doamnă, că totul în lumea asta merge spre ideea de cuplu? Barza cu cocostîrcul, iepurele cu iepuroaica, cocoşul cu găinile, bincle cu răul, stejarul cu ghinda, bărbatul cu femeia, martirul cu crucea. De la firul de păpădie care-şi întoarce sfios capul spre păpădia de alături, pînă la elefantul matur care în întunericul fertil al junglei îşi lasă cu hotărîre trompa pe spinarea docilă a femelei, vieţuitoarele toate se hîrjonesc cu plăcere la adăpostul cifrei 2. În fiecare zi, în fiecare clipă, zeci, sute de imagini ne readuc în minte ce-avem de făcut; două rîndunele care zboară împreună după hrană, un cerb şi-o ciută care stau la coadă la băut apă, doi ochi care ne fac cu o-

chiul, două glezne întrezărite fugar sub poala unui munte, două buze care se tot împreună şi astfel ne vorbesc şi cîte şi mai cîte!... O forţă uriaşă ne împinge spre căsătorie şi ne lasă acolo.

EPISODUL 121

DIN NOU PAN BIJINSKI

– Ceea ce-aţi spus dumneavoastră e frumos, nimic de zis – grăi deodată o voce care venea de nicăieri şi cei doi călugări văzură cu uimire cum în patul doamnei Potoţki se deschide o trapă din care ieşi capul, apoi trupul îndesat al intendentului castelului, pan Bijinski – dar pot să spun că aţi vorbit *in abstracto*. Căsătoria este, finalmente, oricît am coti-o, un lucru concret, nu o *lamentatio mentis* – mai spuse pan Bijinski, scuturîndu-se de colb.

– Vai, cum m-ai speriat! – bătu din palme doamna Potoţki şi sări să acopere cu pătura gaura mare, neagră ce se căscase în pat. Aşa e pan Bijinski – zise ea în chip de scuză către călugări. Nu suportă să apară pe uşă. Odată, pe cînd trăia Potoţki, a ieşit din sobă.

– Alte vremuri – zise pan Bijinski. E mare mizerie în pivniţă – completă el, arătînd spre pat. Piotr ăsta nu mai face nimic.

– Pe anumite porţiuni – spuse Metodiu, după ce tuşi uşor – sînt de acord cu dumneavoastră: căsătoria este o teorie care tînjeşte după practică, o *forma mentis* bîjbîind după o *forma corporis*.

– Iar în privinţa corpului stăm rău – spuse Bijinski. Malgorzata, ca să nu vorbesc cu păcat, e o fată sănătoasă într-un context nesănătos. Mediul în care a trăit, mîncarea neîndestulătoare, apa argiloasă, lipsa comunicării, vederea zilnică, obsesivă, a porcinelor, i-au îngustat mult orizontul cunoaşterii, *recte* dezvoltarea armonioasă, proporţională a trupului. Datorită muncii specifice, partea inferioară a corpului a căpătat o dezvoltare fără precedent, lăsînd creşterea corespunzătoare a părţii superioare pe seama viitorului. Şi ce corp este acela care pînă la brîu aparţine prezentului, iar de la brîu în sus viitorului?

– Dar lui Zbignew îi place şi aşa – observă, nu fără maliţie, Metodiu.

– Zbignew este spirit analitic – spuse pan Bijinski. Fiind tînăr, el nu realizează sinteza. Or, în căsătorie analiza este la fel de păgu-

bitoare ca sinteza în istorie: niciodată nu poţi şti ce-ai lăsat pe dinafară.

– În aceste condiţii... începu Metodiu.

– În aceste condiţii, propun să mai aşteptăm – îl întrerupse pan Bijinski. În scurt timp, fata va primi o educaţie aleasă, o lenjerie curată, săpun, două mici haltere, un ponei, mă rog, tot ce trebuie.

– Am adus şi dinţii – zise Metodiu, scoţînd săculeţul.

– Excelent! – făcu Bijinski. Mi-am dat seama imediat că sînteţi oameni de înţeles.

EPISODUL 122

IOVĂNUŢ REDIVIVUS

Cetitoriul acestui îndelung şi – nădăjduim – folositor exerciţiu de narare va fi băgat de seamă fără doar şi poate că de multe episoade atenţia distributivă a autorilor pare să fi slăbit; în adevăr, cum altfel s-ar putea explica faptul că un atît de promiţător şi simpatic personaj cum e tînărul călugăr Iovănuţ e sistematic uitat sau – mai grav – pur şi simplu dat la o parte de mîna nedibace a unuia din povestitori? La sesizarea anonimă a unui grup binevoitor de cetitori pe care noi, naratorii secundari, am înaintat-o naratorilor principali spre studiu şi rezolvare, ne facem spăşiţi *nostra culpa* şi încercăm să oferim o minimă explicaţie acestei – oricum – impardonabile scăpări din vedere.

Trebuie spus dintru început că Iovănuţ făcea parte din acea categorie de tineri la care nevoia firească de afirmare era bine cumpănită de necesitatea de a interioriza, de a judeca fiece fapt, întîmplare, fiinţă, lucru, fenomen al naturii sau stare sufletească ivite în calea vieţii lui. Mai lămurit spus, ca să dăm un exemplu, înainte de a se adresa sau răspunde unei femei, Iovănuţ încerca să ţină seama nu numai de felul cum reverberau în el privirea limpede a respectivei, gropiţele ei buclucaşe din obrăjori, glezna lucitoare, fină, balansîndu-se într-un *dolce far' niente* picior peste picior, eventualul mic neg poznaş de pe năsucul în vînt, ci şi de ecourile întretăiate pe care le trezeau în el trecerea molatecă şi rău prevestitoare a motanului negru al gazdei, strunga imposibil de ocolit cu privirea din dantura tatălui fetei, carpeta de pe perete cu BUCATE BUNE EU GĂTESC PENTRU SOŢUL *CEL* IUBESC etc. Întrebări chi-

nuitoare frămîntau mintea sa fragedă: ce legătură există între lucruri? Sînt ele dispuse la întîmplare? Să nu existe nici o relaţie între, de pildă, micul gîndac roşiatic care iată-l că intră sub poalele rochiei doamnei Potoţki şi sinodul ecumenic de la Niceea unde au participat, ia să vadă dacă mai ştie, da, exact 318 sfinţi părinţi? Cum oare se "căsătoresc" lucrurile, faptele între ele? Sau nu e vorba de aşa ceva, ci de o orgolioasă singurătate? Singurătatea dulapului din stînga e mai mică sau mai mare decît singurătatea primei Epistole către Corinteni? Iată întrebările care-l încercau pe junele călugăr cu puţin înainte de a-şi lua inima în dinţi şi a spune:

EPISODUL 123

CUM SE REZOLVĂ PASIUNILE

– Iertc-mi-se glasul subţirel şi cam peltic cu care intru în vorbă – grăi aşadar Iovănuţ, tuşind uşor şi roşindu-se ca o fecioară – dar înţelepciunea domniilor-voastre a trezit în mine nişte lumini ce-şi caută cu îndîrjire opaiţul. Mult din negura neştiinţei mele despre căsătoria lumească s-a risipit după ce v-am auzit. Forţa ignoranţei mele este însă mare şi roiuri de întrebări mi se grămădesc pe buze, atrase de dulceaţa unor răspunsuri.

– Întreabă-ne, tinere preot – îl îmbie zîmbitoare doamna Potoţki. Întreabă-ne căci nimic nu e mai plăcut decît să vezi cum o junâ şi puternică tulpină creşte din amintirile unor tufe.

– Iată ce aş dori să vă întreb, stimată doamnă: în momentul cînd v-aţi căsătorit, cum aţi reuşit să rezolvaţi contradicţia, altminterea ireconciliabilă, între senzualitate şi luciditate?

– Cu mari sacrificii – suspină doamna Potoţki, ştergîndu-şi o lacrimă. Cu foarte mari sacrificii, tinere prelat. Viaţă ca a mea la nimenca! Datoria de femeie îmi cerea una, firea mea neastîmpărată – tot aia! Un adevărat chin!

– Pe deasupra – interveni grav pan Bijinski – în vremea aceea era criză mare de gherghefuri.

– Nici porumb nu prea era – adăugă Metodiu.

– Da, aşa era, încă nu se adusese! – întări doamna Potoţki.

– Ţin minte – spuse pan Bijinski – că răposatul hatman s-a dus după un gherghef pînă la Kiev.

– Ce mai, era jale! – continuă doamna Potoţki. Bărbaţii la război, gherghefuri ioc, descurcă-te, femeie, cum îi ştii!

– Şi cum v-aţi descurcat? – îndrăzni Iovănuţ.

– Stai să vezi: era într-o marți, după prînz. Eram foarte lucidă. Pe cer, nici un nor. În ogradă liniște: găinile picoteau, vacile rumegau, caii erau departe, cu Potoțki. Stăteam în picioare, în capul scărilor și deodată am simțit – nu știu dacă ai avut vreodată sentimentul acesta – cum, piș, piș, vine senzualitatea. "Doamne, am șoptit, aibi milă, nu mă lăsa s-o iau razna, scapă-mă, arată-mi o cale!" Și-atunci, din senin, din înaltul tăriilor cerești s-a rostogolit un huiet năpraznic și-am auzit o voce grozavă tunînd: "La muncă!" N-am pregetat o clipă; mi-am pus un șorț, am dat la găini, am slobozit vacile, am udat și măturat curtea, am săpat în grădină, am plantat niște puieți, am șters praful în castel, am spălat perdelele, am tors puțin etc. Pînă seara nu m-am oprit. Cînd m-am oprit eram frîntă; nu-mi mai ardea de nimic.

– Mare e puterea ta, Doamne ! – se închină Metodiu, făcîndu-și cruce.

– Așa că, dragă tinere – urmă doamna Potoțki – numai prin muncă, o muncă susținută, continuă, poți face în împrejurări ca acestea micile pasiuni să dispară.

EPISODUL 124

O PERECHE FERICITĂ

Mult ar fi rămas Iovănuț pe gînduri, cugetînd la cele rostite de înțeleapta doamnă Potoțki, dacă în clipele acelea somptuoasele uși de Lipsca ale salonului gazdei nu s-ar fi deschis cu sfială, lăsînd să apară în cadrul lor – cine? întrebăm noi, atenți la retorica suspansului, despre care noua critică a scris pagini strălucite, și ține de onestitatea și datoria noastră, a povestitorilor contemporani, să amintim cîteva nume de la care nu puțin am învățat: A. J. Greimas, Michel Foucault, Julia Kristeva, Alain Brassier, Wayne C. Booth, Igor Vitowski, Phillipe Lejeune, A. Blaimberg și alții – tocmai, bat-o vina, perechea în jurul căreia se învîrtea întreaga conversație: Zbignew și Malgorzata.

Frumoși tineri! El, înalt, cu mustăcioară, bine legat, avînd pe chip una din acele expresiuni nobile ce trezesc considerațiune în rîndurile sexului atent; ea, subțire, mlădioasă, cu obrajii rumeni unde se putea ghici sănătatea nației și cu un păr negru, bogat, în care cîteva răzlețe fire de fin mărturiseau belșugul acelor ținuturi. Ivirea lor tinerească din cadrul ușii, ca doi copii neastîmpărați care

veneau de la o neastîmpărată, îndelungată hîrjoană, fu atît de fermecătoare, încît doamna Potoţki bătu veselă din palme:

– Dragii mei copii! zise ea încîntată.

Pan Bijinski tuşi discret, atrăgîndu-i atenţia că nu e cazul.

– Ne-am jucat puţin pe-afară, mamă! – zise volubil Zbignew, înaintînd un pas, doi, trei. I-am arătat unde o să facem noile pătule.

– Foarte bine, dragul mamii – spuse zîmbind doamna Potoţki. Şi ţi-a plăcut, fată? – se adresă ea Malgorzatei.

– Da – răspunse cuviincios buna copilă.

– Dar v-aţi gîndit cu ce-o să umpleţi pătulele? – zise sceptic pan Bijinski.

– Cu lignit – răspunse Zbignew. Avem aici primprejur atîta lignit încît n-are rost să le mai umplem cu lemne.

– Nu ştiu dacă e bine ce faci – zise posomorît pan Bijinski. Mai ascultă şi de sfatul nostru, al celor mai bătrîni. De sute de ani facem focul cu lemne şi a fost bine. Eu n-am încredere în lignit.

– Dragă pan Bijinski – spuse înflăcărat Zbignew – îţi respect vîrsta şi ştiu cîte ai făcut pentru familia noastră. După moartea tatei nu ştiu cum ne-am fi putut descurca fără dumneata. Dar, dă-mi voie să-ţi spun, neîncrederea dumitale în lignit e neîntemeiată! Măcar ai văzut vreodată cum arde?

– N-am văzut şi nici nu voi să văz – răspunse pan Bijinski. Faceţi cum ştiţi.

EPISODUL 125

MICI DISCUŢII

– Să lăsăm totuşi aceste griji la vremea lor – zise cu fineţe doamna Potoţki – căci, iată, luîndu-vă cu vorba, nici n-am avut timp să vă prezint doi oaspeţi dragi: călugării Metodiu şi Iovănuţ din Transnistria.

– Din Moldova, scumpă doamnă – sugeră Metodiu.

– Sau din Moldova – se corectă doamna Potoţki. Faceţi cunoştinţă.

Zbignew şi Malgorzata se apropiară, se înclinară adînc în faţa moldovenilor.

– Cred că sînt în asentimentul tuturor – spuse Zbignew – dacă îmi îngădui să îmi exprim bucuria de a-i cunoaşte pe doi din fiii acestui vajnic neam cu care, pare-se, tatăl meu a avut atîtea probleme.

– Bucuria ta, cuviincios exprimată, va fi şi mai mare cînd vei afla că dînşii se află în casa noastră ca soli ai jupînului Macek, tatăl nespus de gingaşei tale logodnice – adăugă doamna Potoţki.

– Şi în numele căruia, daţi-mi voie să binecuvîntez sfînta voastră apropiată unire – spuse Metodiu cu blîndeţe.

– Nimic mai simplu! – zise doamna Potoţki. Poftiţi aici lîngă mine.

Zbignew şi Malgorzata se aşezară pe divan. Se lăsă cîteva clipe liniştea.

– Am auzit – spuse Zbignew, întorcîndu-se respectuos spre Metodiu – că anul acesta aţi avut multe lăcuste.

– Două valuri, unul după altul – răspunse Metodiu – unul dinspre răsărit, altul dinspre apus. Cînd s-au întîlnit a fost jale.

– Mda – încuviinţă Zbignew. Într-adevăr. Şi timpul cum a fost?

– Timpul, hm, destul de bun – spuse Metodiu.

– Ceva ploi ?

– Vag.

– La noi a bătut gheaţa – interveni Bijinski. A făcut rapiţa praf. Cădea gheaţa ca plumbul.

– La noi au bătut tătarii, pe o porţiune destul de întinsă – zise Metodiu. Au încurcat toată cînepa.

– Şi la noi, în primăvară – se auzi atunci glasul subţire al Malgorzatei – a dat gălbeaza în oi, dar le-am tuns eu tata şi ne-am scos pîrleala.

Zbignew tuşi stînjenit, iar pan Bijinski se uita triumfător spre doamna Potoţki, ca şi cum ar fi vrut să-i spună: "Ei, vezi cum se exprimă noră-ta?".

– Într-adevăr – zise Metodiu, voind să treacă peste momentul jenant – trăim vremuri grele.

EPISODUL 126

ÎNVĂŢĂTURILE LUI METODIU CĂTRE TINERII CĂSĂTORIŢI

Ultimele vorbe ale lui Metodiu îi făcură pe cei de faţă să cadă pe gînduri. În adevăr, trăiau timpuri grele şi altele nu tocmai uşoare se vesteau în viitor. Doamna Potoţki se gîndea că *mîni-poimîni* o paşte bătrîneţea, "acest şoarece care roade verbul a fi", cum se exprimase o dată, într-unul din rarele sale clipe de răgaz, pan Bijinski. Acesta, la rîndul lui, cugeta că degeaba avusese iniţial o origine

sănătoasă dacă acum îl supărau rinichii; Iovănuţ se gîndea că dacă se îndoieşte de existenţa lui Dumnezeu, cugetă: iar dacă el cugetă, există; există, de acest fapt nu se îndoieşte; dar dacă nu se îndoieşte, nu cugetă, şi dacă nu cugetă, nu există; iar dacă nu există, cum poate să se mai îndoiască de existenţa lui Dumnezeu? Zbignew se gîndea, ca tot omu' înaintea căsătoriei, la dacă nu face o greşeală, iar Malgorzata nu gîndea, ci intuia că aşa e. Şi-n toată această adunătură de cugetări, singur Metodiu ştia că o gîndire fără exprimare este ca un sat de munte fără clopotniţă: nu ştii dacă mai trăieşte cineva acolo. De aceea zise:

– Socot că nu mi-aş respecta îndeajuns căruntetea şi îndatorirea duhovnicească pe care-o am, dacă acum, înaintea sfintei uniri a acestor tineri, nu mi-aş îngădui să spun cîteva vorbe ce, de n-o să le ajute, nici rău n-o să le facă.

– Cu evlavie ascultăm – răspunse Zbignew.

– În primul rînd ţie-ţi vorbesc, dragă Zbignew. Vei păşi în curînd pe o cale neînturnată. Alături de tine va păşi Malgorzata. Cum te vei purta, aşa vei umbla. De vei merge mai repejor, va rămîne în urmă, de-o vei lăsa mai moale, ţi-o va lua înainte. Trebuie să ai un mers constant.

– Am înţeles – răspunse Zbignew.

– În al doilea rînd, să nu baţi la ea ca la fasole. Bătaia e ruptă din rai, dar nu se practică acolo. Nu-i vorbă, există situaţii cînd unde dă soţul, pune şi Dumnezeu mîna, că Dînsul nu bate cu bota.

– Am înţeles – răspunse Zbignew.

– În al treilea rînd, dragă Zbignew, aş dori să-ţi spun ceva la ureche.

EPISODUL 127

ÎNVĂŢĂTURILE LUI METODIU CĂTRE MALGORZATA

Spun povestitorii de la care noi, în clipele cînd nu ne-am putut urma eroii ori n-am prea auzit ce-şi vorbesc, am aflat povestea, că multe a şoptit Metodiu în urechea lui Zbignew, atît de multe că la un moment dat tînărul flăcău căuta din ochi o pană să-şi noteze.

– Nu căta să le ţii toate minte, feciorul meu – zise tare Metodiu, observînd mişcarea – căci toate le vei învăţa de la muierea ta mai abitir decît le înveţi de la mine. Şi-acum, copilă dragă, ascultă şi tu povaţa unui moşneag care, chiar dacă n-a fost însurat şi nu

cunoaşte femeia, cunoaşte în schimb bine, ab origine, tutorele ei: pe harnicul Michiduţă.

– Sînt numai ochi şi urechi, părinte – gînguri Malgorzata.

– Asta e prima greşeală – i-o întoarse Metodiu. De ce să fii numai urechi? Ca să asculţi tot ce spune soţul, om al muncii, la o oboseală, la un necaz. Să nu fi numai urechi, să fii şi braţe pentru spălat, picioare pentru alergat, cap pentru plecat, ochi pentru mîngîiat, spate pentru purtat, nas pentru adulmecat, gură pentru, mă rog, dumicat, şi cîte şi mai cîte!

– De toate voi face, părinte – zise Malgorzata.

– Da' de ce să faci de toate? – spuse nervos înţeleptul călugăr. Cine te pune? Să faci ce-ţi spune bărbatul, asta să faci! Că atunci cînd vă amestecaţi voi în treaba lui, ştiţi ce se-ntîmplă? Cunoşti povestea cu găina care n-a mai vrut să ouă c-a băgat pînă la urmă şi ea de seamă că roşcatul cocoş, în aparenţă – repet, în aparenţă! – nu prea face nimic?

– N-o cunosc, părinte – spuse cu sfială fetişcana.

– S-o înveţi! – se enervă tot mai tare bunul Metodiu. S-o înveţi şi să le-o citeşti şi celorlalte! Că nu citiţi nimic şi umblaţi brambura toată ziua, numai gura nu vi se opreşte un minuţel! La studiu cu voi! La studiu şi la muncă, fiindcă asta v-a făcut oameni! Păi pînă cînd să vă mai îndurăm ?! Am ajuns să legănăm copiii, facem sosurile, curăţăm putinile, frecăm străchinile, mînăm vacile în ciurdă, culcăm găinile, golim pieţele şi ne cîrpim mînecile! Şi voi? Bateţi copiii, gustaţi sosurile, spălaţi putina, călcaţi străchinile, mulgeţi vacile, tăiaţi găinile, bîntuiţi pieţele şi vă faceţi unghiile, 'tă-vă pustia de paparude! Bunul Metodiu se opri răsuflînd greu şi-şi scoase batista. Iovănuţ privea spre el încremenit: niciodată nu-l mai văzuse ieşindu-şi din fire în aşa hal.

– Vă rog să mă scuzaţi – zise Metodiu, ştergîndu-şi fruntea – dar mi-am adus aminte de-o chestie.

EPISODUL 128

DE RĂMAS BUN

– Preacuvioase părinte – zise pan Bijinski, după ce Metodiu tăcu – ceea ce-ai grăit despre femeie este atît de adevărat, încît, drept să-ţi spui, acum îmi pare rău că nu aparţin şi eu sexului aşa-zis frumos, ca să pot furniza, prin însăşi existenţa mea, o

dovadă în plus la întemeiata critică pe care-ai făcut-o. Căci bărbat fiind, de aceleaşi neajunsuri mă izbesc şi eu.

– Nu ne rămîne decît să strîngem rîndurile, frate dragă – răspunse Metodiu.

– În ceea ce mă priveşte – zise pan Bijinski – ţin să declar că nu voi precupeţi nici un efort, oricît de mare ar fi el, ca bărbatul să-şi reia locul ce i se cuvine în familie, în societate, în viaţa de zi cu zi.

Auzind aceste, cele două muieri, doamna Potoţki şi tînăra Malgorzata, plecară neliniştite privirile. Li se vestea un viitor sumbru, pe deplin meritat.

– Multe ar mai fi de spus – zise Metodiu – dar timpul înaintează şi călătoria, această linie şerpuită între o stare de fapt şi o dorinţă, ne dă ghes să plecăm. Să ne luăm deci rămas bun, căci dacă toate drumurile duc la Roma, înspre care, de fapt am pornit, nu toţi călătorii ajung acolo. Se sculară în picioare.

– Să ne scrieţi – spuse emoţionată doamna Potoţki.

– Într-un răgaz oarecare, cu siguranţă o vom face – răspunse Metodiu.

– Să aveţi grijă de hoţii de drumul mare. Cu recolta slabă de anul acesta, s-au înmulţit peste măsură – zise pan Bijinski.

– Să vă-mbrăcaţi gros pînă treceţi Polonia, să nu răciţi – adăugă Malgorzata.

– Să fiţi atenţi cu cine vorbiţi despre recoltă – zise Zbignew.

Şi îi mai sfătuiră în privinţa unor lucruri mai de amănunt, apoi gazdele îi conduseră pe cei doi călugări la drumul mare, la o bifurcaţie, unde se afla un fel de indicator primitiv cu două scînduri, cum mai există şi astăzi. Pe o scîndură arătînd drumul din stînga scria "Roma 865 suliţi", iar pe cealaltă, îndreptată spre dreapta, "Roma 612 suliţi". Călugării o luară pe drumul cel mai scurt şi în curînd de pe urma lor nu se mai zări decît colbul.

– Şi-acum, la masă ! – zise doamna Potoţki către cei rămaşi.

EPISODUL 129

LA MUNCĂ!

Sînt ore şi sînt zile cînd o ciudată somnolenţă îl cuprinde pe Povestitor. Privirea i se împăienjeneşte, auzul i se stinge aproape de limita surzeniei, nasul refuză adulmecarea, mîna îi devine puhavă, odihnind lîngă pană. Ori încotro s-ar uita, vede aceeaşi culoare:

cenuşiul. Jocul cu beţigaşul în gunoiul trecutului nu mai scoate la iveală decît aceleaşi veşnice bucăţi de stambă pe jumătate putrezite, hîrtii umede de pe care scrisul s-a şters, cioturi ruginite de spadă, nasturi înjumătăţiţi: nici o piatră preţioasă, nici un ban de aur. Clipa de acum e la fel: iată o cupă în care vin nu mai este, iată o coapsă tot mai rece, iată o fereastră pe care nu se poate privi decît înăuntru. Cît despre de-acum înainte, nici o ştire: doar un vuiet vag, un foşnet neliniştitor de pădure simţind furtuna, ce vine spre el, făcîndu-l să se ghemuiască mai tare sub pătura zdrenţuită şi plină de pete.

Nu credem a mai fi nevoie să spunem că asemenea stări trebuie combătute cu tărie, cu puterea exemplului personal. O săritură rapidă din pat, o fermă deschidere a geamului, lăsînd aerul tare al realităţii să intre în aerul rece al camerei, cîteva rapide mişcări de înviorare şi putem obţine imediat, după o prealabilă spălare pe ochi, imaginea reconfortantă a unei dimineţi de octombrie în care şiruri-şiruri de personaje se duc la muncă, să-şi ocupe posturile de lucru în textul nostru. A răsărit şi soarele, un soare arzînd vesel, arătîndu-şi dinţii. Gospodinele au început să-şi bată tapetele, făcînd să cadă cuvintele, virgulele inutile, copiii merg voioşi spre Şcoala de literatură, printre blocuri au oprit cîţiva editori strigînd "Texti cumpar! Texti goali!", la uşă sună politicos un controlor, ca să factureze consumul de cerneală, iar peste toate, de la bucătărie, se aude glasul soţiei anunţîndu-te bucuroasă: "Azi o să pregătesc ceva din Buzzatti!".

La treabă, deci!

EPISODUL 130

ÎNAPOI LA BARZOVIE-VODĂ

Poate că misia cea mai grea a Poveştii ce-şi duce povestea pe două căi este de a reface în chip firesc atmosfera unui drum cînd paşii Săi au călcat mai mult pe celălalt. Vă mai aduceţi dumneavoastră aminte de Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, tăcutul rapsod Broanteş şi de nu îndeajuns descrisa ţigăncuşă Cosette, pe care cu aproape şapte săptămîni în urmă lăsatu-i-am călătorind pe Marea Neagră, spre casă, în corabia eruditului Ianis? Poate că da, poate că nu, căci multe s-au întîmplat de-atunci şi cine să le ţie toate minte, cînd prezentul cu veştile lui proaspete întreprinde o fină surpare a trecutului în care, iată, cu modestie se înscric şi po-

vestea noastră. Dar, cu evlavie aducîndu-ne aminte de vorbele unui mare înaintaş, am putea spune, oarecum la fel, că povestea nu e a noastră, nu e a voastră, a celor ce-acum o ascultaţi, ci a posterităţii noastre şi a posterităţii posterităţii voastre.

După cîteva ore bune de zbucium, Marea Neagră, asemeni unei ţări ce se trezeşte brusc învecinată cu un imperiu barbar de care era pînă atunci depărtată printr-o mare cultură, se potoli. Cei trei moldoveni şi cu ţigăncuşa stăteau pe prora în nişte jilţuri de răchită, privind visători jocul leneş al valurilor.

– La ce te gîndeşti, spătare? – sparse tăcerea glasul cald al ţigăncii. Spătarul Vulture se scărpină agale în barbă, părînd că picoteşte.

– Doar aparent picotesc – răspunse el cu blîndeţe. În adevăr însă două lucruri simt cum mă tulbură: apropierea de ţară şi apropierea de tine.

– Vezi, spătare! – zise alintat Cosette. Şi nu-ţi vine greu să mi-o spui aşa de la obraz?

– Dacă ţării nu pot să-i vorbesc, de ce m-aş feri de tine? – zise spătarul. Şi-apoi eu sînt om drept: decît să simt ispita cum se cuibăreşte în întunericul trupului meu, mai bine o scot la lumină să ne uităm amîndoi la ea.

– Dar chiar aşa tare te ispitesc? – întrebă cu seriozitate ţigăncuşa.

– Nu ştiu cum să-ţi spui – răspunse spătarul – dar o ispită la fel de mare ca asta am mai simţit o singură dată în viaţă acum doi ani, cînd era să fiu pus domn în locul dumnealui – şi spătarul arătă spre Barzovie-Vodă, care picotea alături.

– Şi ce-ai făcut atunci? – zise Cosette.

– Am stat şi m-am gîndit: oare n-o fi numai un zvon, cum mai aruncă turcii cîteodată?

– Şi? – făcu ţigăncuşa.

– N-a fost zvon, dar pînă m-am gîndit eu, s-a schimbat sultanul.

EPISODUL 131

DESPRE CREDINŢA SUSPUŞILOR

– Trebuie să-ţi spun, spătare – grăi atunci Barzovie-Vodă, deschizînd un ochi – că ştiam că s-ar fi putut să fii pus domn în locul meu. Aveam pe cineva la Poartă – fie-i ţărînă uşoară! – care

mi-a şoptit: "Vezi că spătarul Vulture...". Însă pe vremea aceea mă mîngîiam traducînd din Tacit şi mi se părea mai important ablativul decît fumăritul.

– Măria-Ta – răspunse spătarul Vulture – faptul că am stat să mă gîndesc dacă să te schimb sau nu arată, cred, marea dragoste ce ţi-o purtam. Să fi fost dumneata un domn rău, plăcîndu-i vărsarea de sînge, una-două te-aş fi trimis lîngă cel din care buchiseai toată ziua. Dar dumneata nu ne-ai tăiat, nu ne-ai împilat nevestele. Dacă aveai o carte, apăi boieri, curteni, răzăşi ne puteam face de cap. Cum să te fi schimbat eu care-am crezut la început că Sallustius e omu' dumitale la Poartă?!

– Mă sprijineam pe ignoranţa ta, prietine – răspunse Barzovie-Vodă. Cu cît e omul mai ignorant, cu atît e mai supus şi mai credincios – asta de la romani am învăţat-o. Oricît ar părea de ciudat, credinţa ta faţă de mine, spătare, vine din necunoaşterea celor cinci declinări din latină.

– S-ar putea ca aşa să fie – zise spătarul – adică eu cunoscînd cît eşti de învăţat, să mă sfiesc a-ţi tăia capul.

– Dar eu – interveni ţigăncuşa în discuţie – deşi nu ştiu cele cinci declinări, i-aş fi mai credincioasă spătarului decît Măriei-Tale, dragă Vodă.

– Cu femeile e altceva – răspunse grav Barzovie. Femeile trebuiesc stîrpite de mici.

– Vai de mine, Măria-Ta! – rîse spătarul. Cum să stîrpeşti femeile?!

– M-aţi înţeles greşit – zise Barzovie-Vodă. Nu e vorba de a le elimina pur şi simplu prin violenţă, pe care de altfel o detest, ci, printr-o acţiune tenace, inteligentă, de lungă durată, de a le cantona în zonele vaste ale culturii minore, cum sînt tricotatul, cusutul, cîrpitul. Marea greşeală a lui Antoniu n-a fost că s-a îndrăgostit de Cleopatra – crrare humanus est – ci că înainte de asta nu i-a distras atenţia prezentîndu-i ultimul model roman: una pe faţă, două pe dos. Nu măreţia femeii trebuia să prezinte Antoniu în Egipt, ci împletitura savantă a sandalei sale.

EPISODUL 132

DIN NOU ACASĂ

După ce Barzovie-Vodă rosti aceste cuvinte, cei de faţă simţiră nevoia să-şi ascundă gîndurile. Se lăsase noaptea. Adevărul ro-

tund al vorbelor lui îi lovi cu putere o clipă, apoi treptat își pierdu greutatea și se înălță pe lîngă catargul cel mare în vîrful căruia, frecîndu-se de un marinar ce urma să strige "Pămînt!", se sparseră în zeci de silabe, conjuncții care nu mai legau nimic, propoziții stinghere și ascuțite care luînd înălțime, tulburară zborul ordonat al unui stol de cocori îndreptîndu-se spre țările calde.

– Știi ceva, Măria-Ta? – zise țigăncușa Cosette, mîngîindu-și salba de monede feudale ce-i acoperea ca o platoșă forma eternă a pieptului. Dacă ți-ai da jos veșmîntul de domn ce-l îmbraci, și-ai lua altul mai slab și mai prost croit, de unde-aș mai ști eu ce hram porți?

– Forma gingașă a mîinilor, degetele rotunde și un pic boante, din cauza obiceiului de a bate darabana cînd ascultă jalbele supușilor, barba îngrijită, urechile puțin depărtate de cap, gata să prindă orice zvon, pieptul cam mic, da-n care bate-o inimă curată, suava boltire a burții în care n-au pătruns decît mîncăruri de soi, picioarele scurte, vînjoase, luînd oarecum forma ovală a calului pe care vremurile îl silesc să stea mereu, vorba cumpănită și degetul mare mult mai opozabil decît la altă lume din cauză că veghează ceas de ceas cu mîna pe mînerul săbiei – toate acestea, copila mea, ți-ar putea da de înțeles, dacă nu ești proastă, că omul din fața ta nu e un om de rînd – răspunse Barzovie-Vodă.

– Toate ca toate – zise Cosette – dar de unde știu eu că e un domn bun sau unul rău?

– Ceea ce vă-nșeală pe voi – răspunse Barzovie – e că un tiran poate face și lucruri bune. Să luăm un exemplu...

În momentul acela o izbitură cumplită în corabie îi azvîrli din jilțuri pe punte, unul peste altul. Catargul cel mare se clătină și trosni din încheieturi, trezind matelotul legat în vîrf. "Pămîîînt!" strigă el buimăcit. Într-o clipită toți marinarii, în frunte cu căpitanul Ianis, ieșiră valvîrtej pe punte.

– Firc-ai a dracului – urlă căpitanul, uitîndu-se spre vîrful catargului – acuma strigi?!

– Nu s-a văzut nimic – se justifică matelotul de sus.

– Bine, hai jos – răspunse Ianis, apoi întorcîndu-se spre moldovenii care se ridicau scuturîndu-și hainele: Domnilor, ați ajuns acasă!

Spătarul Vulture merse clătinîndu-se pînă la balustradă, se aplecă și se uită: într-adevăr, prora corabiei stătea înfiptă adînc în pămîntul scump al țării.

EPISODUL 133

PE MAL

Plătiră cît se cuvenea bravului căpitan Ianis, apoi, pe o punte de lemn trecută peste bord, cei trei moldoveni şi ţigăncuşa Cosette coborîră pe mal. Malul natal! Lui Barzovie-Vodă i se umeziră ochii de emoţie şi, gîndindu-se că tăcutul Broanteş va consemna gestul, vru să se lase în genunchi, să sărute pămîntul scump al ţării, numai că, din nefericire, locul respectiv, aflat în plin stufăriş, era acoperit de o mîzgă puturoasă în care ciubotele domneşti intrară pînă la glezne. Barzovie-Vodă se uită în jur, căutînd o bucată de pămînt mai zbicită, dar nu găsi. Atunci se hotărî: căzu în genunchi şi strigînd cu glas înalt şi tremurat: "Fii binecuvîntată, glie strămună!", plecă barba în noroi. Mişcare sublimă, dar stîngace: pierzîndu-şi firescul centru de greutate aflat în zona masivă a stomacului, corpul ilustrissim se răsturnă într-o rînă şi Barzovie-Vodă păru cîteva clipe, cît dădu din mîini şi din picioare, un cărăbuş slav. Vru să se scoale, însă tina era nu puţină.

– Te cheamă pămîntul, Măria-Ta – glumi inoportun spătarul Vulture, ajutîndu-l să se ridice.

– Ce spui tu, spătare... – gîfîi Barzovie-Vodă, scuturîndu-şi veşmintele. Pe-aici altă dată au călcat paşii marelui Ovidiu.

– Pe aici nu cred să fi ajuns – răspunse spătarul. Mi se pare, după cum au început să mă doară şalele, că sîntem mult mai sus de Chilia.

– Ce vorbeşti?! – se sperie Barzovie-Vodă. Păi ce pămînt am sărutat eu?

– Ne lămurim noi îndată – zise spătarul, apucînd înainte pe o cărăruie, ce se întrezărea prin stufăriş. Făcură semn de rămas bun şi se depărtară de marinarii greci care văzînd că nu pot scoate corabia din mal, îşi scoseseră toţi undiţele şi se puseseră pe pescuit. Moldovenii merseră ce merseră pe cărăruie, pînă ieşiră la un ochi mare de apă unde, mai încolo, se zărea plutind o luntre cu un om.

– Hei, creştine! – strigă spătarul Vulture. Cum le zice la locurile astea?

– Şto? – făcu creştinul, punînd mîna la ureche.

– Aoleu, Măria-Ta – zise spătarul Vulture – cred c-ai sărutat greşit.

EPISODUL 134

FAMILIE MARE

Văzînd că omul cu barca vrea să se îndepărteze, spătarul Vulture strigă iarăşi:

– Hei, creştine! Unde te duci?

Auzind întrebarea, creştinul se opri din vîslit şi se întoarse nedumerit:

– Cum undi mă duc? – strigă şi el. Mă duc tăt înainti.

– Şi pe noi cui ne laşi? – făcu spătarul Vulture.

Creştinul se scărpină la ceafă, părînd încurcat:

– Da' voi undi mergeţi?

– În Moldova! – strigă Vulture.

– Moldova? Păi Moldova nu-i tăt înainti, Moldova-i tăt înapoi! – răspunse creştinul.

– Nu-i nimic – făcu spătarul. Ia-ne şi pe noi şi scoate-ne undeva din stufărişul ăsta, că ţi-om plăti.

– Şi io ce să fac cu banii în stufărişul ista? Că io din stufărişul ista nu prea ies! – strigă creştinul din barcă.

– Păi ce să-ţi dăm atunci? – urlă Vulture.

Creştinul se scărpină din nou la ceafă:

– Mahorci aveţi? Sau votki. Sau asta, cum îi zice, făinî.

– Măria-Ta – şopti repede spătarul – mai ai punga aia cu tutun?

– O mai am – răspunse Barzovie-Vodă – dar voiam să i-o duc vistiernicului, că iară-mi scoate ochii că nu i-am adus nimic de la Stambul.

– Lasă-l dracului de vistiernic că-i dăm nişte halva – zise spătarul Vulture. Apoi, făcîndu-i semn creştinului, strigă: Avem mahorcă!

– Haraşo – răspunse acesta şi începu să vîslească spre ei.

Într-o clipită botul bărcii se înfipse în mal şi creştinul sări sprinten în faţa lor.

– Faceţi cunoştinţă – făcu spătarul. Dînsul e Barzovie-Vodă, iar dînsa e Cosette.

– Covaliov – răspunse creştinul, întinzînd o palmă impresionantă.

– Vulture – zise şi spătarul strîngînd acea palmă.

– Vai, ce de peşte – făcu încîntată Cosette, uitîndu-se în barcă. Ce faceţi cu atîta peşte?

– Ce să facem? – zîmbi creştinul. Îl mîncăm.

– Atîta? – făcu Barzovic, privind şi el.
– Am familie mari – zise oarecum ruşinat creştinul.
– Păi cîţi sînteţi? – întrebă Vulture.
Creştinul îşi încreţi fruntea, părînd să socotească.
– Zeci şi încă doi şi cu bătrîna încă una.
– Adică treisprezece – calculă Vulture.
– Şi cu cîinili – adăugă creştinul.
– Atunci patrusprezece – zise Vulture.
– Aşa, da – răspunse creştinul.
– Mulţi, dom'le! – constată Barzovie.
– Păi ce să facă şi el în stufărişul ăsta? – zise Vulture.

EPISODUL 135

ÎN ADÎNCUL GHIOLURILOR ÎNCHISE

Urcară tot calabalîcul în barcă, o aşezară pe Cosette în faţă pe vîrful de înaintare, Broanteş şi Barzovic-Vodă se puseră cam pe la mijloc, spătarul Vulture în spate, iar vajnicul Covaliov împinse barca de la mal şi, sprinten ca un bizam, sări înăuntru, aşezîndu-se la rame. Ieşiră în largul ghiolului. Priveliştea era într-adevăr minunată. Sub pînza moale, argintie a apei mii de vieţuitoare, într-un deplin consens cu legile naturii, se înfulecau unele pe altele. Ştiuci cinice, flexibile, numite în popor şi "sanitarii bălţilor", căutau din priviri indivizii mai slab pregătiţi şi-i înşfăcau cu iuţeală, tîrîndu-i în adîncuri. Crapi maiestuoşi, muşchiuloşi, doldora de lapţi, căutau crapii doldora de icre. Somni pe care apa abia putea să-i mai încapă, vegetau nemişcaţi în fundul unor gropi mîloase, visînd la vremea cînd erau mai mici. Tineri bibani pe care nimeni nu putea să-i înghită din cauza ţepilor tari din înotătoarea dorsală se învîrteau încoace şi încolo după vreun gheşeft. Şalăi cu gura strîmbă şi avaţi cu ceafa groasă mistuiau la umbra unei sălcii-n floare foste grupuri de obleţi aventurieri căzuţi într-o ambuscadă de nuferi. Porcuşorii, văduviţele, săbiţele, babuştile, biborţii, caraşii, plăticile, aspreţii, murgoii, ţigănuşii, ţiparii şi roşioarele se vînzoleau pe lîngă maluri, formînd vulgul bălţii. Frumoşi şi flegmatici, lini multicolori înotau într-un *dolce far'niente* spre ape mai limpezi. Pe margini, în propria lor mătasă, tînjind după amintirea zilelor cînd, cu oarecare efort, puteau deveni reptile şi apoi – de ce nu? – chiar păsări, broaşte evlavioase ridicau ochii spre cer, intonînd inutil im-

nuri imploratoare. Le răspundeau, de peste şapte specii şi trestii, pescăruşii, îndepărtatele lor rude care plecaseră în aer cu mult timp înainte şi reveneau în apă numai după hrană. Pretutindeni se năştea, colcăia, îmbătrînea şi dădea ortul popii viaţa. Cu excepţia lui Covaliov care trăgea la rame de-i ieşeau ochii, toţi se simţeau mişcaţi şi în sufletul lor se năştea, firavă, senzaţia că barca ar putea să se răstoarne. Într-un tîrziu ajunseră în faţa locuinţei creştinului, mai bine zis în faţa izbei lui. O droaie de copii frumoşi, blonzi şi flămînzi, ieşiră pe mal înaintea lor, manifestîndu-şi deplina satisfacţie.

EPISODUL 136

JUDECATĂ ÎNŢELEAPTĂ

Dintotdeauna, imaginea unor copii de pescar dînd năvală spre barca plină cu peşte a vajnicului lor tată a fost o vedere plăcută ochiului omenesc. Căci ce poate fi mai desfătător, oricît nu ţi-ar place la pipăit, gust şi mai ales la miros lighioanele din apă, decît să vezi o fetiţă de-o şchioapă luptîndu-se să apuce ditamai crapul muribund sau vreun băieţel blonziu, pistruiat, azvîrlindu-se o dată cu cîinele familici pe trupul de buştean al unui somn? Acestea le vedeau moldovenii noştri, care nici n-apucară să pună piciorul pe mal, că liota de copii ai creştinului tăbărî asupra bărcii cu o bucurie pe care noi azi, în condiţiile eradicării flagelului al cărui efect principal constă în chiorăirea maţelor, am pierdut-o pentru totdeauna. În principal, doi dintre copii aveau osebite aptitudini în zărirea, sortarea şi înşfăcarea exemplarelor mai mari: un băieţandru de vreo 12-13 ani care sărind de departe în barcă, observă încă din aer somnul cel mare şi făcînd o răsucire de 90°, căzu drept pe spinarea lui, şi-o fetiţă cam de şase ani, mezina familiei după cît se părea, care, deşi ajunse ultima în barcă, îşi vîrî mînuţele printre tălpile lui Barzovie-Vodă şi scoase cu greutate, cînd nimeni nu se mai aştepta, un şalău de toată frumuseţea. Copilărească invidie a fraţilor ei mai mari se manifestă pe dată, ci repezindu-se să-i răpească nesfîrşitul peşte, dar atunci Covaliov desprinse o vîslă şi strigînd cu putere "Agarici!", începu, cu mişcări bine cumpănite, să-i croiască pe spinare. Din învălmăşeala potolită apăru capul înlăcrimat, dar fericit al fetiţei care ţinea strîns în braţe, ca pe-un frăţior de aceeaşi vîrstă, şalăul cel durduliu.

– Cum o cheamă? – întrebă cu admiraţie spătarul Vulture, aplecîndu-se şi mîngîind cîrlionţii firavi ai fetiţei. Covaliov surîse cu mîndrie de tată, apoi răspunse oarecum ruşinat:

– Ştiucî.

– Cum? – făcu Vulture.

– Ştiucî – zise Covaliov. În ziua cînd s-a născut, am prins o ştiucî foarte mare şi m-am gîndit că dacă îi zîc aşe, o să-mi poarte noroc.

– Dar pe ceilalţi? – întrebă Barzovie-Vodă.

– Pe ceilalţi Agarici.

– Pe toţi? – zise spătarul.

– Pe toţi – răspunse creştinul.

– Da' cum aşa? – se cruci Barzovie.

– Păi noi aici avem mult de lucru – zise Covaliov. Dacă aş sta să-i strig pe ficcare pe nume, ar veni numai cîte unul, pe rînd, şi peştele n-aşteaptă, se-mpute. Aşa cînd strig o dată "Agarici!", vin toţi, nu poate zice careva că nu l-am chemat.

– Înţeleaptă judecată! – zise Barzovie-Vodă. Dar pe soţie cum o cheamă?

– Ştiucî – răspunse creştinul.

EPISODUL 137

CE-I TREBUIE OMULUI

Descărcară cu chiote, cu vai-uri bagajele şi peştele din barcă, apoi păşiră pe mal. În faţa lor se întindea gospodăria lui Covaliov. O gospodărie simplă, fără acareturi inutile, vădind în toate grija nelărmurită pentru peşte: plase puse la uscat şi cîrpit, undiţe de toate mărimile pentru cei mici, coşuri, sfori, vîrtelniţe, mincioguri, crăpelniţe, vîrşe, babaioace, jurăvci, şărpunci, căsimci etc. În cadrul gospodăriei stătea coliba creştinului, cu acoperiş înalt de stuf, cu o singură intrare şi, pe cît se putea vedea, cu două ferestre mici din care, pe cît se putea simţi, ieşea un indescriptibil miros de peşte. În stînga colibei era un coteţ din scînduri rare printre care se zărea învîrtindu-se un porc negru şi slăbănog căruia, de altfel, Covaliov îi aruncă pe dată doi-trei peşti, potolindu-l. Lîngă coteţ se ridica un soi de magazie unde se înşirau cîteva bărci găurite, pline cu raţe. Tot acolo îşi avea sălaşul şi cîinele. Uitîndu-se mai cu atenţie, Barzovie-Vodă regretă imediat că romanii se rătăciseră atît de iute în sudul Dunării, nepermiţînd vespasienelor intrarea lor

irezistibilă spre Nord. Natura urma să rezolve ceea ce stăpînirea română n-apucase să înpămîntenească.

Între timp, nevasta creştinului, Ştiucî, pusese un ceaun pe foc şi-i invită pe înalţii oaspeţi moldoveni să ia loc acolo afară, pe nişte scăunele nu tocmai frumos lucrate, dar de o mare stabilitate. Mai la o parte, Covaliov, cei cîţiva Agarici şi micuţa Ştiucî prinseră a curăţa peştele.

– Mă uit, Măria-Ta, la creştinul acesta, zise spătarul Vulture aşezîndu-se, şi mă gîndesc că omul poate îndura orice şi oriunde, numai să-i dai un petic de pămînt, o femeie şi-un cîine.

– Aşa este – răspunse Barzovie-Vodă. Puţin pămînt, o femeie şi-un cîine.

– Pămînt şi femeie înţeleg – zise Cosette. Da' cîinele? De ce-i trebuie şi cîinele?

– Ca să-şi păzească femeia – răspunse spătarul. Fără cîine eu n-aş sta undeva singur c-o femeie, nici să-mi dai toată Valea Moldovei.

– De la Moldova sînteţi? – zise atunci creştinul.

– De la Moldova – răspunse spătarul.

– Şi cine mai e domn la voi? – întrebă creştinul.

– Păi, dumnealui e – răspunse spătarul, arătînd spre Barzovie.

– Da? – făcu creştinul. Bag samă că matali îţi place să umbli, dacă ai ajuns pînă aici.

– Necazurile, frate creştin – răspunse Barzovie-Vodă. Dar dumneata ai ieşit vreodată din pustietatea asta?

– Am fost o dată, acum doi ani, pînă la Cetatea Albă – răspunse Covaliov, luînd alt peşte la curăţat.

– De ce, dacă nu ţi-e cu supărare? – întrebă Cosette.

– Ca să-mi cumpăr cîinili ista – zise creştinul – că ălalalt murise şi pe nevastă-mea o apucaseră năbădăile.

EPISODUL 138

BARZOVIE VREA SĂ SUGEREZE ALTCEVA

Astfel, mai vorbind ei de una, de alta, cum ar fi de pildă, pe de o parte dacă peştii au sau n-au suflet, spătarul Vulture susţinînd că n-au, că altfel nu s-ar mai mînca atîta între ei, Barzovie-Vodă afirmînd că s-ar putea să aibă, deoarece nu lipsa sufletului îi face să-şi înghită tovarăşii, dintre care mulţi bolnavi, aceasta ducînd la curăţirea apelor, ci lipsa conştiinţei, dată numai omului, pe de

altă parte întrebîndu-se din priviri cum vor dormi la noapte, întrucît se vădea clar că mica (şi pentru a evita cacofonia), frumoasa colibă a pescarului n-ar fi putut să-i cuprindă pe toţi în întunecimea sa, cu atît mai mult cu cît era şi o, mă rog, domnişoară cu ei (am numit-o pe Cosette), băgară de seamă doar într-un tîrziu că afară se înserase şi "roiuri de ţînţari cu trompele însetate de sînge", cum bine spunea cineva, soseau din înflăcărarea asfinţitului să-i necăjească.

– Deci, cum dormim? – glăsui spătarul Vulture, abandonînd gîlceava existenţei sau a nonexistenţei sufletului la peşti şi consacrîndu-se cu totul problemei care începea să plutească în aer.

– Socot că nu mi-o veţi lua în nume de rău – începu Barzovie-Vodă cu ochii în pămînt – dacă voi spune că, deşi mazilit, sînt totuşi, pentru voi, domnitor şi ca atare am dreptul să dorm în colibă.

– Departe de noi gîndul că aţi putea să dormiţi sub cerul liber – răspunse cuviincios spătarul Vulture.

– Totodată – urmă Barzovie – m-aş îndoi eu însumi de propria-mi înzestrare de domn dacă, nesimţitor din pricina rangului meu, aş lăsa-o afară pe această firavă domniţă, pradă ţînţarilor şi altor diverse averse posibile.

– O judecată mai dreaptă nici că se putea – încuviinţă pe dată spătarul – şi prevăd, Măria-Ta, şi ceea ce voieşti a zice mai departe: că neputînd îndura gîndul ca tremurătoarea domniţă Cosette să rabde răcoarea nopţii şi pişcătura ţînţarilor pe prispă, o vei chema înăuntru în colibă, iar domnia-ta, ca om serios şi trecut de mult de vîrsta zburdălniciilor, vei ieşi să dormi cu noi afară.

– Nu asta am vrut să sugerez! – zise nervos Barzovie-Vodă.

EPISODUL 139

DOAMNA ŞTIUCÎ

Deodată, conversaţia spătarului şi a lui Barzovie-Vodă fu întreruptă de chemarea plină de o bucurie reţinută a pescarului creştin: "La masă!". Cît ai zice peşte, sumedenia de Agarici şi micuţa Ştiucî năvăliră în jurul unei mese lungi de brad încălecînd laviţele fixate pe stîlpi groşi în pămînt, înşfăcînd lingurile scurte într-o copilărească gălăgie şi pofticios freamăt. Slavă domnului, tacîmuri erau destule, aşa că mica busculadă sfîrşi în veselie: copiii apucară lingurile şi cu o dexteritate uluitoare, începură să le învîrtă

în jurul degetului arătător, ca pe niște elice, exercițiu ce vădea o îndelungată practică în așteptarea mîncării. Micuța Știucî învîrtea lingura mai abitir decît toți și dacă cei de față ar fi posedat cîteva din noțiunile esențiale ale secolului XX, ar fi avut cu certitudine impresia că, dintr-o clipă într-alta, fetița putea decola de foame. Brusc agitația încetă: pe ușa căsuței ieși orizontal o roată mare, galben-aburindă de mămăligă, în urma căreia apăru și silueta osoasă, de femeie pentru care avem toată admirația, a nevestei pescarului. Să ne oprim puțin asupra ei. Era de o inteligență și de o inventivitate puțin obișnuite. Născută mai tîrziu, în veacul nostru de pildă, și nu în mijlocul stufului, ar fi putut deveni cu ușurință aviatoare, alpinistă, scriitoare, vatman, actriță, speaker sau cronicară de film. O mică, dar sistematică bibliotecă ar fi făcut din ea un gînditor; un poet inspirat ar fi văzut în ea o muză; o partitură și-ar fi găsit interpretul ideal; o complicată problemă șahistă și-ar fi aflat cu ea dezlegarea; un costum bikini i-ar fi venit ca turnat; emanciparea ar fi cîștigat o adeptă coerentă etcaetera etcaetera. Nimic, vai, din toate acestea; doar stufu1, mirosul de nămol, droaia de copii și bărbatul ursuz și cărpănos care săptămînal îi trăgea cîte o mamă de bătaie soră cu moartea. Situația întristătoare în care am găsit-o nu ne va împiedica să o numim "Doamna Știucî"; pentru că uriașele ei calități ieșeau la iveală în singura împrejurare în care puteau să se manifeste: gătitul.

EPISODUL 140

TOT RĂUL SPRE BINE

Într-adevăr, în momentul cînd începură să curgă mîncărurile, cei trei moldoveni și țigăncușa Cosette rămaseră literalmente cu gura căscată. Căci ce nu le văzură ochii, gustară limbile, înghițiră gîtlejurile și primiră mulțumite stomacurile? Zacuscă de morun, icre de cegă cu lapți de nisetru, plachie de crap, pilaf de scoici, țipari lungi prăjiți în ulei, știucă umplută cu obleți, raci trandafirii răposați în maioneză, chefar la grătar, friptură de somn cu salată de heringi, scrumbii afumate, rasol de șalău, o ciorbă de clean să se așeze bine toată mîncarea, iar în urmă bibani mici fripți întregi ca să poată fiecare scoate cu ușurință acul țepos din înotătoarea dorsală și să-l folosească drept scobitoare, așa cum le-arăta expert Covaliov. Ghiftuit, abia mai înghițind dintr-o inerție a poftei, Barzovie-Vodă articulă cu greu următoarele:

– Frate creştin, după belşugul pe care l-am văzut aici pe masă şi din care foarte mulţumescu-ţi că ne-am înfruptat şi noi, nu mă pot opri să îţi pun o întrebare: eu nu te-am văzut o dată zîmbind, parc că eşti veşnic nemulţumit: oare de ce?

– Visez la o viaţă mai bună – răspunse Covaliov, aprinzîndu-şi o lulea. Dumneata ai băgat de seamă că mîncăm bine. Într-un fel e adevărat. Peşte şi iar peşte! Asta ar fi una.

– Şi celelalte? – îl trase de limbă spătarul Vulture.

– Ştiţi dumneavoastră de cînd n-am mai văzut eu o calcaşcî? întrebă pescarul. De... poftim, că nici nu ştiu număra, atîţia ani au trecut. Va să zică n-am şcoalî. Asta ar fi alta. Apoi mi-ar trebui un pat ca lumea, că dormim ca iepurii. N-ar strica să fie şi mai mult femeiet, să ai de unde alege, cînd eşti tînăr. Că pe femeia asta a mea am luat-o de nevastă cînd au venit apele mari. Stătea, săraca agăţată de-un lemn şi striga după ajutor. Am tras lemnul la mal şi pînă au scăzut apele, am avut un copil.

– Bine, frate – zise Barzovic – dar dacă nu-ţi place aici în stufărişul ăsta, de ce nu pleci?

– Aş pleca eu – răspunse creştinul – da' unde mai găseşti atîta peşte?

EPISODUL 141

VA URMA O NOAPTE DE POMINĂ

După îndestulătoarea cină, cum era şi firesc, veni vremea să meargă cu toţii să se culce. În cuvinte puţine, dar simţite, Covaliov le sugeră că date fiind lucrarea insistentă şi inclementă a ţînţarilor, cît şi temperatura îndeobşte scăzută a nopţii, el nu i-ar sfătui pe îngrijoraţii săi oaspeţi să doarmă afară, ci îi rugă să vină înăuntru în colibă, căci se va găsi un colţişor şi pentru ostenitele lor ciolane, colţişor în care el amenajase deja un fel de aşezămînt din ceea ce li se spune popular "nişte paie". O satisfacţie adîncă se putu imediat citi pe chipul moldovenilor; într-adevăr asocierea frigului cu întunericul era o operă măreaţă, dar ei nu erau pregătiţi încă s-o suporte, aşa că încuviinţară pe dată invitaţia creştinului şi pătrunseră aplecîndu-se în colibă.

În colibă – călduţ. În partea opusă punctului de vedere al povestitorilor arsamatorişti erau paiele rezervate culcuşului copiilor: paie proaspete, lucind frumos-gălbui la lumina opaiţului. Copiii lui Covaliov, ca toţi copiii din lume, se hîrjoneau veseli şi neastîm-

părați și poate că am zăbovi cu privirea și condeiul asupra șturlubaticei lor goane prin colibă dacă nu ne-ar fi luat-o înainte povestitori mult mai înzestrați, în nepieritoare pagini peste care nu se poate trece. De aceea, căutătura noastră se va opri o clipă asupra colțului rezervat lui Covaliov și nevestei sale unde trona un munte de saltea care cu aristocraticele-i proporții, dădea un aer maiestuos colibei, umplînd-o de zgomotele și foșnetele unei familii fericite. În sfîrșit, aproape de intrare, erau paiele pentru oaspeți, peste care dînșii se așezară deîndată în această ordine: la perete Barzovie-Vodă, lîngă el Cosette, în dreapta ei spătarul Vulture, iar în dreapta spătarului bietul rapsod Broanteș, pe bruma de paie ce-i mai rămăsese de la ceilalți. Covaliov așteptă ca doamna Știucî să bea apă și să ajungă la locul ei, aruncă doi-trei pești cîinelui, stinse opaițul și îl auziră escaladînd salteaua. În colțul lor cîțiva copii adormiseră iar alții nu prea.

– Nu ne rămîne decît să dormim! – șopti Barzovie-Vodă de lîngă perete.

– Ușor de zis – răspunse tot în șoaptă spătarul Vulture. Nu știu ce se-ntîmplă, dar am o trezie în mine... ceva de speriat. Tu stai bine, Cosette?

– Nu mă pot plînge – șopti țigăncușa. Am dormit în condiții și mai proaste.

– Dă, Doamne, să mă ia somnul – se rugă spătarul – că dacă mă ia la timp, mă leg să zugrăvesc toată mănăstirea Secu și să-i schimb iconostasul.

– Amin! – șopti Cosette.

EPISODUL 142

CONTINUĂ NOAPTEA DE POMINĂ

Deodată, din partea în care odihnea Barzovie-Vodă se auzi un foșnet, apoi încă unul și încă unul. În urma acestor trei foșnete, spătarul Vulture și Cosette văzură că Barzovie se răsucise spre ei și ținea ochii deschiși.

– Ușor somn ai, Măria-Ta – șopti spătarul.

– N-are ce să mi-l împovăreze – șopti și Barzovie. Am fost un domn bun: ce-am făcut, aia visez.

– Da' văd că nu vă prea iau visele – zise șăgalnic țigăncușa lungită.

– Mirosul acesta de peşte... Nu sînt obişnuit... – răspunse Barzovie. Degeaba mă visez eu în Grecia lui Pericle, dacă deasupra mea atîrnă eminamente peşti din Dunăre. În plus aceste mici vieţuitoare provenind din paie îmi dau mîncărimi pe care nu le-am simţit niciodată.

– Eu sînt obişnuită – şopti Cosette. Am cunoscut, de-a lungul nu prea liniştitei mele vieţi, tot soiul de gîngănii, care de care mai demne de luat în seamă: purecі vienezi, de Schönbrun, cu spatele verzui închis, care ies din cutele hainelor numai la mirosul parfumului de trandafiri, purecі de stepă, tătărăşti, care se pot ţine o vreme pe urma unui cal în galop, păduchi turceşti vieţuind mofluzi prin haremuri şi murind imediat ce-i scoţi la nord de Stambul, ţînţari roşii de Arabia ce provoacă prin înţepătură boala zisă "mirajul puterii", căpuşe de Anatolia care sug sîngele duşmanilor, gîndaci de alcov pe care nu-i poţi stîrpi decît prefăcîndu-te mort, furnici de Eritreea, molii de Lipsca, bărzăuni de Kiev...

– Da' ăştia care ne mănîncă pe noi, ce sînt? – oftă Barzovie-Vodă.

– Nu-mi dau seama – răspunse Cosette – pentru că din cîte cunosc bucata asta de pămînt pe care odihnim a avut o istorie zbuciumată...

EPISODUL 143

NOAPTEA DE POMINĂ VĂZUTĂ ÎNTR-O NOUĂ (ŞI ULTIMĂ) PERSPECTIVA

Mai şopotiră ei ce mai şopotiră, căci somnul nu le da ghes, apoi, fiecare în parte şi cu toţii în general, avură un cumplit, ucigător sentiment de jenă. "Căci oare ce mă ţine pe mine treaz – gîndi Barzovie-Vodă, punînd degetul pe rană – dacă nu apropierea acestei june cu miros de palimpsest? Se cade oare ca un Domn să coboare din augusta lui seninătate pînă acolo unde mici simţuri tulburi, hărăzite îndeobşte omului de rînd, îl împiedică a vedea clar şi-a citi corect în Cartea ăstei lumi? Nu, june copilă – îşi mai zise el – nu mă atrag puternicele, dar trecătoarele tale farmece. Pentru mine nu eşti decît o interpolare". "Fă-mă, Doamne, să sforăi – se ruga la rîndul său spătarul Vulture – şi fă-o şi pe ea să sforăie, căci nimic nu-mi e mai urît pe lume decît femeia înfundată. Ia de la mine, Doamne, această floare a şatrei şi răsădeşte-o în ce pămînt îi şti, că rădăcină ca la ea – la nimenea". Însăşi Cosette se împurpură

uşor şi se simţi vinovată adulmecînd cu nările-i de pustă dumnezeiasca adiere alpină ce venea dinspre Barzovie-Vodă şi aerul de podiş ce se strecura dinspre spătar. Ar fi preferat acum să stea lîngă mai simplul, dar mai onestul, dezinhibatul Broanteş. Cît despre Broanteş... Ehei, Broanteş!... Tăcutul Broanteş stătea covrig pe mîna, pe bruma, pe mai nimicul de paie rămas şi privea. Fie privirea lui Broanteş privirea noastră. În cazul în care urmărim traiectoria dreaptă a privirii rapsodului, constatăm că vedem la 2,5 cm spatele mătăhălos, greu încercat în 1623 (octombrie – Podul Negru), 1627 (februarie – Poiana Sură) şi 1631 (tot octombrie, dar la Ilişeşti) al spătarului Vulture. Admiţînd cazul particular cînd privirea se face tot una cu ochiul minţii şi avînd capacitatea de a imagina a lui Broanteş drept condiţie necesară şi deocamdată suficientă, să presupunem acum reciproca, adică fie privirea noastră privirea lui Broanteş. Ce vede el? Peste spatele spătarului vede năsucul poznaş al Cosettei, mai departe bărbia dublă odată cu trecerea anilor a lui Barzovie-Vodă, mai încolo zidul de lut nears al colibei susţinut de o grindă orizontală groasă în interiorul căreia privirea dibuie un cariu mic şi stahanovist, apoi privirea iese afară, se strecoară printre foşnitoare pîlcuri de trestii, lunecă precum o fregată pe apă, pe mare, galopează spre Stambul stîrnind praful, iese prin Dardanele, zigzagheazâ printre insuliţele Egeei, se coboară în Mediterana, urcă spre Adriatica şi – quod erat demonstrandum – trage pe unul din cheiurile puturoase ale Veneţiei.

EPISODUL 144

FRUMOS E ÎN FOILETON LA VENEŢIA

Veneţia! Puternic centru economic şi industrial, important port maritim cu un volum al traficului de mărfuri depăşind 2 milioane de tone pe an în secolul al XVII-lea: aşezare frumoasă, cu oameni gospodari şi harnici care la nevoie ştiau mînui şi vîsla, şi penelul; remarcabil bastion cultural făcînd din Adriatica un estuar creştin spre mările păgîne – iată doar o parte din însuşirile care au statornicit prestigiul real al Veneţiei în Orient. În privinţa populaţiei veneţiene, după cum era şi de aşteptat, ea se compunea în majoritate din mateloţi, fie aflaţi pe mare, fie lăsaţi la vatră. Încărcate cu aceşti adevăraţi "lupi ai mărilor", corăbiile veneţiene străbăteau apele lumii, întorcîndu-se pline de mirodenii. Nu trebuie însă exagerat şi sugerat că fiecare veneţian era marinar. Cum, din

datele de care dispunem, nicăieri nu se autentifică faptul că veneţienii nu făceau oale, nu ni se pare lipsit de interes să susţinem că măcar o parte mică din ei erau olari. Aveau şi ateliere de profil, aşa-numitele "olării", unde, din tată în fiu, se transmitea acest plăcut meşteşug. Cînd nu erau nobile, femeile erau casnice. Desigur, nu trebuie să înţelegem cuvîntul "casnic" în sensul peiorativ pe care unii s-au grăbit să-l identifice de la origini pînă în prezent, adică pînă în secolul al XVII-lea (acesta fiind prezentul istorisirii noastre). "Casnic" însemna la Veneţia că, dacă ţineai neapărat, puteai să şi trebăluieşti pe lîngă casa sau canalul tău. De altminteri, multe femei veneţiene ştiau mînui ca nimeni altul acul, andreaua, gherghefuI, săpunul şi celebrele lor oglinzi. Nu trebuie să ai multă imaginaţie ca să-ţi dai seama că unde sînt olari, există şi oale ce se cer degrabă umplute. Aceasta era cu precădere treaba femeilor. Nu e de mirare astfel că mîncărurilor veneţiene duse peste mări şi ţări, în condiţiile cînd congelarea era în mod obiectiv precară, le-a mers faima în lumea întreagă. Cine-şi închipuie că bătrînii aveau o viaţă uşoară la Veneţia se înşeală. Încă de prin secolul al XIII-lea puteau fi văzuţi în grupuri de cîte doi-trei asistînd neputincioşi cum creşte apa. Igrasia, umezeala, condensul, inundarea subsolurilor, bulele papale îi secerau pe capete. În 1362, de pildă, la recensămîntul lor, mai existau 14, ce-i drept sănătoşi tun, toţi unul şi unul.

EPISODUL 145

VENEŢIA – ORAŞ DESCHIS

Vorbind despre Veneţia, nu se poate, desigur, să nu pomeneşti de faimoasele gondole, acele bărci de eleganţa lebedelor în jurul cărora s-a ţesut o adevărată literatură romantică. Şi unde e literatură e şi ficţiune. De aceea, respectînd adevărul istorisirii noastre, va trebui să spunem că nu perechile de îndrăgostiţi, nu amorezii singuratici ocupau în majoritate scîndurile umede şi nu totdeauna salubre ale destul de incomodelor – pe atunci – vehicole. Dacă în prima treime a secolului al XVII-lea, pe la orele 6-7 dimineaţa te-ai fi găsit la Veneţia, ai fi văzut gondole ticsite de funcţionari somnoroşi – aprozi în genere – ducîndu-se la muncă, de meşteşugari aurari, fierari tăcuţi întorcîndu-se de la schimbul trei, de ţărănci din împrejurimi încărcate cu coşuri de legume, fructe, de dădace cu bonetă mergînd să facă piaţa, de dieci grăbindu-se

spre slujbă şi de cel mult trei-patru curtezane obosite venind din schimbul de noapte, Să se înceteze o dată cu ideea falsă că Veneţia ar fi fost un oraş al distracţiilor şi al huzurului, în care era destul să ai o gondolă ca să fii cineva. Veneţia era, dimpotrivă, un oraş al muncii în care chiar dacă aveai o gondolă, nu erai nimic. Între orele 11-12 dimineaţa, compoziţia celor care circulau pe canale se schimba simţitor. Apăreau acum, proaspăt raşi, inşii fără ocupaţie, marchizii, conţii, viconţii, ducii, cerşetorii, mateloţii fără vreun membru, pierdut în luptele cu turcii, chiorii, hoţii de buzunare şi pictorii la minut. În jurul prînzului apărea însăşi maiestuoasa gondolă a Dogelui care mergea pe canal în zig-zag, stîrnind admiraţia mulţimii. Pe canaletele de la periferie, în gondole mai mici, copiii se jucau "de-a Lepanto", repetînd cu voioşia vîrstei lor schemele strategice ale succesului fraţilor întru credinţă – spaniolii. După-amiaza, gondolele se umpleau din nou de lumea care se întorcea acasă, iar seara de lumea care n-apucase gondolele de după-amiază. Abia mai tîrziu, pe la orele 22, puteai auzi dintr-o gondolă singuratica voce de tenor a vreunui îndrăgostit bine dispus intonînd o serenadă, dar el era rapid redus la tăcere de ploaia de roşii, pensule, şuruburi azvîrlite de la geamurile învecinate de harnicii veneţieni care trebuiau să prindă gondolele de dimineaţă.

Noaptea venea senină. Deasupra oraşului se ridica, precum un abur subţire, sforăitul puternic al Dogelui, însoţit de sforăiturile mai timide ale supuşilor săi.

EPISODUL 146

AMORUL LA VENEŢIA

Aşa era Veneţia la vremea aceea şi cine nu crede n-are decît să deschidă la întîmplare uşa nu importă cărei biblioteci şi să răsfoiască prin maldărul de cărţi închinate oraşului acesta: va găsi puţine lucruri noi. Dar pentru a cunoaşte chipul ascuns şi adevărat al unei lumi, dacă datele sînt vechi, măcar perspectiva să fie nouă. Cu moartea la Veneţia ştim cum stăm. Să urmărim puţin amorul la Veneţia. În genere, amorul veneţian era de trei feluri: dragostea pentru părinţi, dragostea pentru semenul (semena) tău (ta) şi *amor Dei*. Existau şi alte forme de amor, cum ar fi dragostea pentru animale, dragostea pentru pictură, pentru îngrijirea spaţiilor verzi etc., dar acestea erau forme particulare, neavînd puterea exemplarităţii. Predomina dragostea pentru aproapele tău, chiar da-

că acesta era plecat peste mări şi ţări, ba poate tocmai de aceea. Pe la orele 5 după-amiaza, puteai vedea grupuri-grupuri de tinere veneţiene îmbrăcate cu gust coborînd pe cheiuri şi privind cu dese oftaturi în largul mării. Erau tinerele îndrăgostite de flota maritimă a Veneţiei. Cîteodată, flota venea înjumătăţită şi-atunci Veneţia răsuna cîteva minute bune de plînsul şi vaietele celor care trebuiau să aştepte să se ridice o nouă generaţie de marinari. Alte tinere, mai bine orientate, se îndrăgosteau *loco* de junii meşteşugari şi pînă la o anumită vîrstă nu o duceau rău. De regulă, o regulă bună, căsătoriile se făceau între tineri de aceeaşi condiţie socială. Cînd un palid marchiz lipsit de experienţă s-a îndrăgostit lulea de o prea-frumoasă precupeaţă şi-a luat-o de nevastă, trecînd peste blestemul părinţilor şi-al celor de pe canalul lui, oraşul a rîs cu lacrimi, căci în alaiul nupţial gondola sărmanei fete era spartă şi perechea era cît pe-aci să se ducă la fund, dacă n-ar fi sărit doi vînjoşi cavaleri de onoare ai fetei, scoţîndu-i pe cei doi miri din apă şi ducîndu-i aşa ciuciulete în faţa altarului. De aici a rămas şi celebra vorbă veneţiană: "Dacă ai gondola spartă, crezi că n-o să se observe?"

EPISODUL 147

DISTRACŢIILE VENEŢIEI

Multe şi felurite erau distracţiile la Veneţia; însă, prin caracterul lor permanent şi sistematic, cele mai importante erau trei: balurile, plimbatul pe chei şi privitul în larg. Vestite prin fast şi bun gust, balurile veneţiene căpătaseră în secolul de care vorbim o amploare fără precedent, desfăşurîndu-se în cele mai variate medii, fără deosebire de avere, sex, cultură. Mai reuşite erau, evident, balurile de gradul I la care lua parte hight-life-ul Veneţiei şi care se făceau de regulă, marţea, joia, sîmbăta şi duminica, iar uneori, cu permisiunea clerului, şi miercurea. Erau baluri unde, cum se zice, se punea ţara la cale, unde se făceau şi se probau căsătorii, se comentau ultimele can-canuri din bătăliile navale etc. Veneau apoi balurile veleitarilor, mici nobili scăpătaţi, cavaleri fără portofoliu, curtezane aspirante şi alţii. N-aveau petrecerile acestea strălucirea celor dintîi, dar se remarcau totuşi printr-o bună aprovizionare şi o nesilită veselie scutită de canoane aristocratice. Urmau balurile breslaşilor şi, în fine, balurile prostimii, *gorzoviglie*, adică "chefuri" sau "băute". Spre deosebire de celelalte, balurile prostimii, din

cauza unei surde şi permanente înfruntări cu clerul, se desfăşurau şi luiiea şi vinerea.

Vom trece peste plimbările pe chei, aceleaşi aici ca pretutindeni, şi vom pomeni de o distracţie specifică Veneţiei: privitul în larg. În fiecare după-amiază senină, cu precădere sîmbăta şi duminica, zeci, sute de veneţieni stăteau pe chei privind în larg. În zilele de sărbătoare se organizau şi concursuri dotate cu premii, iar cei care priveau mai departe erau sărbătoriţi ca adevăraţi eroi. Se cunoaşte astfel cazul unui anume Giuseppe di Capadocia care în 1627 a reuşit să privească la 7 mile pe o vreme cîinească, zărind catargul vasului trimis acolo ca punct de reper. Drept răsplată, autorităţile veneţiene l-au purtat în triumf într-o gondolă, iar pleoapa ochiului stîng, cu care zicea Giuseppe că vede mai bine, i-a fost vopsită cu o peliculă fină de aur, el fiind numit totodată pe viaţă în postul de observator din turn al corăbiilor ce se mai întorceau din larg.

EPISODUL 148

EPISOD DE REZERVĂ

Cînd Metodiu şi Iovănuţ intrară în Veneţia, cerul era închis. Priviţi această frază: cît de neutră e! Cît de frumos nu comunică ea nimic! Vine o vreme în viaţa oricărui povestitor cînd povestea se subţiază, cînd prin vena altădată subtil ascunsă sub pielea cuvintelor unde curgea din belşug sîngele roşu, clocotitor al întîmplărilor bogate, curge acum un lichid anemic, apos; cînd lupta cu auditoriul silit mereu să ciulească urechile se preschimbă într-o paşnică înţelegere: spune tu ce poţi că eu ascult ce vreau. E vremea cuvintelor de rezervă, a epitetelor scoase din pachetele mici de plastic, a verbelor care se conjugă numai la trecut, cu precădere la mai mult ca perfectul, a propoziţiilor simple formate din subiect, predicat şi lector. La fel ca bunul chirurg care înaintea oricărei despicări a bolii în patru are acel răgaz de concentrare în care-şi săpuneşte îndelung netremurătoarele mîini, povestitorul îşi drege glasul oleacă răguşit, face o gargară cu substantive calme, la locul lor, însoţite de serviabile, credincioase, adjective. Un moment de respiro, un armistiţiu: povestitorul scotoceşte în traistă, scoate merindea. De partea cealaltă cititorul deja înghite primul dumicat. Între ei flutură steagul alb al înţelegerii: măcar mîncarea asta să ne tihnească. Penele, cuţitaşele, cerneala, nisipul, creioanele povestitorului stau

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREŞTI
Sediul Central "M. Sadoveanu"
Compartimentul Colecţii

risipite prin iarbă precum dincolo radierele, ochelarii, lupele, foarfecele. Un stol de porumbei care ar trece pe deasupra lor ar vedea doi oameni lejer întinşi la oarecare distanţă unul de altul, printre foi mari de brustur şi pîlcuri cuminţi de mohor. Mestecă încet şi privesc în zare. Amîndoi văd un deal. "Dacă i-aş înăspri puţin liniile – gîndeşte povestitorul – mai că ar semăna cu un munte". "Frumos deal, nimic de zis – gîndeşte lectorul. De unde naiba a apărut şi ăsta aici în cîmpie?"

Repausul se sfîrşeşte. Se strîng merindele, se aruncă fărîmiturile porumbeilor, se adună uneltele din iarbă, căci Metodiu şi Iovănuţ intră în Veneţia şi cerul e închis.

EPISODUL 149

PRIMELE MINUTE LA VENEŢIA

Cum spuneam, Metodiu şi Iovănuţ intrară în Veneţia. Palimpsestul către care, din cînd în cînd, mai aruncăm cîte-o privire, nu ne spune pe unde-or fi pătruns bunii noştri călugări în oraş. La urma urmei nici nu importă. Cert este că era nu cu mult înainte de lăsarea întunericului şi vaga adresă pe care-o aveau moldovenii (Părintele Fabricio, Veneţia) nu-i scutea de îngrijorătoarea problemă a locului unde urmau să-şi petreacă noaptea. Pe lîngă ei, în Piaţa San Marco treceau grăbiţi tîrgoveţi cu coşuri, pictori cu rame şi femei cu pistrui. Iovănuţ şi cu osebire Metodiu aveau acel sentiment ciudat pe care trebuie să-l fi-ncercat de atunci înainte mulţi compatrioţi de-ai lor nimeriţi într-un oraş străin, doar cu conştiinţa latinităţii lor în sînge şi cu obiceiurile slave în cap.

– Frate Iovănuţ – grăi cam derutat Metodiu – mărturisesc că nu ştiu ce te-a făcut să mă baţi atît la cap să ieşim din drumul nostru şi să ne abatem prin acest oraş unde, din cîte văz, numai peştii pot dormi liniştiţi.

– Dar, preacuvioase, e Veneţia! – zise sugrumat de emoţie Iovănuţ. Uite, acela e Palatul Dogilor!

– Şi crezi că te lasă să dormi acolo? – făcu Metodiu. Toate astea sînt făcute să te uiţi, dar să te foloseşti de ele – ioc! Drept să-ţi spui, eu n-aş da o pădurice de foioase pe toată balta asta luminată! În pădure e tihnă şi răcoare, cîntă păsările, foşnesc frunzele, mai faci un foculeţ, mai frigi o ciozvîrtă, pe cînd în palat numai vopsele, pîră şi zavistie. Spune tu, fiule, unde cad mai multe capete, în pădure sau în palate?

– Sincer vorbind – răspunse Iovănuț – în pădure. N-am văzut și n-am auzit de mari bătălii purtate în camere.

– N-am vorbit cum trebuie – zise Metodiu. Am vrut să zic nu "multe capete", ci "cele mai bune capete". Ei?

– În palate – recunoscu Iovănuț.

– Așa-i? – făcu triumfător Metodiu. Și chiar dacă nu se desprind propriu-zis de trunchi acolo, cele mai bune capete de-acolo încep să zboare.

– Poate că uneori e mai bine să-ți zboare capul în palat, decît să-ți zboare din pădure – cugetă Iovănuț.

– Cu tine nu se poate vorbi serios! – se-nfurie preacuviosul Metodiu.

EPISODUL 150

SIGNORA MAXIMA

Deodată, desprinzîndu-se din mulțime, o femeie nespus de maiestuoasă, ce păstra încă în proporțiile cu totul uriașe ale trupului ei urma unei frumusețe devastatoare, se apropie de călugări. Nu era grasă; cutele pe care le făcea rochia masiv croită mărturiseau prezența unor mușchi activi; pieptul peste măsură de bogat avea aceeași direcție cu privirea, adică paralel cu solul; coloane să fi fost în însorita Grecie și gambele ei n-ar fi putut sugera mai multă solemnitate. Neverosimila femeie se opri în fața celor doi.

– Fratelli? întrebă ea cu blîndețe.

– Si, fratelli – răspunse intimidat Metodiu.

– Da dove?

– Da Sucevizza – zise Metodiu.

– Mamma mia! – exclamă venețianca. Di Moldavia?

– Si, di Moldavia – confirmă Metodiu.

– Latini?!

– Puramente latini! – întări Metodiu.

– Santa Vergine! – se cruci femeia. Și ce faceți diseară?

– Păi, am cam dormi undeva – zise șovăitor Metodiu.

– Sînt omul vostru – făcu femeia. Veniți după mine!

– Nu, mulțumim! – răspunse cu hotărîre Metodiu.

– Vai, să nu înțelegeți greșit! – surîse nesfîrșita femeie. Am o pensiune, casă, masă, foarte ieftin. Sînt signora Maxima, mă cunoaște toată Veneția, nu vă fie frică!

Iovănuț și Metodiu se uitară unul la altul, apoi spre signora.

– Şi cam cît ar face pe zi?

Fu rîndul femeii să-i măsoare din cap pînă-n picioare:

– Siete latini? – mai întrebă ea o dată.

– Latini, di padre in figlio! – răspunse Metodiu.

– Allora, non fa niente! – decretă veneţianca. Venite!

– Ce-a zis? – întrebă Iovănuţ.

– Că dacă mergem, ce ne costă? – traduse în şoaptă Metodiu. Andiamo!

Conduşi de signora Maxima, călugării noştri traversară piaţa San Marco, coborîră în gondola femeii şi-o porniră pe Canalul Grande. Privindu-i de pe chei, ai fi zis că-s trei amorezi. Curînd, ieşiră de pe Canal Grande, cotind pe unul din numeroasele canalete pe marginile căruia se înşirau masive clădiri de piatră mucegăite. Pe locul gondolierului, mînuind cu dibăcie vîsla lungă, stătea signora Maxima, salutînd în dreapta şi-n stînga şi schimbînd vorbe cu zeci de veneţieni care la ora aceea stăteau la geamuri şi se bărbiereau. "Ce-ţi mai face sciatica, don Lorenzo?" "Merge, merge", răspundea cetăţeanul Lorenzo. "Data trecută ai uitat să-mi plăteşti, Capucino!" făcu dojenitor signora spre un geam din care dispăru rapid un cap de bărbat frumos, cu mustaţă. "Mea culpa, signora!" se auzi dinspre geam. "Ce ţi-ai mai pierdut, acum, Pasquale?", întrebă signora un bust de marinar, ce stătea drept, falnic, pe malul stîng. "Ochiul drept, signora. Lîngă Lepanto". "Nu-i nimic, Pasquale. Ţi-a rămas sufletul viteaz". "Aşa mă gîndesc şi eu, signora". "Să te tîrăşti deseară pînă la mine, la un păhărel de rom". "Mă voi tîrî, signora", răspunse bustul.

În sfîrşit gondola trase în faţa unei case cu trei etaje. De la o fereastră a etajului doi ţîşni deodată un cîine, care făcu o voltă în aer şi intră perfect perpendicular cu trupul în apă, la doi paşi de gondolă. Cîinele înotă puţin, apoi ieşi pe chei, scuturîndu-se, şi intră în casă.

– E opt şi jumătate – zise signora Maxima, văzînd nedumerirea celor doi călugări. La ora asta, don Peleto, doctorul, îşi spală cîinii.

Într-adevăr, la fereastra cu pricina, apăru doctorul. O salută cu deferenţă pe signora, apoi fluieră scurt. Peste umărul lui ţîşni atunci un al doilea cîine, un ciobănesc mare, care însă nu calculă prea bine traiectoria şi căzu în apă cam într-o parte, schelălăind uşor. Doctorul făcu o mină nemulţumită şi fluieră într-un fel deosebit. Apăru iarăşi primul cîine care intră în apă ca o săgeată.

– Asta sare cel mai bine! – zise admirativ signora Maxima. Alaltăieri, după săritură, a prins şi-un stavrid.

La fiecare fluierat, din cadrul ferestrei țîșnea cîte-un cîine, arcuindu-se superb în văzduh. Călugării numărară șapte. Pe al optulea, un pui de lup de vreo trei săptămîni, probabil pentru că nu avea încă destulă forță să se cațere pe pervazul ferestrei, îl aruncă însuși doctorul.

EPISODUL 151

O SENZAȚIE FIREASCĂ

Sîntem pe cale să pătrundem, de nu îți fi uitat, alături de bunii noștri călugări Metodiu și Iovănuț, în stabilimentul signorei Maxima. Mîna povestitorului prin care se mișcă gîlgîind domol sîngele încă fără primejdii infectat de plumbul atîtor și atîtor pagini citite narînd alte și alte intrări în stabilimente asemănătoare e gata să purceadă întins la treabă. Micul Balzac ce doarme în noi scîncește, își mișcă piciorușele: ar urma o descripție. Descrie-mi unde locuiești, ca să-ți spun cine ești. Într-o pagină, cu substantivul curat și cu epitetul bine aranjat, faci din colibă un palat. Dar iată că ascultînd tropotul tot mai apropiat al frazelor ce se pregătesc în mintea lui să cuprindă un perete, o încăpere, un apartament din stabilimentul signorei Maxima, povestitorului i se face lehamite. Senzație firească, ce se-abate și în proză de vreo două ori pe an. Literatura – redarea vîrului de către un om – cui prodest? se întreabă povestitorul. Alte poziții, aceleași virgule, alte discuții, aceleași linii de dialog. Nimic nou. Ce să facă el cu-această ușă întredeschisă prin fața căreia, urmînd pe signora Maxima, trec acum Metodiu și Iovănuț? S-o deschidă și s-arunce înăuntru o privire? La ce bun? Ce mare brînză puteai descoperi deschizînd o ușă în Veneția secolului al XVII-lea? Cînd îți dai seama că nu puteai da decît fie peste un mărunt compozitor de concerte pentru oboi, fie peste un pictor ajuns pe culmile insipidei sale arte portretistice, fie peste o femeie de o amabilitate rău prevestitoare ("Buon giorno, signora. Io sono il Narratore". "Felicissima di conoscervi. Vado a prepararvi il caffé". "Non si disturbi, signora"...), plictiseala te cuprinde și jalea te răpune. Dar nimeni nu-și alege secolul și cu atît mai puțin personajele. Astea sînt – cu ele povestim.

Intrînd în stabilimentul signorei Maxima, Metodiu și Iovănuț se uitară cu băgare de seamă în toate părțile.

EPISODUL 152

ÎN CARE CETITORIUL O VA CUNOAŞTE PE NESPUS DE FEMEIA LAURA

Signora Maxima îi conduse pe o scară de lemn în spirală pînă la catul al treilea, le arătă o uşă cam jerpelită şi le întinse o ditamai cheie.

– Dragii mei, veţi sta aici – le spuse ea. Peste o jumătate de oră puteţi coborî la cină, jos, în sala mare.

Şi plecă. Iovănuţ luă cheia, o vîrî în broască, deschise uşa şi intră. Un excepţional miros de femeie solidă, matură, îi izbi de cum trecură pragul. Călugării se opriră speriaţi şi parcurseră rapid odaia cu privirile: nimic.

– E cineva aici? – întrebă politicos Metodiu.

Mirosul nu răspunse. Luîndu-şi inima în dinţi, călugării pătrunseră spre mijlocul odăii şi începură să caute. Metodiu se uită după perdele, după dulap, Iovănuţ se aplecă sub patul mare, opulent, se uită în carafă: tot nimic.

– Deschide fereastra! – porunci preacuviosul Metodiu.

Încet, adunîndu-se de prin colţuri, din pernc, de după oglinda ovală, mirosul se aburcă pe pervazul geamului şi-şi dădu drumul în gol. Călugării răsuflară uşuraţi şi se apucară să-şi desfacă boccelufele. Deodată, se auzi o bătaie scurtă în uşă.

– Cine e? – întrebă Metodiu.

– Eu, Laura – răspunse o voce de femeie. Sînt vecina de alături.

– Şi cam ce doreşti, femeie ? – zise prevenitor vajnicul Metodiu.

– Mi-am uitat piaptănul în odaie. Pînă ieri am stat cu aici – zise femeia.

Călugării se uitară unul la altul.

– Deschide tu! şopti Metodiu către Iovănuţ.

Dintr-un salt tînărul călugăr fu lîngă uşă şi răsuci cheia.

Dintr-un alt salt Iovănuţ fu înapoi lîngă Metodiu.

– Se poate? – zise Laura şi introduse capul pe uşă. Valvîrtej, pe lîngă ea, pe uşa întredeschisă, năvăli mirosul şi se împrăştie ghemuindu-se pe lucruri.

– Intraţi – răspunse Metodiu. Femeia intră. Nu era frumoasă, dar avea ceva mărcţ într-însa. Metodiu observă că era părul. Avea un păr nespus de bogat, negru, căzînd aproape de talie.

– Fără piaptăn sînt moartă – explică Laura, uitîndu-se în jur. Unde l-oi fi lăsat?

Începură tustrei să-l caute.

– Nu de alta, dar îl aveam de la Marco Polo şi trebuia să-l curăţ – spuse îngrijorată femeia.

EPISODUL 153

O TĂMĂDUIRE

Căutară aşa preţ de cîteva minute. Piaptănul, vorba lui Leibniz, parcă intrase în pămînt. Obosită, atractiva femeie se lăsă să cadă pe ad-hoc-ul divan.

– Să nu-l fi uitat aici? – se întrebă ea şovăitoare. Dar atunci unde? – şi-i privi întrebătoare pe cei doi călugări, de parcă ei, bieţii, cum ar completa un narator dibace, ar fi putut răspunde.

– Preasănătoasă femeie – zise Metodiu cu ochii coborîţi – uite ce este: de la drum lung venim şi rasele noastre ne sînt încinse de sudoare şi praf. Firesti trebuinţe ne mînă a le schimba. Piaptănul ce-l cauţi nu se arată a fi aici. Rogu-te, dară, să te duci în odaia ce ţi-a fost hărăzită de Domnul, căci, din cîte văz, numai Necuratul te-a-mpins încoace.

– Nu el, preabunule părinte – suspină femeia. Nu el. Căci de m-ar fi împins Dînsul, n-aş fi venit la milostenia voastră, ci m-aş fi dus să-mi caut piaptănul alături, la căpitanul Tresoro, o mîndreţe de bărbat.

– Mă rog – zise Metodiu. Da' la noi cine te-mpinge?

– Domnul, cuvioase părinte – răspunse cu smerenie Laura.

– Doamne – ridică privirea spre tavan Metodiu – dacă Tu ai împins-o-ncoace să ne-ncerci, du-o mai repede, căci, iată, Doamne, rezistăm întru slava Ta.

– Ba mai ţine-mă, Doamne, un pic, cît să mă pot mărturisi lor – înălţă ochii impozanta femeie.

– Nu te putem spovedi, că eşti într-altă credinţă – zise Metodiu.

– Tocmai de aceea, preacuvioase părinte – făcu Laura. V-am văzut de cum aţi suit că nu sînteţi iezuiţi. N-am încredere în iezuiţi. Mă duc cu vorba şi cu fapta. Ori de cîte ori m-am mărturisit, canonul lor nu mi-a fost de nici un folos şi necazul meu creştea.

Metodiu se scărpină în barba-i colilie, se uită mai cu blîndețe la cucernica femeie și se așeză într-un jilț. Iovănuț rămase în picioare.

– Și care-i necazul tău, fata mea? – întrebă Metodiu.

– Eu, venerabile părinte – zise Laura – l-am visat pe Domnul cînd eram mai mică. Era atîta de strălucitor cum stătea între nouri și se uita la mine cu atîta bunătate, că de-atunci m-am jurat să nu-l iubesc decît pe El.

– Și ți-ai ținut jurămîntul, copilă dragă? – întrebă Metodiu.

– Ținut, părinte.

– Și-atunci, care-i necazul? – întrebă Metodiu.

– Părinte – suspină zvelta femeie – după cum se vede, eu dudui de sănătate și de la o vreme visez aiurea.

– Înțeleg – făcu Metodiu și-și mîngîie aspra barbă. Se gîndi puțin apoi spuse: Cu dovleac ai încercat?

– Nu. Ce să-ncerc?

– Să mănînci dovleac, dovleac copt. Cît mai mult dovleac, mai ales seara – zise Metodiu. E foarte liniștitor. Azi un pic, mîine un pic, pînă te liniștești de tot.

Serafica femeie se ridică avînd lacrimi de mulțumire în ochi.

– Și acum du-te – îi spuse încet Metodiu.

După ce Laura ieși, Iovănuț se întoarse spre Metodiu. Se vedea că e tulburat.

– Preacuvioase – zise el – asta cu dovleacul nu mi-ai spus-o. Chiar te liniștește în halul ăsta?

– Frate Iovănuț – spuse cu zîmbetul trist Metodiu – uneori chemările Domnului par oamenilor simpli chemări ale Necuratului. În visele tulburate ale acestei zglobii copile nu Michiduță și-a vîrît coada, ci grija Celui de Sus ca ea să-și împlinească menirea de femeie.

– Păi și dovleacul? – făcu uimit Iovănuț.

– Dovleacul va desăvîrși lucrarea – spuse Metodiu, scoțîndu-și botinele prăfuite din picioare. Dacă mănînci dovleac seara, rar, foarte rar rezișți ispitelor.

EPISODUL 154

ÎN SALA DE MESE A SIGNOREI

Rămași singuri, Metodiu și Iovănuț începură, după datină, să se spele. Rînd pe rînd, sub frecușul energic al harnicelor mîini mo-

nahale cădeau de pe trupurile lor în apa tot mai tulbure din încăpătorul lavabou prafurile roşcate ale Pocuţiei, cele aspre din Ţara Leşească, vîntoasele ce se ridică şi orbesc drumeţii în pusta de la Pesta, glodul negru al Serbiei, nisipurile fine ale Adriaticei şi în fine mirosul dulceag de mucegai al falnicei Veneţii. Fornăind ca un armăsar tînăr, Iovănuţ zvîrlea cu clăbuci în toate părţile, în vreme ce mult mai liniştit, cu mişcări măsurate, Metodiu îşi masa ceafa roză, rotofeie, dibuind după ureche şi niscaiva colb de Hercegovina. Apoi moldovenii noştri îşi scoaseră din boccele sutane curate, le neteziră, le îmbrăcară, azvîrliră apa leşioasă în canaleto şi coborîră la masă.

În sala de mese aşteptau apariţia signorei şi pesemne a mîncării vreo şapte persoane, cinci bărbaţi şi două femei. De cum intră, Metodiu băgă de seamă în lumina puţină a opaiţului, că nimeni nu e prea gras, ba chiar că toţi sînt cam slabi, iar unii de-a dreptul slabi de tot. Bunul nostru călugăr salută cu sfială, apoi se aşeză cu Iovănuţ într-un capăt al mesei lungi, căutînd să nu facă zgomot. Nasul său încercat simţi numaidecît că atmosfera era încărcată: ceva nu era în regulă. Nu vorbea nimeni, stăteau majoritatea cu ochii în farfuriile goale, mişcînd agale furculiţele. Pînă şi femeile, care de obicei în asemenea împrejurări nu tac, stăteau acum ţepene şi se uitau cu ură spre uşă.

– Să vedeţi că iară ne dă varză – spuse deodată mohorît unul din cei mai slabi comeseni, un lungan cu mustaţă rară ce şedea exact vizavi de Metodiu şi vorbele lui căzură greu, ca o amenintare. Femeile îşi făcură repede cruce.

– Sau spanac – continuă sumbru lunganul. Vedeţi că nu ne-a pus cuţite. Instinctiv, cu toţii, se uitară la tacîmuri: într-adevăr cuţitele lipseau, erau numai furculiţele.

– Dacă nu ne-a pus cuţite, înseamnă că iară n-o să avem ce tăia? – întrebă cu glas temător un bătrînel numai pielea şi osu'.

Lunganul păru că se gîndeşte o clipă.

– Altă explicaţie nu găsesc – zise el şi bătrînelul tăcu înfricoşat.

– Poate că – şopti şovăitoare una din femei, uscată ca o scîndură – n-a pus cuţite pentru că ne va da... ştiu eu... pilaf, aşa, amestecat cu... să zicem.... o bucăţică de cum s-ar zice... puţină carne?

EPISODUL 155

LA MASĂ

Deodată, uşa sălii de mese se dădu în lături şi un om de vreo 52 kg, adus de spate, se strecură iute înăuntru, repezindu-se să ocupe un loc în dreapta mustăciosului. Toate privirile se îndreptară întrebătoare spre el.

– Ei? – făcu nerăbdător mustăciosul.

Omul îşi trase sufletul, apoi spuse dintr-o suflare:

– Lobodă!

– Ce?! – făcu mustăciosul şi Metodiu văzu că uimirea lui era împărtăşită de toţi mesenii.

– Lobodă. Ciulama de lobodă. Am văzut-o cu ochii mei – răspunse omul adus de spate.

– Lobodă, lobodă, dar cu ce? – întrebă tremurînd mustăciosul.

– Lobodă cu ciulama. Atît am apucat să văd, pentru că apoi signora a închis uşa de la bucătărie, iar fereastra e astupată cu cîlţi.

– Nu se poate! – exclamă cu furie mustăciosul. Auzi, lobodă! Dar ce, dom'le – se întoarse el spre ceilalţi, luîndu-i martori – sîntem tapiri?!

Femeile dădură repede din cap că nu, nu sînt.

– Ce-s ăia tapiri? – întrebă bătrînelul numai pielea şi osu, din colţul lui. Mustăciosul îi aruncă o privire ucigătoare, că adică acuma avea el chef de explicaţie?

– Unde s-a mai văzut una ca asta? – continuă el în culmea mîniei. Unde?

– Întrebarea dumitale, căpitane Tresoro, e pur retorică – spuse deodată un domn destul de slab care pînă atunci stătuse liniştit în stînga femeilor şi în care Metodiu şi Iovănuţ recunoscură imediat pe doctorul Peleto, cel cu cîinii. De văzut, căpitane, s-a mai văzut. Iar dacă dumneata n-ai văzut pînă acum, o să vezi de-acum înainte. Adă-ţi aminte că tot aşa ai reacţionat şi cu varza. Şi-apoi nu-mi dau seama ce ai împotriva lobodei. Această vajnică plantă era foarte pe gustul vechilor egipteni, care aveau obiceiul să se uite la ea cu veneraţie. Asirobabilonienii i-au închinat un templu, pe ale cărui ruine creşte şi astăzi. Grecii suferinzi de stomac o mîncau la cuptor, înăbuşită în sînge.

– O mîncau şi grecii? – întrebă licărind de speranţă bătrînelul.

– Nu numai grecii, ci şi spartanii, în exemplarele mai viguroase, o foloseau ca băţ. Cît despre ciulama – mai spuse doctorul Peleto – istoria ei, dacă e bine gătită, e lungă şi nu lipsită de gust.

Se lăsă o tăcere prudentă. Una din femei se aplecă la urechea celeilalte şi îi şopti ceva.

– Colega mea zice – spuse cealaltă, după o clipă de gîndire – că pentru început să dăm loboda la o parte, pe marginea farfuriei, şi să vedem ce-i cu ciulamaua... Cine ştie...

În clipa aceea uşa se deschise şi signora Maxima, ajutată de o slujnicuţă vioaie, intră împingînd un cazan aluneeînd pe rotile.

EPISODUL 156

CĂPITANUL TRESORO POVESTEŞTE

Un damf puternic de lobodă fiartă însoţit de-o adiere de rîntaş deschise nările tuturor. Şi parcă pentru a risipi orice urmă de îndoială, solida femeie anunţă veselă şi tautologică:

– Lobodă!

Într-adevăr, vitaminoasa plantă tăiată masiv se lăfăia într-un dulce balans în gura de crater a cazanului. Fără să mai piardă timp, vioaia slujnicuţă, căreia să-i fi dat aşa vreo 17 ani şi vreo 13 de cînd servea, apucă perfect polonicul şi lăsă tuturor în farfurii părţi exasperant de egale. Apoi signora le ură poftă bună şi, împingînd cazanul, ieşi cu slujnicuţă cu tot. Ce-i de făcut? – păreau a se-ntreba toţi. Primul care rîcîi cu furculiţa în pasta verzuie fu bătrînelul, dar mai departe nu merse. Atunci doctorul Peleto, văzînd că toţi aşteaptă un exemplu, îşi luă furculiţa-n dinţi şi înghiţi ce rămăsese pe vîrful ei. Din cîte observară, stomacul dînsului avu o reacţie de neutralitate, tradusă-n aceea că nici un muşchi nu tresări pe faţa lui. Doar privirea îi rămase undeva departe, visătoare, melancolică. Îl urmă bătrînelul, care iniţial se fripse puţin, dar în cele din urmă înghiţi. Apoi se lăsară asupra farfuriilor cele două femei, Metodiu şi Iovănuţ, mesenii din stînga şi-n fine şi căpitanul Tresoro. Curînd mîncau toţi în linişte, atenţi să nu se păteze şi să nu-şi stropească vecinii. Acoperind sunetul pufos pe care-l făceau furculiţele prin lobodă, de-afară se auzea cîntecul trist al unui gondolier.

– Cînd eram mic – sparse tăcerea căpitanul Tresoro, pescuind şi-apoi ronţăind o tulpină mai groasă – eram un copil foarte retras. Nu mă interesau poveştile sau întîmplările celorlalţi, ci numai

ceea ce se petrecea cu mine, în mine. Ţin minte că mă ascundeam de ai mei, care erau conţi, în pod, şi ore întregi îmi priveam stomacul. Voiam să cunosc ce se petrece înăuntru, să desluşesc zgomotele tainice de-acolo, să ştiu de ce cîteodată, cînd mîncam din plin, e mai rotund, iar alteori, mai ales pe la 5 dimineaţa, cînd ai mei dormeau duşi, pot să-l împung cu degetul pînă la refuz. Sau îmi plăcea mult genunchiul. Nu ştiu dacă aţi observat, dacă în anumite zile de iarnă îţi loveşti genunchiul cu un ciocănel, partea de jos a piciorului sare ca din arc, fără să vrei. Cu străbunicul, singurul care mă înţelegea, ne jucam în sala oglinzilor în felul următor, pe puncte: stăteam pe scaune şi eu îi loveam genunchiul cu ciocănelul. Dacă nimeream bine şi piciorul sărea singur, aveam un punct. Apoi dădea el şi tot aşa mai departe. Însă în ultimii ani ai vieţii lui, făceam tot mai puţine puncte, pentru că piciorul îi sărea tot mai greu, puteam da şi cu barosul.

EPISODUL 157

CONTINUĂ POVESTEA CĂPITANULUI TRESORO

După ce străbunicul, nemaiputînd îndura la vîrsta lui tot felul de ocheade deşuchiate pe care i le făcea Giacometa, tînăra slujnicuţă ce-l îngrijea cu speranţa că el, aşa paralizat cum era, o va lua de nevastă şi-i va lăsa ei averea, după ce deci dînsul s-a dus în lumea dreptilor cu gîndul ca măcar acolo să scape de toate nepoftitele frumoase care, din pricina banilor, l-au luat cu asalt de la 14 la 93 de ani, cît a apucat să trăiască respingîndu-le, eu nu mai aveam cu cine să mă joc "de-a genunchiul" – urmă povestea sa căpitanul Tresoro, apropiindu-se vertiginos de fundul farfuriei. La înmormîntarea lui a venit lume puhoi, în special femeile care, de-a lungul fructuoasei sale vieţi, i-au dat fără răgaz tîrcoale în ideea că străbunicul le va face părtaşe uluitoarei sale înzestrări cu bani. Erau acolo, cu nasul în batiste, verişoare de-ale lui, acum nişte hoaşte bătrîne şi ele, cu care pe vremea tinereţii străbunicul se juca din priviri, curtezane în floarea vîrstei, pe care le-a ţinut de mici pe genunchi şi care cînd au crescut au început a-i zice melodioase vorbe în doi-trei peri, copile ale acestora ce nu puteau îndura eşecul mamelor, slujnicuţe care l-au îngrijit cînd era încă în puterea de neostoit a bătrîneţii, două chelărese care au picat moarte după el cînd au observat cum se tîrguie pentru nişte morcovi, o contesă po-

loneză care aflîndu-se în trecere prin Veneţia şi văzîndu-l cum iese pe canal în gondola lui de mahon, a lăsat casă, masă, patrie şi şi-a cumpărat palatul de vizavi de-al nostru, numai să fie în apropierea lui şi cîte şi mai cîte, că erau peste o mie de femei, unele din ele cunoscîndu-se din vedere şi sprijinindu-se una de alta, să nu se prăbuşească de plîns. Între toate paparudele alea, străbunicul stătea întins demn şi ţeapăn, cu o floare roşie la butonieră şi părînd că zîmbeşte. Avea şi de ce, nu l-ar mai răbda pămîntul să-l rabde!

– De ce? – întrebă bătrînelul, mirat de ultimele vorbe ale căpitanului.

– Pentru că – răspunse căpitanul Tresoro, ştergînd ultima urmă a sosului de lobodă – după ce l-au îngropat şi-au deschis testamentul, ai mei au văzut cu groază că străbunicul nu numai că n-avea o para chioară, dar că şi tatăl lui, stră-străbunicul meu, avea o datorie care nu mai încăpuse pe pergament. Cînd stră-străbunicul era pe moarte, i-a dezvăluit străbunicului adevărul, iar acesta, ca să salveze onoarea familiei, palatul, moşiile, gondola de mahon şi flota din Mediterana, s-a gîndit la un plan.

– Ce plan? – făcu bătrînelul cu gura căscată.

– Se împrumuta de pildă, de la un cămătar, cu o dobîndă uriaşă. O ţinea numai într-un chef o lună, să zicem, timp în care, să fiu drept, nu ne lipsea nimic: femeile roiau, mîncam numai banane, mă rog, belşug. La sfîrşitul lunii împrumuta de la alt cămătar dublu sumei şi al dobînzii, plătea datoria celui dintîi şi cu restul – trai neneacă! În scurtă vreme se zvonise printre cămătari că bunul conte Tresoro e atît de bogat, că plăteşte orice dobîndă. Se înghesuiau care mai de care să-l împrumute. Străbunicul a reparat palatul şi gondola, a mai cumpărat o flotă, a făcut în curte un heleşteu, a ridicat o şcoală, dădea pomană săracilor. Numai de-nsurat nu s-a însurat, c-atunci ar fi ieşit la iveală toată tărăşenia. Pe scurt – încheie căpitanul Tresoro – aşa am ajuns eu un pîrlit. Oare – mai spuse el – dacă aş cere signorei un supliment... ce ziceţi?

EPISODUL 158

SURORILE ACETOSA

Nimeni, dar absolut nimeni nu răspunse întrebării căpitanului Tresoro. Fiecare era ocupat cu înlăturarea şi grabnica înghiţire a ultimelor urme din sosul de lobodă ce mai adăsta în farfurii. Pînă şi

bunii noştri călugări, ale căror stomacuri nord-dunărene erau oarecum obişnuite cu desele năvăliri de foamete migratoare, păreau cuprinşi de febra pofticioasă a celorlalţi. Doar într-un tîrziu, una din cele două femei, uşor ciupită de vărsat, spu[illegible]:

– Aţi pomenit adineauri, stimate căpitane Tresoro, un cuvînt care ne-a făcut pe mine şi pe sora mea Amada să tresărim: cuvîntul "pîrlit". Apăi, dacă e s-o luăm p-aia dreaptă, mai pîrlite ca noi nu e nimeni.

– Încîntat de cunoştinţă – spuse căpitanul Tresoro. Dar cum se face, stimată doamnă, că puţin mai înainte aţi rostit, vorbind despre onorabila persoană de lîngă dumneavoastră, nu cuvîntul "soră", ci "colegă"?

– Legăturile de sînge pălesc în faţa evenimentelor – răspunse cealaltă. Nemaipomenita mizerie în care subzistăm ne situează în postura de colege. Surori, şi încă gemene, sîntem în faţa Domnului; colege, în faţa necazurilor.

– Judicioasă explicaţie – observă căpitanul Tresoro.

– Ne numim surorile Acetosa. Ne-am născut în comitatul Frisco – continuă Amada – într-o frumoasă zi de marţi. Soarele strălucea şi păsărelele...

– O, dar nu-i nevoie! – zise căpitanul Tresoro. Treceţi spre adolescenţă, singura vîrstă în care...

– Aveţi dreptate – îl întrerupse sora uşor ciupită. Pe mine mă cheamă Fibbia. Tatăl nostru, surugiu, văzînd că intrăm în adolescenţă şi că nu-i ţipenie de om în jur, s-a gîndit să ne dea la maici, la Ursuline.

– Mare greşeală! – îşi aduse aminte Amada.

– De ce? – întrebă căpitanul Tresoro.

– Nu ştiu dacă aţi fost vreodată la Ursuline – spuse Fibbia.

– Am fost o dată, în treacăt – spuse căpitanul Tresoro.

– Ei, o dată, mai treacă-meargă, dar să stai acolo ani în şir, fără o lescaie... – spuse Amada.

– Noi eram două fetiţe vesele, zvăpăiate, învăţate cu surugiii, cu călătorii, cu hanurile – urmă Fibbia. Ciocnindu-se brusc cu rigorile sistemului monahal, cu sculatul la cinci şi culcatul în chilie, adolescenţa noastră, care prinsese să se dezvolte, s-a prăbuşit.

– Unde mai pui că de citit nu ştiam citi, de scris nu ştiam scrie, iar greaca, latina şi germana erau două limbi moarte şi una foarte guturală – completă Amada.

– Am avut – spuse Fibbia înlăcrimată – o adolescenţă cum nu dorim nici la duşmanii noştri.

EPISODUL 159

DRAMA SURORILOR ACETOSA

– Cînd adolescenţa noastră, prăbuşindu-se, a luat sfîrşit – urmă Amada – am plecat de la Ursuline. Parcă ne văd şi acum: ieşeam pe morocănoasa poartă a mănăstirii îmbujorate, tinere, cu acea tinereţe care colcăie de visuri în aşteptarea unei realităţi tangente...

– Tangibile se spune – o corectă Fibbia.

– Mă rog, ce mi-e tangibil, ce mi-e tangent – zise Amada. Important era că se vestea o zi primăvăratecă; soarele ardea vesel, apa se scurgea în rigole, de pe-acoperişuri căderau sunînd cristalin...

– Vai, nu-mi mai aduce aminte! – izbucni deodată Fibbia.

– Dar ce s-a întîmplat? – zise căpitanul Tresoro.

– Cunoşti dumneata, vajnice căpitan – se-ntoarse Amada spre el – senzaţia tîmpită cînd tu, cetăţean onest, simplu, care toată viaţa n-ai vrut să faci rău nimănui, care nu eşti nici sărac, nici bogat, care n-ai cîrtit un cuvînt împotriva societăţii bune, vrînd dimpotrivă să intri-n ea, şi care, plimbîndu-te pe stradă şi salutînd în dreapta şi-n stînga, bucurîndu-te de rochia nouă pe care o porţi, te simţi deodată izbit extraordinar în moalele capului?

– Foarte vag – răspunse căpitanul Tresoro.

– Ei bine – zise triumfătoare Amada – noi am cunoscut-o!

– Înseamnă – zise bătrînelul căruia i se uscase pe bărbie o urmă din sosul de lobodă, trădînd astfel tulburătoarea apropiere a completei senilităţi – că aţi fost prădate?

– Prădate? – făcu îndurerată Fibbia. Puţin spus! Am fost pur şi simplu deposedate de tot ce are omul mai bun în el: capacitatea de a şti cine eşti ca să ştii cu cine te-nsoţeşti.

– Dar ce s-a întîmplat, pentru numele domnului? – făcu Tresoro.

– S-a întîmplat – zise Amada – ceva simplu şi abstract...

– Şi absurd se spune – o corectă Fibbia.

– Mă rog – zise Amada. Una peste alta, zăpada de pe un întreg acoperiş a căzut peste noi.

– Vai! – făcu Fibbia amintindu-şi.

– Şi după aceea? – zise Tresoro.

– Păi aici e aici – continuă Amada – că după ce ne-au scos de sub morman, trei săptămîni am umblat ca bete, timp în care am greşit enorm.

– Vreţi să spuneţi că...? – zise şovăind căpitanul Tresoro.

– Întocmai! – răspunse Amada. Am făcut totul. Am greşit în serie.

Se lăsă o tăcere adîncă. Uscată complet, [illegible]a de sos se desprinsese de pe bărbia bătrînelului şi-i căzu învîrtindu-se în poală.

– Dacă bunul nostru tată, surugiul, auzind ce ni s-a întîmplat, nu s-ar fi răsturnat cu poştalion cu tot într-o prăpastie pe care altfel o cunoştea şi cu ochii închişi, lăsîndu-ne astfel o modestă pensie viageră, cine ştie cum am fi stat astăzi de vorbă cu tine, vajnice căpitan – zise Amada, uitîndu-se languros pe sub gene.

EPISODUL 160

CONVERSAŢIA

Privirea încărcată de subînţelesuri pe care Amada i-o aruncă vajnicului căpitan Tresoro îi făcu pe cei prezenţi, cu excepţia bătrînelului, să plece jenaţi capetele. Chemarea străbună şi întrucîtva lipsită de elementara perdea mărturisită prin ochii brusc şi voit aţîţători ai femeii le reaminti comesenilor, cu excepţia bătrînelului ce trecuse de mult în lumea celor foarte senini, că sînt urmaşii lui Adam. Primul care reacţionă fu tocmai Tresoro.

– Păi – zise el tuşind fără motiv – fiindcă tot nu mai avem ce aştepta dinspre partea mîncării, eu zic că ne putem ridica. Deşi s-ar putea crede că vreau să fac o glumă proastă, spun totuşi, cu inima grea, "să ne fie de bine".

– Să mai stăm puţin – propuse bătrînelul. Poate ne mai dau ceva.

– Exclus – răspunse mohorît doctorul Pelcto. Am văzut cina afişată la bucătărie: sos de lobodă şi punct.

– Ce înseamnă punct? – întrebă bătrînelul.

– Înseamnă – explică răbdător medicul – că poţi să stai pînă dimineaţă că tot nu primeşti nimic. Înţelegi?

– Înţeleg – răspunse bătrînelul. Dar dacă stăm pînă dimineaţă, prindem micul dejun.

Toţi se uitară năuciţi la el. Raţionamentul moşneagului le scăpa.

– Păi da – continuă el – de ce să n-aşteptăm pînă dimineaţă? Oricum, dimineaţa primim masă.

– Dar de ce să aşteptăm aici? – întrebă uimit căpitanul Tresoro. Ce să facem aici?

– Să facem cunoştinţă – răspunse bătrînelul. Mîncăm de două luni împreună şi pe mine nu m-a întrebat nimeni cum mă cheamă.

– Bine, poftim: cum te cheamă? – zise căpitanul Tresoro.

– Mă cheamă Toto – spuse bătrînelul şi apoi se întoarse spre călugării noştri: pe dumneavoastră care-aţi venit astăzi cum vă cheamă?

– Pe mine mă cheamă Metodiu – răspunse cu blîndeţe preacuviosul Metodiu – iar pe tovarăşul meu Iovănuţ.

– Şi veniţi de departe?

– Din ţările dunărene.

– Interesant – spuse bătrînelul. Şi cum e vremea pe-acolo?

– Schimbătoare – răspunse Metodiu.

– Vedeţi? – zise bătrînelul. Mai întreb eu, mai întrebaţi dumneavoastră, trece timpul şi o dată ne trezim dimineaţa cu ditamai ceaiul. Acum întreb: da' vînt bate pe acolo?

– Bate şi vînt – răspunse Metodiu.

– Nu-i rău – spuse bătrînelul. Înseamnă că n-aveţi treabă cu zăpuşeala. Munţi sînt?

– Sînt, slavă domnului – zise Metodiu.

– Dacă sînt munţi înseamnă că aveţi şi păduri.

– Da, mai avem – răspunse Metodiu.

– Unde-s păduri – zise bătrînelul – cred că e şi vînat.

– Este din belşug – spuse Metodiu.

– Şi există la dumneavoastră obiceiul ca, fiind prins, vînatul să fie şi fript?

– Este primul lucru care se face cu dînsul – răspunse Metodiu.

– Bănuiesc că se frige în cantităţi mari, îndestulătoare, nu?

– Cu totul îndestulătoare – spuse Metodiu.

– Păi atunci – spuse bătrînelul cu lacrimi în ochi – ce căutaţi aici la noi, fraţilor?

EPISODUL 161

VISE ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

La întrebarea aceasta, Metodiu, din motive bine întemeiate, nu răspunse. Nici bătrînelul nu insistă, căci se vedea cît colo că hotărîrea sa de a rămîne în sala de mese pînă la micul dejun pălea în

fața imaginii neașteptate ce i se ivise în minte și-n care se vedea vîrîndu-și urgent ciolanele sub pătură și scoțînd de sub mizera pernă un colțuc de pîine ascuns acolo de la prînz.

– Să mergem la culcare – glăsui Metodiu – că dacă stomacurile ne sînt goale, capetele măcar ne sînt pline de somn.

Se sculară rînd pe rînd și se îndreptară spre odăile lor, călugării noștri, căpitanul Tresoro, doctorul Peleto, surorile Acetosa, bătrînelul Toto și încă un individ de care am pomenit mai înainte care nu scoase o vorbă tot timpul mesei și pe care, oricît ne-am străduit, n-am reușit să-l identificăm. Curînd, stabilimentul signorei Maxima fu cuprins de liniște. Nu se auzea decît orologiul de la San Marco bătînd încontinuu noaptea jumătate și sforăitul egal, de om nemulțumit, al căpitanului Tresoro. Intrarără cu toții în lumea viselor, fiecare după puterile lor, de la fiecare după capacități. În ceea ce-l privește pe Metodiu, trebuie să spunem – și credem că sîntem în asentimentul tuturor – că visa următoarele: se făcea că el era un băiețel de șase-șapte anișori și se juca în nisip cu trupșoru-i grăsuliu lîngă un stejar, pe undeva pe lîngă Borzești. Desena cu un bețigaș triunghiuri, cerculețe, mulțimi vide, rățuști. Deodată, pe cerul senin, apăru întunecat un stol de corbi grămadă croncănind din răsputeri: "Vin tătarii! Vin tătarii!". Micul Metodiu se sculă pe piciorușele-i rozalii, își puse mîna streașină la ochi și văzu în zare pîlcuri-pîlcuri de călărești galopînd pe niște cai micuți, ca niște jucării, drept spre stejarul său. Atunci stejarul zise: "E sabie în țară! Au năvălit tătarii! Și-n bălți de sînge își scaldă micuții armăsari! Ascunde-te degrabă în scorbură la mine, căci altfel, măi Metodiu, e vai și-amar de tine!". Copilul sări iute în scorbură și nu după multă vreme tătarii ajunseră la stejar, înconjurîndu-l. Numai nu știu cum se face că nu erau numai tătari, ci și polaci, și turci, huni, pecenegi, ba printr-o crăpătură a scorburii, copilul zări și patru soldați romani. "Iar l-am scăpat!. Oare unde s-o fi ascuns?" – exclamă cu ciudă cel care părea șeful lor, descălecînd de pe căluț. Veni iute spre stejar, vîrî brațul în scorbură, încercînd să-l găbuiască, dar micul Metodiu se mistui în cotloanele copacului. Deodată, mîna păroasă a tătarului sau a cazacului sau a ce-o fi fost el îl dibui, îl apucă de după ceafă și...

– Preacuvioase! Preacuvioase!

– Ce-i? – sări Metodiu în capul oaselor.

– Preacuvioase – șopti Iovănuț cu ochii umflați de nesomn – rogu-te, întoarce-te pe cealaltă parte, că faci tare urît!

– Cum am făcut? – glăsui Metodiu.

– Iac-așa – răspunse Iovănuț. Pu-pu-pup! Pu-pu-pup!

EPISODUL 162

VISUL SURORILOR ACETOSA

În cămăruţa lor de la catul întîi, strîmtă, întunecoasă, cu o fereastră care nu dădea spre nimic, surorile Acetosa se dezbrăcară pe tăcute, îşi luară cămăşile de noapte catolice şi se vîrîră zgribulite în patul lor mirosind a crepuscul. Prima care visă fu cea care dormea la perete, Amada. Visa de cum adormea şi cîteodată gîngurea în somn. Iată ce-i aduse noaptea aceasta, oblojind rănile unei tinereţi prea zbuciumate: se făcea că trăia la Veneţia într-un mare palat, unică fiică şi moştenitoare a bogatului marchiz de Camposanpierro, Francisco, şi a soţiei sale, rotunjoara Perdita. Avea în vis 17 ani şi-i plăcea să citească. Zile şi nopţi întregi stătea închisă în odaia ei şi se desfăta cînd cu morocănosul, dar vajnicul Ahile cel iute de picior, cînd cu atrăgătorul, dar cariatul Villon, cel iute de mînă. Cidul, Vergiliu, Petroniu, oştenii din oastea lui Igor, Khayam şi simpaticul trăznit pe care tocmai îl luase *in folio* de la Madrid îi erau cei mai buni şi adevăraţi prieteni. Nu ieşea din încăpere decît dimineaţa pe la orele şase, cînd de pe balcon arunca mîncare unor porumbei care aşteptau acolo, frumos încolonaţi, de pe la orele trei. Era frumoasă. Părinţii, bucurîndu-se la început de rîvna ei de a citi, prinseră să se îngrijoreze într-o vreme, căci Amada n-avea ochi pentru lumea din jur, ce începuse a da tîrcoale burduhănosului palat, excepţionalei zestre şi nurilor fetei. Şi se întîmplă ceea ce se-ntîmplă pe la 17 ani: trupul fetei o luă înaintea lecturilor. Amada crescu, se împlini, arătînd ca proaspăt scoasă de sub tipar, o mîndreţe de fată. Dar ei nu-i păsa de asta: citea înainte. Într-o seară, grăsuţa şi veşnic înlăcrimata sa mamă o luă, deoparte şi cu vorbe femeieşti, mai pe ocolite, mai de-a dreptul, îi dădu de înţeles că ar fi bune şi cărţile la ceva, dar ele rămîn oricum nişte substitute; că datoria femeii e să caşte ochii şi să aleagă, pînă nu e prea tîrziu; că uite ce-a păţit şi aia care stătea în palatul din colţ, a tot strîmbat din nas şi-acum se urcă pe pereţii palatului, de bine ce-a ajuns; că ea, Amada, trebuie să ştie c-au început să vie peţitorii şi-ntreabă unde-i fata etc., etc. Amada, plictisită şi sleită de-o migrenă din Dante, acceptă să primească peţitorii. Şi se făcea că veniră să-şi încerce norocul pe rînd, următorii: din Englitera, înalt, prudent şi pistruiat, lordul Harrington, care puse la picioarele prinţesei modelul cu totul şi cu totul din aur al Turnului Londrei, în vîrful căruia un străjer luneca făcînd rondul şi strigînd la capătul micului traseu: "Fiiiive o'clock teeeeea!". Din Castilia s-a

repezit într-o suflare Don Felipe Gonzales de Cierta Soledad, aducîndu-i prințesei o cămașă intimă de purpură pe care stătea zugrăvit la loc discret un taur blînd. Ducatul milanez și-a trimis și el emisarul însoțit de o gondolă încărcată cu transfiri și trasă pe uscat de vînjoase sclave etiopiene. Prințul Siegrid din Germania de Nord i-a adus prințesei un inel din argint forjat în formă de tun care în momentul cînd îl puneai pe degetul arătător împroșca din el cu mici ghiulele de diamant. Din îndepărtatele ținuturi rusești, s-a înclinat pînă la pămînt cneazul Igor Poprișcin Pervii, dăruind prințesei macheta din lemn de Novosibirsk a unei biserici în care preotul, acționat de un mecanism minuscul, dansa *komarinska*. Chiar din Țările Române s-a înfățișat tînărul beizadea Costică Caraiosifoglu aflat la studii la Padova și care a dăruit cu lacrimi în ochi traducerea personală în italiană a versurilor mitropolitului Dosoftei. Dar prințesa a rămas neînduplecată.

EPISODUL 163

VISUL SURORILOR ACETOSA (II)

Și se făcea că în fața acestei situații cu totul neașteptate (unde se mai văzuse ca o fată de măritat să refuze atîția străluciți pretendenți?), tatăl ei, marchizul de Camposanpierro, smulgînd pe la orele 2 noaptea, după o violentă scenă conjugală, și consimțămîntul soției sale, decise următoarele: fata lor să nu mai citească. Cu vasta lui experiență, marchizul știa că scoaterea gărgăunilor din capul unei ființe îndrăgind lectura se poate face o vreme prin ducerea cărților în pod și a cititorului în beci. Zis și făcut: Cidul, Villon, Ahile, Petroniu, Vergiliu, oștenii din oastea lui Igor, Mitropolitul Dosoftei și toți cei care putură fi găsiți în camera Amadei fură strînși grămadă, legați cobză și urcați în vălmășagul de pene și praf, stîrnit în pod de alungarea porumbeilor aciuați acolo la căldurică, iar fata coborîtă temporar în spațioasa pivniță, avîndu-se în același timp în vedere să nu-i lipsească nimic din ceea ce ar fi putut să-i schimbe neînduplecata complacere în starea de fecioreinicie: vin roșu, fripturi în sînge, opulente smochine, miere de albine cu sîmburi de nuci, vin de coacăze și mult măcriș proaspăt. Timp de cîteva zile nu se întîmplă nimic important: fata rezistă cu brio tuturor asalturilor pe care i le dădeau fără încetare globulele roșii, gîndurile păcătoase, cei doi temniceri mustăcioși, dar foarte politicoși, anume aleși de tatăl ei ca să aibă ea pe ce-și odihni

privirea, mulţimea de pretendenţi care zilnic băgau capul pe uşa celulei întrebînd cu speranţă în priviri "Ei, cum merge?", mama care îi tot aducea trusouri, bătrîna doică ce-i murmura de la 5 la 7 versete mai interesante din "Cîntarea Cîntărilor" etc. etc. În timp ce visa toate astea, Amada se simţea foarte mîndră de ea, gîndindu-se că dacă în viaţă n-a reuşit s-o facă nici zece minute, măcar în somn să reziste tentaţiilor cîteva zile. Şi tocmai cînd socotea că e timpul să aleagă, oprindu-şi privirea pe un conte de Savoya, tinerel, palid la faţă şi plin de muşchi, ciolănoasa de Fibbia care dormea alături sé răsuci în somn şi-o lovi cu cotul în cap. Amada se trezi. Palatul, marchizul, pretendenţii dispărură ca prin farmec. Sculîndu-se în capul oaselor şi deschizînd ochii, Amada văzu în locul acelor minunăţii şoarecele lihnit care în fiecare noapte ieşea din gaura de lîngă uşă şi privea cu deznădejde spre spaţiul gol al camerei lor unde nu mai căzuse o firimitură de ceva de pe vremea cînd era pui. Degeaba încercă apoi Amada să se viseze din nou prinţesă: nu reuşi. În ceea ce-o priveşte pe Fibbia, ea visă cam acelaşi lucru, cu deosebirea că ei nu-i plăcea să citească, aşa că marchizul de Camposanpierro, ca s-o scape de poşte, o închise-n bibliotecă.

EPISODUL 164

VISUL LUI IOVĂNUŢ

Pe la trei noaptea, după ce preacuviosul Metodiu se răsuci în sfîrşit într-o poziţie surprinzătoare, terminînd cu ucigătorul lui sforăit, începu să viseze şi novicele Iovănuţ. Visă că ajunsese la Porţile Raiului, după un zbor vertical şi lin ce-i umpluse urechile cu bobiţe de rouă, căci trecuse prin nori albi şi pufoşi în care vedea dispărînd în răstimpuri picioruşe roz de îngeri. Apoi ieşi deasupra norilor şi zări o alee cu pietricele sidefii ducînd spre Marea Poartă. Alergă repede într-acolo şi bătu. Se deschise o ferestruică şi în ea Iovănuţ recunoscu faţa blajină, uşor îmbătrînită, a Sfîntului Petru. "Cine eşti?" întrebă blînd Sfîntul Petru. "Sînt Iovănuţ, Sfinte Petre", răspunse tînărul plin de speranţă. "Şi cine te-a trimis aici, Iovănuţ?" zise Sfîntul. "Nu m-a trimis nime, Sfinte Petre, m-a luat Domnul", răspunse sfios tînărul. "Te-a luat cam devreme, făcu Sfîntul, uitîndu-se compătimitor la el. Şi de unde vii?" "Din Moldova", zise Iovănuţ. Faţa preacuratului se încreţi un pic: "Din Moldova? Din care Moldovă?" "Din toată Moldova", răspunse cu

nedumerire feciorul. "Păi în ce an sîntem?", întrebă Sfîntul Petru. Iovănuţ îi spuse. "Atunci intră", zise Sfîntul şi Iovănuţ auzi cum zornăie cheile, o caută pe cea potrivită, o răsuceşte în broască şi deschide poarta. Înainte de a-l lăsa să treacă, Sfîntul Petru îl mai întrebă: "Şi ia spune-mi tu mie, Iovănuţ, vrei să-l vezi pe Domnul?". "Nici nu îndrăznesc să mă gîndesc la atîta, şopti smerit novicele, mi-e de-ajuns că pot fi în preajma Lui". "Înţelept ai grăit, copile, zise Sfîntul Petru. Nu căuta îndîrjit să-l vezi, căci atunci cînd va voi, ţi se va arăta El Însuşi. Uite, ia-o pe drumeagul ăsta la stînga, mergi tot înainte şi nu-ţi fie teamă, că aici de cum ai intrat, toţi te cunosc. Se ştie şi ce lapte ai supt de la maică-ta". Iovănuţ păşi pe Marea Poartă. O, minunăţie a minunăţiilor ! O, desfătare a desfătărilor! În faţa ochilor lui se deschise cea mai frumoasă privelişte pe care o putuse gîndi vreodată. Nici nu ştiu la început spre ce să privească mai mult: spre pajiştea înflorită cu iarbă grasă unde păşteau turme mişcătoare de mioare mînate din fluier de serafimi îmbrăcaţi în frumoase costume populare, spre lanurile de porumb înalt din care nu se vedea calul şi călăreţul şi de unde nu se sfiau a se arăta prietenoşi lupul şi ursul ziua-n amiaza mare; spre falnicele livezi de pomi în care şerpi harnici şi tăcuţi culegeau merele şi le aşezau frumos în lădiţe: merele mai mari în lădiţe mai mari, iar merele mai mici le mîncau ei; spre grupurile de heruvimi care zburau ras cu pămîntul de-acolo, ducînd cu voioşie spre un loc anume găleţi cu nisip, cu mortar, bîrne, cărămidă; spre pîlcurile de îngerele care coseau la gherghef sau mînuiau paşnicul război sau pliveau ceapa sau pur şi simplu stăteau într-o minunată pauză; spre corurile de arhangheli care făceau vocalize; spre sfinţii mai tineri care învăţau să zboare sărind dintr-un turn. O, dar cîte nu erau de văzut şi mai ales cîte nu erau de spus!

EPISODUL 165

VISUL LUI IOVĂNUŢ (II)

Cu ochii înlăcrimaţi de atîta fericire, Iovănuţ visă că se gîndi unde să-şi afle şi el un loc în Grădina Raiului, cum să dea şi el o mînă de ajutor întru Slava Celui de Sus. Nici n-apucă să-şi ducă la capăt gîndul, că deodată, din cel mai pur senin, răsări lîngă el un înger care, privindu-l cu sinceritate drept în faţă, spuse: "Nu trebuie să te gîndeşti la asemenea lucruri şi, în general, dacă vrei să fii mereu fericit, lasă-te purtat pe aripile bucuriei că eşti aici şi gîn-

deşte mai puţin. Gîndul otrăveşte inima omului. Şi să ştii că acum nu mai poţi spune "slavă Celui de Sus", pentru că nu mai eşti pe pămînt, ci se spune "slavă Celui de-Aici", pentru că eşti şi tu aici". "Dar ce trebuie să fac?", şopti Iovănuţ, observînd în treacăt că îngerul avea nişte aripi mari pe care şi le putea micşora şi face sul, astfel că atunci cînd stăteai de vorbă cu el, nu părea înger, ci un om obişnuit. "Noi ne-am gîndit la toate, răspunse îngerul, tu eşti un om cu carte şi de-aceea Dînsul te-a chemat în împărăţia Lui". "Dumneavoastră puteţi gîndi?", întrebă Iovănuţ. "Bineînţeles, zise îngerul. Şi tu poţi gîndi, dar la ce bun? Vino cu mine!" şi zicînd aceste, îl apucă de mînă pe Iovănuţ care simţi cum este săltat şi dus pe sus de-o forţă puternică şi blîndă. Ochii i se-nchiseră ca de la sine şi cînd îi deschise, se văzu în faţa unui sobor de vreo 12 călugări care stăteau pe scaune în jurul unei mese unde odihnea o carte mare. Fiecare avea la îndemînă foi de pergament, pene, cerneală, nisip. Numai unul dintre ei, mai înalt, stătea în picioare lîngă masa cu cartea deschisă şi părea că aşteaptă să-nceapă o cuvîntare. În grupul scaunelor unul era neocupat şi îngerul îl conduse pe Iovănuţ acolo. Îi dădu şi lui foi, pană, cerneală, apoi îi spuse: "Noi ştim că tu ştii limbile vechi ale pămîntului. Tot ce va citi omul acela din cartea cea mare, tu să scrii pre limba ta pe foi". Apoi îşi roti privirea asupra celorlalţi: "Sînteţi gata?", "Yes, oui, igen, tak, si, ja, ya", răspunseră învălmăşit călugării. "Da", răspunse şi Iovănuţ. "Atunci dă-i drumul!", spuse îngerul către cel ce aştepta în picioare. Omul înalt îşi masă puţin ochii, se aplecă asupra cărţii şi începu să citească rar. Iovănuţ recunoscu imediat vechea limbă şi cu scris tremurat, trecu pe foaie şi pe limba lui, cot la cot cu ceilalţi, primele cuvinte auzite: "Capitolul întîi. Facerea lumii. La început a făcut Dumnezeu cerul...".

Apoi se trezi.

EPISODUL 166

VISUL BĂTRÎNELULUI TOTO

În culcuşul său zdrenţuit de sub scara ce ducea la catul întîi al stabilimentului signorei Maxima, bătrînul Toto, făcut covrig, cu maţele chiorăindu-i de foame, visă că era senator roman. În adîncurile sufletului său, Toto ştia că ar fi fost exagerat să se viseze prin-

tre senatorii de frunte ai Romei, aşa că se făcea că era printre senatorii de mîna a doua, care picoteau la şedinţe şi se trezeau la ospeţe, cărora un porc umplut cu mirodenii, bine fript şi înconjurat de făzănițe înecate cu stafide li se părea mai important decît orice triumvirat viu şi care apăreau în Forum doar să-şi facă siesta, ascultînd cu priviri aburite cine ştie ce discurs ce se voia incendiar. Spre deosebire de majoritatea celorlalţi colegi ai săi care adeseori veneau în Senat cu cîte-un pumnal ascuns sub togă pentru orice eventualitate, Toto ţinea sub togă, tot pentru orice eventualitate, o furculiţă. Lucrul acesta se ştia în Forum, dar în afară de un tacit şi constant dispreţ din partea celor cu pumnalul, Toto nu prea era băgat în seamă, drept pentru care, neincomodînd pe nimeni, îşi păstra locul şi toga de vreo cinci legislaturi... Şi se făcea că în ziua aceea, o zi frumoasă de primăvară, Toto veni în curia lui Pompei bine dispus, deşi puţin cam mahmur, căci tocmai începuseră mesele din preajma idelor lui Marte. În curie îl întîlni întîi pe Cassius, căruia îi spuse: "Ce spui, dom'le, ce zi frumoasă!". Cassius îl privise întunecat, ca şi cum n-ar fi auzit remarca lui, şi-i strecurase printre dinţi: "Ţi-ai adus, mă, furculiţa?". "Da, răspunse mirat micul şi rotofeiul senator. De ce?". "Ţine-o s-o aibi pregătită!", scrîşni Cassius şi se depărtă repede spre un grup de senatori ce veneau agale, ţinînd mîinile sub togă. Toto nu luă în seamă aceste amănunte şi se uită după vreun sclav sau vreo sclavă: voia să se dreagă, avea capul greu de-aseară. Zări o sclavă şi-o chemă pocnind din deşte. Cînd aceasta se apropie, văzu că era sclav. Îi porunci s-aducă vin şi cînd sclavul se întoarse cu spatele, văzu că era sclavă. "Poante de-ale lui Caesar", gîndi Toto, uitîndu-se după sclav sau sclavă. Se îndreptă spre grădină, ocolind o coloană, cînd deodată auzi strigăte groase în urmă. Se întoarse iute, dădu colţul şi văzu senatorii stînd în cerc, ridicînd şi înfigînd pumnalele în ceva mare şi moale prăbuşit la picioarele lor. Brutus, roşu la faţă de efort, ridică privirea şi-i strigă: "Vină, mă, şi dă-i şi tu!". Toto se apropie zăpăcit, scoase furculiţa, senatorii îi făcură loc şi – o, Zeule! – îl văzu pe însuşi Caesar plin de cuţite, horcăind. "Dă-i, ce stai?!", strigă Brutus. Înspăimîntat, Toto căută cu ochii un loc liber pe trupul lui Caesar găsind unul mai jos puţin de şale şi înfipse tremurînd furculiţa. Caesar gemu încetişor, întoarse capul, deschise un ochi şi şopti: "Dacă pînă şi Toto..." mai zise Caesar şi capul i se prăvăli pe umăr.

EPISODUL 167

VISUL DE AUR

Pe la mijlocul nopţii, după ce dormise cîteva ceasuri bune un somn sănătos, adînc, şi fără măcar să fi fost pregătit într-un fel sau altul, căpitanul Tresoro începu brusc şi cu mare spaimă să viseze sute de femei. Era total nepregătit. Visul îl luă, cum se zice, ca din oală. La trezie, în viaţa de zi cu zi, nu acordase niciodată prea multă însemnătate siluetelor în fuste, socotind femeia un lucru normal, simplu, precum cîinele, strachina sau orizontul. Nu înţelegea cum pot face unii pasiuni pustiitoare pentru o pereche de ochi, cum sînt în stare să se omoare în duel pentru două gropi în obraz, iar alţii cum bolesc după rotunjimi zărite o clipă, printr-un capriciu al rochiei. Era burlac nu prin forţa împrejurărilor, ci prin structură. Clocotul ce-l simţea cîteodată răscolindu-i sîngele, îl domolea în luptă, şi pe bună dreptate: care femeie, cinstit vorbind, merita descărcarea pe care o simţea căpitanul tăind doi turci dintr-o dată, spre binele nu al unei mironosiţe oarecare, ci al patriei? Şi-acum, poftim! El, care luptase pe mare, pe uscat, prin mlaştini, prin foc, prin glonţ, prin baionete, se găsea deodată singur-singurel în faţa unui front de sute de femei desfăşurat pe zeci de aliniamente succesive dinainte stabilite. Şi măcar de-ar fi fost înarmate, dac-ar fi observat la ele vreo pregătire de atac, intenţia constituirii unei falange, a unui azimut... Nimic! Pur şi simplu stăteau tolănite, aceasta e cuvîntul, tolănite într-o rînă, dar într-o perfectă ordine, în şiruri drepte asupra cărora privirea lui bătea perpendicular. Căpitanul încercă din răsputeri să se trezească, se zvîrcoli în pat, dar o forţă mai presus decît puterile sale îl sili să stea în vis. Atunci încercă să se retragă din faţa lor, se dădu de-a-ndaratelea, se întoarse... Era prins ca între două armate despărţite doar de-o fîşie de cîţiva stînjeni lăţime, fîşie care mergea paralel cu femeile pînă hăt-departe, pînă la orizont. Abia acum înţelese că orizontul nu e lucru chiar atît de simplu. Iar femeile erau şi blonde şi brunete şi roşcate şi lungi şi scurte şi subţiri şi solide şi toate învîrteau o margaretă între dinţi. Se simţi ridicol cum stătea aşa cu armura pe el şi începu să meargă printre cele două oştiri de margarete rotitoare, salutînd cu prudenţă în dreapta şi-n stînga, cum învăţase la şcoală. Auzi mai întîi chicote, apoi rîsete. Simţi că roşeşte şi iuţi pasul, apoi prinse s-alerge de-a binelea, pentru că ele începură să strige în spatele lui: "Un'te duci, tataie? Ie-te prostu'! Prindeţi-l,

mă ! Şo pă el ! Ia te uită ce viteză a luat ! Ha-plea ! Băi armură ! Ia-mă, nene, şi pă mine ! Alo, domnu, vedeţi că v-a căzut spada !" şi altele, şi altele. Într-un tîrziu, cu aerul vîjîindu-i pe la urechi, căpitanul Tresoro se trezi leoarcă de sudoare, tremurînd din tot corpul: cunoscuse femeia.

EPISODUL 168

VISUL DOCTORULUI PELETO

De mai multe nopţi la rînd, cu mici, neînsemnate variaţii, doctorul Peleto visa acelaşi lucru: se făcea că era într-un viitor îndepărtat tot la Veneţia, care devenise parcă şi mai frumoasă, şi mai atrăgătoare, cu toate că îmbătrînise mult, afundîndu-se în fiecare an, centimetru cu centimetru, în apele lagunei. De fapt, li se părea atît de frumoasă pentru că ei înşişi, locuitorii Veneţici, îmbătrîniseră o dată cu oraşul, şi chiar el, doctorul Peleto, avea în vis pe puţin 94 de ani, dacă bine ţinea minte. De fapt, nu numai el, ci toţi venеţienii se mîndreau cu vîrstele matusalemice, ba chiar se putea spune că-n superba localitate lacustră nu trăia picior de om sub 70 de ani, aceasta fiind de altfel şi principala atracţie pentru curioşii din toate părţile pămîntului care erau aduşi cu corăbiile din exteriorul lagunei şi lăsaţi, doar 12 ore, să admire încîntătoarele monumente arhitectonice şi umane agonizînd într-un dulce crepuscul pe valurile blînde ale senectuţii. În fiecare dimineaţă de marţi şi sîmbătă, cînd turiştii debarcau cu forfota lor obişnuită, sute de bătrîni veneţieni, bocănind cu bastoanele, cîrjele sau împingînd roţile cărucioarelor pentru faza ultimă, se înghesuiau pe chei în aşteptarea vizitatorilor pe care apoi, cei care mai puteau, îi conduceau ca nişte ghizi destoinici prin oraş, arătîndu-le cutare palat, cutare canal sau cutare mătuşă de 106 ani ce mai reuşea să croşeteze coerent. Cei care nu se mai puteau deplasa decît vag stăteau pe bănci în piaţa San Marco şi turiştii le dădeau biscuiţi, portocale sau mere şi se pozau cu ei. În zilele fără vizitatori, doctorul Peleto obişnuia să tragă, împreună cu alţi vreo trei bătrînei încă verzi, la hanul "Arcaică" şi-n faţa unui pahar de ceai subţiat cu rom se amuzau de cele două babe din grupul "Senecta" care, pe micul podium de lemn dintre mese, cîntau şi dansau pînă erau scoase pe braţe de doi chelneri gemeni despre care se spunea că prinseseră suta de ani fără o gripă în toată viaţa lor. Cu toţii aveau de toate,

deoarece cei care se îngrijeau să le trimită turişti, le trimiteau şi hrană şi îmbrăcăminte şi zaruri şi table, ba chiar, anual, şi motani şi cîini, bineînţeles şi ei foarte bătrîni şi lenţi. O dată la trei ani sosea o nouă promoţie de moşnegi de 70 de ani pe care-i primeau sărbătoreşte moşnegii din promoţia ce, la momentul acela, tocmai mai atinsese suta. Pe lîngă micile atenţii primite de la turişti, venetienii mai reuşeau să facă şi să vîndă coşuleţe de nuiele împletite, figurine din dopuri, fluierici, sandale romane, iar cîţiva ce stăteau bine cu plămînii, şi pahare de sticlă suflate în atelierul de sticlărie de lîngă chei. Cam asta visa noaptea doctorul Peleto. Cînd se trezea dimineaţa la hîda realitate în care se mişcau haotic tineri obraznici, impulsivi, fără respect, doctorul ofta şi-abia aştepta să vină seara să se cufunde din nou în oaza lui de linişte unde patronau buna înţelegere, cărunteţea şi lina apropiere a marelui repaus.

EPISODUL 169

A RIVEDERCI

În sfîrşit se vestiră şi zorii, sărutînd cu degete de auroră mucegaiul clădirilor, puturoasa apă întunecat verzuie a canalelor, pleoapele urduroase ale lumpenului sculat deja în capul oaselor etc. Visele celor care visau în stabilimentul signorei Maxima se înceţoşară, tîrîndu-se spre sfîrşit. În gondolele legate în faţa porţilor se urcară zgribulind de frig şi grăbindu-se spre treburile lor, indivizii cu trei de "i": zarzavagiii, geamgiii, zapciii, cafegiii şi fiii unor oameni bogaţi ce se întorceau acasă de la ibovnice. La ferestre, gospodine matinale, cu un vag surîs de satisfacţie pe chip ori văduve cu feţe nemulţumite scuturau perne şi cearceafuri. Pe scara interioară a stabilimentului Metodiu şi Iovănuţ, care-şi făceau rugăciunea de dimineaţă în camera lor, auziră tropotind paşi.

– "... Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să vie. Amin." – încheie Metodiu, sculîndu-se de pe genunchi.

– Amin – făcu şi Iovănuţ, înăbuşindu-şi un căscat.

– Să ne strîngem lucrurile, frate Iovănuţ – zise Metodiu – şi s-o luăm din loc, căci Rîmul e încă departe, iar treaba noastră cere grabă. N-aş vrea să păţim precum acel trimis al lui Breb-Vodă care s-a dus să ceară ajutor polacilor contra turcilor, dar zăbovind el cam multişor la balurile pan-ilor, cînd s-a întors cu polacii, Breb-Vodă făcuse pace cu turcii şi i-a tăiat capul ca trădător.

– Că bine zici – zise Iovănuț. Și-au făcut boccelele și-au coborît în sala de mese unde erau adunați toți, chiar și Laura, cea cu piaptănul, parcă mai frumoasă ca oricînd.

– Bună dimineața! – îi întîmpină ea radioasă.

– Bună să vă fie inima – răspunse Metodiu.

– Se dă ceai! – îi anunță vesel bătrînul Toto.

– Din păcate nu-i putem gusta dulceața, căci trebuie să plecăm – grăi Metodiu.

– Vai, dar se poate?! – zise atunci signora Maxima, intrînd pe ușă cu o oală aburindă. Măcar o cană!

– Nu, mulțumim frumos – răspunse Metodiu. Și-așa am stat destul.

– Dacă dînșii tot pleacă.– interveni căpitanul Tresoro – n-am putea să le reținem noi porțiile?

– Ei, atunci, la revedere! – zise Metodiu.

– Să ne scrieți ! – spuseră lăcrimînd surorile Acetosa.

– Aveți grijă la răscruci, sînt hoți – îi sfătui doctorul Peleto.

Zvelta Laura sări de la masă și-n timp ce călugării noștri ieșeau în fața stabilimentului căutînd din ochi o gondolă liberă, ea îi ajunse din urmă.

– Știi, preacuvioase – spuse cu însuflețire plăcuta femeie – vreau să-ți mulțumesc din suflet: aseară, după ce-am mîncat dovleac, așa cum mi-ai spus dumneata, nu l-am mai visat pe Domnul!

– Păi vezi? Ce ți-am spus eu? Da' ce-ai visat?

– Am visat – răspunse palpitînd atrăgătoarea femeie – vreo șase-șapte sfinți, toți unul și unul. Am dormit ca legănată.

– Domnul să te aibă în pază... – mormăi Metodiu, grăbind pasul.

Să-i lăsăm acum o vreme pe bunii noștri călugări să se piardă pe drumul secretei lor misii spre Cetatea Eternă și noi să ne întoarcem degrabă, la timp, în Moldova, să aflăm ce-au mai pățit surghiuniții Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, tăcutul Broanteș și întru vecie oacheșa Cosette.

EPISODUL 170

LA GURA SIRETULUI

De cum ieșiră din țara de dincolo de negură și-ajunseră dincoace de negură, în locul unde primăvara icrele moldovene ale zglo-

bielor femele de la gura Siretului aşteptau lapţii masivilor peşti europeni din Dunăre, dînd astfel locului aura şi agitaţia specifice marilor întîlniri prieteneşti de oşti, Barzovie-Vodă, cu lacrimi în ochi, spătarul Vulture, cu nările umflate de aerul blînd al Moldovei de Jos, tăcutul Broanteş, cu un roi de endecasilabi rotindu-i-se fără-ncetare printre aliteraţii în cap, şi ţigăncuşa Cosette, cu tot ce are neamu-i mai frumos, şezură şi ţinură sfat. La picioarele lor, şăgalnic şi somnoros susura plin de ştiuci Siretul, gîndi rapsodul Broanteş.

– Iată-ne acasă! – suspină Barzovie-Vodă. O, ce n-aş da să pot rămîne mereu pe pămîntul acesta!

– Păi, dă tribut, Măria-Ta – zise spătarul Vulture – şi-aice-ţi rămîn oasele, precum doreşti. Dă un tribut mai mare decît cel de-acum şi-ţi făgăduiesc că-n trei săptămîni din Sima-Vodă nu mai rămîne decît Sima, un drumeţ spre Stambul.

– O, spătare! – făcu Barzovie-Vodă. O, tempora! Oare fără tribut nu se poate?

– Se poate, cu oaste – răspunse spătarul. N-ai tribut, dar ai oaste şi poţi sta de vorbă. Dar dumneata în loc să strîngi oaste, ai strîns cărţi. După ce-a venit pe tron, Sima-Vodă ţi le-a vîndut şi-a cumpărat stupi, pentru stupărit, izbutind să trimită atîta miere la Poartă, că sultanul s-a-ndulcit faţă de el pe cel puţin doi ani. N-avem ce face decît s-aşteptăm să i se-aplece de-atîta miere şi-atunci să sărim noi cu altceva.

– Cu ce? – zise trist Barzovie-Vodă. Cu grîul s-a obişnuit, aur n-avem, iar Cotnarul, de cînd şi-a snopit în bătaie haremul, îl refuză.

– Trebuie să-i dăm ceva nou, ceva ce n-a mai văzut – zise spătarul Vulture. Cunosc eu lîngă Bîrlad un boier, un om umblat, a bătut şi Răsăritul şi Apusul. Cînd a bătut Răsăritul, a fost cum a fost, dar cînd a bătut Apusul şi-a adus de-acolo un fel de tufă, o pui în pămînt şi după un timp o scoţi şi-am auzit că toţi la curtea lui s-au îngrăşat de cît mănîncă din ce dă tufa aia.

– Şi cum îi zice la tufă? – întrebă Cosette.

– Tufă de barabule – răspunse spătarul. Pentru că tufa dă barabule şi barabulele se mănîncă.

– Şi crezi – zise Barzovie-Vodă – că dacă ducem sultanului barabule şi presupunînd ca o condiţie sine qua non eventualitatea că o să-i placă, va considera el necesar să schimbe actuala stare de lucruri, chiar trecînd peste fireşti considerente strategice care cer continuitate pe tron, şi să mă pună pe mine în detrimentul lui Sima-Vodă?

– Dumneata iar vorbeşti ca din cărţi – zise spătarul. Eu am văzut acum vreo treizeci de ani cum Stanciu-Vodă a luat domnia pentru două luni c-un sac de zarzăre, plus bineînţeles tributul. Tributul venea oricum, aşa că la alegere au cîntărit mult zarzărele.

EPISODUL 171

BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÎZU (I)

Nu e uşor să scrii despre un om pe care l-ai cunoscut bine, ţi-a fost prieten bun, ba ai putea zice chiar cel mai bun prieten. E puţin mai greu să scrii despre cineva pe care doar l-ai cunoscut, fără a-ţi fi prieten. Şi mai greu devine lucrul cu o persoană despre care ai auzit doar, ţi s-au povestit multe despre ea, însă n-ai avut posibilitatea s-o cunoşti personal. De-a dreptul dificil devine relatarea cînd fiinţa de care te ocupi nici măcar nu-ţi e contemporană, ci o personalitate scoţînd încă bustul ori numai capul din apele îndepărtate, negre ale istoriei. Cînd însă eroul paginii tale nu-ţi e nici prieten, nici cunoştinţă, nici contemporan, nu ţi-a povestit nimeni despre el, nu-l consemnează nici o arhivă, nici un rînd şi te despart de dînsul patru secole, două concepţii despre lume şi trei despre viaţă, a face un portret verosimil devine aproape o imposibilitate. Nu există decît un singur mijloc.

Boierul Radu Stoenescu-Balcîzu s-a născut la 5/15 octombrie 1595 în satul Comana, azi Truşeşti, fiind al cincilea copil al boierului Petre Stoenescu şi al soţiei sale Ilisafta Stoenescu născută Ulea. În mod normal ar urma cîteva cuvinte despre copilărie, şcoală, tinereţe, căsătorie, relaţii cu turcii etc. Nu e cazul. Căci biografia esenţială a viitorului boier Radu a început şi s-a sfîrşit la cinci luni. Atunci, la cinci luni, trăsăturile sugarului se limpezesc, se clarifică, primesc forma recognoscibilă a gingaşului chip definitiv, iar părinţii palpitînd de emoţie şi fericire asistă la primele gînguriturі mai lungi. N-a fost cazul. Căci la cinci luni părinţii lui Radu au observat cu uimire, la început, apoi cu stupoare, şi în cele din urmă cu groază că micul boier era neasemuit de urît. Pînă atunci tatăl, boierul Petre Stoenescu, nu se prea uitase la copil fiind ocupat să asculte veştile ce veneau dinspre Ţara Românească, unde Mihai Vodă îi bătuse de-i snopise pe turci la apa Neajlovului, iar aceştia, în buimăceala generală, zăpăciţi şi înfricoşaţi de înfrîngere, o luară la goană greşit, spre nord, invadînd ţara, aşa că oricînd te

puteai trezi cu ei şi-n Moldova, pentru că turcii şi cînd fug, apăi fug, nu se opresc. Nici cucoana Ilisafta nu-l observase prea bine pe dolofan, căci îl alăpta o doică şi era al cincilea. Însă acum evidenţa sărea în ochi de cum luai pînza ce-l apăra de muşte de pe pătuc: Răducu era ceva de speriat. Nu-i lipsea nimic, nu era sucit, diform, avea şi ochi, şi nas, şi gură, şi urechi, şi puţin păr, şi picioruşe, şi degeţele. Şi nici luate în sine părţile feţei nu trădau vreun defect ori nu păreau să nu fie la locul lor: ochişorii îi erau negri, năsucul drept, guriţa cărnoasă, urechiuşele rozalii. Cînd însă observai ce rezultă din coexistenţa acestor părţi, pur şi simplu ţi se făcea părul măciucă. Era ceva extraordinar, o urîţenie uluitoare, fascinantă, încît abia ieşit din curtea boierului, îţi venea să te întorci lîngă pătuţ să mai priveşti o dată. Pentru că după ce încercară să-l ascundă şi nu reuşiră, părinţii trebuiră să-l arate, iar vestea se întinse. Bătrînii satului care treceau pe lîngă pătuţ aruncînd o privire, clătinau din cap şi ziceau în barbă: "E semn rău. Vin vremuri grele" sau "O să vie lăcuste" sau "Anu' ăsta iar se schimbă Vodă, bucuria noastră" şi altele şi altele.

EPISODUL 172

BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÎZU (II)

Zile, nopţi întregi necăjitul părinte sta lîngă pătuţ, îşi privea neverosimila odraslă şi din cînd în cînd o întreba încet, gînditor: "Cu cine-i semăna tu aşa urît, Răducu lui tata?". Auzind glasul sîngelui, micuţul boier gîngurea atît de elocvent, încît pînă şi doica, obişnuită oarecum cu fizionomia teribilă a sugarului, întorcea cutremurată capul. Un val de compătimire înconjură casa boierului Petre Stoenescu. Toţi simţeau nevoia să-şi exprime într-un fel sau altul compasiunea pentru această vădită, dezastruoasă nereuşită a unei inoportune nopţi de dragoste a perechii boiereşti. Cînd dormea Răducu, slugile umblau pe vîrfuri. Un bivol blînd care-l speriase pe copilaş cînd îl scoseseră prima oară în curte fu tăiat fără milă. Boierul vecin cu care Stoenescu era la cuţite încă din tinereţe, îi dărui pe nepusă masă două sate şi-o pădure, "aşa, ca să aibe unde se giuca băiatu' cînd o creşte". În timpul marii foamete din 13-14 noiembrie 1597, cînd ţăranii de pe moşia lui se răsculară, boierul se duse în mijlocul lor doar cu Răducu în braţe (acum de doi ani împliniţi) şi-i întrebă, ţinînd copilul cu faţa spre ei: "De ce vreţi

să mă năpăstuiţi, oameni buni? Nu-i destul că m-a năpăstuit Dumnezeu? Ce vreţi voi de la mine?". "Noi vrem păm..." vru să zică unul mai răsărit, dar cînd dădu cu ochii de arătarea din braţele boierului, plecă ruşinat capul, lăsă coasa de-o parte şi luă agale spre izba lui, urmat de ceilalţi, făcîndu-şi cu toţii pe furiş cruce. Pînă şi Vodă, trecînd o dată la vînătoare prin smîrcurile Vasluiului şi auzind că-n apropiere ar exista un copil de-o urîţenie nemaivăzută, se abătu pe la curtea lui Stoenescu, merse cu pas apăsat la pătuţ, aşteptă ca tatăl să ridice emoţionat de cinstea ce i se făcea pînza de deasupra, aruncă o privire înăuntru, spuse cu vocea sa bărbătească: "Da, într-adevăr, este foarte urît" şi-apoi, spre uimirea escortei care-l aştepta afară în ploaie, stătu la o dulceaţă în cerdac cu boierul, vorbind de una, de alta. Hotărît lucru, Răducu devenise, fără să vrea şi fără să ştie, centrul familiei, le – cum se zice – umplea casa, deşi mai corect ar fi să spunem că le-o golea, deoarece nimeni nu rezista în aceeaşi încăpere cu el singur mai mult de un sfert de ceas, şi acela îndurat pe ghimpi, căci prima reacţie la vederea lui, a acestui ghemotoc de om, era s-o apuci în cea mai mare viteză la cea mai mare depărtare de el. Părea ceva venit din zorii tenebroşi ai umanităţii, cînd însuşi Domnul, într-o clipă de neatenţie, în loc să-l tragă pe om din totuşi acceptabila maimuţă, încurcase borcanele şi-l extrăsese din cine ştie ce specie grea la vedere, hohotind prin peşteri.

EPISODUL 173

BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÎZU (III)

Hidosul copil crescu. Nu se juca nimeni cu el. Fetiţele, găinile, caprele – fiinţe care fac deliciul copilăriei – îl ocoleau de departe. Dacă nimerea întîmplător într-un lan de cînepă, zeci, sute de vrăbii, de sticleţi zurbagii se ridicau lărmuind şi a doua oară nu se mai dădeau pe-acolo. Recoltele boierului crescură. Cînd urîţelul împlini nouă ani, fu adus un dascăl grecesc chior. Închizîndu-şi des singurul ochi teafăr şi ferindu-se să-şi privească prea mult elevul, acesta îl învăţă rapid elina, latina, geometria, nitică filozofie şi arta conducerii maselor, deşi în sinea sa dascălul se îndoia că va exista vreodată o masă de oameni capabilă să-l privească şi să-l asculte pe Răducu mai mult de cîteva clipe fără s-o ia la fugă. Însă tot răul spre bine: pe cît era de pocit la chip, pe atît era de sprinten la min-

te. La zece ani își dădu brusc seama cît e de urît. Suferi cumplit vreo șase luni, cum numai un copil poate s-o facă, dar apoi descoperi în grădina înconjurată de garduri înalte unde era lăsat să se joace, că dacă pui răsadul de usturoi în desime dublă și-l plivești de mai multe ori, scoți o recoltă îndoită cu condiția ca pe locul acela să fi fost înainte morcovi. La patrusprezece ani asistă impasibil la ivirea semnelor bărbătești pe trupul său deșirat, știind prea bine că nu cu ele va răzbi în viață. Și pe cînd primele fire de păr îi apărură gîdilîndu-i buza de sus, traduse într-o moldovenească molcomă primul cînt din *Iliada*. La șaptesprezece ani, tatăl său, bătrînul acum boier Stoenescu, îl trimise cu un răsuflet ușurat și cu o pungă bine burdușită de bani la Padova, unde mai mulți ani la rînd dunăreanul Radu Stoenescu, stîrni uimirea *prin sua straordinaria bruttezza*, dar și prin *sua inaudita destrezza*, și de unde se întoarse într-un buzunar cu o diplomă *magna cum laudae*, iar în celălalt cu doi *tubercoli*, pe care îi plantă de îndată în pămînt și din care, la scurtă vreme, scoase alți vreo douăzeci, foarte buni la gust și înmulțindu-se ca iepurii. Hîtri cum sînt, țăranii, gîndindu-se și la chipul celui ce-o adusese, porecliră noua legumă *barabulă*.

Spre acest boier se îndrepta acum Barzovie-Vodă cu suita sa.

EPISODUL 174

LA MOȘIA LUI RADU STOENESCU-BALCÎZU

De cum păși hotarele moșiei boierului Radu Stoenescu-Balcîzu, Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, țigăncușa Cosette și rapsodul Broanteș observă cu plăcere pretutindeni semnele unei harnice mîini de gospodar: șanțuri proaspăt săpate prin care curgea gîlgîind o apă firească, limpede, lanuri dreptunghiulare, parcă trase cu sfoara, de grîu cu spic greu, gunoi așezat în mici piramide pe pămîntul de pe care se culesese orzul, poteci pietruite pe lîngă parcelele de barabule, sperietori îmbrăcate turcește în mijlocul cînepei și căzăcește în mijlocul ovăzului și altele și altele, de nu te mai săturai privind. La o răscruce de drumuri, dădură peste un țigan bătrîn șezînd picior peste picior într-un jilț domnesc înalt, cu spătar. Lîngă jilț era un par în vîrful căruia, pe o scîndură bine geluită, stătea scris cu frumoase litere chirilice: "Arde-mă, dar dă-mi un galbîn".

– Noroc, faraoane! – zise spătarul Vulture.

– Bună să vă fie inima, conașule! – răspunse liniștit țiganul.

– Al tău e jilțul ista? îl iscodi spătarul.

– Eee – făcu celălalt – dacă era al meu de mult l-aș fi vîndut. Ce să fac eu cu asemenea jilț? Nu-i al meu, e-al boierului.

– Și boierul te-a pus să ședzi în el, aici, în [illegible]ea drumurilor?

– Da, dînsul – încuviință țiganul.

– Păi de ce?

– Păi pe-aicea trece multă lume, e drum umblat: negustori, boieri ca dumneavoastră, oșteni, răzășI cu stare. O dată a trecut și Vodă.

– Și tu ce faci aici?

– Păi, iaca stau, cum mă vedeți. Și dacă vreun negustor sau vreun boier ca dumneavoastră sau cine-o fi să fie are poftă să se răcorească și să-mi tragă una, vine, îmi dă un galben, cum stă scris și-acolo, îmi arde una și pleacă. Chiar vreau să vă-ntreb: nu sînteți atît de bun să v-apropiați și să-mi dați o palmă?

Se uitară cu toții uimiți la el.

– Și ție ți-a dat prin cap lucrul ăsta? – făcu spătarul.

– Ei, mie! – zise țiganul. Dacă-mi venea mie gîndul ăsta, stăteam aici de mic. Nu mie. Boierului i-a venit. Mi-a zis: "Mă, Tănase, ai îmbătrînit; de muncă nu mai ești bun; ia tu jilțul de colo, du-te la răscruce și fă'ce-ți spun eu". Mare minte, boierul meu, Dumnezeu să-i dea sănătate!

– Și banii cine îi ia? întrebă spătarul.

– Îi împărțim pe din două: jumate boierul, jumate eu. La zece palme cîștig cinci galbîni. Nu e rău. Mi-am făcut și casă.

– Și cît cîștigi pe zi?

– În zilele de tîrg scot pînă la cinșpe galbîni, dar sînt zile cînd nu trece nimeni. Cîteodată, cînd e pustietate mare, trece boierul, i se face milă de mine și-mi trage el vreo două, să nu plec cu mîna goală.

– Vodă s-a oprit?

– Da – răspunse Tănase – s-a oprit și-a dat de patru galbîni. Om de treabă, nimic de zis.

EPISODUL 175

SPRE CONAC

– Da' azi a trecut cineva? întrebă spătarul Vulture.

– A trecut un negustor polac, de la Lemberg, da' cam zgîrcit: n-a dat decît o dată – răspunse țiganul. De-aceea fie-vă milă de bă-

trîncţile mele şi trăgeţi-mi cîteva, că-mi plîng puradeii de foamę.

– Omu' are dreptate, că doar creştini sîntem – zise plin de milă Barzovie-Vodă şi se apropie, lovi uşor cu vîrful degetelor faţa măslinie a celui din jilţ, apoi lăsă să cadă în comănacul de lîngă jilţ un galben. Urmă tăcutul Broanteş, care nu vru să dea, însă lăsă şi el un galben.

– Pot să dau eu în locul lui? – zise ţigăncuşa Cosette.

– Poţi, fata moşului, că nu vreau să mă plătiţi degeaba – zise Tănase privind-o chiorîş. Bag sama după cum te-nghesui să dai, că eşti de-acelaşi neam cu mine.

– Aşa-i, tataie – zise Cosette şi făcîndu-şi vînt, îl cîrpi scurt de la stînga la dreapta.

– Da-o-ar boala-n tine de paparudă – murmură Tănase în ţigăneşte, frecîndu-şi obrazul. Apoi se-ntoarse spre spătar: Dumneavoastră nu-ncercaţi?

– Ba da, cum să nu – răspunse Vulture şi-i arse una mai-mai să-l răstoarne cu jilţul.

– Să fie primit – spuse ţiganul, scuturîndu-şi capul.

– Aş mai da eu o dată – zise Cosette. Cine-mi împrumută un galben?

– E destul, să mergem – zise Barzovie-Vodă. Doar n-o să ne lăsăm toţi banii aici.

Îşi luară rămas bun de la Tănase, care se sculase din jilţ şi făcea cîteva mişcări de dezmorţire, şi-o apucară spre conac. Din loc în loc de-o parte şi de alta a drumului, pe plopii înalţi şi foşnitori stăteau bătute-n cuie scînduri pe care erau scrise cu cărbune sau arse cu fierul poveţe, îndemnuri, judecăţi pentru lucrătorii cîmpului: "Spatele plecat biciul nu-l atinge", "Nu iaste alta mai de folos zăbavă decît munca", "Unde sapă sapa locul, sare din pămînt, norocul", "Eleşteul fără peşte e ca mîna voastră fără deşte", "Cine munceşte de dimineaţă se odihneşte seara", "Ocrotiţi pădurea, nu vă ascundeţi în ea" şi altele şi altele, vădind o bună cunoaştere a psihologiei rurale. În curînd, în depărtare, se zări, alb şi maiestuos, conacul boieresc.

EPISODUL 176

CONACUL

Era un conac care – oricît am încerca, descriindu-l – azi nu mai există; în 1637, pe vremea cînd îl stăpînea personajul nostru, bo-

ierul Radu Stoenescu-Balcîzu, atinsese maxima sa înflorire. În martie 1662, la doi ani după moartea boierului, conacul, încăput între timp pe mîna unui văr de-al doilea, om delăsător, cu patima beţiei, a jocurilor de noroc şi-a răzeşelor, îi cade hornul mare; o încercare de a pune hornul la loc, între 1693-1696, prin osîrdia logofătului Gheorghe Stoenescu, nepot al lui Radu, dă greş; conacul va rămîne de-acum înainte cu hornul mic. În zorii secolului luminilor ia foc aripa din stînga, de la un pîlc de tătari, şi doar cu mare greutate şi cu ajutorul *băltăreţului,* care sufla invers, slugile reuşesc să salveze corpul central şi aripa din dreapta, dinspre eleşteu, veşnic umedă. În timpul războiului ruso-turc de 9 ani, cînd conacul trece de mai multe ori dintr-o mînă în alta, ambii combatanţi, anticipînd modalităţile de mai tîrziu ale războiului rece, scrijelesc pe pereţi desene şi expresii greu de uitat. Abia în urma păcii de la Adrianopol pereţii sînt zugrăviţi. În general, se poate spune fără teamă de a greşi că ultimele două decenii ale sec. al XVII-lea au fost de-a dreptul dezastruoase pentru falnicul conac de altădată. Vlăstarele de pe urmă, cu totul apatice, ale Stoneştilor, şi-l pasau unele altora prin testament. Rareori vreunul din numeroşii, mereu noii proprietari dădea pe-acolo; printre slugi, de ani în şir, domnea o mare derută: cui aparţineau ele? Nu e astfel de mirare că se muncea de mîntuială, că praful nu era şters cu lunile, că în 1823, la doi ani după înăbuşirea mişcării, fură prinşi într-o odaie de la primul cat doi ofiţeri eterişti jucînd whist, ceea ce dovedea că în odaia aceea nu mai intrase nimeni din 1821. Ultimul proprietar cunoscut, energicul boier Callimachi, din ramura Frînculeştilor, vine aici în 1848 cu gînduri mari, dar pleacă scîrbit în aceeaşi zi cînd descoperă în biblioteca din aripa dinspre eleşteu, printre cazanii şi octoihuri, o adevărată colonic de nutrii. Cresc bălăriile, urcă iedera, şindrila putrezeşte şi-n timpul crizei dinastice din 1866, cu un trosnet memorabil, conacul se prăbuşeşte. De aceea nu vom insista asupra descrierii lui, mărginindu-ne a spune că în momentul cînd Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, ţigăncuşa Cosette şi tăcutul rapsod Broanteş intrară pe porţile larg deschise ale curţii boiereşti, din pridvorul în stil ce mai tîrziu se va numi brîncovenesc, coborî să-i întîmpine, probabil vestit mai înainte de-o slugă iute de picior, însuşi Radu Stoenescu-Balcîzu, un om despre care nu vom obosi să susţinem că s-a scris uimitor, nedrept de puţin.

EPISODUL 177

DIALOG ŞI DESCRIERE

– De chipul meu, care groaznic la vedere este, nu vă va speria prea tare, îndemnîndu-vă a face cale întoarsă, cum am mai păţit – grăi Radu Stoenescu-Balcîzu oprindu-se în faţa drumeţilor – atunci fie-mi îngăduit întîi a mă pleca înaintea domniilor voastre, mulţumindu-vă că mi-aţi făcut cinstea să păşiţi în curte, apoi a vă ruga să socotiţi că din minuta aceasta sînteţi oaspeţii mei, cît veţi crede că veţi putea răbda urîta-mi înfăţişare.

– Mărite boier! – luă vorba spătarul Vulture. În adevăr, nu este o prea mare mîngîiere ochilor noştri a te privi, căci mai pocit chip precum al dumitale n-am văzut de cînd mama m-a făcut. Dar un chip azi este, mîine nu mai este, fiind în cele din urmă acoperit de pămînt. Rămîne sufletul să rătăcească, fluture buimac, prin vremuri, în căutarea altui trup, poate mai arătos. Iară sufletul dumitale, din cîte văz, frumos este şi vrednic de laudă.

– Şi-apoi – sări şi Barzovie-Vodă – oameni balcîzi, dar vajnici, au fost şi-n vechime. Cicero, de-o pildă, avea un nas nu tocmai plăcut, Caesar, cînd se mînia, băga groaza-n oameni, iar Pitagora era niţel cam zbanghiu, ceea ce nu l-a împiedicat să ducă cele mai drepte perpendiculare din cîte s-au văzut într-un triunghi dat.

– Acestea fiind zise – grăi Radu Stoenescu-Balcîzu – faceţi-mi bucuria de a pofti colea în cerdac un răgaz de vreme, pînă nevrednicele slugi vor prinde niscaiva curcani şi bouri, să putem prînzi.

În cerdac, pe o masă rotundă din stejar de Borzeşti, adăstau străchini cu apă călduţă pentru ca boierii să-şi spele degetele şi ghiulurile de praful drumului. În spatele jilţurilor galbene de nuiele aşteptau cu ştergare albe de cînepă slujnicuţe tinere de 16-17 ani. După ce oaspeţii îşi clătiră degetele şi ghiulurile, gazda bătu de şase ori din palme şi-ntr-o clipită se iviră slujnicuţe nu cu mult mai mature decît primele, purtînd farfurioare cu dulceaţă de agrişe şi zmeură şi pahare aurite cu apă de izvor. Cafea nu se servea, deoarece, deşi în Ţara Românească lingavii fanarioţi o introduseră masiv pe la zaiafeturi o dată cu văcăritul, în Moldova ea nu pătrunsese decît sporadic, sub formă de boabe. Cînd însă va pătrunde în cantităţi mari pe la începutul sec. al XIX-lea, nu va putea fi înlocuită cu nimic.

EPISODUL 178

AŞTEPTÎND PRÎNZUL

În timp ce oaspeţii gustară din dulceaţă, făcînd-o să lunece mai uşor pe prăfuitele gîtlejuri cu cîte-o sorbitură discretă de limpede apă, de undeva din fundul ogrăzii se auzi o izbitură seacă, urmată de un muget sumbru. Se pregătea prînzul şi-n faţa acestei evidenţe, gîndindu-se că pentru desfătarea de mai tîrziu a palpitîndelor lor stomacuri un blînd suflet de bovină se înălţa acum la ceruri, oaspeţii se simţiră o clipă ruşinaţi. Văzînd stînjeneala lor, boierul Radu Stoenescu-Balcîzu grăi:

– După semnele ce le am, nu mă îndoiesc că am dinainte-mi oameni de seamă. Părea-vi-s-ar oare o greşeală de neiertat dacă aş dori să cunosc numele domniilor-voastre?

– Nicidecum – răspunse spătarul. Eu sînt, de-aţi auzit cumva de mine, nevrednicul spătar Vulture.

– Cum să n-aud? – se miră Radu Stoenescu-Balcîzu. De numele acesta a auzit toată Moldova, ba încă şi duşmanii dimprejur! Nu domnia-ta ai slujit atîtea capete de domn, ele căzînd în cele din urmă, al dumitale rămînînd, precum văz, pe umeri?

– Numai eu ştiu cum se mai ţine – oftă spătarul. Dînsul a fost Barzovie-Vodă.

– Plecăciune, Măria-Ta! – zise cu smerenie gazda. De mult voiam să te cunosc. Din cîte ştiu, Măria-Ta, cînd erai în Scaun, ai scos birul pe stupi şi-ai pus bir la cărţi. De unde atîtea cărţi, Măria-Ta?

– Da, aşa e – suspină Barzovie-Vodă – am vrut să fac bibliotecă la Curte şi-am fost mazilit.

– Oricum, vrednică încercare – îl lăudă boierul Radu Stoenescu-Balcîzu. Dînsul? – arătă el din priviri pe Broanteş.

– El trebuia să fie bibliotecarul – răspunse Barzovie-Vodă. Îl cheamă Broanteş, dar din păcate nu va putea vorbi cu domnia-ta, căci turcii, încercînd să-mpiedice răspîndirea Cuvîntului, i-au tăiat limba.

– Ţi-a rămas, nefericite copil, mîna – zise cu blîndeţe Radu Stoenescu-Balcîzu. Cuvîntul e ca o albină: cîtă vreme zboară, el numai bîzîie; cînd se-aşază pe-o hîrtie, abia atunci îşi lasă veninul sau dulceaţa. Scrie, copile, numai scrie: cu dreapta ţine pana, cu stînga scutul. Şi preafrumoasa domniţă?

– Pe mine mă cheamă Cosette – grăi ţigăncuşa.

– De dumneata, drept să-ţi spun, n-am auzit – zise boierul Radu Stoenescu-Balcîzu.

– Pe drept cuvînt că neamul ei s-ar fi tras din Egipt – zise spătarul Vulture – dacă nu se trăgea din India. A vrut să scape de jugul turcesc şi-a fugit cu noi de la Stambul.

– Jugul nostru e mai blînd – spuse Radu Stoenescu-Balcîzu – căci tragem toţi la el: boieri, răzăşi, curteni. Bici să avem, că de arat e destul.

– Nici eu n-am auzit de domnia-ta pînă acum, dar vremea noastră nu stă înapoi, ci înainte – plecă sfielnic genele ţigăncuşa.

– Hm – tuşi Radu Stoenescu-Balcîzu – nu stai rău cu retorica. Şi din ce neam eşti?

– Neamul meu – zise Cosette – s-ar fi tras din Egipt, dacă pe drept cuvînt nu se trăgea din India, iar eu am fugit cu domniile-lor de jugul amar al turcilor.

EPISODUL 179

SUFERINŢELE TINEREI COSETTE

Vorbele înţelepte ale gazdei o făcură pe zvelta ţigăncuşă să plece capul. Cum stătea aşa sfioasă, părea mulţumită, fericită chiar că este martoră, ba uneori şi părtaşă la sfatul unor asemenea oameni, feţe simandicoase, boiereşti, rang mare. Şi totuşi, cine ar fi zăbovit mai mult cu privirea asupra făpturii sale dinspre care venea în răstimpuri un interesant miros de gutuie coaptă, ar fi băgat de seamă că tînăra femeie nu-i tocmai în apele ei. Din cînd în cînd, zgîria cu unghia arătătorului de la plinuţa mînă dreaptă tăblia mesei, îşi freca uşor genunchii rotunzi unul de altul sau îşi trecea degetele prin părul bogat şi negru, oftînd prelung şi lăsîndu-şi perfectul cap pe spate, cu nările răsfrînte. Tot ceea ce vedea de la înălţimea cerdacului, în lumina dumnezeiască a acelui început de aprilie – două slugi tuciurii, voinice, purtînd pe umerii goi şoldanele pulpe din spate ale tăuraşului de bour tăiat în fundul ogrăzii, un stol de turturele zburînd spre tainicele locuri de împreunare, livada de unde, drept precum un voievod antiotoman, se ridica fumul dintr-o grămadă de frunze uscate – toate trezeau în ea vagi nerăbdări şi fierbinţeli în valuri. De vreo săptămînă, dacă închidea ochii, zărea de fiecare dată în dosul pleoapelor fie cicatricea lungă, dreaptă rămasă în urma unei înfruntări cu sîrbii (1613) pe pieptul lui Hadjin-Paşa, cel care în cămăruţa ei din Stambul îi aducea bacla-

vale şi halva, fie mustaţa lăsată subţire, după moda europeană, a beizadelei Gheorghiţă, care pindea de după moscheea de vizavi cînd ieşea paşa şi intra el, mîncînd apoi, cu rîs mare zaharicalele prostului de turc. Dar cîte nu zărea ea, închizînd ochii! Iată perucha argintie, odihnind lîngă lighean, a solului francez de la Poartă, monsieur Lavalle, gras şi cu ochii mici, iată silueta înaltă a lui Signor Merano, ambasadorul Veneţiei, bîjbîind prin întuneric după ciorapi şi iată şalvarii mari, roşii ai berleibeiului Rumeliei ascunşi degrabă în sobă, căci venise pe neaşteptate Hadjin-Paşa, rînjind tîmp în cadrul uşii cu un calup de halva în braţe. Toate rămăseseră însă în urmă, căci ea fugise de două luni din Stambul, cu moldovenii ăştia molcomi, oameni de treabă, nimic de zis, dar cărora, din cîte vedea ea, nu le stătea capul decît la politichie. Cu vreo cinci nopţi înainte de a ajunge aici la conac, pe cînd dormeau într-o poieniţă în fîn, ea se sculase tiptil şi, îmbătată de mireasma ierbii şi de boncăluitul viguros al unui cerb, se strecură lîngă spătarul Vulture, punîndu-şi mîna caldă pe gîtul lui. Spătarul tresări şi fără să deschidă ochii, bîigui prin somn: "Fie-ţi milă de copilaşii mei şi nu mă omorî, Măria-Ta!". Ea se lipi atunci de Barzovie-Vodă, care sforăia alături, gîdilîndu-l cu un fir de iarbă sub ureche. Acesta se răsuci spre ea şi şopti cu un zîmbet de satisfacţie pe chipu-i adormit: "Ba am să te omor, spurcăciune, căci ai vrut a mă vinde!". Dezamăgită, se ridică şi se întoarse în culcuşul ei, gîndindu-se nu fără admiraţie, că o ţară unde oamenii fac politichie pînă şi în somn nu va putea fi îngenuncheată uşor.

EPISODUL 180

SE PUN LA CALE LUCRURI MARI

Cu excepţia lui Broanteş, ale cărui cuget şi simţiri se îndreptau adesea spre ţigăncuşă, nimeni nu băga de seamă tulburarea şi clocotul ce stăpîneau carnea Cosettei. Boierii, în aşteptarea mesei, după ce se cunoscuseră şi-şi spuseseră fiecare păsul, o trecură iar pe politichie, vorbind, cum se şi cuvine în asemenea împrejurări, cu glas mai scăzut:

– Dacă eu scot atîtea barabule cîte-am socotit că scot, zic că-l putem răsturna – spuse Radu Stoenescu-Balcîzu. Cu ce iese din Poiana Morii, aş face vreo 50 de saci, să-l năimim pe armaşul Curţii, care e cutră şi pentru atîta l-ar vinde şi pe tat-su, cum a şi făcut în 1621. Din Dealul Negru aş scoate vreo 100 de saci, din care

75 am trimite hanului tătărăsc, să stea liniştit o vreme pînă terminăm noi treaba, 20 i-am împărţi boierilor, să nu cîrtească, iar 5 i-am azvîrli prostimii, să strige pentru noul domn.

– Şi turcilor? întrebă Barzovie-Vodă.

– Mai am Dealul Măgurii, de unde ies pe puţin 200 de saci, barabule una şi una, cît un cap de copilaş. Pe astea le trimitem peşcheş la Poartă.

– Da' Sima-Vodă nu ştie încă de ele? – zise spătarul Vulture.

– Ba ştie, da' nu ştie la ce-s bune. A trecut în toamnă pe-aici, a luat o barabulă, s-a uitat bănuielnic la mine şi m-a întrebat ce-i cu ea. "O legumă proastă, Măria-Ta, pentru porci", am zis eu. "Ia să văd", a făcut el şi l-a pus pe paharnic să-i taie o felie, s-o guste, dar a şi scuipat-o de cum a pus-o pe limbă. Căci barabula, trebuie să ştiţi, e în aşa fel lăsată de Domnul, că n-are gust decît friptă sau fiartă – zise Radu Stoenescu-Balcîzu.

– Mare minune! – făcu Barzovie-Vodă.

– De aceea – continuă boierul – cînd trimitem barabulele la turci şi la tătari, să meargă şi-un sol cu ele, să le spună acelora cum trebuie să le mănînce, că de-apucă sultanul să guste una crudă, ne pierdem capetele. Dar dacă mănîncă una friptă, Scaunul e-al dumitale, Măria-Ta!

– Ia spune-mi, boier Radu – zise spătarul – cîţi ştiu pînă acum în Moldova cum se mănîncă barabulele astea?

– Păi, pînă acum sîntem trei – răspunse Radu Stoenescu-Balcîzu. Eu, ţiganul care le frige şi – aici boierul roşi uşor – o fată care mi le aduce mie înăuntru, seara, după ce s-au culcat toţi. Îi dau şi ei cîte una că e tînără şi poficioasă.

EPISODUL 181

ÎN CARE POVESTITORII SÎNT OBOSIŢI

Da, există şi asemenea cazuri: o dimineaţă mohorîtă, ceţoasă, de noiembrie, o stare vizibilă de mahmureală, zgomotul tenace, apropiat al unui perforator, un pix care scrie prost – toate acestea şi multe altele pot provoca oboseala povestitorilor. Desigur, o împrejurare trecătoare; dar dacă tot o trăim, rugăm măritul Cetitor să ne îngăduie a părăsi pentru o clipă firul întîmplărilor şi să ne lase să vorbim puţin despre noi, cei care depănăm acest fir.

În total sîntem patru inşi care povestim. Fiecare din noi se ocupă de o anumită parte a poveştii. Unul răspunde de acţiune, de

epic, cum s-ar zice, altul de dialoguri, al treilea de descrieri, iar al patrulea de schiţarea, conturarea şi, atunci cînd povestea o cere, de introducerea în subiect a noi şi noi personaje. E pentru prima oară cînd toţi patru sîntem obosiţi. S-a mai întîmplat de-a lungul acestei istorii să mai obosească cîte unul din noi, în special cel cu descrierile, o fire mai plăpîndă şi niţeluş astmatic; mărturie stau episoadele cu numerele 23, 71, 104, 160, cînd descrierile fie că lipsesc cu desăvîrşire, fie că sînt, estetic vorbind, jenante. Dar şi cel care conduce acţiunea n-a fost mereu în cea mai bună formă, pe bune porţiuni din poveste epicul mai mult tîrîndu-se decît înaintînd vioi, poate şi deoarece cel care născoceşte personajele nu furniza la timp materia primă necesară. Şi ca să fim obiectivi pînă la capăt, trebuie spus că nici dialoghistul nostru n-a strălucit tot timpul, dovedind mai ales între episoadele 110-118 (cînd, e drept, a avut nişte necazuri în familie) o totală lipsă de inspiraţie. Însă, aşa cum spuneam, e pentru prima oară că sîntem obosiţi toţi patru. Într-un fel e o situaţie amuzantă. În planul nostru de lucru episodul 181 trebuia să fie prezentarea unui ospăţ la boierul Radu Stoenescu-Balcîzu. De curiozitate ne uitarăm pe fişele colegului nostru cu descrierile. Tot ce-a pregătit pentru episod e propoziţia: "Bine friptă, carnea bourului era excelentă". Nici cu dialogurile nu stăm mai bine. Iată unul din ele: "– Bună carne! – făcu spătarul Vulture. – Facem şi noi tot ce putem – răspunse boierul Radu Stoenescu-Balcîzu". Păi ce acţiune să construieşti cu asemenea cuvinte? Ca să nu mai vorbim că tot ce ne-a furnizat colegul cu personajele au fost trei slujnicuţe care aduceau tăvile, din care doar una, cu păr castaniu şi ochi mari – după cum spune cel cu descrierile – se individualizează cît de cît.

Făgăduind ca asemenea situaţii să nu se mai repete, ne cerem scuze Cetitoriului şi trecem la episodul 182.

EPISODUL 182

AMINTIRI

Pe la asfinţit, cînd soarele se înjumătăţeşte trecînd peste culmi, cînd în aerul cald, luminos, timp de o minută, patimi, pofte, dorinţe, disperări se potolesc, cînd gîdele cu securea ridicată, cu ochii sîngeroşi, privind gîtul dezvelit al sărmanei victime, are o clipă de înduioşare, gîndindu-se că a fost şi el cîndva copil, gîngurind şi ţinîndu-se de fustele maică-sii în vreme ce ea, aplecată, tăia hîrşî-

ind gîtul unui cocoş, cînd tînărul haiduc, întinzînd mîna după colierul jupîniţei prinse în sfîrşit după luni de inactivitate în codru, uită scopul mişcării şi pătruns de frumuseţea firii îşi trece palma sfielnic pe după umerii domniţei, în răcnetele boierului bătrîn din caleaşca răsturnată, cînd din soare n-a mai rămas pe dunga zării decît un abur roşietic, începu şi ospăţul boierului Radu Stoenescu-Balcîzu. Din bourul învîrtit la frigare fură aduse mari hartane rumenite şi stropite din belşug cu mujdei făcut cu vin alb de Preşcova. Apoi trei slujnicuţe, din care una, cu păr castaniu şi ochi mari, îi aruncă o repede ochire boierului Radu, traseră pe un cărucior cu roţi de lemn o oală în care mai sfîrîiau încă zeci de barabule curăţate şi tăiate cît să-mbuci o dată. Fără prea multe vorbe, oaspeţii, în frunte cu Barzovie-Vodă, se povîrniră asupra mîncării. Bine friptă, carnea bourului era excelentă.

– Bună carne! – făcu spătarul Vulture.

– Facem şi noi tot ce putem – răspunse boierul Radu Stoenescu-Balcîzu.

– Cît despre barabule – zise Barzovie-Vodă cu gura plină – dacă aveam vreo cinci saci cînd a năvălit Megler-Paşa în odaia de culcare să-mi citească firmanul prin care m-au schimbat, cred că eram şi azi domn.

– Au năvălit noaptea? – întrebă boierul Radu.

– După miezul nopţii – răspunse Barzovie-Vodă – cînd ţi-e somnul mai dulce. Nici n-am apucat să ies de sub plapumă, am ascultat firmanul în pat. Erau doi, Megler-Paşa şi capugiul. Cu toată spaima am observat că şi ei de-abia se ţineau pe picioare de somn. Megler-Paşa chiar mi-a spus: "Barzovie, călărim de cinci zile întruna. Sîntem chiauni de somn. Să nu care cumva să-ncerci vreo mişcare, că la halul de oboseală în care ne aflăm, facem moarte de om". Am ascultat firmanul citit de capugiu. Din două-n două fraze, turcului i se închideau ochii. I-am spus să sară peste ce-mi punea în cîrcă sultanul şi să treacă la sfîrşit. Pe scurt, trebuia pînă-n zori să ies din palat şi să mă duc unde-oi şti, că dimineaţa venea Sima-Vodă în locul meu şi trebuiau să se schimbe aşternuturile, perdelele şi cîţiva boieri. Am mulţumit în gînd Domnului că mi-au lăsat viaţa şi-am început să mă-mbrac. Megler-Paşa mi-a mai spus o dată să nu fac vreo prostie, că are oameni la uşă, apoi s-a trîntit aşa îmbrăcat în patul meu, iar capugiul la picioarele lui, după ce mai întîi m-a pus să iscălesc pe dosul firmanului c-am luat la cunoştinţă. În timp ce ei deja sforăiau, mi-am strîns lucruşoarele, am ascuns sub anteriu *De bello gallico* şi-am ieşit pe uşă, călcînd peste spahii adormiţi de-a valma prin odăi. În curte, strînşi unii într-al-

ţii, dormeau caii lor. Pe uliţele Ieşilor am fost ajuns din urmă de Broanteş, lăcrimînd de durere, căci păginii, prinzîndu-l în bibliotecă, îi crestaseră limba. Am ţinut-o tot o fugă, ca telegarii, pînă la casele spătarului Vulture, pe care Sima-Vodă îl avea ca duşman. Pe dimineaţă eram deja pe drumul spre Cetatea Albă, unde spătarul şi-a adus aminte că ţine ori o ibovnică, ori nişte stupi, oricum – un loc unde să ne putem întrema.

EPISODUL 183

O SISTEMĂ DE APĂRARE

– Dar să lăsăm aceste triste întîmplări, căci, orice s-ar spune, un domn schimbat e un domn trist – grăi spătarul Vulture, aruncînd un os unui cîine mare, ciobănesc, ce adăsta prin curte – şi cu cît e schimbat mai des, cu atît tristeţea e mai mare, căci tristeţii sale i se adaugă tristeţile mai mici ale supuşilor ce-l urmează în surghiun. Să trecem la altele mai vesele, cinstind astfel această masă de la care nu văz să lipsească vreun lucru.

– Frumos şi adevărat ai grăit – zise Barzovic-Vodă, aruncînd şi dînsul un os grasului de cîine ce lătră mulţumit de două-trei ori.

– Iată – continuă Vulture – Măria-Sa pomenea că fugeam spre Cetatea Albă unde aveam ori nişte stupi ori o ibovnică. Din cîte s-a putut vedea cînd am ajuns, nu erau stupi. Şi nu întîmplător. Ca să înţelegeţi de ce aveam o ibovnică tocmai la Cetatea Albă, cale de nouă poşte bune de Ieşi, trebuie s-o iau mai de departe. Eu am fost spătar de tînăr. Eram de-a dreapta lui Vodă, Vodă-Mandrea era pe-atunci, Dumnezeu să-l ierte, şi nu-mi mai încăpeam în piele de mîndru. Numai la ziua de mîine nu mă gîndeam. Într-o zi vine lîngă mine logofătul Dorchan, om bătrîn trecut prin multe, şi-mi zice: "Măi Vulture, din cîte mi-a trecut prin urechi un zvon, Mandrea o să pice curînd. Eu am fost prieten cu taică-tău şi de-aia te-ntreb: ce-o să faci?". "Ce să fac? – am zis eu. Oi fugi pînă se liniştesc lucrurile". "Nu-i rău – a zis bătrînul logofăt. Cîteodată nici nu mai ai cu ce să vezi pe unde fugi. Trebuie să ştii să fugi cu ochii-nchişi". Şi s-a apucat moşu', fie-i ţărîna uşoară, să mă-nveţe cum trebuie să fug exact, la loc sigur, nu alandala. Şi mi-a spus că gazdele cele mai bune nu sînt oamenii, gata să te vîndă pe nimica toată, ci ibovnicele, care trăiesc şi se înmulţesc cel mai bine în vremuri de răstriştе. Avea moşneagul, bată-l norocul, fiind încă verde la trup, o adevărată sistemă de ibovnice în toată ţara, mai ales în cetăţile de margine. Năvăleau polacii dinspre nord? Logofătul se

retrăgea la Bîrlad, la una Safta. Pîrjolcau tătarii dinspre răsărit? Moşul ţuşti! drept în Ciceu la o unguroaică. Da' unde n-avea! La Hotin, la Hîrlău, la Orbic, la Chilia, la Baic, la Lipnic, la Soci, la Teleajăn, la Racova, la Războieni, la Focşani, la Suceava, la Vaslui, la Bălgrad, la Braşov, la Ţeţina, la Liov, în Pocuţia, peste tot. Pînă şi-n Cetatea Ncamţului, unde rar vedeai picior de femeie, cunoştea bucătăreasa, una Dorica, pe care-am cunoscut-o şi eu, pentru că logofătul, cu limbă de moarte, mi-a lăsat sistema mie. Am mai cîrpit-o pe ici, pe colo, că unele muriseră sau erau hoaşte, dar grosul mi-a rămas de la moşneag. Totul era să n-ai două în acelaşi loc, ci numai una, că altfel puteai păţi ca paharnicul Zdrenghea, care se lăcomise şi-avea la Paşcani două, una mai tînără, alta mai trupeşă, care cînd au aflat că mănîncă amîndouă din acelaşi blid, s-au păruit cît s-au păruit, apoi s-au împăcat şi l-au dat pe paharnic în izmene legat turcilor.

EPISODUL 184

S.R.L.

EPISODUL 185

SE SCHIŢEAZĂ UN PLAN DE ACŢIUNE

– Înţeleg c-aţi ajuns la Cetatea Albă – zise boierul Radu Stoenescu-Balcîzu. Şi după aceea?

– După aceea – răspunse spătarul Vulture – înţelegînd că sultanul nu ne cere totuşi capetele, am purces spre Stambul, să vedem care-i mişcarea.

– Şi sultanul?

– Sultanul e un om de statură potrivită, şi-are un obicei care pe mine mă scotea din minţi: îşi trozneşte mereu degetele – spuse spătarul Vulture.

– Are şi-o aluniţă lîngă sprînceana dreaptă – completă Barzovie-Vodă.

– Nu era aluniţă, era neg – spuse spătarul.

– Interesant – murmură boierul. Şi ce v-a spus?

– Să ne întoarcem acasă, că dacă nu sîntem vinovaţi, va trimite el oaste să mă suie înapoi în Scaun – răspunse Barzovie-Vodă.

– Nu mai e de aşteptat – zise Radu Stoenescu-Balcîzu. Sima-Vodă trebuie dat jos înainte de venirea osmanlîilor. Pe cînd ajung eu, treaba să fie făcută.

– Uşor de zis – spuse spătarul – dar cum?

– Aveţi în vedere barabulele? – întrebă Barzovie-Vodă.

– Şi pe acestea – răspunse Radu Stoenescu-Balcîzu. E o împrejurare de excepţiune, care nu suferă amânare. Inemicii ţerăi sunt cu ochii pe noi. Dar să facem cîţiva paşi, căci, cu iertăciune zic, urechile muiarelor nu sunt făcute spre a auzi asemenea lucruri.

Barzovie-Vodă, spătarul Vulture şi gazda se sculară şi ieşiră în curte. La masă rămăsese tăcutul Broanteş şi Cosette. Era linişte. De undeva se auzea gîngurind o turturică. Cosette ridică privirea şi se uită în adîncul ochilor lui Broanteş.

– O auzi? – suspină ea, şi atinse mîna lui Broanteş cu degetele ei lungi, fine, nervoase. Îşi cîntă cîntecul de iubire...

În ochii lui Broanteş se aprinseră luminiţe. "Fiţ-ar turturica a dracului – gîndi el revoltat. Ia te uită la ce-i stă dumneaei capul cînd ţara arde!".

EPISODUL 186

CONCEDIU MEDICAL PE 7 ZILE

EPISODUL 187

PE TEME GENERAL-UMANE (I)

Pomeneam nu cu mult în urmă despre trei slujnicuţe care serveau barabulele la masa boierului Radu Stoenescu-Balcîzu. Cetitoriului nu-i va fi scăpat, desigur, că una din ele, ne citărn, "cu păr castaniu şi ochi mari, îi aruncă o repede ochire boierului Radu", am încheiat citatul. N-am insista asupra acestui fapt minor – căci cîte slugi n-au aruncat de-a lungul vremurilor priviri semnificative stăpînilor, de care s-a ales praful? – dacă el n-ar ascunde o mică dramă. O mică, dar sinceră dramă. Slujnica respectivă se numea Măriuca, avea 17 ani şi era cum nu se poate mai bună, ca un boboc de trandafir pe calc de a se deschide, fiind copil din flori. Crescuse printre slugi şi cum era o bucurie a nervului optic, de la 15 ani fusese luată să îngrijească de ödăile boierului, să-i pună acestuia cărămizi calde la picioare, să-i aducă dimineaţa şerbet cu apă de izvor şi eventualele protapuri cu jalbe. Asupra mecanismelor socio-economice datorită cărora Măriuca se îndrăgostise de urîtul şi calmul boier ne este greu să ne pronunţăm, căci de obicei se întîmplă invers. Să fie oare la mijloc tendinţa nemărturisită, istoriceşte determinată, de a ieşi din limitele clasei sale şi a accede, printr-o căsătorie specta-

culoasă (căci de o răscoală nici nu putea fi vorba, ca să nu mai vorbim de revoluţie) la o condiţie superioară şi la un statut social îmbunătăţit? Posibil, deoarece boierul, cum spuneam, era urît din cale-afară, nefavorizînd la prima vedere – o primă vedere groaznică – apariţia firească a unor sentimente de dragoste. Sau mai degrabă să fie vorba de unul din acele inexplicabile capricii feminine prin care dintr-un număr dat de bărbaţi este ales tocmai cel mai pocit, pentru a-l complexa şi a-l domina astfel mai bine? Posibil. Cert este că Măriuca era topită după Radu Balcîzu şi făcea tot ce e omeneşte posibil ca acesta să observe, fără ca să depăşească relaţiile stăpîn-slugă. Dimineaţa, cînd se trezea, boierul găsea cana cu cea mai limpede şi rece apă de izvor, teancul cu jalbe frumos aranjat şi netezit pe noptieră, iar proţapurile orînduite pe lîngă perete. În picioare, la căpătîiul patului, îmbrăcată în catrinţă şi ie din care, inevitabil, rimînd, ieşea miros de iasomie, Măriuca îl privea cu ochii ei mari, negri şi-l întreba şoptit dacă mai are nevoie de ceva. Sigur că avea, fiind singur şi burlac, dar de fiecare dată, suind la timp din adîncurile fiinţei lui, conştiinţa de clasă îi atrăgea atenţia: "Stai liniştit, nu te prosti!". Şi într-adevăr sta liniştit sub plapumă şi nu se prostea luînd multă apă rece de izvor şi apucîndu-se de jalbe.

EPISODUL 188

PE TEME GENERAL-UMANE (II)

Dar nu numai prin promptitudinea şi punctualitatea cu care-şi trezea dimineaţa stăpînul îşi mărturisea Măriuca sfielnica dragoste, ci şi prin alte corvezi zilnice, la care se înhăma cu plăcere, doar-doar o băga de seamă boierul focul ce i se aprinse în pieptul fecior-elnic, dar pietros: ştergea de praf cărţile aduse de la Padova de Radu Stoenescu insistînd mai ales asupra uncia ce în condiţii grafice de excepţie prezenta gravuri erotice din antichitatea romană şi pe a cărei ultimă pagină boierul îşi notase un rînd: "Noi de la Rîm ne tragem", peria des hainele lui, lăsînd printre ele, la vedere, flori de "nu-mă-uita" şi "ce-faci-deseară", îşi cănea cu tăciune de frasin părul şi sprîncenele, fugea în fiecare zi de la conac pînă la iaz şi înapoi să-şi menţină rumeneala din obraji, iar cînd boierul era plecat la vînătoare, se strecura în salon şi apăsa fermecată pe clapele clavirului, cu gînd să-nvele singură, ca să i-o poată cînta la ziua lui de naştere, de Sfîntă Mărie Mică, uimindu-l, doina lui preferată: "De-am avea Vodă de treabă". Odată – cea mai fericită zi din

viaţa ei Radu Stocnescu a rugat-o să-i pună lipitori, căci citise mult; aplecată deasupra spatelui alb, vînjos al bărbatului, vedea înfiorată cum lipitorile sug sîngele boierului. Altădată se rugase, ca boierul să cadă o zi-două la pat, să-l poată îngriji, să-i stea la cap şi să-i răcorească cu batiste de olandă fierbinţelile frunţii. Însă spre bucuria şi nemulţumirea ei amestecate, stăpînul era sănătos ca un taur. Gîndind cuvîntul "taur", roşise toată.

Astfel se perpelea tînăra slujnicuţă Măriuca şi poate n-am fi pomenit acest fapt care ne-a îndepărtat o clipă de la firul poveştii noastre dacă el n-ar ilustra, *mutatis-mutandis*, tendinţa omului de jos de a vrea ceva situat mai sus. Extrapolată la scară mai mare, mica, aparent inofensiva tendinţă a Măriucăi va provoca peste numai cîteva luni o substanţială răscoală a ţăranilor din ţinutul Bîrladului.

EPISODUL 189

ARĂTĂRI DIN CRONICI

În vreme ce la conacul boierului Radu Stocnescu-Balcîzu se punea la cale, precum am văzut, a doua suire în Scaun a lui Barzovie-Vodă, Moldova, sub Sima-Vodă, gemea din greu sub turci. Ţara era adusă la sapă de lemn şi, din cauza grozavei sărăcii, se petreceau întîmplări nemaiauzite care înfiorau oamenii. Nici nu dăduse prima brumă a acelei toamne cînd, într-o dimineaţă, căpitanul Başotă şi oştenii lui, care păzeau o bucată de hotar, văzură mii de iepuri lihniţi trecînd Nistrul printr-un vad, spre stepele răsăritene. Un val de lăcuste ce se abătu dinspre Nord asupra Ţinutului Sucevei făcu rapid cale-ntoarsă, căci n-avu ce să mai pustiască, fiind precedat de un val de tătari. Pe cer – semn totdeauna rău, vestind timpuri de jale – se ivise o stea cu coadă, ce abia mai tîrziu va primi numele de cometa Halley. La curtea jitnicerului Haralambie singura vacă rămasă dintr-o înfloritoare circadă născu vlăguită un viţel cu două capete, prilej deopotrivă de spaimă şi bucurie, căci monstrul fu tăiat, avînd loc un ultim chef. Birurile creşteau: pe lîngă fumărit, văcărit, albinărit, fu născocit doinitul, un bir nou pus pe capul acelora care, ca să-şi mai astîmpere amarul, făceau şi cîntau doine de jale, de haiducie, de înstrăinare. Mulţi luau calea codrilor, dar cum nici pe-acolo nu trecea nimeni, luau calea oraşelor, unde cerşeau prin faţa hanurilor, a bisericilor, a curţilor boiereşti. Urzicile, ştevia, loboda ajunseseră la preţuri exorbitante. În tîrgul Vasluiului

o mulţime flămîndă a devorat un car cu măcriş cu tot. În faţa unui sat părăsit fu văzută pe la cîntători o namilă de lup care, cu hăpăituri mari, icnind de poftă, îşi mînca o labă. Hangiţa Firuţa, care ţinea hanul din locul numit "La crucea lui Sas", fu trezită în puterea nopţii de înspăimîntătoare lovituri în uşa cămării unde-şi ţinea ultimele provizii de vin şi mîncare. Fiind singură sub plapumă şi crezînd că sînt hoţii, coborî la cămară abia spre dimineaţă cînd zgomotele se potoliră şi descoperi în jurul butoiului cu moare de varză patru cerbi lopătari beţi turtă care, la vederea ei, se îndepărtară pe două cărări, în şir indian, spre pădure, boncăluind de mama focului. Ba, colac peste pupăză, prin noiembrie dădu un ger năpraznic şi dispărură şi sapele de lemn, fiind puse pe foc.

EPISODUL 190

CONVERSAŢIA

În acele vremuri de răstrişte şi jale, pe scaunul Moldovei stătea aburcat, după cum am pomenit, Sima-Vodă. Printr-o avansare implacabilă, obiectivă, sărăcia lucie a ţării se strecurase încetul cu încetul şi la Curte: covoarele grele, roşcate de Buhara se subţiaseră sub pasul celor cu jalbe într-atît, încît, din loc în loc, aveau găuri prin care se vedea podeaua de lemn mîncat de carii. Perdelele de la ferestre fîlfîiau pline de molii în curentul ce se strecura pe sub obloanele prost închise. În afara jilţului domnesc, celelalte erau descleiate şi desfundate, astfel că nimeni nu mai putea sta la taclale cu Vodă decît în picioare.

Într-o dimineaţă, trezindu-se ca de obicei mai devreme decît tînăra sa Doamnă Ruxăndriţa ce sforăia încetişor alături, Sima-Vodă trase de şnurul din dreapta patului, să cheme feciorul din casă. Nu se auzi nimic. Vodă se sculă oftînd din toţi rărunchii, se duse la uşă, o deschise şi se uită la clopoţelul de deasupra ei: cineva îi luase limba, putea el să o tot tragă de şnur.

– Vasîle! – strigă Sima-Vodă. Vasîle, feciorul de casă, apăru din odaia de-alături, cu ochii umflaţi de somn, împleticindu-se. Arăta ca vai de el, cu un surtuc verzuliu ponosit şi cu nişte itari arnăuteşti pe care, la genunchi, cîndva fuseseră brodaţi cu fir negru doi zimbri. Acum, din zimbri nu mai rămăsese decît nişte aţă destrămată.

– Dormi, ai? – făcu Sima-Vodă. Vasîle se uită tîmp la Vodă, apoi își descleștă cu greutate buzele:

– Boruncă, Băria-Ta!

– Ce zici, mă? – nu înțelese Sima-Vodă.

– Boruncă, Băria-Ta! – repetă Vasîle. Abia acum își dădu seama Sima-Vodă că feciorul e beat mort.

– Poruncă, ai? – făcu el și începu să-i care la palme și pumni, dar curînd obosi și se opri, pentru că Vasîle era cît un munte și nici nu se clintise, ba chiar părea că nici nu se trezise din somn în timp ce Vodă asudase pleznindu-l pe unde se nimerea. Gîfîind, Vodă se lăsă pe un divan din care ieșeau cîlții.

– De ce bei tu, mă Vasîle? – întrebă el potolit, ștergîndu-și sudoarea de după ceafă. Ia șezi tu colea lîngă mine. Vasîle se așeză cu grijă.

– Nu ești mulțumit de mine? – zise Vodă. Nu trăiești tu bine acilea?

– Ba trăiesc, bogdaproste – zise feciorul, brusc trezit.

– Ți-am greșit eu cu ceva? – continuă Vodă. Te-am pus la cazne? Ți-am omorît copilașii?

– Ba nu, ferească sfîntu! – tresări Vasîle.

– Atunci de ce bei atîta?

– De bucurie, Măria-Ta – zise repede Vasîle.

– Măi, măi! – se miră Vodă. Și mai sînt care beau ca tine?

– Toată țara, Măria-Ta! – răspunse Vasîle. Unul nu e treaz!

– I-auzi!... – făcu Vodă. Înseamnă că n-o duceți rău.

– Prost e ăla care zice c-o ducem rău – răspunse feciorul.

– Bine, mă Vasîle – zise mulțumit Vodă. Ia colea de la mine un galbîn să-ți aduci și tu aminte... și se scotoci prin buzunarele cămeșoaicei, dar se pare că nu găsi nimic, fiindcă scoase mîna goală și zise cu glas schimbat: cheamă-l pe vistiernicul Ximachi!

EPISODUL 191

VISTIERIA

– Vreau să văd vistieria! zise scurt Vodă de cum apăru Ximachi.

– Cum dorește Măria-Ta – răspunse înclinîndu-se vicleanul venetic. Pe-aici, rogu-vă. O apucă pe un coridor întortocheat, mărginit de uși. În fața uneia Vodă se opri. Dinăuntru se auzeau chicote, rîsete și-un glas mai gros, hîrîit, cîntînd o romanță turcească,

"Noaptea cînd răsare semiluna". Nervos, recunoscînd melodia, Sima-Vodă dădu să pună mîna pe clanţă.

– N-aş sfătui pe Măria-Ta să intre – zise-ncet Ximachi. Aici stă trimisul Porţii, Husain Ramza-Paşa.

– Aici stă? – şopti Vodă. Păi n-a plecat în toamnă?

– Nu – răspunse vistiernicul. A zis că mai stă, că-i place la noi.

– Bine, el ca el, da' restu'? – făcu Vodă, arătînd cu capul spre uşă.

– Paşa suferă cu şalele – zise Ximachi. I-am trimis două slujnice, să-i pună lipitori. Vodă nu mai zise nimic. O luară pe nişte scări în jos spre pivniţă. Un şobolan lung, costeliv, le tăie calea, se uită la Vodă şi se aruncă în gol. Mirosea pretutindeni a mucegai şi a lucru făcut de mîntuială. Ajunseră jos şi Ximachi îşi ridică anteriul, desprinzînd de la brîu o legătură de chei. Numără cheile de la dreapta la stînga şi pe-a şaptea o scoase din mănunchi şi-o potrivi în broasca unei uşi mici, pecetluită cu fier. Descuie uşa şi intră aplecat, urmat de Vodă. Pătrunseră într-o odaie scundă, boltită, întunecoasă. De-o parte şi de alta, pe lîngă pereţi, ochii lui Sima-Vodă deslușiră putini, butoaie, oale mari ceruite, saci cu făină şi tărîţe, policioare de lemn pe care se îngrămădeau căni de lut, harapnice, hamuri, căciuli vechi desfundate. Din tavan atîrnau legături de ceapă şi usturoi, mănunchiuri uscate de mărar, picioare afumate de porc, hălci de slănină. Ba, pe-o laviţă, Vodă zări şi-un mic ghiudem şi-un ardei iute început.

– Ce-i asta? – întrebă el oprindu-se în mijlocul încăperii.

– Ce să fie? Vistieria! – răspunse Ximachi.

– Asta-i vistieric ? – făcu Vodă. Asta-i cămară! Banii unde-s?

– Care bani? – zise calm Ximachi.

Vodă simţi că e pe cale să audă ceva groaznic.

– Cum care bani? – răcni el. Banii mei, banii ţării!

– Nu mai există – spuse Ximachi. Tot ce-avem e-aici – şi arătă în jur.

Vodă se clătină, lovind cu capul o legătură de ceapă.

– Am aici scris totul – mai spuse Ximachi şi-şi sumeţi anteriul, scoţînd de la brîu un sul din piele de viţel. Vodă îl luă şi-l desfăcu. Pe un sfert din sul era o coloană cu cifre deasupra căreia scria cu litere mari "Ieşiri". Încercă să urmărească sumele trecute, dar îşi aduse aminte că nu ştia socoti. Îi dădu sulul înapoi vistiernicului şi se prăbuşi pe un scăunel, prinzîndu-şi capul în palme. Stătu aşa o vreme, cu Ximachi alături, în picioare, care nu zicea nimic, respectîndu-i durerea. Într-un tîrziu, Vodă ridică privirea:

– Şi nu mai avem nimic, nimic?

– Mai avem vreo şapte galbeni, pentru drum – răspunse Ximachi. Vodă îşi şterse o lacrimă, apoi se ridică încet şi luă de pe o policioară un pumnal ruginit. Ximachi tresări:

– Ce vrei să faci, Măria-Ta?

Cu paşi şovăitori, Sima-Vodă se îndreptă spre tăviţă şi-şi tăie o felie de ghiudem.

– Cine l-a adus? – zise el.

– Un sol tătar – răspunse uşurat Ximachi.

– Nu e rău – zise Vodă mestecînd. Varza cum a ieşit? – adăugă el, arătînd spre putini.

– Excelent – răspunse vistiernicul. Să v-aduc o bucată?

– Te rog – spuse Vodă. Ximachi îşi sumeţi anteriul, luă de la brîu un pumnal şi tăie dintr-o căpăţînă de la suprafaţă o bucată, aducîndu-i-o lui Vodă.

– Bine măcar că ne-a ieşit varza – zise acesta. Oare n-am putea plăti tributul cu ea?

– Nu cred – răspunse Ximachi. Am încercat s-aduc vorba pe lîngă Ramza-Paşa, dar mi-a spus că tot aşa şi-au plătit tributul anul acesta şi sîrbii, şi sultanului i se-apleacă de-atîta varză. Vrea bani peşin.

EPISODUL 192

ATACUL

În seara zilei cînd Sima-Vodă cobora să vadă vistieria, într-un mic cătun căzăcesc din stepa de peste Nistru era mare fierbere. Lîngă izba atamanului Vasia vreo 40-50 de călăreţi, toţi bărbaţi în putere ai satului, aşteptau gata încălecaţi, mişcînd uşor caii. Printre cai, nevestele călăreţilor, fiicele şi nurorile lor, cu vaiete lungi, ridicau spre şei copilaşi somnoroşi pe care bărbaţii îi luau şi-i sărutau apăsat, de trei ori, pe obrăjori, ascunzîndu-şi tulburarea, căci nu se cuvenea să te-arăţi suflet de muiere în asemenea împrejurări, cînd poate că pleci pentru totdeauna. Din toate părţile se auzeau bocete, suspine, sfaturi: "Ai grijă, Egoruşka maică, nu te băga tu în faţă după cum ţi-e felul, că numai pe tine te am"; "să-mi aduci nişte ilice şi vreo cataveică, că vezi şi tu, numai zdrenţele astea au mai rămas pe mine"; "să nu te puie sfîntul să te-ncurci cu vreuna pe-acolo, c-apoi n-ai ce mai veni acasă" şi altele şi altele. Din izbă apărură bătrînul ataman Vasia şi fiul său Petka, încălecară şi ieşiră în uliţă. Cînd ajunseră în mijlocul călăreţilor, Vasia ri-

dică mîna. Se făcu liniște, încetă și gînguritul copiilor. Atunci Vasia lăsă mîna să-i cadă și spuse cu temutul său glas: "Davai!" Porniră în trap mărunt, trecînd pîrîul ce trecea pe lîngă sat. De ani buni nu mai organizase atamanul nici o prădăciune. Stînd între femei, mereu cu rachiul de secară în mînă, bărbații se moleșiseră, erau mai mult prin șanțuri. Chiar și el, atamanul, se îngrășase oleacă, iar alaltăieri cu plosca-n pivniță, simțise o împunsătură adîncă în coșul pieptului. "Nu-i a bună, își zise bătrînul. Trebuie mișcare". Și chiar a doua zi adună cazacii și hotărîră să calce cîteva sate de pe malul drept al Nistrului, mai ales că era secetă și secara crescuse ca vai de ea. În plus, la anii lui, peste șaizeci, știa că va fi ultima plecare și trebuia să-l învețe pe Petka, fiul și urmașul lui, cum se dă unui sat foc din trei părți, cum se săgetează din goana calului, cum se saltă, din aceeași goană, femeia în șa fără s-o vătămi prea tare și cîte și mai cîte, lucruri care nu se pot învăța șezînd pe prispă.

Pătrunseră în stepă. Bătrînul, călărind în frunte, își simți nările înfiorate de aerul proaspăt al serii. Sîngele începu să i se miște mai iute, trupul parcă-i întinerea. Se aplecă spre oblînd, desprinse plosca și trase o dușcă bună. "Iuuhuuhuuuu!" – strigară din urmă cazacii, văzînd gestul atamanului, apoi scoaseră și ei ploștile. Era strict oprit să bei în expediție, dar cum bătrînul știa că fiecare din voinicii lui ia pe-ascuns cîte-o ploscă și-și moaie gîtlejul ca să-și dea curaj, nu voia să-și întărîte oamenii și-și luase și el una. Fiind ataman, era o rușine să ai o ploscă mai mică decît supușii tăi, așa că-și luase o ploscă mai mare decît toate. Galopa din ce în ce mai iute. Trebuiau sa treacă Nistrul pe-ntuneric și la întîia geană de lumină să năvălească în primul sat, să-i ia pe oameni din somnul cel dulce, cînd sînt încă buimăciți. Cerul era înnorat, nu se vedea nimic, doar undeva în față, spre Moldova, puțin în stînga, atamanului i se păru că deslușește, printr-o spărtură în nori, Găinușa. Simți că iapa trage și ea ușor spre stînga, dar se lăsă în voia ei. Din cîte nu-l scosese iapa asta! Cînd o fi să moară, o s-o-ngroape creștinește, cu prohod, cu tot tipicul. După o vreme, cam pe la miezul nopții, tot legînd și dezlegînd plosca, bătrînului îi veni să cînte. Începu să murmure în barbă unul din cîntecele dragi. Pe cînd se chinuia să-și aducă aminte un vers, auzi că și oamenii lui, în spate, lălăiau încet, legănați de cai. Atunci bătrînul porni să cînte tare, iar cazacii îl întovărășiră, în canon, umplînd întinderea stepei de-o melodie divină. Mai merseră vreo două-trei ceasuri și atamanul, după ce atipise nițel, simți boarea Nistrului. Îl trecură în tăcere, deși unul din ei, făcut praștie, căzu de pe cal în apă și-abia îl aburcară în șa. Nistrul i se păru atamanului cam mic, dar cu

seceta asta... În sfîrşit, la prima geană de lumină, zări ca prin pîclă casele unui sat. Aprinseră cu chiu cu vai şomoioagele de paie, apoi bătrînul, clătinîndu-se maiestuos, se ridică în şa şi dădu semnalul de atac. El ochi o casă mai arătoasă, porni în galop chiuind şi, cu destulă precizie pentru starea în care se afla, aruncă şomoiogul aprins pe acoperişul de trestie al casei. Întoarse iapa şi intră în curte cu sabia scoasă. Din tinda casei ţîşni o femeie despletită, grăsuţă, numai în cămaşă. Atamanul voi să se repeadă spre ea, dar deodată încremeni. Încremeni şi femeia uitîndu-se la el.

– Vasia, tu eşti? – bîigui ea. V-aţi şi întors? Apoi, ca printr-un vis urît auzi glasul nevestei sale:

– Unde dracu-ai băut atîta? Tu vezi în ce hal eşti? Porcule!...

Mai tîrziu, după ce reuşi să stingă focul de pe propria-i casă şi de pe altele din jur, bătrînul ataman Vasia îl luă deoparte pe fiul său Petka şi-l povăţui:

– Ai văzut, dragul tatii? Să-ţi fie învăţătură de minte: oriunde-ai fi, orice-ai păţi, tu să ai încredere în calul tău, că el ştie mai bine decît oricine drumul spre casă.

EPISODUL 193

FUGA

Văzînd starea vistieriei, Sima-Vodă hotărî că nu mai poate rămîne nici un ceas la Curte, dacă voia să-şi scape viaţa şi trupul doamnei sale Ruxăndriţa. Va fugi la Liov şi va merge, ca altădată, la şmecherul acela bătrîn, Vladimir Nachmanson, să ia bani cu camătă, să strîngă oaste şi să se suie iar, a treia sau a patra oară, nu-şi aducea bine aminte, pe scaunul Moldovei. Luă cei şapte galbeni de la Ximachi, porunci acestuia să trimită surugiii, să înhame caii şi, după ce trecu în vîrful picioarelor prin faţa odăii lui Ramza-Paşa, intră în dormitorul Ruxăndriţei. Doamna Moldovei dormea adînc, îmbujorată de cine ştie ce vis. În mişcările din acel vis, plapuma îi alunecase devale, dezvelind umărul gol şi alb pe care scria măiestru, mărunt, cu fier înroşit, cuvintele: "Psihi mu, nu te voi uita niciodată. P. Mavrocordat". Vodă se apropie, îi puse încetişor mîna pe celălalt umăr şi-i şopti:

– Scoală-te, halviţa mea dragă, că trebuie s-o-ntindem.

Era unul din semnele nesfîrşitei gingăşii a lui Vodă de a nu-şi numi soţia de două ori la fel, şi-n aceasta era de o nemaipomenită inventivitate. În cîte feluri nu i se adresase! "Hulubaş", "porumbiţă",

"sceptruleţul meu scump", "toiegel drag", "sultăniţă", "spahiuţa mea", "fumăritul meu", "tunuleţu' lu' tata", "firmănel iubit", "grînar", "tribuţel" etc. etc.

– Deja plecăm? – se trezi Ruxăndriţa, întinzîndu-se fermecător. Păi cît ai domnit?

– Şapte luni, paşalîca lu' tata – răspunse ruşinat Vodă.

– Mi-ai făgăduit c-ai să domneşti doi ani – se îmbufnă Ruxăndriţa – şi uite unde-ai ajuns: şapte luni! Mai mare ruşinea!

– Lasă, plaiul meu drag, că în cinci săptămîni ne întoarcem – spuse Vodă.

– Mi-ai mai zis aşa – făcu Ruxăndriţa.

– Poftim? – nu înţelese Vodă.

– Mi-ai mai zis aşa – repetă Ruxăndriţa. Te-ai ramolit de tot.

– Cum ţi-am zis?

– Aşa, "plaiul meu drag". Nu mai ţii minte?

– Cînd? – zise Vodă.

– În toamnă, la Soveja – răspunse Ruxăndriţa.

– Atunci – şovăi Vodă căutîndu-şi cuvintele – hai scoală-te, ţărişoara mea scumpă, că ne-apucă noaptea.

EPISODUL 194

FUGA (II)

În sfîrşit, tînăra domniţă Ruxăndriţa coborî din aşternut şi începu să se îmbrace c-o lenevie studiată, prilejuindu-i bătrînului Vodă care-o privea pe sub gene cîteva amare meditaţiuni pe motivul "ubi sunt". Apoi Ruxăndriţa scoase de sub pat o ladă mare, ferecată şi porni să îngrămădească în ea rochii, postavuri, şiace, cearceafurile de pe pat, odicoloane, văpsele, bijuterii, cupe, sfeşnicele din cameră.

– Ce faci, dragă? – zise Vodă uimit.

– Ce să fac? – răspunse Ruxăndriţa. Iaca adun, că doară n-o să plecăm cu mîna goală! Cine ştie ce matracucă are să vie în locul meu, de ce să-i las toate astea ei?

– Nu e frumos ce faci, sufleţel – spuse Vodă. Nu sînt lucrurile tale, sînt ale Curţii. Uită-te la mine: sărac am venit, sărac plec.

– Prost ai fost şi prost eşti – răspunse Ruxăndriţa, sărind în picioare pe ladă, să-ndese mai bine lucrurile. Să ştii că fără cufărul ăsta nu plec. Mai bine mă las să mă ruşineze osmalîii.

La auzul acestor vorbe Vodă cedă, îl chemă pe Vasîle, feciorul de casă care încă duhnea groaznic a vin, îi porunci s-aducă o frînghie, legară cufărul cu ea şi-l scoaseră pe fereastră, lăsîndu-l încet în curte, unde aştepta Ximachi, cu rădvanul gata de drum.

– Plecaţi, Măria-Ta? – făcu feciorul, după ce coborî cufărul.

– Plecăm, mă Vasîle – zise trist Vodă. Da' poate ne-om întoarce. Tu iartă-mă dacă vreodată ţi-am greşit cu ceva.

– Ce vorbe-s astea? – răspunse Vasîle, scoţînd o ploscă din sîn. Eu, pot pentru ca să zic, n-am avut Vodă, am avut prietin. Patru domni am schimbat de cînd slujesc aici şi cu dumneata al cincilea, da' cu toţi m-am înţeles, am fost ca fraţii. La mine, Măria-Ta, cine-a fost om cu mine, am fost Domn cu el, aşa să ştiţi. Nu trageţi un gît?

– Nu Vasîle, mulţumesc – răspunse Vodă. Ia-o tu înainte cu Doamna, să nu se prindă turcul că plecăm.

– Poftiţi, Doamnă – se înclină Vasîle, lăsînd-o pe Ruxăndriţa s-o ia înainte.

Vodă mai aruncă o privire camerei lor dragi de culcare, îşi făcu cruce şi ieşi şi el pe coridor. Trecu în vîrful picioarelor prin faţa camerei lui Ramza-Paşa de unde se auzeau continuu chicoteli înăbuşite, vru să dea colţul spre scări, dar deodată se auzi strigat din spate:

– Bă, băiet, ia vino-ncoace! Sima-Vodă se întoarse şi recunoscu cu capul ciufulit, mahmur al lui Ramza-Paşa. Se apropie cu frică, oprindu-se în faţa uşii întredeschise.

– Care eşti tu, bă? – făcu turcul. Era în cămeşoaia de noapte şi avea ochii împăienjeniţi de băutură.

– Sînt Vodă, luminăţia-ta – răspunse Sima-Vodă silindu-se a zîmbi.

– Care Vodă? – zise turcul.

– Sima-Vodă – răspunse Sima-Vodă.

– A, da! – păru să-şi amintească osmalîul. Da' unde-ai pornit aşa devreme?

– După biruri, luminăţia-ta – răspunse Sima-Vodă.

– Bine faci – zise turcul. Da' ia spune-mi – coborî el glasul şi, pe neaşteptate, îi trase complice cu ochiul – n-ai să-mi dai doi galbeni pînă-n iarnă?

"Arzăte-ar focul veşnic pe tine şi pe cine te-a adus în Europa", gîndi Sima-Vodă scotocindu-se în sîn. "Mi-au mai rămas cinci". Îi dădu doi galbeni turcului şi-apoi coborî în curte. Sui cătrănit de mînie în caleaşcă, unde-l aşteptau Ruxăndriţa şi Ximachi. Surugiul dădu bici cailor. Rămas în mijlocul curţii, cu plosca în mînă,

Vasîle se simţi brusc înduioşat şi strigă gîtuit în urma caleştii ce ieşea prin poarta din dos:

– Băria-Ta, dacă e cumva, ceva, noi... să ştiţi... la o adică... noi... oricînd... sîntem aicil...

EPISODUL 195

VESTEA

Cu toate că Sima-Vodă părăsise în mare taină Curtea, la plecarea lui nefiind martor decît Vasîle feciorul care după aceea adormise buştean, vestea fugii domnului se-nfiripă undeva în aer, apoi coborî pe uliţele Ieşului, dădu colţul cîtorva case boiereşti cu obloanele închise, fu împinsă de vînt pînă la Podul Leoaie, de care se izbi şi se-ntoarse înapoi spre Mitropolie, încreţind o clipă, în trecerea ei joasă, oglinda unei bălţi mari adunate de ploaie în Sărărie, apoi se strecură pe sub uşă în hanul jupînului Iani, din marginea Socolei. Primul ce o auzi fu un surugiu căruia, de cînd se instituise birul numit *călărit*, îi luaseră turcii caii. Surugiul era poreclit Dutin, deoarece orice spunea, obişnuia să adauge fără răutate către celălalt şi-un "Du-te-n...", care-n moldoveneşte suna "Du-ti-n...". La auzul veştii, surugiul ridică de pe masă capul toropit de băutură şi strigă spre tejghea:

– Măi, jupîne, du-ti-n... şi mai adî o ulcicî di vin, c-a fugit Vodă, măi!

– Ce spui tu, bre Dutin? – sări grecul de după tejghea şi se scurse la masa surugiului. A fugit Vodă? De unde ştii?

– Ica ştiu, du-ti-n... – zise surugiul.

– Să-ţi fie gura aurită, bre – răspunse Iani şi fugi după vin.

Vestea se lăţi. Peste vreun ceas, la poarta casei vel-comisului Agache Natriul bătu cu înfrigurare sărdariul Basile Neaoşul. Recunoscîndu-l, sluga îi deschise şi sărdariul sui în goană scările, năvălind în odăile din spate ale gazdei.

– Scoală, vel-comise – strigă sărdariul de cum dădu cu ochii de Agache – c-a venit şi vremea noastră! A fugit Sima-Vodă!

– Ce vorbeşti?! – făcu năucit vel-comisul. Unde-a fugit?

– Nu ştiu – răspunse sărdariul – că-n Ieşi nu mai e!

– Da' tu de unde ştii? – întrebă prudent Agache.

– Ei, de unde? Urlă tîrgu', dom'le!

– Stai încet – făcu vel-comisul. S-ar putea să se fi dus la turci şi-ntr-o săptămînă-i înapoi. Să nu ne bucurăm degeaba.

– Nu-i la turci, că şi ei îl caută! – zise Natriul. Se spune c-ar fi apucat-o spre Soroca, la moscali.

– Dacă s-a dus la moscali, e bine, înseamnă că nu mai avea nici un ban şi nu se-ntoarce curînd, că nici ăia n-au. Mulţumesc Domnului c-am ajuns s-o trăiesc şi p-asta! Bun! Acum să ne punem pe treabă!

– Ce vrei să faci? – întrebă sărdariul.

– Începutul trebuie făcut chiar aici în casă, la mine.

– Ilinco! – strigă vel-comisul. Apăru o slujnică. Du-te şi cheamă-le aici, în minuta aceasta, pe nevastă-mea şi pe soacră-mea! – porunci Agache.

După o vreme, în odaie intrară, cu o clară expresie de nelinişte pe chip, două femei. Amîndouă n-arătau rău. Mai ales nevasta vel-comisului, tinerică bine, se vedea cît colo că e făcută să calce pe delături. Dar nici maică-sa nu era de lepădat. Vel-comisul se opri în faţa lor.

– Uite ce e, dragele mele – începu el grav. Pînă a fost Sima-Vodă aţi făcut ce-aţi vrut. Acuma Sima-Vodă nu mai e. Dacă vă mai prind vreodată că umblaţi lela cum făceaţi cînd era Sima-Vodă, vă crăp capul, întîi ţie, apoi dumneaei! S-a-nţeles!

– Da – murmură soacra.

– Gata, plecaţi la gherghef ! – le expedie vel-comisul, apoi se-ntoarse către sărdar:

– Cu ele am terminat. Să mergem acum mai jos, la slugi, că şi astea şi-o luaseră în cap.

EPISODUL 196

A DOUA VENIRE ÎN SCAUN A LUI BARZOVIE-VODĂ (I)

În vremea cînd vestea fugii lui Sima-Vodă se preumbla pe ulicele tîrgului, dinspre sud, trecînd lunca Bîrladului, se apropiau de Ieşi Barzovie-Vodă, spătarul Vulture, rapsodul Broanteş şi ţigăncuşa Cosette însoţiţi de boierul Radu Stoenescu-Balcîzu şi de-un pîlc de slujitori călări ai acestuia. Veneau în două căruţe cu coviltir, ca şi cum ar fi negustori, iar în a treia aveau ascunşi sub boarfe zece desagi cu barabule. Gîndul lor era să pătrundă în Ieşi, să nu precupeţească nici un efort pentru a face să pătrundă o traistă cu barabule fierte la Husain Ramza-Paşa, vestindu-l totodată că Barzovie e în tîrg şi că mai are multe barabule de-astea, şi-apoi s-aştepte ce-o da Domnul. La trei-patru poşte de Cetatea de Scaun, pe

dealul numit "Strungăreaţa", nu departe de locul unde astăzi e o cochetă şi meritată Fabrică de azbociment, vestea le ieşi în întîmpinare. Drumeţii poposiră imediat şi ridicară cortul, aşezîndu-se la sfat. După vreun ceas şi mai bine, hotărîră să trimită doi slujitori înainte la Ieşi, să vadă dacă zvonul e adevărat, iară dacă el se adevereа, să-ncerce să afle cum ar privi boierii pămînteni o a doua venire în Scaun a lui Barzovie-Vodă. Zis şi făcut: slujitorii încălecară şi a doua zi dimineaţă spătarul Vulture şi Cosette, ieşind să se spele puţin la un pîrîu ce curgea pe sub deal, îi şi zăriră pe cei doi întorcîndu-se dar nu singuri, ci însoţiţi de un întreg alai boieresc. Spătarul Vulture fugi la cort şi-l trezi pe Barzovie:

– Măria-Ta, vin boierii!

– Să intre! spuse Barzovie, stăpînindu-şi cu greu calmul. Boierii intrară unul cîte unul pe sub perdelele cortului aliniindu-se în faţa lui Vodă. Acesta îi recunoscu fără greutate: venerabilul vellogofăt Samoilă, cel care zisese despre el, Barzovie, după ce fusese mazilit, că e un bou; hatmanul Scorbură, ce-l făcuse în faţa slugilor "ciumete"; mitropolitul Nazazarie Iscariotul, care-l afurisise în Vinerea Mare numindu-l Antihrist; paharnicul Surdu, ce-i pusese ardei iute în vin; vel-postelnicul Gherman, ce-i schimbase iapa, şi alţii şi alţii.

– Bine v-am găsit, boieri! – zise Barzovie, stînd în picioare.

– Să ne trăieşti întru mulţi ani, Măria-Ta! – strigară învălmăşit toţi.

– Şi ce treburi v-aduc la mine, boieri, de-aţi bătut atîta cale pe zăpuşeala asta? – întrebă Barzovie-Vodă.

Venerabilul Samoilă făcu un pas înainte şi dădu să deschidă gura, dar atunci Vodă spuse cu blîndeţe:

– Da' de ce staţi în picioare? Luaţi loc, vă rog. Staţi în genunchi.

Boierii se uitară neliniştiţi unii la alţii, apoi îngenunchează.

– V-ascult – spuse Barzovie-Vodă.

– Măria-Ta – zise venerabilul Samoilă – mă ştii că n-am vorbă lungă. Vremurile sînt grele. Sîntem acuma o turmă fără păstor şi zice-o vorbă de-a noastră: o turmă fără păstor e ca o stînă fără ciini. Una peste alta, noi te vrem, Măria-Ta!

– Voi? – făcu mirat Vodă. Voi, mă?!

– Noi ca noi – răspunse Samoilă – da' te vrea ţara.

– Da' pe mine m-aţi întrebat dacă vreau ţara asta? – ridică brusc glasul Vodă. Pe mine, cînd m-aţi alungat, m-aţi întrebat dacă vreau să mă duc în altă ţară?

– Măria-Ta – se plecă la urechea lui Barzovic spătarul Vulture, văzînd înflăcărarea nelalocul ei a domnului – n-o lua chiar aşa... Ţara e mică, dar dorinţa ei e mare... Şezi şi mataie mai blînd...

EPISODUL 197

A DOUA VENIRE A LUI BARZOVIE-VODĂ ÎN SCAUN (II)

– Să ştiţi, dragii mei – zise Barzovie-Vodă către boieri – că mi-ar fi foarte uşor să vă iau capetele.

– Te credem, Măria-Ta! – încuviinţară boierii.

– N-aş avea a face decît un semn – continuă Barzovie – şi oricare din slujitorii de-aici cu mare drag şi-ar vîrî sabia în trupurile voastre, zburătăcindu-vă sufletele şi trimiţîndu-le să vîslească spre ceruri.

– Deşi poate că nu-i clipa cea mai potrivită pentru aceasta – spuse cu umilinţă mitropolitul Nazazarie – nu mă pot opri, Măria-Ta, să nu fiu adînc mişcat de vedenia sufletelor noastre vîslind ca un şir de netrebnici cocori spre ceruri. Şi cred – întoarse capul mitropolitul – că, zicînd acestea, sînt în asentimentul tuturor.

– Aşa e, aşa e! – întăriră boierii.

– Mulţumesc – le tăie Vodă vorbăraia. Să venim la ale noastre. Atunci, înainte de a fi mazilit, care din voi mi-a mînjit cărţile cu dohot? Boierii se uitară întrebător unii la alţii.

– Măria-Ta – se plecă din nou la urechea lui Vodă spătarul Vulture – lasă asta acum... Îl prinzi dumneata p'ormă.

– Măria-Ta – grăi venerabilul vel-logofăt Samoilă – dac-aş şti cine-a făcut nemernicia aceea, ţi l-aş spune. Nici mie nu-mi plac asemenea lucruri. O carte, oricît de proastă, nu se unge cu dohot, ci nu se citeşte. Eu cred c-aici a fost mîna turcului.

– Mai mult ca sigur – se auzi vocea subţirică a paharnicului Surdu, cel cu un singur ochi, unic în felul său, de culoare roşie. L-am auzit eu pe Ramza-Paşa cerînd atunci o căldare cu dohot.

– Ramza-Paşa mai e în Ieşi? – întrebă Vodă.

– Mai – răspunse venerabilul Samoilă – şi dacă Măria-Ta vrei să ne fii domn, întîi gîndeşte-te ce să-i spui şi să-i dai turcului, apoi gîndeşte-te, rogu-te, şi la ciolanele noastre, că eu am înţepenit de tot stînd aşa. Ori taie-ne, ori scoală-ne, numai nu ne ţine în halu' ăsta.

– Bine, sculaţi-vă – zise Barzovic. Ia spuneţi-mi, cum e ţara acum?

– Cum ai lăsat-o – răspunse Samoilă ridicîndu-se. Săracă şi veselă.

– Poporul?

– Poporu-i la ţară, habar n-are.

– Turcii?

– Turcii ştiu, da' ce să facă? Asta au vrut, asta au.

– Fumăritul?

– Slab de tot – răspunse Samoilă. Din trei case numai una fumegă.

– Văcăritul?

– Vai de mama lui! Te sperii cînd îl vezi.

– Lăcustele?

– Da, mai avem, da' şi ele mai mult pleacă decît vin.

Vodă căzu pe gînduri. După o vreme ridică mîndru-i cap şi spuse:

– Bine, primesc.

Boierii răsuflară *întru mulţi ani Măria-Ta* uşuraţi.

EPISODUL 198

INTRAREA ÎN IEŞI

Alaiul domnesc al lui Barzovie-Vodă pătrunse în Ieşi în duminica Floriilor, dimineaţa. Era o zi cu soare şi prostimea, cu mic cu mare, cu grec, cu turc, se bulucise pe uliţe, să vază noul Domn. În frunte, cuprins de-o firească emoţie, mergea Barzovie, călare pe un admirabil armăsar pag, făcut lui cadou de vel-postelnicul Gherman ca Vodă să uite treaba cu iapa. După Vodă, călărind în dreapta şi-n stînga lui, puţin mai în spate, veneau spătarul Vulture, rapsodul Broanteş, ţigăncuşa Cosette, boierul Radu Stoenescu-Balcîzu, apoi ceilalţi boieri de rang. În spatele alaiului alerga un numeros public de copii şi slujitori pedeştri. Cînd Vodă ajungea în dreptul lor, oamenii de pe margine se descopereau, fluturau mîinile sau îşi făceau cruce. Cîţiva slujitori răzleţiţi în mulţime începură să strige "Să ne trăiască Barzovie-Vodă!" dar fură repede acoperiţi de un grup compact de negustori turci din Piaţa Mare care strigau "Café avem! Café avem!". Barzovie le răspundea tuturor binevoitor, înclinînd uşor capul. La un moment dat îşi opri armăsarul în dreptul unui răzăş bătrîn, cu plete albe curgîndu-i pe umăr.

– Ia zi, moşule, merge treaba? – întrebă Vodă zîmbind.

– Aud? – făcu buimăcit moşneagul, care era niţel surd de-o ureche.

– Treaba! – strigă Vodă şi făcu un gest care imita săpatul. Merge treaba?

– Merge, merge! – se dumeri moşneagul.

– Foarte bine, bravo! – zise Vodă dînd pinteni armăsarului.

După ce alaiul se pierdu spre palat, moşneagul se întoarse spre un tîrgoveţ înalt şi somnoros ce stătea lîngă el:

– Cine-a fost ăsta, bre?

– Asta? Vodă!

– Vodă! – făcu răzăşul. Păi nu era mai bătrîn?

– Ala era altul – răspunse tîrgoveţul.

– I-auzi! – se minună moşneagul. Şi ăsta cine-i?

– Cine să fie? Vodă!

– Bine, bine, da' cum îl cheamă?

– Barnovschie sau Barzovschie, nu mai ştiu bine – răspunse tîrgoveţul.

– Păi ăsta n-a mai fost domn o dată? – întrebă moşneagul.

– A fost, da' l-au mazilit.

– Săracu' om – meditä moşneagul – ce-o fi fost atunci în sufletul lui! Bine că l-au pus la loc. Copii are?

– De unde vrei să ştiu eu, bre? Ce, eu sînt boier, să stau cu el la masă? – se supără tîrgoveţul.

– Aşa e, că nu prea arăţi a boier – zise moşneagul. Da' ia ascultă, nu vrei să cumperi nistea ceapă? Am ceapă roşie, de la Soroca.

– Vezi-ţi, omule, de treabă – făcu tîrgoveţul şi se depărtă.

Răzăşul privi ce privi în urma lui, apoi murmură:

– Cum se schimbă Vodă, cum nu vă mai place cepşoara mea. Las' c-o să ajungeţi voi să plîngeţi şi după arpagic, fi-v-ar neamu' de rîs să vă fie!

EPISODUL 199

LA PALAT

Pe cît se apropia de curtea domnească, pe atît lui Barzovie i se strîngea inima: cum îl va primi oare Ramza-Paşa? Va încuviinţa el această a doua suire în Scaun? E drept că doi boieri trimişi înainte ca să iscodească ce gîndeşte turcul se-ntorseseră cu vestea că Barzovie e binevenit, dar niciodată nu se putea şti ce se-ascunde în dosul vorbelor unui paşă. Dacă totul nu-i decît o cursă, iar Sima-Vodă stătea ascuns în vreo cămară, aşteptînd cu un rînjet să vadă

comédia întoarcerii? În sfîrşit, alaiul pătrunse în curtea interioară a palatului, unde o gardă de ieniceri bătrîni se trezi din moţăială şi, la răcnetul unui başbuzuc, încremeni smirnă. În capul scărilor se ivi Ramza-Paşa, în costumul său de gală, cu iatagan cu eşarfă. Barzovie descălecă şi merse spre el.

– Bine te-ai întors în locul cîinelui acela de Sima-Vodă – zise turcul şi fie ca razele semilunii să lumineze cît mai mult firavul tău creştet.

– Cu bucurie m-arăt în faţa Înălţimii-Tale şi fie ca razele semilunii să-şi arunce binefăcătoarea lumină nu numai asupra netrebnicului meu cap, ci asupra întregii bietei ţări a Moldovei – răspunse Barzovie-Vodă.

– Aşa să fie – zise Ramza-Paşa. Să mergem să-ţi dau firmanul. Intrară în palat şi-n încăperea permanent rezervată oaspeţilor turci Ramza-Paşa scoase dintr-un teanc un firman în alb pe care se aşeză la masă să-l completeze.

– Numele şi prenumele – zise turcul.

– Barzovie Petre – răspunse Vodă.

– Vîrsta?

– 53.

– A cîta domnie?

– A doua – răspunse Barzovie.

– De ce-ai fost mazilit prima oară?

– Nu ştiu – zise Barzovie.

Ramza-Paşa ridică ochii de pe firman:

– Nu pot scrie asta. Trebuie să fi fost o cauză. Ai plătit tributul?

– Pînă la ultimul şfanţ – răspunse Vodă.

– Te-ai înţeles cumva împotriva Porţii cu leşii, cu moscalii?

– Nici pomeneală de-aşa ceva! – zise Barzovie.

– Atunci ce să fi fost? – meditä turcul, rozînd un capăt al penei. Cînd zici c-ai fost mazilit?

– Anul trecut, în octombrie – răspunse Vodă.

Turcul socoti ceva pe degete, apoi spuse:

– Ai dreptate, n-ai făcut nimic. Ai fost mazilit preventiv. Din cinci în cinci ani, în fiecare octombrie, facem maziliri dintr-astea. Ai avut ghinion dar bine că te-ai întors. Semne particulare?

– N-am – zise Barzovie.

– Eşti cam gras – îl cîntări turcul din priviri. Să mai slăbeşti. Uite scriu aici că eşti subţire. La vară, cînd vii la Poartă, să n-avem discuţii. Puteam scrie că eşti chior. S-a-nţeles?

– Întru totul – răspunse Vodă.

– Bine. Semnează aici şi domnie uşoară – zise turcul.

Barzovie se aplecă şi semnă.

– Firmanul rămîne la noi – spuse Ramza-Paşa şi dădu să iasă, dar în uşă se opri: Auzi, n-ai cumva să-mi dai doi [illegible]beni pînă la anu'?

Barzovie se scotoci în sîn, scoase o pungă şi i-o întinse.

– Luaţi-o pe toată şi s-o folosiţi sănătos.

– Eşti cu adevărat un domn. O să ţin minte – spuse Ramza-Paşa şi ieşi.

Aşa începu a doua domnie a lui Barzovie-Vodă.

EPISODUL 200

OSPĂŢ OFICIAL

Cu prilejul apariţiei celui de-al douăsutelea episod al romanului foileton "O sută de ani de zile la Porţile Orientului", în saloanele casei "Ars Amatoria" autorii serialului au organizat o masă festivă în cinstea tuturor persoanelor care i-au ajutat să ducă pînă aici această frumoasă, dar nu scutită de dificultăţi întreprindere epică. Au participat: Barzovie-Vodă, Sima-Vodă şi soţia sa Ruxăndriţa, sultanul Beşiktaş Mehmet Hamzá şi viziriul său, spătarul Vulture, Hantătar cel Tînăr şi sora sa Huruzuma, călugării Metodiu şi Iovănuţ, rapsodul Broanteş, ţigăncuşa Cosette, vistiernicul Ximachi, Husain Ramza-Paşa, bi-vel-vornicul Drăguţescu şi jupîneasa lui Păulina, vel-logofătul Samoilă şi ciudata lui fiică, medelnicerul Bucşe, vel-comisul Agache Natriul, sărdariul Basile Neaoşu zis şi Urechilă, mitropolitul Nazazarie Iscariotul, hatmanul Scorbură, paharnicul Surdu, armaşul Abăluţă, vel-postelnicul Gherman, căpitanii Juravcu, Spoicu şi Başotă, vornicul Prişcu, jitnicerul Haralambie, vel-spornicul Tartore, cazangiul Ilie, datornicul Stredie, Mitru Cobzaru, glumeţul Petrică, ţiganii Borşu şi Fekete, bărbierul Luigi şi doctorul Lemberg, şarlatanul Roger, povestitorii Parnasie, Surduc, Cancioc şi Stejeran cu hangiţa Stăniloaia şi homunculul Buhuş, straja Dărăban, fraţii haiduci Stănciulescu Petre şi Demeter, grupul de oaspeţi polonezi format din doamna Potoţki, pan Bijinski, Malgorzata, Zbignew şi hangiul din Przemysl, atamanul Vasia şi cazacii lui, lipoveanul Covaliov cu micuţa Ştiucî, grecul corăbier Ianis, veneţienii Tresoro, Peleto, Toto, signora Maxima, surorile Acetosa, senzuala Amada, răzăşul din Soroca, feciorul

Vasîle şi alte şi alte siluete nedesluşite ce s-au conturat o clipă, trecătoare, pe pînza poveştii. Tuturor personajelor li s-a înmînat Diploma de Onoare "Ars Amatoria" şi certificate de atestare literară cu eşarfă. Barzovie-Vodă, Metodiu, pan Bijinski, ţigăncuşa Cosette şi Stănciulescu Demeter, în cuvinte puţine, dar simţite, au toastat în cinstea autorilor, urîndu-le viaţă lungă şi puterea de a termina acest serial. A urmat un scurt, dar reuşit program artistic susţinut de grupul de cadîne din episoadele 37-40 şi de ursul din episodul 30.

Ospăţul a decurs într-o atmosferă de caldă voie bună.

EPISODUL 201

ROMA

Roma! Simpla rostire a acestui nume, ce începe cu rostirea ameninţătoare a "r"-ului şi se sfîrşeşte domol, dulce-senzual, ca o mîngîiere, provoacă fiori oricărui povestitor de bună credinţă. Căci dacă e adevărat – şi este – că toate drumurile duc la Roma, atunci cu necesitate şi firele epice ale unei povestiri tradiţionale (care nu e decît o oglindă purtată de-a lungul unui drum) vor duce acolo, însoţind oglinda ce urmează drumul. Ştiam, aşadar, că vom ajunge aici, dar, o dată ajunşi, emoţia noastră, e mai mică. Şi cum oare n-am fi fost tulburaţi cînd în această frumoasă urbe sau, mă rog, prin împrejurimi, au fost – luăm numai cîteva nume, la întîmplare – lichidaţi Seneca, Britanicus, Decimus Iulius Silanus, Rubellius Plautus, Faustus Cornelius, Sulla Felix, Paetus Thrasea, Domitius Corbulo, Annius Pollio, Iulius Caesar, Agrippina, Aldo Morro? Cum să nu simţi un nod în gît cînd aruncînd în treacăt o privire prin uşa deschisă a unei biserici de pe o străduţă ca oricare alta dînd din via Cavour, zăreşti deodată pe Moise al lui Michelangelo, iar alături de statuie pe Fellini desenînd ceva într-un carneţel? Şi-apoi Collosseum-ul, Via Appia, Capela Sixtină, "Stadio Olimpico", Roma-Napoli I-I, Cinecittá, Claudia Cardinale, etc. etc. Cum se vor descurca bunii noştri călugări moldoveni, chit că se află în secolul al XVII-lea, printre atîtea capodopere şi crime? Dar să nu anticipăm.

Metodiu şi Iovănuţ intrară în Roma pe la prînz. Spre deosebire de majoritatea clişeelor literare care în momentul cînd prezintă intrarea unor personaje în Cetatea Eternă zugrăvesc o vreme frumoasă, cu cer senin şi soare puternic, acum ploua mărunt, cîineşte,

ploaie mocănească, ce te pătrundea pînă la os. Călugării intrară în oraş prin *Porta Capenna*. Mergeau repejor, zgribuliţi, cu capetele plecate. Ocolind o băltoacă, Metodiu ridică privirea şi zări la cîţiva paşi în faţa lor, venind din direcţie opusă, alţi [redacted] călugări. Îşi dădu imediat seama după îmbrăcăminte, nu fără o uşoară tresărire, că sînt iezuiţi. Iezuiţii îi zăriră şi ei şi, tresărind puternic, îşi dădură seama că sînt ortodocşi. Se apropiară unii de alţii cu prudenţa şi îndîrjirea care transformaseră biserica creştină într-o instituţie bicefală, cu creierul într-o parte şi ideile într-alta. Unul din iezuiţi, mai tinerel, avea faţa ciupită de acnee. Cînd se-ncrucişară, iezuiţii salutară cu tărie:

– *Ad majorem gloriam Dei!*

Metodiu şovăi o clipă, apoi găsi compromisul retoric salvator:

– În veci, amen!

EPISODUL 202

PAPA

În vremea cînd se petrec întîmplările din această istorisire, pe scaunul pontifical odihnea Papa Grigorie al XV-lea. Se născuse într-o familie săracă din împrejurimile Romei, fiind – cifră semnificativă – al şaptelea copil al potcovarului Giusto şi-al soţiei sale Margarita. Marea epidemie cabalină din 1563-1565 l-a adus pe potcovar la sapă de lemn, aşa că micul Pietro va fi dat fără prea multe regrete, încă de la cinci ani, unei mănăstiri franciscane din apropiere. Copilul, slăbuţ, palid, cu păr castaniu cîrlionţat, înainte de a se învăţa cu rigorile vieţii monahale şi-ale gramaticii latine (va păstra de-a lungul întregii sale vieţi o uşoară aversiune pentru prepoziţiile cu cazul ablativ) învaţă să vorbească cu păsările, gîzele şi celelalte blînde animale din grădina mănăstirii, asemeni întemeietorului ordinului ce-i veghea creşterea. Urcă, nalt şi uscăţiv, treptele ierarhice ale ordinului, făcîndu-se repede remarcat prin lucrările sale timpurii, singurele de altfel, model de demonstraţie scolastică lecturabile şi astăzi: *De fonte miseriarum* (Despre izvorul nenorocirilor), identificat a fi stomacul, nesăţioasa poftă de mîncare, şi *Querimonia serpentis* (Tînguirea şarpelui), prima încercare – timidă, e drept – de a reabilita întrucîtva în dogmatica creştină imaginea şarpelui, nu a celui biblic, bineînţeles, ci a celui de casă (Natrix Natrix), văzut ca un *appendix terrae*. Un ulcer contractat în timpul

unei misiuni de creştinare în Numidia imprimară feţei sale un aer de perpetuă suferinţă, aşa că alegerea sa în fruntea bisericii catolice la sinodul din 1621 nu miră pe nimeni. Cu excepţia unei singure iniţiative despre care vom vorbi mai încolo, a fost un papă foarte liniştit. Gurile rele calvine îl porecliseră "Assonnato" (Somnorosul). Îi plăcea să se plimbe îndelung prin grădinile Vaticanului şi putea fi deseori văzut aplecat asupra florilor, murmurînd formule numai de el ştiute către vreun bondar năucit de sapientia himenopteră a bătrînului. N-avea un instinct artistic deosebit ca înaintaşii săi Nicolae al V-lea, Sixtus al IV-lea, sau Leo al X-lea, vertijul de culori din Capela Sixtină provocîndu-i, de pildă, doar o persistentă migrenă. Un părinte însărcinat cu ştergerea prafului l-a descoperit sforăind în inestimabila bibliotecă. Compensa însă totul printr-un amestec excepţional dozat de viclenie şi seninătate, cum, vorbind de personalităţile laice ale lumii, numai la Churchill am mai întîlnit.

EPISODUL 203

ÎN GRAIUL SFÎNTULUI FRANCISC

La ora cînd se petrecea această parte a poveştii noastre, papa Grigorie al XV-lea se plimba cufundat în gînduri pe una din aleile înverzite din spatele catedralei Sf. Petru. De fapt, "cufundat în gînduri" nu e poate cea mai nimerită expresie; nu gîndurile încercau blîndul creier al acestui om potrivit de statură, cu păr rar, cu nas mic, răsucit strengăreşte spre cer, ci aburoase reverii ce se apropiau uşor de pragul somnului. O tufă de coacăze în care se împiedică, fiind gata să se răstoarne, îi atrase atenţia sfîntului părinte că părăsise fără să vrea cărarea şi că e pe cale s-aţipească. Se-aşează pe o bancă de marmură şi-şi frecă încet cu podul palmei ochii obosiţi, căprui. Dintr-un *Fraxinus excelsior* pogorî în zbor frînt un sticlete şi i se aşează pe un genunche, ciripind. Papa îl mîngîie pe cap şi pe spate, îşi ţuguie buzele şi scoase, cîteva sunete asemănătoare cu ale micii păsări colorate din faţă. Sticletele ascultă atent, cu capul într-o parte, apoi începu să cînte. Cînd termină, faţa sfîntului părinte se întunecă:

– Cardinalul Massari, va să zică... – murmură el şi în ochi i se aprinseră două luminiţe de ură.

Sticletele încuviinţă. Papa scoase dintr-un buzunar al sutanei albe un pumn de seminţe de cînepă pe care sticletele le ciuguli

mulțumit. Apoi sfîntul părinte fluieră amănunțit preț de cîteva minute, după care sticletele ciripi o dată scurt semn c-a înțeles și-și luă zborul. Papa părea acum mai treaz ca oricînd. Se uită spre coroana lui *Fraxinus excelsior* să vadă dacă mai aștaptă cineva și zări un porumbel călător și un corb. Ugui, chemă porumbelul la el. Porumbelul era plin de praf și părea foarte obosit. De piciorul stîng avea prins cu două incluse un sul mic de piele. Papa desfăcu sulul, scoase din el o foiță de pergament și se adînci în lectură, nu înainte de a-i lăsa înaripatului sol, alături, pe bancă, o mînă de boabe de grîu. După ce citi, sfîntul părinte scoase de la brîu o călimară și-un capăt de pană și scrise pe verso-ul pergamentului "De acord". Se gîndi puțin, apoi adăugă: "Fără milă". Semnă și întări cele scrise cu sigiliul inelului ce-l purta pe arătătorul mîinii drepte, împături foița în piele și prinse sulul înapoi la picior. Mai ugui puțin cu porumbelul cît timp acesta ciuguli grîul, apoi îi dădu drumul. Uitîndu-se în dreapta și-n stînga, papa croncăni ușurel, cu o expresie de veselie pe chip, chemînd corbul. De cum veni și i se așeză în poală, corbul începu să croncăne de mama focului, arătînd spre răsărit. Papa prinse a rîde, apoi scoase de sub sutană o bucată de cașcaval. Corbul o luă în cioc, croncăni ceva mai domolit și zbură cu cașcaval cu tot spre apus. Încă zîmbind, papa se lăsă relaxat pe spătarul băncii, fluieră într-un anumit fel și doi sticleți apărură imediat în zbor, așezîndu-i-se pe umeri, de-o parte și de alta a capului. Sfîntul părinte pocni ușor din degete și sticleții porniră a-i cînta ușor la ureche. Grigorie al XV-lea închise ochii. O pace divină i se citea pe chip.

EPISODUL 204

SÎNGELE APĂ NU SE FACE

În această stare îl găsi cardinalul Damiani, un om mărunțel, nu tocmai slab, foarte vioi, cunoscut pentru deosebitul său fler diplomatic și pentru pasiunea nestinsă, aproape inexplicabilă, ce-o avea pentru mierea de stupi. Nu o dată, răsfoind sau numai aducînd la semnat și pecetluit documente, bule papale, scrisori sosinde întru sau plecînde dintru Vatican, foile i se agățau de buricele degetelor, veșnic lipicioase și dulci. Cardinalul se opri în fața lui Grigorie al XV-lea și tuși. Sticleții încetară cu cîntatul. Sfîntul părinte deschise ochii:

– Ce este?

– Sanctissime – spuse cardinalul – n-aş îndrăzni a tulbura binemeritata tihnă a sfinţeniei voastre dacă părintele Pedro, de la poartă, n-ar fi venit în graba mare să mă înştiinţeze că, spre adînca mea uimire, doi călugări pravoslavnici de la Danubiu vor a vedea faţa luminată la care cu bucurie mă uit şi eu acum.

– Măreţul Danubiu! – exclamă papa meditativ. Pravoslavnici, zici?

– Pravoslavnici, sanctissime, însă vlahi – spuse Damiani.

– O anomalie – spuse papa.

– Cu siguranţă, răspunse cardinalul. De altfel, cu excepţia unei porţiuni neînsemnate din aval, fluviul e creştin. Mai mult, în amonte e catolic din mal în mal.

– Să-mi faci o hartă şi să-mi haşurezi porţiunile – sugeră papa. În ultimul timp am cam pierdut din vedere fluviul ăsta. Degeaba curge pentru noi, dacă se varsă la alţii.

– Am înţeles – răspunse cardinalul. Şi cu vlahii ce fac?

– Îi primesc. Trimite-l pe Pedro încoace cu nişte scaune şi vezi, adă ceva, dulceaţă, miere, ceva uşor.

– Miere – spuse Damiani.

– Bine, miere – spuse papa, apoi fluieră scurt şi sticleţii zburară de pe umărul lui pe creanga lor din *Fraxinus excelsior*. Apăru părintele Pedro cu trei scaune, se înclină adînc, lăsă scaunele şi se depărtă în vîrful picioarelor. Trecu un răstimp şi de după unul din colţurile catedrei, însoţiţi de doi soldaţi din garda elveţiană, se iviră Metodiu şi Iovănuţ. Papa le aprecie dintr-o ochire curăţenia sutanelor, cuviosia pasului, tenul deschis, nasurile uşor acviline, romane. "Într-adevăr, vlahi", gîndi papa şi, fără voia lui, în cuget şi-n simţiri i se deşteptă brusc un val de simpatie. Cei doi călugări ajunseră lîngă bancă, îngenunchează, sărutară mîna molatec, întinsă spre ei şi rămaseră aşa, cu capetele plecate, reculeşi. Hotărît lucru, Grigorie al XV-lea era impresionat.

– Şi voi ce mai staţi pe-aici? – se răsti el ca să-şi ascundă emoţia spre cei doi soldaţi rumeni şi cu nişte figuri uşor de tăntălăi ce rămăseseră în picioare. Daţi-i drumul la treabă! Soldaţii holbară nişte ochi cît cepele, apoi se dumiriră şi-ncurcîndu-şi halebardele, o luară la fugă zăngănind cu putere din armuri. După ce zgomotul alergării lor se stinse, papa, reţinîndu-şi cu greu tendinţa de a mîngîia capetele plecate dinaintea lui, spuse cu glas întretăiat în latină:

– Îndreptaţi-vă, fraţilor, şi ia ziceţi-mi: aţi trecut bătrînul Danubiu?

EPISODUL 205

O STRATEGIE UNICĂ ÎN FELUL EI

– Am trecut Danubiul, sanctissime – răspunse Metodiu într-o latină perfectă, ciceroniană – căci mari nevoi şi nu mai puţin mari speranţe ne-au mînat încoace. Dar înainte de a ne deschide sufletul înaintea luminăţiei şi bunătăţii voastre, îngăduiţi-ne, mie, nevrednicului Metodiu, şi mai tînărului meu frate întru credinţă, Iovănuţ, să mulţumim cu capetele plecate că din prea plinul, obştescul timp al sfinţeniei voastre aţi avut veşnic de lăudata îngăduinţă de a desprinde un mic răgaz pentru a ne primi şi asculta păsurile. Nu vom uita aceasta niciodată.

– Frumos vorbeşti, padre Metodiu – zise uimit papa. Să aibă acele ţinuturi din care-aţi purces aşa şcoli bune de retorică?

– Şcoli nu prea sînt – răspunse Metodiu – ba aş putea spune că nu sînt deloc, însă, serenissime, retorica o avem în sînge, iar sîngele nostru e nobil şi nu trebuie decît niţel încălzit pentru ca retorica să iasă la iveală precum untdelemnul la suprafaţa apei. Din ţinuturi mici se nasc adesea vorbe mari, iar în faţa năpăstuirilor ce-au venit şi vin peste noi neputîndu-ne totdeauna, din motive lesne de înţeles, împotrivi cu fapta, ne-am împotrivit cel puţin cu vorba.

– Într-adevăr, în anumite împrejurări e singura soluţie – spuse papa. Dar ridicaţi-vă, dragii mei, şedeţi şi ziceţi-mi ce pricini v-au făcut să bateţi atîta cale?

– Dintru bun început vreau să spun, sanctissime – zise Metodiu după ce se aşezară pe scaune – că pricinile care ne-au adus în faţa sfinţiei voastre nu se leagă în nici un fel de lucrurile ce deosebesc biserica Romei de cea răsăriteană, lucruri, de altfel, cu totul minore şi pe care eu, dacă mi-aţi îngădui o clipă să mă închipui în locul sanctităţii voastre, nici nu le-aş băga în seamă.

– Nici eu, strict personal vorbind, nu le dau importanţă, dar n-am ce face, sînt totuşi papa – spuse Grigorie al XV-lea.

– Evident – spuse Metodiu – şi-n această calitate trebuie să susţineţi punctul de vedere al Romei, nu aveţi altă posibilitate.

– M-ai înţeles perfect – răspunse papa. Asta e situaţia, sînt lucruri de care nu mă pot atinge.

– Deci nu despre aceste lucruri este vorba – reluă Metodiu – ci despre altceva. Noi ştim – şi cred că veţi fi în asentimentul nostru că Roma priveşte cu ochi buni orice împotrivire, fie ea cît

de mică, orice şicană adusă turcilor. În ultima vreme, chiar dacă aparenţele ar spune invers, aceste şicane, la noi, s-au înmulţit. Dorim să le dăm un caracter permanent şi, dacă se poate, să le transformăm într-o rezistenţă puternică, serioasă, îndelungată, inedită în felul ei pentru că turcii nu trebuie să-şi dea seama de ea.

– De ce să nu-şi dea seama? – întrebă papa.

– Vă voi explica îndată – răspunse Metodiu – nu înainte de a vă spune că avem nevoie de sprijinul sanctităţii voastre şi că aducem în această privinţă rugămintea Domnului nostru din Moldova, Sima-Vodă.

– Sima-Vodă? – zise Grigorie al XV-lea. Dar nu era domn acolo Barzovie-Vodă?

– Ba da, dar între timp a căzut – răspunse Metodiu.

– Şi ce garanţie am eu că Sima-Vodă nu va cădea înainte ca ajutorul meu să ajungă la el?

– Puteţi să fiţi sigur că aşa va fi – răspunse Metodiu – şi că în chiar clipa cînd vorbim, pe tronul Moldovei e altcineva, dar asta n-are importanţă.

– Cum aşa? – făcu papa.

– Iuţeala cu care se schimbă domnii nu trebuie să vă înşele – zise Metodiu. Ea intră în strategia ţinuturilor noastre. Cu cît sînt domni mai mulţi într-un timp cît mai scurt, cu atît turcii sînt mai uşor momiţi să intre în acest carusel al schimbărilor pe care ei cred – fals, desigur – că-l controlează, abătîndu-li-se astfel atenţia de la adevăratul pericol: transformarea ţărilor române în paşalîc. Un paşalîc între Carpaţi şi Dunăre ar fi, trebuie să recunoaşteţi, un teribil cap de pod împotriva întregii creştinătăţi.

– Asta aşa e – recunoscu papa, dus pe gînduri.

– Deci noi vă cerem sprijinul nu pentru un domn anume, ci tocmai pentru rotirea şi schimbarea lor la nesfîrşit, singurul lucru care, prin faptul că seamănă cu un joc, îi atrage şi-n felul acesta îi înşală pe turci, nişte copii, în fond, de ce să n-o spunem...

EPISODUL 206

LUAREA ÎN TIMP

Abia sfîrşi vorba Metodiu, că de după colţul imensei catedrale, o construcţie grea, dar nu imposibil de egalat, se ivi cardinalul Damiani, purtînd în mîini o tavă de argint pe care se găseau patru

farfurioare cu faguri tăiaţi doi în cruce simplă, iar doi – ca o binevoitoare aluzie la cultul răsăritean al oaspeţilor – în formă de cruce dublă, grecească. Pe tavă mai abureau patru pahare cu apă rece limpede, laică.

– Cardinalul Damiani, un suflet ales al micii noastre împărăţii – spuse Grigorie al XV-lea, făcînd prezentările – şi fraţii noştri de peste Danubiu, călugării Metodiu şi Iovănuţ.

– Sufletele alese fac mari micile împărăţii, sanctissime – spuse amabil Metodiu, înclinîndu-se în faţa lui Damiani. Acesta roşi vădit de plăcere şi spuse:

– Serviţi-vă, vă rog, şi fie ca gustul identic al mierii acestor patru cruci să şteargă, cel puţin acum, deosebirile dintre ele.

– Nimic mai frumos – zise Metodiu – şi dacă este adevărat – şi este! – că fiecare-şi poartă crucea, îngăduiţi-mi acum să vă iau, glumind puţin, crucea dumneavoastră simplă şi să v-o ofer pe-a noastră dublă, căci noi nu sîntem obişnuiţi cu atîta miere.

– Dacă aşa doriţi, cu plăcere – spuse Damiani, căruia-i sclipiră ochii de poftă cînd văzu că-i revine un fagure dublu. Luară fiecare cîte-o farfurioară şi-o vreme se auzi numai clinchetul suav, cuviincios al linguriţelor.

– Dacă am înţeles bine, vă numiţi Metodiu – spuse cardinalul Damiani, desprinzînd cu dibăcie unul dintre braţele crucii duble şi săltîndu-l în linguriţă.

– Întocmai – răspunse Metodiu.

– Este, dacă nu mă-nşel, şi numele celui care alături de prietenul sau discipolul său, nu-mi amintesc exact, a inventat un alfabet nou, nu-i aşa?

– Aşa este – spuse Metodiu. Alfabetul chirilic.

– Cum este acest alfabet? – întrebă Damiani.

– Depinde din ce unghi îl priveşti – spuse Metodiu. Luat în sine nu e rău. Luat în timp e nefast.

– Dumneavoastră cum l-aţi luat? – se interesă papa.

– Noi l-am luat în sine, sanctissime, dar el ne-a luat în timp – răspunse Metodiu.

– Înţeleg – răspunse papa. Totuşi, cred că e mult mai bine să ştii alfabetul chirilic, decît să fii analfabet latin.

– Fără îndoială – spuse Metodiu – deşi mult mai bine e invers.

– Cu siguranţă – răspunse papa – acesta e cazul ideal.

– La drept vorbind, sanctissime – spuse Metodiu – şi din această pricină am venit aici.

RUGĂMINTEA

– Cum aşa ? – spuse Grigorie al XV-lea, lăsînd linguriţa. V-ascult.

– Iată despre ce e vorba, sanctissime – zise Metodiu. De zeci, de sute de ani, cultul nostru se face în limba omonimului meu, fie-i ţărîna uşoară, că el n-are nici o vină. Or, cred că ştiţi cum sînt urechile omului din popor.

– Cam înfundate, într-adevăr – răspunse papa. Ne izbim şi noi aici de neajunsuri asemănătoare.

– Mă bucur că m-aţi înţeles – continuă Metodiu. În acelaşi timp, gîndiţi-vă ce nepotrivire e să gîndeşti "Doamne" şi să zici "Gospodi", să te-ndrepţi spre *vesperina* şi s-ajungi la vecernie, să-ţi placă vinul şi să bei vodcă... În adîncul sufletului său, omul din popor ştie, sanctissime, că de la Rîm se trage, dar trupul e bătut de crivăţul de peste Nistru. Îi sînt mai aproape dinţii decît părinţii.

– Asta aşa e – spuse cardinalul Damiani.

– Şi ce propunere are fratele Metodiu? – întrebă papa.

– Sanctissime, aici în Cetatea lumii vin cu sîrguinţă minţile tinere cele mai strălucite din toate locurile unde-a ajuns umbra crucii Sfîntului Petru. Umbra aceasta n-a ajuns încă pe la noi, dar îngăduie Înalt-prea sfinţia Voastră ca la răcoarea ei să intre cît de curînd şi cîţiva dunăreni de-ai noştri. Socotiţi numai ce lumină ar răspîndi aceştia peste plaiurile noastre, după o şedere de un an-doi-trei aici.

– Bănuiesc că frumosului dumneavoastră gînd – zise cardinalul Damiani – i se asociază şi mica rugăminte ca scaunul papal să le ofere acestor tineri studioşi şi mijloacele materiale şederii aici.

– Încă o dată mă plec în faţa adîncii dumneavoastră intuiţii – răspunse Metodiu. Noi, chiar de-am vrea, n-am putea ajuta cu nimic împlinirea acestei vechi dorinţe, căci toţi galbenii noştri se duc în acel sac fără fund care e Stambulul, nemaivorbind că la marginile pămîntului nostru stau alţii, cu saci mai mici, dar tot cu fundul lipsă. Roma a făcut nu cu aur puţin atîtea cruciade. I-ar fi oare greu să facă fericiţi cîţiva flăcăi mintoşi, arşi de dorinţa de a-şi potoli setea de credinţă pe malurile Tibrului?

– Ei, ce zici, s-ar putea? – zise papa Grigorie al XV-lea către cardinalul Damiani. Tu ştii ce bani avem. Damiani stătu cîteva clipe tăcut, socotind în minte.

– Dacă am reduce garda elveţiană de la 57, cîţi sînt acum, la 51, cu lefurile celor plecaţi s-ar putea acoperi, cred, cheltuielile pe un an pentru trei oameni.

– Foarte bine ! – spuse papa. Poţi să reduci şi mai mulţi, şi-aşa nu fac nimic toată ziua.

EPISODUL 208

AMINTIRI DIN NOVICIAT

O clipă se lăsă liniştea. Apoi, dîndu-şi seama că Grigorie al XV-lea îi încuviinţă rugămintea, Metodiu căzu în genunchi, dînd să apuce mîna fină, cu degete lungi, uşor pătate de cerneala deselor, dar necesarelor pentru acele vremuri bule papale, însă sancta persoană îl împiedică, ajutîndu-l să şadă din nou pe scaun.

– Nu e nevoie, padre Metodiu – spuse zîmbind papa. Am făcut-o pentru că în vinele noastre curge acelaşi sînge. Pot eu oare să-mi las fraţii în bezna pe care o aduce răsăritul? Nu pot.

– Sanctissime, nu vom uita aceste cuvinte niciodată – spuse Metodiu. Şi chiar îl rog pe mai tînărul meu frate Iovănuţ să-şi deschidă urechile şi să le ţină bine minte, căci are a se folosi de ele şi-apoi, în afară de asta, cu îngăduinţa Voastră, el ar fi întîiul pe care am dori să-l lăsăm aici la Roma a se adăsta la cereasca învăţătură.

– Oho! – exclamă binevoitor Grigorie al XV-lea. Va să zică, iată că avem deja un elev! Şi ia spune-mi, tinere – se-ntoarse papa – doreşti mult să-nveţi la Roma?

– Enorm – şopti roşind vizibil Iovănuţ.

– Mă bucură acest lucru – continuă Grigorie al XV-lea – dar nu-ţi ascund faptul că va trebui să-nduri anumite privaţiuni, nu tocmai mici. Regimul nostru de studiu şi de viaţă este mult – cum să zic să nu te sperii de la-nceput? – mult mai aspru, mai depărtat de cele lumeşti. Te văd tînăr, voinic, frumuşel; să ştiţi că la noi, de pildă, celibatul e celibat, înţelegi ce vreau să spun?

– Urăsc femeia! – şopti Iovănuţ. E unealta diavolului!

– Ei, nici chiar aşa – surîse papa. Are şi ea rolul ei, dar asta nu e treaba noastră. Cîţi ani ai?

– XIX – zise Iovănuţ.

– Ehei, frumoasă vîrstă! suspină papa. La vîrsta asta eu eram... ce eram eu, cardinale Damiani?

– Eraţi novice la abaţia Camposanpierro. Eraţi un adevărat exemplu pentru noi toţi – răspunse cardinalul atacînd cu linguriţa ultimul braţ al crucii de miere.

– Nu mi-a fost nici mie uşor – îşi aminti papa. Împrejurimile abaţiei nu ne predispuneau deloc la evlavie şi reverie, fiind literalmente înconjurat de o mulţime neverosimilă de ţărănci pietroase, tinere. Mersul după apă la izvor era un veritabil chin. Nu-ş cum se făcea, că totdeauna la izvorul unde trăgeam eu, se nimereau vreo trei-patru Giacomette de-alea care, probabil văzîndu-mă atît de abstras, de pur, mă ţineau cît timp mi se umplea ulciorul tot în măscări, de nu mai ştiam pe unde s-o apuc. "Iartă-le, Doamne, că nu ştiu ce fac", îmi ziceam în gînd bîjbîind după cărare.

– Eraţi mîndria noastră, a tuturor – zise cardinalul Damiani. Stîncă de-aţi fi fost şi tot v-aţi fi muiat puţin. Însă dumneavoastră nu şi nu. Eu, dacă-mi permite-ţi, de atunci ştiam c-o s-ajungeţi unde-aţi ajuns.

– Ei, lasă... – făcu modest Grigorie al XV-lea.

– Ba nu, aşa e – zise Damiani. Ne însufleţeaţi pe toţi, unde era mai greu, acolo vă vîraţi, n-aveaţi odihnă, vă sculaţi primul şi ne trezeaţi pe toţi: "Hai, băieţi, să îngenunchem şi să ne mai rugăm oleacă!" Şi abatele se temea de Dumneavoastră.

EPISODUL 209

O VOLUPTATE

– Au fost vremuri frumoase – spuse papa visător. Nu ştiu dacă mă înţelegeţi, dar mie, spre deosebire de alţii de seama mea, îmi plăceau mătăniile, penitenţa, tot ceea ce ţinea de plecăciune, de slujire, de flagelare. Slujind tuturor, ştiam că de fapt slujeam Domnului.

– Simţeaţi probabil instinctiv că, precum a spus Învăţătorul, cei din urmă vor fi cei dintîi – zise cardinalul Damiani.

– Probabil, da, să fi fost şi asta – răspunse Grigorie al XV-lea – deşi nu cred că aceste minunate vorbe să le fi avut în minte atunci. Nu, cu siguranţă că nu înduram tot felul de înjosiri cu gîndul de a ajunge cîndva ceea ce sînt. Era la mijloc altceva; intuiam un lucru pe care, – îndrăznesc să spun – puţini îl intuiau atunci şi tot mai puţini îl vor intui de-acum înainte. Anume, ce minunat, ce înălţător este pînă la urmă să te umileşti. Să te tîrăşti pur şi simplu în faţa mai marilor tăi, să fii un vierme, o maşină de încuvi-

înţat, să fii mereu îndoit cu trupul şi cu mintea, să-ţi biciui cugetul care spune "nu" pînă va spune "da, da, da", să pîndeşti fiecare mişcare a aproapelui tău numai pentru a-i sări întru ajutor, să ai mereu un zîmbet nătîng, de aprobare, pe faţă, cînd îţi vorbeşte cel de deasupra ta, să nu întorci numai celălalt obraz cînd eşti pălmuit, ci să-ţi tragi tu singur cîteva în plus, să-ţi placă să mergi de-a buşilea şi-n faţă şi mai ales îndărăt – toate acestea, nu ştiu dacă mă puteţi urmări şi înţelege, îţi dau o divină satisfacţie, o calmă euforie, căci poţi în acelaşi timp înălţa ochii spre cer şi zice: "Iată, Doamne, cum ştiu eu să slujesc atîtor tîmpiţi; gîndeşte-te cum te-aş putea sluji pe tine, de m-ai lua în împărăţia ta".

– Foarte interesant lucru – spuse Metodiu. Într-adevăr, la asta nu m-am gîndit.

– Tot timpul trebuie să ne gîndim – spuse papa – dar greşeala e că ne-am învăţat să gîndim numai împotrivă, ne-am obişnuit cu o contragîndire, ca să zic aşa, la îndemîna oricui, în loc să practicăm mereu gîndirea aprobativă, singura care ne scoate la liman. Să spunem că dumneata afirmi un lucru. Imediat eu voi spune "da, aşa este, bravo". Dumneata mai afirmi unul, eu iară voi fi de acord. Apoi dumneata, încurajat, începi să susţii un şir întreg de lucruri şi eu te voi susţine cu "da"-ul meu pînă la căpăt. Dacă în şirul lucrurilor gîndite şi făcute de dumneata s-a strecurat o greşeală, un neadevăr, te vei prăbuşi singur în cele din urmă, căci aprobarea mea necondiţionată nu va face decît să lărgească fisura iniţială, aducînd-o la proporţiile unei prăpăstii. Atunci de ce să-ţi mai spun eu la început "nu sînt de acord, aici greşeşti"? Nu-ţi spun, nu-ţi stau împotrivă, căci pierd timpul. S-ar putea întîmpla şi să nu greşeşti deloc şi-atunci acordul meu e la fel de înţelept. Dar a nu greşi e, omeneşte, ceva foarte rar. Acordul meu greşeala dumitale aşteaptă. Iată voluptatea umilinţei.

EPISODUL 210

DESPRE RETORICĂ

– Dar cred c-am vorbit prea mult, fraţi dragi – zise papa plecînd sfielnic ochii – răpindu-vă din timpul ce vi se cuvenea pentru odihnă, căci bănuiesc că nu v-a fost lesne să treceţi, pînă s-ajungeţi aici, atîtea văi, coline, munţi, ţări, eresuri, sisteme. Cardinale Damiani, condu pe preacucernicii noştri oaspeţi la loc de verdeaţă, în odăile lor. Ne vom revedea mai tîrziu, la cină.

– Nu ne-aţi răpit nimic din timpul nostru – spuse Metodiu ridicîndu-se din jilţ, urmat de Iovănuţ – ba aş zice că prin vorba Dumneavoastră adîncă ni l-aţi îndestulat peste poate, cu atît mai mult cu cît voluptatea pe care aţi descris-o în chip desăvîrşit *in abstracto*, noi o cunoaştem la fel de bine în practică. Îngăduiţi-mi să spun, arătîndu-mi în acest fel recunoştinţă, că deşi noi, răsăritenii, nu recunoaştem primatul papal, dacă ar fi vreodată să-l recunoaştem, apoi numai în persoana unui om ca Dumneavoastră am face-o.

– Sînteţi încîntători, dragii mei – spuse papa cu lacrimi în ochi. De ce n-avem şi noi călugări precum aceştia, cardinale Damiani?

– Sanctissime – răspunse Damiani – din cîte ştiu, arta vorbirii la ei în Răsărit a ajuns la un asemenea rafinament pentru că nu au Senat, unde să aştepţi rîndul să exersezi limba. La noi Senatul, unde subiectul era mai marele, ca subiect unic, a diminuat astfel frumuseţea şi complexitatea retoricii.

– Să-nţeleg că retorica înfloreşte mai ales sub presiuni de tot felul? – întrebă Grigorie al XV-lea.

– O,. da, sanctissime – răspunse Metodiu. Retorica-nfloreşte în vremurile tulburi, iertaţi-mă că sună a vers, n-am vrut. Unde nu e urmă de-ameninţare, nu e picior metric de retorică, ca să zic aşa. Ele merg mînă-n mînă. Din două una: ori ai oaste mare şi-atunci nu-ţi mai trebuie retorică, ori ai oaste puţină şi-atunci taci. De-o pildă: cunoaşteţi Dumneavoastră, sanctissime, vreun mare gînditor turc?

– Nu cunosc – răspunse papa.

– Nici n-au – spuse Metodiu – n-au nici unul, nici măcar unul mic, de sămînţă. Toate naţiile au gînditorii lor, turcii n-au. Din 60.000 de ieniceri şi spahii cîţi au venit acum trei ani numai la noi, unul nu era mare gînditor; vorba ceea: cum e turcu', şi pistolu'. Cu toate acestea – oftă Metodiu – poţi să le faci ceva?

EPISODUL 211

CORESPONDENŢA

Înainte de a-i însoţi pe bunii noştri călugări spre locuinţele rezervate în cuprinsul apartamentelor papale situate nu departe de Poarta Sfînta Ana, foarte aproape de clădirea impozantă ce adăposteşte astăzi Banca Vaticanului, nu demult obiectul unui notabil

scandal financiar ce-şi prelungea ramificaţiile pînă în culisele dubioase ale Wall-Street-ului, profităm de răgazul ce ni-l prilejuiesc canicula medievală de-afară şi lipsa contemporană de inspiraţie din noi pentru a răspunde, în cuprinsul acestui episod cîtorva scrisori din teancul considerabil strîns de-a lungul anilor pe adresa Ars Amatorici. Chiar dacă nu toate episoadele au de-a face cu povestea noastră, o scamă de corespondenţi, derutaţi probabil de larga paletă de probleme abordate de foileton, confundîndu-ne cu alte instituţii, vom încerca să le răspundem, cît ne permit fişele noastre de documentare, celor mai mulţi dintre ei. *Alexandru Constantin, Întorsătura Buzăului*: Vă mulţumim sincer pentru frumoasele aprecieri la adresa serialului. Ne-au mers la inimă. În ceea ce priveşte fondul scrisorii dumneavoastră, din păcate – regretăm că trebuie să vă spunem asta – n-aveţi ce face, aşa este: conform reglementărilor în vigoare, în asemenea cazuri, impozitul pe fosta păşune care v-a dispărut în urma unei neaşteptate alunecări de teren, în locul ei apărînd un eleşteu, s-a stabilit în funcţie de cantitatea de peşte despre care dumneavoastră susţineţi că nici vorbă să fie în proaspătul lac. Totuşi, vă putem da un sfat pentru a mai atenua îngrijorarea de care sînteţi cuprins: încercaţi să aclimatizaţi cîteva din speciile noastre cele mai prolifice: somnul (500 000 de la o singură femelă), ştiuca (600 000 - 700 000 icre) şi mai ales crapul fitofag, care-ar putea valorifica excelent terenul păşunii, în locul ovinelor. *Surorile Frida şi Linda Gustafson, Malmö, Suedia*: Nu Tîrgovişteа, ci Bucureştiul este. Tîrgovişteа a fost pînă-n secolul al XVI-lea. 3) *Diana Oprescu, Bucureşti*: Faptul că după aprecierea ta în *O sută de ani de zile la Porţile Orientului* numărul personajelor feminine "importante e extrem, inadmisibil de scăzut", nu indică, aşa cum crezi, misogismul autorilor, ci numai realitatea tristă, că în secolul al XVII-lea cînd se petrece acţiunea descrisă de noi, femeia nu căpătase amploarea, dimensiunile dezvoltării de astăzi, mărginindu-se, cu excepţiile bine-ştiute (vezi şi A. de Souzenelle, *Mission de la femme dans la perspective des anciens*) la o medie de 1,58 – 1,60 metri. Ca să te convingi că ne bănuieşti degeaba şi că avem dreptate, treci într-o după-amiază pe la redacţie. 4) *Hans Kampf, Agnita, jud. Sibiu*: – Da, deocamdată, nu. 5) *Darie Popescu, Brăila*: Formaţia pe care o simpatizaţi, *Boca Juniors* din Buenos Aires a fost înfiinţată în 1931, poartă culorile galben-albastru şi are numărul unsprezece de bază: Gatii, Muslandini, Hiuain, Aramovich, Habrana – Krasouki, Tapia – Gracciani, Rinaldi, Comas, dar nu vă putem ajuta să vedeţi pe "viu" un meci de-al ei. 6) *Luiza Ionescu, Bucureşti*: – Vezi şi tu răspunsul numărul 3.

EPISODUL 212

ÎN CAMERA DE OASPEŢI

Să intrăm şi noi acum în odaia nici prea largă, nici prea scundă, nici prea luminoasă, nici prea sărăcăcioasă unde îi conducea cardinalul Damiani pe bunii noştri călugări Metodiu şi Iovănuţ. Lîngă peretele opus geamului înalt, îngust, erau puse cap la cap două paturi solide, cu baldachin pe ale cărui mătăsoase perdele albastre erau cusute cu fir alb argintiu siluete de îngeraşi cu trîmbiţe şezînd şăgalnic pe norişori pufoşi. Două fotolii *renaissance*, o masă gotică şi-un sfeşnic brîncovenesc ocupau mijlocul încăperii, ce mai adăpostea aproape de fereastră un birouaş şi-un scaun cu spătar legat în piele; un lavabou de marmoră, o mică oglindă veneţiană ovală şi-un dulap masiv de nuc. Pe peretele din stînga ferestrei era un crucifix, iar pe cel din dreapta portretul în ulei al posomorîtului ca să nu zicem de-a dreptul al urîtului papă Leon al IX-lea, cel care a provocat schisma creştină de la 1054 şi căruia, de cum intră, preacuviosul Metodiu îi aruncă o chiorîşă privire. Fără prea multă vorbă, cei doi îşi lăsară desagii lîngă masă, se spălară îndelung pe mîini şi pe faţă, fornăind de plăcere, apoi lepădară sutanele şi deoarece mai aveau două ceasuri bune pînă la slujba vecerniei (sau *vespartina collecta*, cum i se zicea aici) se vîrîră în paturi. Somnul însă nu li se lipea de pleoape. Primul care glăsui fu Iovănuţ:

– Ei, precuvioase, iată-ne că iarăşi sîntem la Roma. Măiculiţă Doamne, mai că nu-mi vine să cred!

– De ce să nu crezi? – mormăi Metodiu. Prima oară e mai greu, dup-aceea te obişnuieşti.

– Cînd mă gîndesc ce-am lăsat acasă... – făcu Iovănuţ.

– Duşii cu duşii, rămaşii cu lăsaţii – spuse Metodiu. Gîndeşte-te mai bine la ce te-aşteaptă aici, că o să stai oleacă de vreme întru papistăşime. Cască-ţi ochii, lasă-ţi mintea deschisă, să intre cît mai mult în ea; după ce te întorci o s-avem noi grijă să dăm afară ce-i de prisos. Aştia mai bătrîni n-am avut, la vîrsta ta, asemenea noroc. Nici nu visam să învăţăm la Roma. Visul nostru era Agapia. Rar de tot, o dată la cinci ani, cîte unul mai răsărit era trimis la Muntele Athos, da' una-i să fii trimis la munte, alta la Roma.

– Dumneata n-ai mers altundeva cît ai fost tînăr? – întrebă Iovănuţ.

– Ba m-am dus cu o jumătate de psaltire pînă la Tîrnovo, unde era o tiparniță. Da' a merge la Tîrnovo era ca și cum te-ai fi dus la Stambul; plin de turci peste tot.

EPISODUL 213

LA O DUNĂRE TURCITĂ

Motive independente de voința noastră, dar bazîndu-se totuși pe ea și avîndu-i în cele din urmă încuviințarea, ne fac să strămutăm iar locul acțiunii poveștii de față, cu toate că mult ar fi plăcut sufletului nostru mărite Cetitoriule, să zăbovească încă la Roma. Însă precum au mai spus-o și alții, precum am mai spus-o și noi și iarăși o repetăm, nu vremile sînt sub povestitor, ci povestitorul este sub ele, arareori scoțînd capul de sub vălul lor pentru a vedea ce se mai petrece prin jur. Unde deci îl purtară pașii pe bunul Metodiu, căci doar pe el aveam a-l urmări acum, după ce Iovănuț (care, la drept vorbind, scăzuse mult ca personaj în ultimul timp) rămase în Cetatea Eternă, să se împărtășească prin adevărul vorbelor "ex occidente lux"? Să nu răspundem de-a dreptul, ci s-o sugerăm pe-ndelete, avînd pentru aceasta un veac de fraternitate, egalitate, singurătate la dispoziție.

Era o dimineață frumoasă de vară și Metodiu mergea repejor cu capul în pămînt, pe o cîmpie întinsă, potopită de soare, de unde ciocîrliile se înălțau în văzduh, stăteau ce stăteau acolo fără să scoată un tril și apoi se lăsau frînte de zăpușeală în mici crînguri de salcîm cocoțate pe vagi dealuri. Dacă Metodiu ar fi trecut pe-acolo peste două secole, cu siguranță că, inspirat de peisaj, ar fi fredonat pasaje dintr-o rapsodie de Liszt, însă așa se mărginea să asculte un sunet îndepărtat de vioară ce plutea intermitent, ca o părere peste cîmpie. Deodată, fu cît pe-aci să-i sară inima din piept. Un ienicer răsări ca din pămînt în fața lui cu iataganul ridicat, urlînd în turcește:

– Stai bre, că te tai!

– Iaca stau, drăguță, nu mai fac nici un pas – spuse Metodiu înspăimîntat, căruia într-o clipită, cu o limpezime și-o corectitudine înfiorătoare, îi reveniră în minte toate cunoștințele din turca populară, bulgară, învățată de mic, din copilărie, pe cînd se juca la Vaslui "de-a Ștefan cel Mare" cu odraslele unui vecin, cafegiu otoman, altfel om de treabă, îi dădea adeseori halviță.

– Unde mergi, bre, aşa alandala? – spuse turcul, mai muiat cînd văzu sutana de călugăr şi cînd auzi că i se vorbeşte pe limba lui. Nu vezi ce scrie aici?

– Unde, drăguţă? – întrebă Metodiu.

Turcul îi arătă cu mîna un salcîm pipernicit pe crengile căruia atîrna o scîndură cu multe litere vopsite pe ea. Metodiu îşi mijì ochii:

– Nu înţeleg acest scris–spuse el.

– Nici eu nu-l înţeleg – zise turcul – da' ştiu ce scrie.

– Şi ce scrie, dacă nu vă supăraţi? – întrebă Metodiu.

– Pînă aici Occident, de-aici încolo paşalîc – spuse turcul cu mîndrie.

– Mă scuzaţi, n-am ştiut – zise Metodiu. Eu sînt moldovean, şi ştiţi, la noi nu...

– Moldovean?! – spuse uimit ienicerul. Osman, Selim, Zaiafet, ia veniţi bre, încoace!

Din nişte tranşee săpate la umbra pîlcurilor de salcîmi, răsăriră cîteva busturi mahmure de turci. Alături de ele apărură şi altele, mai tuciurii, cu inel în ureche şi cu viori în mîini. Abia acum îşi dădu seama Metodiu de ce nu-i zărise pe turci şi de unde venea muzica.

– Ce-i bre?–făcu unul din osmalîi.

– Uite, bre, un moldovean! – făcu turcul din avangardă.

– Şi ce vrea, bre? – zise cel din tranşee.

– Nimic, bre, ce să vrea?

– Păi atunci hai sictir, bre! – zise supărat osmalîul. Cîntă, bre! – îi dădu el o palmă după ceafă unuia cu vioara. Tuciuriul îşi puse instrumentul sub bărbie, îşi dezveli dinţii ireproşabili într-un surîs luminos şi porni un cîntec săltăreţ, din care Metodiu nu reţinu decît primele două cuvinte: Ozoseip, ozoseip...

EPISODUL 214

A FI TURC

– Şezi, oleacă, bre, îi fi ostenit – zise turcul din avangardă, după ce tovarăşii săi dispăruseră cu viorişti cu tot în tranşee. Metodiu se aşeză în iarba pîrlită de soare, avînd grijă să-şi încrucişeze picioarele după modelul asiatic. Turcul observă asta şi zîmbi:

– Şezi, bre, cum vrei, nu-ţi fie frică – zise el. Dacă nu te-am omorît cînd te-am văzut venind, de ce-aş face-o acum? Oameni sîntem...

Metodiu se mulţumi să înghită, sfios, în se[illegible]

– Cald, bre – zise turcul dîndu-şi fesul pe ceafă şi privind cîmpia nemărginită. Mai dihai ca la noi.

– De unde sînteţi de loc? – îndrăzni bunul călugăr.

– Din Anatolia, bre, dintr-un sat, Caşmurük îi zice, dac-ai auzit – răspunse turcul.

– N-am auzit, să fie cu iertare – răspunse Metodiu.

– Nu-i nimic, bre, n-aveai de unde să auzi. Da' de Chilia cred că ai auzit.

– Parc-am auzit – răspunse Metodiu cu prudenţă.

– Am un văr acolo – spuse turcul, ştergîndu-şi faţa. Băiat bun, negustor, n-are treabă. Mi-a zis şi mie: "Hai, bre, să faci negoţ cu mine la Chilia, ce-ţi mai trebuie războaie, eşti bătrîn de-acuma". Da' l-am ascultat? Nu l-am ascultat. M-am gîndit c-aici e paşalîc nou, pun şi eu mîna pe ceva înainte de bătrîneţe, auzisem că sînt oraşe mari, pline de sfeşnice, de cruci... Aiurea! Cîmpie şi iar cîmpie!

– Cred că vă este foarte dor de casă – zise Metodiu.

– Păi!... – făcu turcul. Am patru femei, opt pogoane cu tutun, catîri, tată... S-alege praful de toate dacă nu sînt eu acolo.

– Nu vă e deloc uşor – spuse Metodiu.

– Măcar dacă aş putea să beau, ca ăştia – zise turcul arătînd cu mîna peste umăr, spre tranşee, de unde se auzeau lălăiturile tovarăşilor săi. Dar nu pot. Sufăr cu... – şi-şi întinse arătătorul spre stomac. Am primit o săgeată acu un an, la Kosovice, la un jaf, şi pîn-am smuls-o, pînă m-am legat, s-a făcut rană. Cum pun ceva în gură, cum m-apucă, ştii, parc-aş avea un jungher înăuntru. Şi au un vin în paşalîcu' ăsta!... Atîta au, vin, muzică şi pretenţii. De-aia i-am şi buşit aşa uşor.

– Aţi încercat cu ceai de izmă? – întrebă Metodiu.

– E periculos – răspunse turcul. S-au mai dus cîţiva de-ai noştri după mentă şi i-au prins habsburgii. Hotarul nu e sigur, se mişcă mereu. Ieri, de pildă, paşalîcul ţinea pînă la salcîmii ceia de-acolo. Azi, văzînd că nu e nimeni, ne-am mutat mai în faţă. Mîine, cine ştie...

EPISODUL 215

PROBLEME OTOMANE DE FAMILIE

Auzindu-l cum vorbeşte, bunul Metodiu începu să nu se mai teamă de turc. În fond, era un otoman simplu, de treabă, o unealtă în mîna intereselor războinice ale mai marilor săi, o victimă a luptelor pentru împărţirea sferelor de influenţă, pentru dobîndirea de noi şi noi paşalîcuri. Se vedea cît colo că adevărata lui vocaţie nu e de ienicer, ci de agricultor. Într-o altă epocă, în alte condiţii, cu siguranţă că braţul său n-ar fi apucat iataganul, ci plugul sau în cel mai rău caz narghileaua.

– Şi-acum te duci acasă în Moldova? – întrebă ienicerul.

– Cu voia dumneavoastră, acolo m-aş duce – răspunse Metodiu.

– Ei, ce m-aş mai duce şi eu!... – oftă turcul. Parcă mă şi văd strecurîndu-mă noaptea prin spatele casei, printre straturile de tutun, ocolind catîrii şi apărînd deodată în prag. "Am venit!" Ce-ar mai ţipa nevestele! Cum s-ar speria tata! M-am mai întors o dată aşa pe neaşteptate dintr-o campanie în Pocuţia şi i-am luat ca din oală, nici n-au avut timp să treacă în camerele lor. M-am gîndit: "Tu, Kemale băiete, te lupţi la dracu-n praznic pentru ţară şi sultan şi ăştia o ţin tot într-un zaiafet, nici tutunul nu l-au strîns". Mi s-a făcut negru înaintea ochilor, dar eram frînt de drum, călărisem două zile şi două nopţi, şi nu le-am făcut nimic. Pe undeva l-am înţeles şi pe tata, la vîrsta lui şi fără un picior, alte bucurii n-are. Da' pe ele nu le-am iertat: din şapte le-am redus la patru. Dac-ai fi văzut, bre, dimineaţa cînd le-am luat din scurt, cum se pîrau una pe alta! Că nu eu, că ea m-a-nvăţat, ba că tu ai zis, că tata, cică, le-ar fi obligat. Mă rog, femei. Voi, bre, parcă o duceţi mai bine numai cu una.

– Nici nouă nu ni-e uşor – răspunse Metodiu.

– Mă gîndesc cînd oi ajunge acasă să mai reduc una, să ţin numai trei, şi-aşa nu fac nimic toată ziua. E numai aşa o fudulie-n sat să ai neveste cît mai multe, în rest numai pagubă. Acuma eu pe unde-am umblat cu luptele – şi-am umblat, nu mă laud, într-o grămadă de ţări – la nimeni n-am văzut obiceiul ăsta, să-ţi iei atîtea belele pe cap. Şi vorba aia, sînt popoare în toată regula, popoare cu carte. Numai noi, în loc să strîngem un ban, să strîngem cărţi, strîngem paparude de-astea. Dacă mă socotesc bine, cînd ajung cred că reduc chiar două.

EPISODUL 216

DECĂDEREA IMPERIULUI OTOMAN

– Dacă nu m-aş teme să nu vă căşunez o supărare – zise Metodiu – v-aş pune o întrebare.

– Pune-o, bre – zise turcul – nu te teme, doar ţi-am spus că nu-ţi fac nimic, pe cinstea mea!

– Mă gîndeam să vă-ntreb dacă toate cele şapte neveste pe care le-aţi avut erau turcoaice – zise Metodiu – dar nu-mi dădeam seama în ce măsură nu merg prea departe cu nevrednica mea curiozitate.

– Nu mergi – răspunse turcul. Întreabă-mă.

– Toate cele şapte neveste pe care le-aţi avut erau turcoaice? – întrebă Metodiu.

– Nu erau – oftă turcul – trebuie să recunosc că nu erau, deşi datina străbună asta ne cere şi uneori cînd le adunam seara pe toate să mai stăm de vorbă, mi se făcea niţel ruşine văzînd că bătătura mea ajunsese ca turnul Babel, strigau după catîri şi după tata în patru limbi. Dar n-am avut ce face, trebuia să mă aleg şi eu cu ceva după atîţia ani de luptă. Şi cu ce să te alegi tu, un turc năcăjit, un simplu soldat, după ce înaintaşii tăi au cărat sute de ani la rînd atîta aur şi argint din locurile cucerite? Măcar neveste să-mi aduc acasă, mi-am zis, să vadă satul pe unde am umblat, dacă altceva nu găsesc. Pentru că uită-te şi tu în jur, lucruri de valoare nu sînt. Şi să nu crezi, bre – spuse turcul coborînd glasul – că nu-mi dau seama că imperiul nostru e în declin. Ascultă-mă pe mine, dacă o mai ducem trei sute de ani, e bine. Da' nu cred. Noi am stat în picioare şi-am buşit toată lumea cîtă vreme am putut lua aur. Acuma aur nu mai prea este şi cărăm acasă ce găsim. Am un consătean care anu' trecut s-a-ntors acasă cu un sac de grîu, era să deşele bietu' cal. Să baţi pînă aici atîta drum pentru un sac de grîu! Da' poţi să spui cuiva lucrurilea astea? Nu poţi.

– Şi nevestele de unde vă erau de loc? – întrebă Metodiu.

– Trei erau turcoaice, iar celelalte patru erau una din Herţegovina, alta grecoaică, una albaneză şi alta poloneză, din Camenita. Cînd le-am redus la patru, am lăsat în casă două turcoaice, grecoaica şi herţegovineza. Pe celelalte le-am trimis la Stambul, la Casa Veteranilor.

– De ce tocmai pe ele? – întrebă Metodiu.

– Turcoaica era deja prea bătrînă, într-un fel o moştenisem de la tata, n-avea niciodată chef, era acră, făcea totul în silă, de parcă eram tata. Albaneza, deşi foarte harnică şi gospodină, era cam mică de statură şi tuşea mereu, era ofticoasă, răcise pe drum, o luasem într-o iarnă, iar polonеza, bre, altfel frumoasă de pici, băga întruna fitile printre celelalte, le tulbura, nu-i stătea gura o clipă şi nici treabă nu făcea. În faţa mea nu îndrăznea să spună o vorbă, dar îmi povestea tata că în timpul cînd eram plecat le organizase pe celelalte pe schimburi: două dădeau la catîri, două se ocupau de tata, două se odihneau şi ea conducea. Ba o dată cînd m-am întors din Pocuţia, a cutezat să-mi spună că n-au decît un rînd de pijamale şi că vor două.

Ei, dacă asta vrei, ia treci tu la veterani, m-am gîndit, şi i-am făcut vînt. Aş fi trimis-o şi pe grecoaică, fiindcă e o leneşă ce nu s-a pomenit şi-i şi cam grasă, da' mi-am zis că e totuşi dintr-o civilizaţie mare, merită măcar pentru atîta lucru s-o ţii în casă, nu trebuie să uităm de unde-am plecat.

EPISODUL 217

CONTINUĂ DECĂDEREA IMPERIULUI OTOMAN

– Asta cam aşa e – zise Metodiu. O mare civilizaţie nu poate să nu lase urme, chiar în exemplarele ei cele mai nenorocite. Aţi făcut bine c-aţi păstrat grecoaica.

– Aşa m-am gîndit şi eu – zise turcul. N-o fi ea Elena din Troia, iar cînd am întrebat-o dacă ştie cine a fost Ahile, a holbat la mine nişte ochi de mi-a părut rău pentru toată Grecia antică, de ce urmaşi are parte. Însă aşa bîtă cum e, în venele ei curge, orice s-ar spune, sîngele lui Homer.

– Copii aveţi? – întrebă Metodiu.

– Nu-mi dau seama – răspunse turcul. La prima vedere s-ar părea că am, deşi eu am fost mai mult plecat. Seamănă toţi şapte cu mine, dar s-ar putea să-mi fie fraţi, căci tata e încă verde. Bineînţeles, ele spun că sînt ai mei, dar poţi să le crezi? E şi normal să spună aşa, fiindcă de la tata n-au la ce să se aştepte, catîrii, tutunul şi tot ce-avem sînt pe numele meu.

– Şi care din ele a născut mai mulţi? – întrebă Metodiu.

– Nici asta nu ştiu – zise turcul – pentru că sînt foarte şmechere, aruncă vina una pe alta; au aflat că dacă se-ntîmplă cumva ca una să nu poată avea copii, în cel mai scurt timp respectiva trebuie

să treacă la Casa Veteranilor, aşa că fiecare susţine că a născut cel puţin de două ori. Pe tata nu mă pot bizui să-mi spună care e adevărul, cu cataracta lui nu prea vede şi nici nu-l interesează, ba chiar l-am surprins amuzîndu-se, hoaşca bătrînă. Oricum, din toată tevatura asta, îmi pare totuşi bine că au de cîştigat copiii, care sînt – ce e drept e drept – foarte bine îngrijiţi. Fiecare din ei ştie de mic patru limbi materne, plus ruseşte de la tata, care cu-atîta s-a ales din toate campaniile lui de tinereţe. Un ac n-a adus acasă, ca alţi oameni, de pe unde-a fost, o brăţară, un lănţişor, ceva cît de cît, o amintire. A adus nişte cuvinte: haraşo, davai şi ura.

EPISODUL 218

COPILUL LA TURCI

– De multe ori m-am gîndit – zise Metodiu, văzînd că turcul are chef de vorbă – cît de diferită trebuie să fie educaţia ce se dă copilaşilor otomani faţă de educaţia îndeobşte europeană şi-n sinea mea am legat întotdeauna minunatele cuceriri pe care le-aţi făcut într-un timp relativ scurt, de felul cum înţelegeţi dumneavoastră să vă creşteţi odraslele.

– Asta aşa e – răspunse turcul – deşi drept să-ţi spun, bre, nu ştiu cum, om bătrîn, dacă să mă bucur că am avut o copilărie turcă şi nu veneţiană, franţuză, grecească ori, poftim, chiar moldavă. Copilăria la turci e grea, deşi plină de satisfacţii.

– Dac-aţi dori puţin să detailaţi... – spuse Metodiu cu blîndeţe.

– Păi – zise turcul – mai întîi trebuie să te naşti băiat, căci dacă te naşti fată, destinul ţi-e pecetluit. Noi privim femeia altfel decît voi europenii, o privim chiorîş. De mică. Căci dacă o priveşti chiorîş de mică, ea înţelege pînă la urmă care-i e menirea şi nu mai face nazuri.

– Dar dacă te naşti băiat? – întrebă Metodiu.

– Voi lua cazul meu – răspunse turcul – fiindcă mi-e mai la-ndemînă şi-ţi voi da un singur exemplu. Cea mai îndepărtată amintire pe care o păstrez e legată de faptul că tata nu mă lăsa niciodată să mă duc să mă joc cu catîrul de-a dreptul, adică să ajung la catîr în linie dreaptă, ci mă lua de mînuţă, ocoleam grajdul şi-i cădeam catîrului în spate. Înţelegi?

– Nu prea – recunoscu Metodiu. De ce?

– Cum să-ţi spun eu, bre? – se scărpină turcul în cap. Noi sîntem educaţi milităreşte de mici. La un an, cînd începem să umblăm în picioare, sîntem înfăţişaţi mai-marelui satului, bujbeiul, care ne examinează şi stabileşte la ce sîntem buni fiecare. Aia crăcănaţi pentru călărie, ăia mai firavi pentru atacuri pe flancuri şi-aşa mai departe. Eu eram mai firav şi tata a primit ordin să mă crească pentru atacul prin învăluire.

– Extraordinar! – recunoscu Metodiu.

– Păi da – zise turcul – aşa a fost. Toată copilăria mea eu numai asta am făcut. Nu mergeam, să zicem, să beau apă la fîntînă direct, pe drumul cel mai scurt, ci ocoleam grajdul, săream prin grădină şi-i cădeam fîntînii în spate. Dar nu numai fîntînii, ci şi mamei, tatei, mai tîrziu primei neveste, tuturor. Trebuie să recunoşti, bre, că pînă la urmă mişcarea asta îţi intră în sînge. De-o pildă, dacă vreau să mă duc c-o treabă pînă la salcîmul de colo, eu nu mai pot să mă duc drept, ci numai prin învăluire, s-ajung după salcîm. La atacul pe flancuri n-am secrete, sînt maestru. La Kosovice, de exemplu, i-am înconjurat pe sîrbi de două ori şi ei nici nu şi-au dat seama.

EPISODUL 219

ANUL NOU OTOMAN

– Aspră viaţă – făcu Metodiu. O viaţă cu adevărat spartană, dar fără de care imperiul dumneavoastră n-ar fi căpătat strălucirea şi întinderea de astăzi, cu totul şi cu totul meritate.

– Eşti un drăguţ – spuse turcul cu modestie.

– Şi totuşi – continuă Metodiu încurajat – îmi vine să mă-ntreb: cînd oare găsiţi răgaz în toiul atîtor campanii să vă mai şi odihniţi, să mai staţi la un pahar de vorbă, să vă – mă iertaţi – mîngîiaţi legitimele femei, să vă faceţi, c-o vorbă de-a noastră, praştie?

– Rar de tot – spuse turcul – dar atunci n-avem mamă, n-avem tată. La Anul Nou, de pildă.

– Serios? – făcu Metodiu.

– Dacă-ţi spun!... – zise turcul. Cînd Anul Nou ne prinde pe plaiurile natale, ne adunăm în casa bujbeiului cu toate femeile noastre, le scoatem în lume, cum ar veni. Le înţolim cu ce au mai bun, le dichisim, le dăm kumîz să prindă chef de viaţă şi captivitate şi hai-hai cu ele la bujbei! Nu lăsăm una acasă, e singura ocazie cînd

putem să arătăm şi noi cu ce ne-am ales fiecare după ce-am slujit atîta amar de vreme patria.

– Şi dacă vreuna nu vrea să meargă? – întrebă Metodiu.

– Cum să nu vrea!? – rîse turcul. Ce, e proastă? Păi dacă n-ar vrea, una-două am trimite-o la Anul Nou al veteranilor, unde e prăpăd. Fac nişte chestii veteranii ăştia... În fond, eu îi înţeleg, la cîte-au păţit la viaţa lor, au şi ei dreptul să se destindă puţin, măcar la bătrîneţe. Unde mai pui că majoritatea au fost spahii, au lumbago şi altfel nu pot.

– Şi la bujbei ce faceţi? – depăşi cu delicateţe Metodiu descrierea ce se anunţa prea naturalistă.

– La bujbei, cum am ajuns, noi bărbaţii ne aşezăm de-o parte, femeile de alta. Le lăsăm pînă la miezul nopţii să vorbească între ele, să se cunoască, tu de unde eşti, cîţi ani ai, cine ţi-a făcut semnul ăsta pe gît, mă rog, treburi de-ale lor, femeieşti, iar noi stăm şi le privim cu bunăvoinţă şi ne dăm date unul altuia, de unde e fiecare, cîţi ani are, cine i-a făcut semnul ăla pe gît etc. La miezul nopţii urăm sultanului viaţă lungă, începem să bem masiv şi cam peste două ceasuri, să nu zic mai mult, vine bujbeiul şi le dă femeilor acelaşi minunat rînd de veşminte verzi, le-mbracă din cap pînă-n picioare să nu mai ştim care a cui este, şi-ncepe jocul.

– Ce joc? – făcu Metodiu numai ochi şi urechi.

– Jocul cu iataganul! – făcu turcul mirat. Nu-l ştii?

– Mărturisesc că nu – spuse scuturat de-un fior bunul părinte.

– Vai, dar e simplu! – făcu turcul. Se ia un iatagan bine ascuţit, se aşază femeile echipate astfel în cerc şi fiecare din noi, în mijlocul cercului, învîrteşte pe podea iataganul, ca un titirez. În direcţia pe care o arată lama cînd se opreşte din învîrtit se află vrînd-nevrînd o femeie. Ei, asta-i a ta!

– Cum "a ta"? – vru Metodiu lămuriri.

– A ta, adică ai rămas cu ea! – zise turcul.

– Pînă cînd? – zise Metodiu.

– Pînă la Anul Nou viitor, cînd venim iarăşi la bujbei, la joc – zise turcul.

– Înţeleg – oftă Metodiu. Da' nu se supără nimeni?

– Cine să se supere? – făcu turcul. Dacă-i joc, joc să fie!

– Dar dacă nimereşti una tot de-a ta? – întrebă Metodiu.

– Jocul e bine făcut – spuse turcul – şi dacă nimereşti o dată ce-ai mai avut, mai învîrţi o dată şi dacă din nou iese aceeaşi, o trimiţi la Anul Nou al veteranilor, nici pe ei nu trebuie să-i uităm, au luptat atîta...

EPISODUL 220

SPRE VALAHIA

– Vorbele domniei-tale mi-au lămurit multe lucruri, iubite frate turc – zise Metodiu. Căci ceea ce nu înţelegeam eu, anume cum se face că o naţie ce pare unora nu tocmai inteligentă, ba uneori de-a dreptul săracă întru duh, a supus atîtea popoare, acum înţeles-am desluşit. Totul se trage de la educaţia eminamente militară ce le daţi copiilor.

– Da, da – încuviinţă turcul – nu sîntem deştepţi per total, au ieşit şi proverbe în această privinţă pe seama noastră, dar în timp ce alţii făceau proverbe cu noi, noi făceam cuceriri cu ei.

– Nu-mi rămîne decît să vă foarte mulţumesc pentru ce mi-aţi spus – zise Metodiu – şi să vă rog, dacă nu cumva cer prea mult, să-mi daţi acum drumul spre proverbialele mele ţinuturi de baştină, încredinţîndu-vă că ori de cîte ori voi vedea undeva semnul semilunii – şi-l voi vedea des, căci aşa sunt vremurile – mă voi gîndi la dumneavoastră.

– Du-te, frate moldovean – spuse turcul mişcat – du-te şi sărută şi pentru mine pămîntul Chiliei şi-al Cetăţii Albe, care ne aparţin. Alah să te aibă în pază.

"Trăznite-ar bunul Dumnezeu aici în pustia asta, să n-apuci tu să vezi ce-i peste Prut!" gîndi Metodiu, apoi zise tare:

– Rămîneţi cu bine!

– Da' un' te duci, bre? – făcu deodată turcul văzînd că Metodiu o ia la stînga.

– Păi, acasă – se opri temător Metodiu.

– Păi cu ce? – zise turcul.

– Pe jos – zise Metodiu.

– Aidi, bre, cu mine – făcu turcul – Dunărea e colea, după salcîmii aceia, de ce să umbli pe jos? Am oprit noi un vas grecesc care merge la raiaua Brăilei, te pun eu pe el.

De voie, de nevoie, Metodiu îl urmă pe otoman, care făcu un ocol mare, cum îi era obiceiul, şi ajunse în cele din urmă la Dunăre, în spatele unui vas tras lîngă un mic debarcader din scînduri. Pe punte, cel ce părea a fi stăpînul, de cum îl văzu pe turc, se sculă de pe un butoi şi începu să se vaite:

– Bre, Osman, halva ai luat, sardea ai luat, icre ai luat, la Beci nu m-ai lăsat, ce face io, bre, aci? Vrei io murit? Murit, bre, dacă vrei, da' lasc plecat!

– Gura – făcu turcul calm. Grecoteiule, îl iei pe dînsul şi pînă la Brăila nu faci haltă. Dac-aud că i s-a clintit dumnealui un fir de păr în cap, te găsesc şi te mănînc.

– Putut pleca, bre? – se bucură grecul.

– Du-te-n... – făcu turcul.

Metodiu urcă pe punte. Ajutat de doi mateloţi somnoroşi, grecul trase ancora, desprinse parîma şi înălţă pînzele. Vasul se desprinse uşor de mal.

– Să-mi scrii cum ai ajuns! – strigă turcul către Metodiu, făcînd semne de rămas bun cu iataganul.

– Negreşit – răspunse Metodiu.

După ce vasul ajunse în mijlocul Dunării, bunul părinte se-ndreptă spre grec.

– Chiar v-a luat tot?

– Ei, scîrţ! – răspunse zîmbind grecul. Un butoi cu halva mucegăită, altul cu sardele stricate şi încă unul cu icre negre da' care acuma sînt verzi. De schepsis le-am lăsat aşa, să aibă şi ei ce confisca; restul mărfii le-am dat pe bani buni la Beci. Ce ştiu ăştia? Oameni de trei lulele, au un imperiu, da' n-au miros. Pentru un nas fin trebuie milenii, bre, milenii de cultură, nu nişte secole, acolo, amărîte, şi alea pline de fum şi sînge...

EPISODUL 221

CĂPITANUL GEORGIOS

Pe vasul grecului, numit "Lesbos", bunul nostru Metodiu primi cabina secundului, care la Beci părăsise echipajul pentru o slovacă nurlie, renunţînd – poate prea uşor, după opinia unor mateloţi – la însorita Grecie, la o familie numeroasă şi la asuprirea turcilor. După ce-şi curăţi hainele şi aţipi vreme de vreo trei sferturi de ceas, Metodiu ieşi pe punte. Soarele trecuse de crucea amiezii, coborînd spre Habsburgi. Vasul luneca încet pe Dunăre la vale, înspre Buda. La proră stătea cel ce părea a fi stăpînul corabiei şi căpitanul ei, decojind o portocală. Peşti nenumăraţi, lăhămeţiţi de un veac de aprig paşalîc, se azvîrleau după cojile aruncate în apă. La un moment dat, după o coajă mai mare se iţi capul unui sturion imens, doldora de icre, care aruncă o privire în jur, îşi dădu uimit seama pînă unde ajunsese, se scufundă rapid şi făcu cale-ntoarsă spre Orşova.

– Frumoasă privelişte – intră Metodiu în vorbă oprindu-se lîngă grec.

– Frumoasă, nimic de zis – răspunse căpitanul – dar e o privelişte în care trebuie să fii cu ochii în patru. Frumuseţea maschează întotdeauna un pericol, după cum îndărătul apoliniculuí stă pitit dionisiacul, asta ţi-o spun eu, negustor bătrîn. Nu vrei şi matale, părinte, o felie să te mai îndulceşti? Salivînd, Metodiu luă felia de portocală cu simplitate.

– Pe mine mă cheamă Metodiu şi sînt călugăr din Moldova – zise personajul nostru.

– Pe mine mă cheamă Georgios şi sînt grec de pretutindeni – răspunse căpitanul zîmbind, apoi strigă pe punte: Mavros! mai adă-mi o portocală din cală! Din cală, după o vreme, se ivi un grec de vreo 50 de ani, mic, slab, murdar, neras, cu un tricou flenduros de marinar, aducînd o portocală. I-o întinse căpitanului, privindu-l chiorîş, şi-i spuse:

– Ţin să-ţi atrag atenţia c-au mai rămas trei portocale şi echipajul mîrîie. N-a mîncat de două zile.

– Şi tu ce te bagi? – zise căpitanul. Mănînc cît vreau, sînt portocalele mele. Apoi făcu mai domolit: Împarte-le echipajului.

Grecul cel nemulţumit se-ntoarse pe călcîie şi plecă. Abia acum băgă de seamă că omul era numai în ciorapi.

– E frate-miu – zise căpitanul, observînd privirea compătimitoare a călugărului. Oaia neagră a familiei. Un puturos şi jumătate, toată ziua nu-i stă capul decît la răscoale şi revoluţii. Vrea să dezrobească Grecia. Parcă şi ai pe cine... Dacă nu era mama să mă roage să-l ţin cu mine pe vas, de mult atîrna de vreun ştreang. Mai ia, părinte, te rog, fără jenă. Metodiu mai luă firesc o felie.

– Şi-n echipaj cîţi aveţi? – întrebă el.

– Frate-miu şi încă doi – răspunse Georgios. A fost şi secundul dar a rămas la Beci. Prost şi ăla, parcă la ei e altfel...

– Nu-s oameni cam puţini pentru aşa corabie? – întrebă Metodiu.

– Pentru nagivaţia în aval, nu – răspunse grecul. Te duce apa, n-ai nevoie decît de doi-trei oameni. Cînd merg însă pe Dunăre în amonte, atunci îmi trebuie mai mulţi şi-angajez vreo cinci-şase şi le plătesc lefurile pînă la Beci, unde de regulă rămîn vreo trei-patru. Cursa asta a rămas secundul, cursa trecută alţii doi. Aşa că la-ntoarcere fac şi eu o economie, nu mai dau atîtea lefuri.

EPISODUL 222

SUSPICIUNEA

După aceste vorbe se lăsă o tăcere. În secolul al XVII-lea lăsarea unei tăceri între doi oameni nu era un lucru lipsit de însemnătate, ca astăzi. Nesiguranța zilei de mîine, iscoadele turcești prezente peste tot, resentimentele ținuturilor mai mici care n-ajunseseră încă state mici, teama că puteai fi săltat în orice moment de o stăpînire despotică – toate acestea împrumutau unei tăceri valențe deosebit de interesante. Și deși vasul plutea lin, economicos, pe Dunăre la vale, deși ziua era luminoasă, caldă, deși păreau a se înțelege bine, tăcerea ivită brusc strecurase între bunul Metodiu și negustorul Georgios ceva neliniștitor, înhibant. Primul care vorbi, înghițind stînjenit ultima felie din portocala oferită de grec, fu Metodiu:

– Căpitane Georgios, n-aș dori să crezi cumva că dacă turcul acela m-a adus pe vasul dumitale și ți-a spus ce ți-a spus, eu sînt omul lor...

– Vai de mine – spuse Georgios – se poate?! Cum să mă gîndesc la așa ceva?

– Știu eu?... Poate faptul că turcul ți-a poruncit s-ajung teafăr la Brăila te-a făcut să bănuiești...

– Dar nu e nici o problemă! – răspunse surîzător grecul. Chiar de m-aș fi gîndit, pentru că într-adevăr mă puteam gîndi că te-au pus să mă spionezi să știe dacă mi-a mai rămas ceva...

– Dar nu m-au pus, uite, mă jur pe Maica Preacurată...

– Nu trebuie să te juri! – îl opri grecul. Chiar de-ai fi iscoadă, ești o iscoadă de treabă și văd că mă-nțelegi că...

– Dar nu sînt iscoadă! – imploră Metodiu.

– Să zicem că nu ești – spuse grecul, dar hai să zicem că ești. La o adică, ai putea fi, nu? Pot eu să știu? Nu pot. Dar dacă ești, vezi și dumneata că banii ăștia cîți îi am și cîți recunosc, i-am dosit de ăia care te-au trimis ori nu te-au trimis, n-am de unde ști asta, banii ăștia deci i-am cîștigat cinstit, din sudoarea frunții, prin negoț. De ce să le fi dat lor tot ce-am agonisit? Dacă vrei, uite, îți dau dumitale o parte, că, vorba ceea, nu-ți strică, mai închizi și

dumneata ochii, te faci că plouă şi dacă la Buda mă controlează iară, n-ai auzit, n-ai văzut nimic.

– Dumneata nu înţelegi că nu sînt omul lor, că-i urăsc pe turci? – zise exasperat Metodiu.

– Îi urăşti? – miji grecul ochii. De cînd îi urăşti? De ce-i urăşti? Mai ştii pe cineva care-i urăşte?

– De ce mă-ntrebi? – făcu Metodiu.

– Să zicem că sînt şi eu omul lor – zise grecul. Ia, hai, spune, cîţi îi urîţi? Îi urîţi individual sau v-adunaţi într-un grup?

– Ne-adunăm într-un popor şi-i urîm pe capete – se enervă Metodiu. Poftim, toarnă-mă!

– Eşti sincer, dom'le, bravo! – zîmbi grecul. Stai liniştit, nu sînt iscoadă. Şi nici dumneata nu eşti. Mai ia, te rog, o portocală.

EPISODUL 223

PASAGERI NOI

După acestea, discuţia continuă mai liniştită, mai firească. Negustorul Georgios îi spuse călugărului nostru cîte ceva despre familia lui şi i se plînse de dureri de şale, din cauza tangajului. Metodiu, la rîndul lui, îi povesti cum arată Roma, cam ce fel de om e papa, cît costă la ei untdelemnul, icrele.

– I-auzi! – se miră căpitanul auzind de preţ.

– Da, şi toate sînt aşa – întări Metodiu.

– Nu mai spune! – făcu Georgios. Chiar aşa?!

– Exact cum ţi-am spus – zise Metodiu.

– Mare lucru ! – se cruci grecul. De fapt, ce mă mir, Roma ne-a învins şi pe noi.

Şi ca să nu mai plictisim atenţia măritului Cetitor, vom spune că au mai vorbit ei de una, de alta, în majoritatea lor lucruri fără importanţă, probleme general-umane, iubire, naştere, moarte, bătrîneţe, libertate, cum va fi timpul, mă rog, chestiuni ce se discutau atunci pe Dunăre. Însă tocmai cînd Metodiu abordase cu aplomb problema general-umană a asupririi turceşti, iacătă că la un cot, de după un pîlc de sălcii impasibile, pletoase, le tăie calea un masiv caiac la prora căruia stătea în picioare – nu mai încăpea nici

o îndoială – un otoman. Grecul se pregăti să-l salute cu un gest larg şi-un zîmbet respectuos pe faţă, dar osmaliul făcu un semn îndreptîndu-şi cu fermitate arătătorul în jos, spre apă, adică staţi pe loc, lăsaţi ancora.

– Control! – şopti galben Georgios, apoi strigă către caiac: Nu înţeleg! Ce s-a întîmplat?

– Nu s-a întîmplat nimic! – strigă turcul. Opreşte!

– Păi dacă dumneavoastră înşivă spuneţi că nu s-a întîmplat nimic – încercă Georgios să folosească străvechile silogisme socratice – atunci eu mai trebuie să opresc?

– Da, trebuie! – răspunse turcul, cu negura Evului Mediu lucindu-i încă în ochi.

Georgios se conformă. Aruncă o privire neajutorată spre Metodiu, aruncă ancora şi pînă la urmă aruncă şi puntea spre caiac, să poată urca musulmanul însoţit de trei ieniceri echipaţi de campanie.

– Ne iei şi pe noi pînă la Buda – zise în chip de explicaţie turcul. Trebuie să ajungem pînă mîine seară la garnizoană şi de ieri n-a mai trecut nimic pe Dunăre. Băieţi – se-ntoarse el spre cei trei ieniceri – puneţi-vă şi voi pe unde puteţi. Gata, meştere, dă-i drumul! Salută pe cei rămaşi pe caiac şi se aşează pe un butoi.

Căpitanul Georgios, tremurînd ca varga, trase puntea, trase ancora şi trase cu coada ochiului spre necredincios.

– Năduf mare! – spuse turcul, dîndu-şi turbanul pe ceafă. Vreun rachiu, ceva, ne dai matale, jupîne, sau caut eu cu băieţii?

– Imediat – spuse Georgios scurgîndu-se în cală.

EPISODUL 224

PRESIUNI MORALE

– Să trăiască Imperiul Otoman! – spuse turcul, ridicînd plosca adusă de grec.

– Să trăiască şi să înflorească – zise repede Georgios, înclinîndu-se.

– Matale, părinţele, nu eşti pe-o vorbă cu mine? – spuse turcul către Metodiu, care rămăsese tăcut la proră.

– Cu mine vorbiţi? – păru că se trezeşte călugărul nostru.

– Da, cu matale,

– Nu eram atent la ce-aţi rostit – zise Metodiu.

– Să trăiască Imperiul Otoman, asta-am zis! – făcu turcul.

– Frumos spus – zise Metodiu. Iat-o vorbă simţită.

Turcul se uită chiorîş la călugăr, apoi trase o duşcă şi dădu plosca unuia din ieniceri. Acesta bău, o trecu celui de-al doilea care făcu la fel şi întinse plosca ultimului, cu o meşă neagră peste ochiul drept. Ultimul refuză.

– Acum ce rost are să te abţii? – întrebă turcul pe cel fără un ochi. A intrat băut într-o luptă cu croaţii – explică el lui Metodiu şi grecului – şi i-a sărit o suliţă-n ochi. De-atunci nu mai bea. Bea mă, tot aia e.

Ienicerul clătină din cap. Turcul-comandant luă plosca şi-o ţinu îndelung la buze.

– Vreun mezel, ceva, o măslină, caşcaval, piper şi două-trei scobitori s-ar găsi pe-aici, jupîne? – zise el strîmbîndu-se niţel de tăria rachiului.

– S-ar găsi – răspunse grecul.

– Totul pe un platou aşa, mic, fără deranj mare. Şi nu mai fiţi aşa stînjeniţi, că, vorba aia – surîse larg otomanul – doar n-au dat turcii.

Georgios se înclină şi dispăru în cală.

– Să trăiască Imperiul Otoman, părinte! – zise tare turcul ridicînd plosca.

– Poftim? – tresări Metodiu ce se uita spre Orşova.

– Matale eşti surd sau ne duşmăneşti? – întrebă atent turcul.

– Mă cam lasă o ureche – răspunse Metodiu.

– Care?

– Asta – arătă Metodiu.

– Şi dacă tot nu-ţi foloseşte, de ce s-o mai ţii lipită de cap. Eu aş tăia-o.

– În schimb, cu astălaltă aud mai dihai ca un iepure – zise Metodiu – şi dacă dumneavoastră, de la o sută de paşi, doar aţi şoptit un pic mai tare "Să trăiască Imperiul Otoman", cum aţi spus înainte, fiţi convins că eu aş auzi şi aş răspunde că nu numai să trăiască, dar să şi înflorească.

– Frumos zis – spuse turcul. Nu iei un gît?
– Poftim? – făcu Metodiu, ducînd mîna la ureche.

EPISODUL 225

UN ROL MAI PUŢIN STUDIAT

Din cală, într-o echilibristică specifică neonaţiei lui, apăru grecul Georgios purtînd o tavă încărcată cu vîrf. O aşează la picioarele comandantului turc, care-o privi cu detaşare.

– Nu s-ar zice jupîne, că matale ştii ce-i aia criză – spuse el, apucînd cu finețe o măslină. De unde ai asemenea bunătăţi?

– De la nevastă-mea – spuse modest Georgios. Ştiţi cum sînt femeile cînd pleci la drum, te-ncarcă...

– Vrednică nevastă! – zise otomanul. Ale mele nu mi-ar pune un posmag, numai eu să le-aduc, să le-aduc, să le-aduc, sătura-le-ar pămîntu' de japiţe! Spuneţi şi voi, de unde să le-aduci atîta? Cine ne dă nouă de bunăvoie? Nu mai e ca la-nceput, cînd omul, de voie, de nevoie, era frate cu turcul. Astăzi lumea ne cunoaşte: turc zice şi-o ia la fugă. Rămîn în urmă numai bolnavii, ologii şi trădătorii, pe care-i curăţăm. N-aţi observat că de cînd am pătruns noi peste Bosfor, popoarele au devenit mai puternice, mai sănătoase? La căderea Constantinopolului, bizantinul avea înălţimea medie de 1,68 m. Ei bine, după nici două sute de ani, are astăzi 1,72 m. Doi centimetri pe secol: enorm. Nu mai vorbesc că e sănătos tun, cu un stomac de fier, în stare să înghită orice. Şi nu numai bizantinul, dar şi ceilalţi: e o adevărată plăcere şi un motiv de mîndrie ca după numai două veacuri de stăpînire să vezi uitîndu-te în jur bulgari spătoşi, valahi falnici, croaţi îndesaţi, ruşi voinici, ucrainieni încruntaţi, polaci curajoşi. Şi toate astea din cauza noastră. Însă vedeţi, la asta nu se gîndeşte nimeni. Toţi se tem pentru nişte amărîte de pungi sau de diamanticale, de parcă aurul le-ar da sănătate şi nu necazuri. Păi ce, dacă de-o pildă, matale, jupîne, ţi-ar fi în joc viaţa, te-ai mai uita, acolo, la nişte bănuţi, la nişte sfeşnice de-argint sau, mă rog, la ce-i mai fi avînd matale pe corabia asta? Luaţi, mă băieţi, că se răceşte – spuse turcul către cei trei ieniceri din subordine, care-l priveau cu gura căscată de admiraţie.

– Despre ce sfeşnice vorbiţi? – întrebă grecul.

– Ei, am zis sfeşnice c-aşa mi-a venit – răspunse turcul – dar puteam zice la fel de bine mahmudele, drahme, galbeni, cocoşei, icoane, cercei, inele, cruciuliţe...

– N-am – zise grecul.

– Nimic, nimic? – făcu turcul.

– Un camarad de-al dumneavoastră m-a oprit mai în susul rîului şi... – suspină grecul – tot ce-am agonisit...

– Înţeleg – spuse turcul. Unii din noi sînt mai răi decît cîinii. N-ar lăsa nimic altora.

EPISODUL 226

ECHINOCŢIU DE PRIMĂVARĂ

E duminică. A venit primăvara. Păsările călătoare s-au întors toate din ţările calde, apucîndu-se grăbite să-şi construiască frumoase, spaţioase cuiburi. Pe ogoare duduie tractoarele, între blocuri duduie covoarele. Soarele rîde vesel, încălzind feţele trecătoarelor. Să-ngăduie măritul Cetitor umililor naratori ca-ntr-această binecuvîntată zi să lase deoparte firul subţire al poveştii pe care-o deapănă de-atîta vreme şi să se cuprindă şi ei de farmecul firii din jur, căci, orice s-ar spune, naratorii sînt şi ei oameni. Din apartamentul modest, dar curăţel unde locuiesc, naratorii privesc pe geam şi se desfată cu luminoasa privelişte. La parterul şcolii de vizavi se văd într-o sală busturile sobre ale pensionarilor reuniţi într-o paşnică şedinţă de bloc. Alături de şcoală, în piaţă, s-au adus garoafe şi tineri veseli cumpără buchet după buchet. Pe alei se aud strigătele prelungi ale celor care printr-o salutară iniţiativă ajută gospodinele să se debaraseze, economisind timp, de sticlele şi borcanele goale prisosind prin debarale. Din bucătăria naratorilor vine un indescriptibil miros de cartofi prăjiţi cu salam de primăvară. Secolul al XVII-lea e departe, secolul al XXI-lea e aproape. Pe noptiera naratorilor, ispititoare, te-mbie să le citeşti două volume noi noute: unul de Sadoveanu, altul de Kundera. Totul respiră tihnă, seriozitate, optimism. În camera lor, copiii naratorilor îşi fac

temele pentru a doua zi. Unul din ei îşi roagă tăticul să-l ajute puţin la o compunere despre primăvară. Tatăl-narator tuşeşte îndatoritor şi-i dictează apoi drăgălaşei odrasle cîteva cuvinte de început: "A venit primăvara. Păsările călătoare s-au întors toate din ţările calde..."

Iată însă că naratorii oftează, închid geamul, trimit copilul la mama şi se aşază la masa lor de lucru: din ceţurile imaginaţiei se limpezeşte cetatea Buda, spre care Dunărea se-ndreaptă ca un şarpe uriaş, leneş, purtînd cu ea corabia grecului Georgios.

EPISODUL 227

LIPSA DE CULTURĂ DUCE LA ANALFABETISM

– Domnilor – spuse comandantul turc către Metodiu şi căpitanul Georgios – ne apropiem de ţinta călătoriei noastre. Cît ne costă, jupîne, ce-am consumatără acilea?

– Ei, ce să vă coste, nimic – spuse trist grecul.

– Ba nu, meştere, vreau să plătesc cinstit – spuse otomanul. La noi, oricît ar părea de ciudat, jaful individual se pedepseşte cu moartea. Numai jaful colectiv e autorizat.

– Păi aţi fost în colectiv – zise Georgios, arătînd spre cei trei ieniceri.

– Da, dar numai eu răspund – spuse turcul – şi mi-e frică. Dacă răspundeam toţi patru, nu te mai sîsîiam atîta, îţi luam tot. Deci, cît face?

– Consideraţi c-a fost cinstea mea – spuse grecul. Abia dac-aţi ciugulit cîte ceva, ca vrăbiuţele.

– Fără ironii! – zise turcul. Vrăbiuţă e mă-ta. Pe mine să nu mă faci vrăbiuţă. Te mai întreb o dată: cît costă?

– Socotind şi rachiul, doi galbeni – zise Georgios.

– Mult – spuse turcul. Enorm. Doi galbeni pentru nişte măsline şi-o şuncă împuţită? Cum a fost şunca, băieţi? – se-ntoarse şeful spre ieniceri.

– Puţea de trăsnea – răspunse cel fără un ochi. Abia am putut-o înghiţi.

– Păi vezi, meştere? – făcu turcul către Georgios. Şi ceri doi galbeni? Vrei să iei pielea de pe noi? Unde te trezeşti? În Cipru?

– Atunci spuneţi dumneavoastră cît face şi eu sînt mulţumit – zise Georgios.

– Un galbîn e bine? – întrebă turcul.

– E bine – răspunse grecul.

– Ba nu e bine – zise turcul – asta înseamnă că eşti mulţumit şi vrei să mă-nşeli. Cum adică? Eu vreau să-ţi plătesc ca tot omu' şi matale ba ne faci cinste, ba ne faci vrăbiuţe... Păi mie îmi faci tu cinste mă, mie? – îşi arătă turcul pieptul. Îţi arăt eu imediat cinste... Jurnal de bord ai?

– Am – făcu Georgios alb ca varul.

– Dă-l încoace – zise turcul – să-ţi scriu eu cîteva acolo, să vază toţi ce bandit eşti... Ştii că la Sulina se controlează jurnalele şi dacă ai ceva de rău într-însul, o încurci. Ştiai?

– Ştiam – tremura grecul – şi v-aş ruga frumos, dacă se poate, să nu...

– Nimic! – făcu turcul. Adă jurnalul!

Georgios intră în cabină şi se întoarse cu jurnalul şi-o călimară.

– Pană ai? – întrebă turcul.

– N-am – răspunse grecul. A rupt-o un camarad de-al dumneavoastră, în amonte.

– Am eu – răspunse ienicerul cel chior şi scoase de sub tunică o pana nou-nouţă.

– Ia dă-o-ncoace – făcu comandantul. Se uită la ea, o răsuci pe toate părţile. Care ştiţi, băieţi, să scrieţi? – întrebă el pe ieniceri.

– Nici unul, dom' şef! – răspunse cu hotărîre în glas ienicerul cel chior.

– Cum, mă, nici unul?! – se miră comandantul. Pe mine mă-nţeleg, că sînt mai bătrîn, n-am avut cînd să-nvăţ, eu mai mult cu luptele... Da' voi... Se-ntoarse spre grec:

– Ai noroc, jupîne, că nu ştim scrie. Da' şi cînd om pune mîna pe carte...

EPISODUL 228

SOMNUL DE CAMPANIE

După această discuţie, comandantul turc păru a se domoli şi-l lăsă în pace pe căpitanul Georgios. S-ar fi putut spune că la un moment dat chiar aţipise, cum stătea rezemat cu spatele de parapetul bordului, însă ideea de somn era alungată, pentru cine-l privea, de faptul că osmalîul îşi ţinea mereu un ochi deschis, cu schimbul, cînd stîngul, cînd dreptul, aşa încît nu te puteai împiedeca să nu admiri acest somn de campanie, vigilent, pe care-l practicau de altfel şi ceilalţi trei ieniceri. Cu înfiorare, Metodiu, care stătea la proră, îşi spuse că pînă cînd turcii se vor dezobişnui să doarmă astfel, veghind mereu cu un ochi la ce se întîmplă în jur, va fi foarte greu să-i învingi şi să dezmembrezi Imperiul Otoman. Observă că numai ienicerul cel chior părea mai obosit, deoarece era silit să ţină tot timpul deschis ochiul sănătos şi să doarmă numai cu ochiul lipsă, ceea ce, desigur, nu-l odihnea peste măsură. În plus, Metodiu mai observă că turcii ajunseră la o asemenea îndemînare în practicarea acestui somn de război sau somn de asediu, încît fixau cu privirea ochiului deschis un obiect sau o fiinţă şi dacă obiectul sau fiinţa respectivă se mişca, se mişca şi ochiul deschis, în timp ce celălalt, închisul, rămînea nemişcat, împlinindu-şi somnul. Călugărul nostru verifică acest lucru făcînd cîţiva paşi pe punte: ochiul comandantului turc îl urmări apatic, iar gura otomanului spuse încet, somnoroasă: *Te plimbi cam mult, bătrîne...* Metodiu se opri, mut de admiraţie şi spaimă: extraordinar popor!

După încă două ceasuri, nu cu mult înaintea asfinţitului, vasul căpitanului Georgios intră în inima paşalîcului, marele port fluvial. Comandantul turc deschise amîndoi ochii, se sculă, se dezmorţi puţin pe loc, îşi aranjă ţinuta, iataganul. Pe maluri se zărea forfota obişnuită într-un asemenea oraş la acel ceas al după-amiezii: perechi de spahii ieşiţi la o plimbare, copii jucîndu-se de-a "au venit turcii", caleşti de nobili mergînd cu jalbe la stăpînire, negustori osmalîi strigînd "kürtoş kolacsi!", un taraf de lingurari atacînd voios o vioaie melodie, o coadă la bragă, zarzavagii, cafegii, borcanagii de iaurt şi patrule. Chemaţi prin semne clare şi imperioase cu mîna

de o santinelă cu fes, eroii noştri acostară la primul chei şi căpitanul Georgios pregăti pentru verificare actele.

EPISODUL 229

PE CHEI

Cînd vasul atinse parapetul cheiului, comandantul turc dădu mîna cu Metodiu şi Georgios, spunînd:

– Ce-a fost, a fost. Nu mi-o luaţi în nume de rău. Aşa sînt vremurile. Astăzi sîntem noi în frunte. Mîine, cine ştie! Aş vrea totuşi să-mi păstraţi o amintire plăcută.

Sări pe chei, urmat de cei trei ieniceri, dar înainte de a se depărta, se mai întoarse o dată, oprit de-un gînd:

– Cred că va veni o vreme, spuse el visător, cînd toţi vom fi ca fraţii, cînd, cum să zic, dumneata, părinte, vei veni la mine şi-mi vei zice: frate turc, am nevoie de asta şi asta, ajută-mă, iar eu voi răspunde, poftim, frate valah, ia şi du-te.

"Mira-m-aş!" gîndi Metodiu, apoi spuse tare:

– Să te-audă Domnul!

– Rămîneţi cu bine, mai zise turcul, şi dacă veţi avea cumva necazuri mai departe, să spuneţi că sînteţi prieteni cu Suleiman. Atît: prieteni cu Suleiman. Drum bun!

Comandantul se îndepărtă. Pe vas urcă acum vameşul otoman, urmat de doi însoţitori.

– Actele, ceru el.

Georgios i le înmînă.

– Ce transportaţi? întrebă vameşul.

– Nimic! răspunse Georgios.

– Nimic, nimic? făcu vameşul.

– Ce-am avut ne-au luat mai sus camarazii dumneavoastră.

– Şi umblaţi aşa fără rost pe Dunăre? Ştiţi că n-aveţi voie să umblaţi neîncărcaţi?

– Păi noi am fost încărcaţi, cum arată şi actele, dar marfa ni s-a luat în amonte, spuse Georgios.

– Înseamnă că nu erau turci, spuse vameşul. Noi lăsăm totdeauna o dovadă.

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREŞTI
Sediul Central "M. Sadoveanu"
- Comunicarea Colecţiilor -

– Dar ce erau? zise disperat grecul.

– Erau duşmani, spuse vameşul. Duşmanul nu lasă nimic.

– Erau îmbrăcaţi ca dumneavoastră, cu fes, cu şalvari...

– Ece, cîţi nu fac la fel ca după aceea să spună că erau turci! surîse vameşul. N-am ce vă face. Plătiţi zece galbeni pentru lipsă de încărcătură.

– Luminăţia-voastră, dar a fost cu noi un tovarăş de-al dumneavoastră care-a văzut tot, a coborît adineaori, Suleiman.

– Poţi matale să fii prieten şi cu tata, zise vameşul. Ori plăteşti galbenii ori, dacă nu poţi plăti, te-ncărcăm noi.

– Cu ce? făcu înspăimîntat Georgios.

– Cu oi! răspunse turcul. Cu patruzeci de oi. Le duci pînă la Brăila şi le dai unuia Mustafa, care te va aştepta acolo.

– Şi cu ce acte? – zise grecul. Pe actele mele scrie măsline, nu oi.

– Nu-ţi trebuie acte. Cui te controlează spui că eşti prieten cu unu Osman. Atît: cu Osman.

EPISODUL 230

ULTIMUL

Cît va mai dura această poveste? ne întrebau, nu fără o anumită neîncredere în glasuri, întîii noştri Cetitori, atunci cînd au dat cu ochii de primele pagini ale istoriei de faţă. Iar noi, naivii, răspundeam, nu fără o anume mîndrie, într-un glas: "O sută de ani de zile!" Dar nu cît va dura *timpul poveştii* îi interesa pe atenţii noştri Cetitori, *ci cît va dura timpul istorisirii*, sau, mai pe şleau spus, cît credeam noi că vom mai putea povesti. Şi noi, naivii, am crezut atît de tare că vom putea spune povestea la nesfîrşit, că, uite, au trecut cîţiva ani buni şi cu iuţeală de mînă şi nebăgare de seamă am ajuns la episodul 230.

Însă acum, iată, nu mai putem. Adică nu că nu putem, dar... nu se poate! Timpul se-ascute în urma noastră şi-n faţă se-ntunecă, vremurile încep a se zgudui şi firava noastră construcţie epică, oprită la jumătate, la un sfert, cine mai ştie, arată încă o dată ca "un zid părăsit şi neisprăvit". Peste locuri, peste personaje şi peste

esopicul limbaj ce le-a făcut posibile se aşterne pulberea cenuşie a unei presimţite catastrofe. Ce jertfe va trebui să dăm ca să desăvîrşim lucrarea? Putea-va fi ea oare vreodată încheiată? Eroii ne sînt pe drumuri şi, fără voia noastră, nu-i mai putem aduce acasă, silindu-i la un etern surghiun. De departe, din loc neprielnic, Metodiu şi Iovănuţ ne fac semne înspăimîntate cu mîna şi dac-ar fi mai multă linişte, le-am auzi, poate, glasurile:

– Nu ne lăsaţi! Duceţi-ne acasă!

I-ar consola oare strigătul nostru şoptit, de răspuns: "Nici nouă nu ne e bine aici, aşteptaţi-ne, o să venim şi noi"?

3 iunie 1988

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREŞTI
Sediul Central "M. Sadoveanu"
- Comunicarea Colecţiilor -

CUPRINS

EPISODUL 1: DESPRE CUM AU ÎNCĂPUT DOI VREDNICI CĂLUGĂRI ÎNTR-O SUTANĂ / 5
EPISODUL 2: DESPRE CUM AU LUAT ŞTIRE CEI DOI CĂLUGĂRI DE RÎNDUIALA TĂTĂRASCĂ / 6
EPISODUL 3: CE DISCUTAU DOI TINERI PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA / 7
EPISODUL 4: ÎN DRUM SPRE HAREM / 8
EPISODUL 5: UN HAREM MODEL / 9
EPISODUL 6: CE MAI DISCUTAŬ DOI TINERI PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA / 10
EPISODUL 7: UN TAIFAS NU FĂRĂ TÎLC / 11
EPISODUL 8: ÎN CARE SE ADUCE CURATĂ MULŢĂMIRE CETITORIULUI ŞI RĂSAR NOI CHIPURI VREDNICE DE ŢINUT MINTE / 11
EPISODUL 9: DUPĂ CĂDERE / 12
EPISODUL 10: O REVEDERE ÎNDUIOŞĂTOARE / 13
EPISODUL 11: SE LIMPEZESC ÎNTRUCÎTVA APELE / 14
EPISODUL 12: BARZOVIE-VODĂ E ŞI EL OM / 15
EPISODUL 13: FEMEIA TOT FEMEIE / 16
EPISODUL 14: O PRECUVÎNTARE / 17
EPISODUL 15: ÎNAINTE DE MASĂ / 18
EPISODUL 16: CE CONSUMAU OAMENII PE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XVII-LEA / 19
EPISODUL 17: DRUMURI SUD-EST EUROPENE / 20
EPISODUL 18: ÎN DRUM SPRE HÎRLĂU (MOLDOVA) / 21
EPISODUL 19: LA HOTARELE MOLDOVEI / 22
EPISODUL 20: CĂLDURĂ MARE LA HOTARE / 23
EPISODUL 21: RĂZĂŞ FĂRĂ SIMBRIE / 24
EPISODUL 22: DESCRIPTIO MOLDAVIAE / 25

EPISODUL 23: POPAS LA TOPOS / 26
EPISODUL 24: ÎN LEGĂTURĂ CU UNELE PROBLEME ÎNTÎMPINATE DE POVESTITORII SECOLULUI AL XVII-LEA / 27
EPISODUL 25: GÎLCEAVA POVESTITORILOR CU LUMEA / 28
EPISODUL 26: ÎN CARE APAR NOI ŞI NOI PERSONAJE / 29
EPISODUL 27: POVESTEA LUI PARNASIE / 30
EPISODUL 28: ÎN CARE CONTINUĂ POVESTEA LUI PARNASIE / 32
EPISODUL 29: POVESTEA LUI CANCIOC / 33
EPISODUL 30: ÎN CARE CONTINUĂ POVESTEA LUI CANCIOC / 34
EPISODUL 31: UN EPISOD MAI SLAB / 35
EPISODUL 32: RĂSĂRITUL SEMILUNII. LA STAMBUL / 36
EPISODUL 33: LA VIZIRIU / 38
EPISODUL 34: VIZIRIUL SE MĂRTURISEŞTE / 39
EPISODUL 35: FĂRĂ TITLU / 40
EPISODUL 36: SULTANUL / 42
EPISODUL 37: ÎN PALATUL SULTANULUI, UNDE SĂ TOT STAI / 43
EPISODUL 38: ÎN SALA DE FORTZĂ / 44
EPISODUL 39: SCURTĂ ÎNTREVEDERE CU SULTANUL / 45
EPISODUL 40: DESPRE GÎNDIRE / 46
EPISODUL 41: DIN NOU ÎN MOLDOVA / 47
EPISODUL 42: SPLEEN / 48
EPISODUL 43: LA DRUMUL MARE / 49
EPISODUL 44: FRAŢII STĂNCIULESCU / 50
EPISODUL 45: DESPRE UNELE PROBLEME ÎNTÎMPINATE DE LOTRII SECOLULUI AL XVII-LEA / 51
EPISODUL 46: NESTOR / 52
EPISODUL 47: DESCRIERE / 53
EPISODUL 48: DIN NOU LA STAMBUL / 54
EPISODUL 49: EPISOD CENZURAT / 55
EPISODUL 50: EPISOD JUBILIAR / 55
EPISODUL 51: LA MASĂ, LA ÎNCEPUTUL SEC. AL XVII-LEA / 56
EPISODUL 52: TĂCUTUL BROANTEŞ / 57
EPISODUL 53: O SCRISOARE / 58
EPISODUL 54: VIZIRIUL EXPLICĂ PROBLEMA FEMININĂ ÎN CONCEPŢIA OTOMANĂ / 59
EPISODUL 55: O ÎNTÎLNIRE / 61
EPISODUL 56: COSETTE / 62
EPISODUL 57: FOARTE CALD / 63
EPISODUL 58: MĂRTURISIRI / 64
EPISODUL 59: COSETTE POVESTEŞTE / 65
EPISODUL 60: COSETTE NU SE MAI SATURĂ DE POVESTIT / 66
EPISODUL 61: COSETTE ÎN CONCERT / 67
EPISODUL 62: O EXISTENŢĂ FĂRĂ ORIZONT / 68

EPISODUL 63: ÎN HAREMUL DE ÎNCERCĂRI / 69
EPISODUL 64: RUGĂMINTEA COSETTEI / 70
EPISODUL 65: O INTERPOLARE / 71
EPISODUL 66: UN DESTIN / 72
EPISODUL 67: O DIMINEAŢĂ MINUNATĂ / 73
EPISODUL 68: CUGETĂRI / 75
EPISODUL 69: CU STIMĂ / 76
EPISODUL 70: SPRE MOLDOVA / 77
EPISODUL 71: IASSY ET SES HABITANTS VĂ LEATO ŞAPTE MII ŞI CEVA / 78
EPISODUL 72: RUGĂCIUNI / 79
EPISODUL 73: NOUL DOMN / 80
EPISODUL 74: VISTIERNICUL XIMACHI / 81
EPISODUL 75: ÎN SPATELE PORŢILOR ÎNCHISE / 82
EPISODUL 76: RITORICEŞTI / 84
EPISODUL 77: ÎN CARE CETITORIUL ÎL POATE VEDEA PE SIMA-VODĂ ÎN CARNE ŞI OASE / 85
EPISODUL 78: RUXĂNDRIŢA / 86
EPISODUL 79: CEVA-CEVA SE CONTUREAZĂ / 87
EPISODUL 80: POLITICEŞTI / 88
EPISODUL 81: MÎHNIRI / 89
EPISODUL 82: LA OSPĂŢ / 90
EPISODUL 83: OSPĂŢUL CONTINUĂ / 92
EPISODUL 84: OSPĂŢUL NU SE MAI TERMINĂ / 93
EPISODUL 85: UN TOAST / 94
EPISODUL 86: MICI DISCUŢII LA MASĂ / 95
EPISODUL 87: ÎN CARE POVESTITORUL, FOLOSIND TEHNICA ROMANULUI DORIC, ARATĂ UNELE GÎNDURI ALE PERSONAJELOR / 96
EPISODUL 88: DESPINA / 97
EPISODUL 89: DESPINA (II) / 98
EPISODUL 90: TATONĂRI / 99
EPISODUL 91: ÎN CARE ... / 100
EPISODUL 92: PE MARE / 101
EPISODUL 93: DESPRE SACI, STOICI ŞI ELEAŢI / 102
EPISODUL 94: LA PUPA / 103
EPISODUL 95: VINE-O VREME... / 104
EPISODUL 96: LA PRORA / 105
EPISODUL 97: PRIMIM PE ADRESA NOASTRĂ / 106
EPISODUL 98: DIN NOU LA OSPĂŢ / 107
EPISODUL 99: TOT MAI SUS / 108
EPISODUL 100: LA O REVISTĂ / 110
EPISODUL 101: DIN NOU PE CALE / 111

EPISODUL 102: POVESTEA HANGIULUI / 112
EPISODUL 103: CONTINUĂ POVESTEA HANGIULUI / 113
EPISODUL 104: GHICI CINE VINE LA PRÎNZ / 114
EPISODUL 105: SUFLETUL SLAV / 115
EPISODUL 106: VASEA / 116
EPISODUL 107: ÎN CARE POVESTITORUL ÎŞI CONTEMPLĂ PANA. CIUDATĂ SCULĂ ! / 117
EPISODUL 108: PAN BIJINSKI / 118
EPISODUL 109: MAI BINE S-O LĂSĂM BALTĂ / 118
EPISODUL 110: ÎNTR-UN FEL, ARE ŞI EL DREPTATE.../ 119
EPISODUL 111: METODIU DIXIT / 121
EPISODUL 112: PROPUNEREA LUI VASEA / 122
EPISODUL 113: MITENKA / 123
EPISODUL 114: CASTELUL / 124
EPISODUL 115: DOAMNA POTOŢKI / 125
EPISODUL 116: DIALOG GOTIC / 126
EPISODUL 117: AL DOILEA DIALOG GOTIC / 127
EPISODUL 118: AL TREILEA DIALOG GOTIC / 128
EPISODUL 119: ULTIMUL DIALOG GOTIC / 129
EPISODUL 120: LAUS STULTITIAE / 130
EPISODUL 121: DIN NOU PAN BIJINSKI / 131
EPISODUL 122: IOVĂNUŢ REDIVIVUS / 132
EPISODUL 123: CUM SE REZOLVĂ PASIUNILE / 133
EPISODUL 124: O PERECHE FERICITĂ / 134
EPISODUL 125: MICI DISCUŢII / 135
EPISODUL 126: ÎNVĂŢĂTURILE LUI METODIU CĂTRE TINERII CĂSĂTORIŢI / 136
EPISODUL 127: ÎNVĂŢĂTURILE LUI METODIU CĂTRE MALGORZATA / 137
EPISODUL 128: DE RĂMAS BUN / 138
EPISODUL 129: LA MUNCĂ ! / 139
EPISODUL 130: ÎNAPOI LA BARZOVIE-VODĂ / 140
EPISODUL 131: DESPRE CREDINŢA SUSPUŞILOR / 141
EPISODUL 132: DIN NOU ACASĂ / 142
EPISODUL 133: PE MAL / 144
EPISODUL 134: FAMILIE MARE / 145
EPISODUL 135: ÎN ADÎNCUL GHIOLURILOR ÎNCHISE / 146
EPISODUL 136: JUDECATĂ ÎNŢELEAPTĂ / 147
EPISODUL 137: CE-I TREBUIE OMULUI / 148
EPISODUL 138: BARZOVIE VREA SĂ SUGEREZE ALTCEVA / 149
EPISODUL 139: DOAMNA ŞTIUCÎ / 150
EPISODUL 140: TOT RĂUL SPRE BINE / 151
EPISODUL 141: VA URMA O NOAPTE DE POMINĂ / 152

EPISODUL 142: CONTINUĂ NOAPTEA DE POMINĂ / 153
EPISODUL 143: NOAPTEA DE POMINĂ VĂZUTĂ ÎNTR-O NOUĂ (ŞI ULTIMĂ) PERSPECTIVĂ / 154
EPISODUL 144: FRUMOS E ÎN FOILETON LA VENEŢIA / 155
EPISODUL 145: VENEŢIA – ORAŞ DESCHIS / 156
EPISODUL 146: AMORUL LA VENEŢIA / 157
EPISODUL 147: DISTRACŢIILE VENEŢIEI / 158
EPISODUL 148: EPISOD DE REZERVĂ / 159
EPISODUL 149: PRIMELE MINUTE LA VENEŢIA / 160
EPISODUL 150: SIGNORA MAXIMA / 161
EPISODUL 151: O SENZAŢIE FIREASCĂ / 163
EPISODUL 152: ÎN CARE CETITORIUL O VA CUNOAŞTE PE NESPUS DE FEMEIA LAURA / 164
EPISODUL 153: O TĂMĂDUIRE / 165
EPISODUL 154: ÎN SALA DE MESE A SIGNOREI / 166
EPISODUL 155: LA MASĂ / 168
EPISODUL 156: CĂPITANUL TRESORO POVESTEŞTE / 169
EPISODUL 157: CONTINUĂ POVESTEA CĂPITANULUI TRESORO / 170
EPISODUL 158: SURORILE ACETOSA / 171
EPISODUL 159: DRAMA SURORILOR ACETOSA / 173
EPISODUL 160: CONVERSAŢIA / 174
EPISODUL 161: VISE ÎN SECOLUL AL XVII-LEA / 175
EPISODUL 162: VISUL SURORILOR ACETOSA / 177
EPISODUL 163: VISUL SURORILOR ACETOSA (II) / 178
EPISODUL 164: VISUL LUI IOVĂNUŢ / 179
EPISODUL 165: VISUL LUI IOVĂNUŢ (II) / 180
EPISODUL 166: VISUL BĂTRÎNELULUI TOTO / 181
EPISODUL 167: VISUL DE AUR / 183
EPISODUL 168: VISUL DOCTORULUI PELETO / 184
EPISODUL 169: A RIVEDERCI / 185
EPISODUL 170: LA GURA SIRETULUI / 186
EPISODUL 171: BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÎZU (I) / 188
EPISODUL 172: BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÎZU (II) / 189
EPISODUL 173: BOIERUL RADU STOENESCU-BALCÎZU (III) / 190
EPISODUL 174: LA MOŞIA LUI RADU STOENESCU-BALCÎZU / 191
EPISODUL 175: SPRE CONAC / 192
EPISODUL 176: CONACUL / 193
EPISODUL 177: DIALOG ŞI DESCRIERE / 195
EPISODUL 178: AŞTEPTÎND PRÎNZUL / 196
EPISODUL 179: SUFERINŢELE TINEREI COSETTE / 197
EPISODUL 180: SE PUN LA CALE LUCRURI MARI / 198
EPISODUL 181: ÎN CARE POVESTITORII SÎNT OBOSIŢI / 199
EPISODUL 182: AMINTIRI / 200

EPISODUL 183: O SISTEMĂ DE APĂRARE / 202
EPISODUL 184: S.R.L. / 203
EPISODUL 185: SE SCHIŢEAZĂ UN PLAN DE ACŢIUNE / 203
EPISODUL 186: CONCEDIU MEDICAL PE 7 ZILE / 204
EPISODUL 187: PE TEME GENERAL-UMANE (I) / 204
EPISODUL 188: PE TEME GENERAL-UMANE (II) / 205
EPISODUL 189: ARĂTĂRI DIN CRONICI / 206
EPISODUL 190: CONVERSAŢIA / 207
EPISODUL 191: VISTIERIA / 208
EPISODUL 192: ATACUL / 210
EPISODUL 193: FUGA / 212
EPISODUL 194: FUGA (II) / 213
EPISODUL 195: VESTEA / 215
EPISODUL 196: A DOUA VENIRE ÎN SCAUN A LUI BARZOVIE-VODĂ (I) / 216
EPISODUL 197: A DOUA VENIRE A LUI BARZOVIE-VODĂ ÎN SCAUN (II) / 218
EPISODUL 198: INTRAREA ÎN IEŞI / 219
EPISODUL 199: LA PALAT / 220
EPISODUL 200: OSPĂŢ OFICIAL / 222
EPISODUL 201: ROMA / 223
EPISODUL 202: PAPA / 224
EPISODUL 203: ÎN GRAIUL SFÎNTULUI FRANCISC / 225
EPISODUL 204: SÎNGELE APĂ NU SE FACE / 226
EPISODUL 205: O STRATEGIE UNICĂ ÎN FELUL EI / 228
EPISODUL 206: LUAREA ÎN TIMP / 229
EPISODUL 207: RUGĂMINTEA / 231
EPISODUL 208: AMINTIRI DIN NOVICIAT / 232
EPISODUL 209: O VOLUPTATE / 233
EPISODUL 210: DESPRE RETORICĂ / 234
EPISODUL 211: CORESPONDENŢA / 235
EPISODUL 212: ÎN CAMERA DE OASPEŢI / 237
EPISODUL 213: LA O DUNĂRE TURCITĂ / 238
EPISODUL 214: A FI TURC / 239
EPISODUL 215: PROBLEME OTOMANE DE FAMILIE / 241
EPISODUL 216: DECĂDEREA IMPERIULUI OTOMAN / 242
EPISODUL 217: CONTINUĂ DECĂDEREA IMPERIULUI OTOMAN / 243
EPISODUL 218: COPILUL LA TURCI / 244
EPISODUL 219: ANUL NOU OTOMAN / 245
EPISODUL 220: SPRE VALAHIA / 247
EPISODUL 221: CĂPITANUL GEORGIOS / 248
EPISODUL 222: SUSPICIUNEA / 250
EPISODUL 223: PASAGERI NOI / 251

EPISODUL 224: PRESIUNI MORALE / 252
EPISODUL 225: UN ROL MAI PUȚIN STUDIAT / 253
EPISODUL 226: ECHINOCȚIU DE PRIMĂVARĂ / 254
EPISODUL 227: LIPSA DE CULTURĂ DUCE LA ANALFABETISM / 255
EPISODUL 228: SOMNUL DE CAMPANIE / 257
EPISODUL 229: PE CHEI / 258
EPISODUL 230: ULTIMUL / 259

Culegere computerizată
SILEX, Casă de Editură, Presă şi
Impresariat, S.R.L.

Tiparul executat sub comanda nr. 20.333
Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria Coresi
Piaţa Presei Libere, 1, Bucureşti
ROMÂNIA

EXCELSIOR

IOAN GROŞAN

Născut la 3 octombrie 1954 în comuna Satulung, judeţul Maramureş.

Absolvent al Facultăţii de filologie din Cluj (1978); secretar de redacţie la revista studenţească de cultură „Echinox" (1974—1978); membru fondator al grupului literar „Ars Amatoria".

Volume publicate: „Caravana cinematografică" (1985, Editura Cartea Românească. Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor), „Trenul de noapte" (1989, Editura Cartea Românească, Premiul pentru proză al revistei „Astra"), „Planeta Mediocrilor" (1991, Editura Cassandra), „Şcoala ludică" (1991, Editura Ghepardul, Premiul pentru teatru al Asociaţiei umoriştilor români).

Nuvelele „Caravana cinematografică" şi „Trenul de noapte" au fost traduse în rusă şi franceză.

... domnitori, curteni, călugări, oşteni, răzeşi, domniţe, turci şi însuşi Papa sînt prinşi într-o povestire de savoare epică, cu un dialog plin de vervă, într-o parodie a stilurilor de proză, debordînd de ironie şi umor, cu fine alunecări în situaţii politice contemporane...

ISBN 973-9132-27-8

Lei 225